

POLSKIE TOWARZYSTWO HISTORYCZNE
ODDZIAŁ W CIESZYNIE

PAMIĘTNIK CIESZYŃSKI

T. 10: 1995

CIESZYN 1995

PAMIĘTNIK CIESZYŃSKI

T. 10: 1995

CIESZYN 1995

Redakcja: Krzysztof Nowak, Mariusz Makowski,
Idzi Panic (red. naczelny)

Korekta: Krzysztof Nowak, Mariusz Makowski, Idzi Panic

Redakcja techniczna: Erwin Dziadek

© PTH Oddział Cieszyn

KN 12294

C27 (438) '17/19'

osiemnasta publikacja Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddziału w Cieszynie

ISSN 0137-558x

Wydawca: Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Cieszynie
tel. 520-647

Skład: „Fotoskład” E. Dziadek, Cieszyn, ul. Węgielna 3/32 tel. 523-687

Druk: „Offsetdruk” SC Cieszyn ul. Majowa 98 tel. 523-369

Nakład 500 + 70

Spis treści

Krzysztof Szelong — Uwagi w sprawie stanu badań nad księgozbiorami historycznymi z terenu Śląska Cieszyńskiego	5
Idzi Panic — Księgozbiory historyczne w dawnym Księstwie Cieszyńskim — wprowadzenie	15

Artykuły

Weronika Pawłowicz — U źródeł Biblioteki Dekanatu w Cieszynie — kolekcja księdza Antoniego Alojzego Löhna	18
Małgorzata Danel — Biblioteka Czytelni Ludowej w Cieszynie	25
Anna Gojniczek — Biblioteka Józefa Ignacego Kraszewskiego	47
Janusz Spyra — Biblioteka Muzeum w Cieszynie	66
Bolesław Orszulik — Biblioteka Pedagogiczna w Cieszynie	82

Materiały

Karol Kubiński — Losy zbiorów bibliotecznych Tadeusza Regera	96
Andrzej Bąk — Biblioteka Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie	100
Alina Szela-Kajstura — Biblioteka Miejska w Cieszynie	106
Hana Hoňková — Biblioteka Muzeum Těšínska w Czeskim Cieszynie	111

Stefan Król — Bibliografia publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za rok 1994	115
---	-----

Krzysztof Szelong

CIESZYN

Uwagi w sprawie stanu badań nad księgozbiorami historycznymi z terenu Śląska Cieszyńskiego

Niniejszy — monograficzny — tom „Pamiętnika Cieszyńskiego” poświęcony został problematyce księgozbiorów historycznych z terenu Śląska Cieszyńskiego. Według definicji sformułowanej przez Barbarę Bieńkowską, księgozbiór historyczny to każdy zbiór książek, którego gromadzenie zostało definitywnie zakończone, przy czym nie ma znaczenia wielkość i wartość danej kolekcji, czas jej powstania oraz rodzaj materiałów, jakie obejmuje. Przez książkę rozumiany jest tutaj bowiem każdy tekst utrwalony na materiale przenośnym, niezależnie od formy tego ostatniego¹.

Tak szerokie kryteria, pozwalające mianem księgozbioru historycznego określać zarówno cenne kolekcje bibliofilskie, jak i powstałe niemal współcześnie zbiorki popularnych wydawnictw, z pozoru budzić mogą pewne wątpliwości, w praktyce jednak okazują się niezwykle użyteczne. W interesującym nas ujęciu kolekcje książkowe zasługują bowiem na uwagę nie jako wyizolowane z historycznego i społecznego kontekstu zbiory cennych okazów bibliofilskich, ważne ze względu na swoją wartość merytoryczną i artystyczną, ale — w pierwszym rzędzie — jako niezwykle istotne świadectwa indywidualnych i zbiorowych potrzeb w dziedzinie kultury, źródeł wpływów i inspiracji kulturowych oraz dojrzałości intelektualnej osób i całych społeczności, gromadzących i użytkujących książki. Jak pisze B. Bieńkowska, analizy księgozbiorów historycznych „*Uzupełniają [...] materiały dotyczące środowisk, warsztatów naukowych, osobowości, mentalności, a nawet życiowych losów twórców. Dokumentują wędrówkę idei oraz zasięg recepcji określonych treści czy form kulturowych. W skali zbiorowej służą odtwarzaniu poglądów, upodobań, reakcji i standardów wybranych społeczności. Prowadzą do wydobycia z mroków niepamięci i niewiedzy wielu miejsc, postaci i faktów nieuchwytnych w inny sposób, wypełniających i wzbogacających obraz przeszłości szczegółami niejednokrotnie istotnymi, a zawsze interesującymi i pouczającymi*”². W takim ujęciu badania nad księgozbiorami historycznymi pełnić mogą więc komplementarną bądź pomocniczą rolę w różnorodnych studiach z zakresu dziejów kultury, idei, nauki, mentalności, obyczajowości, a nawet stosunków polityczno-społecznych, ekonomicznych, narodowościowych i wyznaniowych.

Aby jednak możliwe stało się wykorzystanie bogatych wartości poznawczych tkwiących w księgozbiorach historycznych, konieczne jest przeprowadzenie systematycznych, wnikliwych i wymagających ogromnej erudycji badań, mających na celu rozpoznanie całości problemów związanych z gromadzeniem danej kolekcji, jej zawartością, opracowaniem, strukturą wewnętrzną oraz sposobem wykorzystywania. Niezbędne jest także dokonanie analizy poszczególnych obiektów wchodzących w skład zbioru w odniesieniu do jego specyfiki. Dopiero w ten sposób można uzyskać dane pozwalające na prowadzenie dalszych dociekań na temat zewnętrznych uwarunkowań powstania i funkcjonowania księgozbioru, jego roli dla samego twórcy lub środowiska, w którym funkcjonował oraz odniesień do szerszego kontekstu kulturowego, ideowego, społecznego i politycznego. Według B. Bienkowskiej powyższe działania składają się na „wewnętrzną” i „zewnętrzną” warstwę całokształtu badań nad księgozbiorem historycznym, przy czym pierwszą z nich należy traktować jako wyjściową, warunkującą możliwość wykorzystywania księgozbiórów historycznych w innych dyscyplinach wiedzy³.

Historiografia bibliotek ma bogate tradycje, sięgające wieków XVI i XVII, kiedy to wraz ze wzrostem liczby bibliotek i upowszechnieniem się bibliofilstwa zaczęto tworzyć literaturę fachową pomocną w gromadzeniu i porządkowaniu zbiorów. Punktem wyjścia dla niej były analizy dawnych kolekcji, dające asumpt do rozważań nad współczesnymi problemami bibliotekarstwa i stające się w ten sposób zaczynem nowoczesnego bibliotekoznawstwa, z drugiej zaś strony — otwierające nowe perspektywy poznawcze dla innych dziedzin wiedzy. Na Zachodzie refleksje idące w tym kierunku dostrzec można już w *De bibliothecis syntagma* (1602) Justusa Lipsiusa oraz w *De bibliothecis libellus* (1662) i *De bibliothecis liber singularis* (1669) Johanna Lomeiera⁴. W Polsce na możliwości poznawcze tkwiące w księgozbiórach historycznych w wyraźny sposób zwrócił uwagę Joachim Lelewel w swoim pomnikowym dziele *Bibliograficznych ksiąg dwoje* (1823—1826) oraz w *Dziejach bibliotek* (1828)⁵. W nowoczesny sposób kwestia ta ujęta została jednak dopiero w okresie międzywojennym przez Alodię Kawecką-Gryczową w referacie pt.: *Bibliotekarstwo publiczne*⁶. Obecnie problematyka badań nad księgozbiorem historycznym stanowi już stałą, a zarazem bardzo istotny element bibliologii, posiadającą własną metodologię i bogatą literaturę⁷. W Polsce na zagadnienie to znaczny nacisk kładzie w swoich pracach Polskie Towarzystwo Bibliologiczne oraz Biblioteka Narodowa, w której w 1990 r. utworzona została osobna Pracownia Dokumentacji Księgozbiórów Historycznych. Zadaniem tej ostatniej jest m.in. przygotowanie *Informatora o polskich księgozbiórach historycznych i powstałych na ziemiach polskich do 1945 r.*

Na Śląsku Cieszyńskim za prekursora badań nad księgozbiorem historycznym można uznać Leopolda Jana Szersznika, który podczas swojego pobytu w Pradze opracował i wydał drukiem studium poświęcone *Clementinum*, centralnej bibliotece czeskiej prowincji jezuitów. W pracy tej, napisanej na podstawie kwerend archiwalnych i autopsji, autor zamieścił nie tylko obszerne informacje na temat historii i zawartości *Clementinum*, ale także refleksje ogólniejszej natury, dotyczące m.in. konieczności podjęcia badań nad dziejami innych klasztornych księgozbiórów z terenu ziem czeskich⁸. Po powrocie na Śląsk Cieszyński, L. J. Szersznik

kontynuował kwerendy biblioteczne w miejscowych zbiorach. Ślady tego można odnaleźć m.in. w wydany w 1808 r. *Nachrichten von Schriftstellern und die Künstlern aus dem Teschner Fürstenthum*⁹. Wydaje się jednak, że cieszyńskie biblioteki interesowały go tylko od strony użytkowej, jako historyka regionu i kolekcjonera. Nie stanowiły już dla niego autonomicznego przedmiotu badań.

Najwcześniejsza praca dotycząca księgozbioru z terenu samego Śląska Cieszyńskiego pochodzi dopiero z 1830 r. i dotyczy kolekcji L. J. Szersznika. Autorem opracowania, zatytułowanego *Geschichte der K. K. Scherschnick'schen Gymnasialbibliothek in Teschen* był pierwszy kustosz tejże biblioteki, Albin Heinrich. Skoncentrował się on jednak na przedstawieniu okoliczności utworzenia biblioteki, bardzo mało miejsca poświęcając jej zawartości i strukturze¹⁰.

Przez następne dziesiątki lat nie pojawiały się — jeśli nie liczyć wspomnień, sprawozdań lub wzmianek w syntezach dziejów Cieszyna¹¹ — nowe publikacje na temat cieszyńskich księgozbiórów historycznych. Badania nad dziejami książki na Śląsku Cieszyńskim podjęto dopiero na przełomie XIX i XX w., pod wpływem toczonych wówczas polemik na temat narodowego oblicza księstwa. Przodowali w nich historycy związani z polskim obozem narodowym, dla których obecność na tym terenie piśmiennictwa w języku ojczystym stawała się ważkim argumentem, przemawiającym za polskością Śląska Cieszyńskiego¹². Z czasem zainteresowanie miejscowych historyków książki wzbudziły także dzieje bibliotek. Jednakże tendencja do instrumentalnego traktowania badań w obu tych dziedzinach spowodowała, że uwaga polskich badaczy zajmujących się kwestią księgozbiórów historycznych koncentrowała się przede wszystkim na ukazywaniu za ich pośrednictwem historycznych i współczesnych powiązań kultury Śląska Cieszyńskiego z kulturą polską¹³. Bardzo niewiele ówczesnych publikacji wolnych jest od narodowego utylitaryzmu, są to przy tym w większości materiały sprawozdawcze bądź informacyjne¹⁴. Również w okresie powojennym literatura polska dotycząca cieszyńskich księgozbiórów historycznych poświęcona była w głównej mierze kwestii ich roli i znaczenia w procesie kształtowania się tożsamości narodowej Ślązaków Cieszyńskich¹⁵, a opracowania na temat kolekcji starszych — poza nielicznymi wyjątkami o charakterze wybitnie przyczynkarskim — służyły w pierwszym rzędzie dowodzeniu, że „[...] książka [polska] w tej integralnie polskiej dzielnicy funkcjonowała nieprzerwanie, pełniąc od chwili odłączenia Śląska od macierzy szczególnie ważne zadania”¹⁶. Podobna optyka przyjęła się także w badaniach historyków czeskich i niemieckich, chociaż ci wykazywali w ogóle mniejsze zainteresowanie problematyką księgozbiórów historycznych, co wydaje się zrozumiałe, zważywszy, że — z jednej strony — bibliotek czeskich na tym obszarze było aż do 1920 r. niewiele, a — z drugiej — niemiecka, zwłaszcza powojenna historiografia Śląska Cieszyńskiego ma z oczywistych względów bardzo ograniczoną skalę¹⁷.

Jakkolwiek więc piśmiennictwo odnoszące się do kwestii cieszyńskich księgozbiórów historycznych jest dosyć bogate, co stanowi zresztą typowe zjawisko dla obszarów pogranicza narodowego i kulturowego¹⁸, posiada ono znaczne braki, tak co do zakresu prezentowanej tematyki, jak i sposobu jej ujmowania. Zdecydowanie przeważają wszelkiego rodzaju prace przynależne do „zewnętrznej” — według

określenia B. Bieńkowskiej — warstwy badań nad księgozbiorami historycznymi, a więc analizujące okoliczności i uwarunkowania powstawania, funkcjonowania i roli bibliotek. Niemalą część wśród nich stanowią ponadto opracowania o charakterze syntetycznym, w których problem księgozbiorów historycznych prezentowany jest tylko jako jedno z wielu zagadnień. Do wyjątków należą natomiast obszerniejsze opracowanie w całości poświęcone kwestii księgozbiorów historycznych, w których księgozbiory te poddawane są nie tylko „zewnętrznej”, ale i „wewnętrznej” analizie.

Jednostronny sposób widzenia kwestii cieszyńskich księgozbiorów historycznych uwidacznia się także w jedynej do tej pory syntezie dziejów książki i bibliotek na Śląsku Cieszyńskim, pióra Marii Pawłowiczowej¹⁹. W pracy tej, obejmującej okres od 1740 do 1920 r., omówione zostały znane już z innych publikacji księgozbiory im. Tschammerów, L. J. Szersznika, Jury Gajdicy, a także — odkryte i wprowadzone do obiegu naukowego przez autorkę syntezy — biblioteki oo. bonifratrów i Dekanatu²⁰. Węszą część monografii zajmuje jednak problematyka XIX-wiecznych bibliotek polskich, przy czym zarówno w przypadku kolekcji dawniejszych, jak i pochodzących z ubiegłego stulecia, autorka koncentruje się głównie na ujawnianiu ich związków z kulturą polską.

Największej liczby opracowań doczekały się księgozbiory stanowiące obecnie własność Książnicy Cieszyńskiej, na czele z kolekcjami L. J. Szersznika²¹, Józefa Ignacego Kraszewskiego oraz Czytelnii Ludowej²², a także biblioteka im. Tschammerów²³, będąca własnością Zboru Ewangelickiego w Cieszynie. Wpłynęła na to niewątpliwie wartość i objętość powyższych zbiorów. O wiele mniejsza liczba publikacji dotyczy dwóch innych cieszyńskich bibliotek zabytkowych, a mianowicie dawnego księgozbioru szpitalnego oo. bonifratrów oraz biblioteki dekanalnej²⁴.

Jak już wspomniano, obfitą literaturę posiadają biblioteki polskich organizacji kulturalno-oświatowych, takich jak Macierz Szkolna Księstwa Cieszyńskiego, „Siła”, „Jedność”, „Sokół”, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, Czytelnie Ludowe etc.²⁵ Kilka szkiców poświęcono także bibliotekom szkolnym²⁶ oraz księgozbiorom chłopskim²⁷. Brak jest natomiast jakichkolwiek analiz czy choćby omówień bibliotek szlacheckich²⁸, mieszczańskich²⁹ i kościelnych spoza Cieszyna. Poza materiałami starszymi nie ma też prac na temat bibliotek należących do organizacji i instytucji niemieckich lub żydowskich³⁰. Wydaje się, że zbyt mało uwagi poświęcono również współczesnym kolekcjom bibliofilskim oraz będącym własnością cieszyńskich twórców, naukowców, działaczy społecznych czy politycznych³¹.

Poważne luki badawcze przy jednoczesnym powierzchownym i jednostronnym rozpoznaniu części bibliotek powodują, że literatura dotycząca cieszyńskich księgozbiorów historycznych, mimo iż wydaje się obszerna, nie stwarza wystarczającej podstawy do szerszych — wychodzących poza wiek XIX — dociekań z zakresu historii kultury i nauki na tym obszarze. Tymczasem księgozbiory historyczne, zwłaszcza te dawniejsze, mogą się okazać źródłem niezwykle cennych informacji na temat kultury duchowej Śląska Cieszyńskiego w epoce nowożytnej, ówczesnych ideowych i kulturowych kontaktów i powiązań księstwa z innymi obszarami, lokalnych środowisk kulturalnych czy nawet poszczególnych postaci

życia kulturalnego i naukowego, a więc — w sumie — zagadnień, które z uwagi na brak innych źródeł zostały do tej pory rozpoznane tylko w bardzo niewielkim zakresie. Także dla badań nad późniejszymi dziejami Śląska Cieszyńskiego, zwłaszcza zaś nad kształtowaniem się świadomości ideowej oraz mentalności jego mieszkańców, rozwojem miejscowego ruchu naukowego i kulturalnego, ścieraniem się różnorodnych wpływów narodowych, wyznaniowych czy nawet politycznych, księgozbiory historyczne mogą okazać się niezwykle przydatne. Należy również podkreślić, że badania w tej dziedzinie przynieść mogą wiele ustaleń istotnych dla ponadregionalnych syntez czy analiz bibliologicznych i to zarówno w sferze faktografii, jak i metodologii³².

Warunkiem pełnego wykorzystania poznawczego wartości księgozbiorów historycznych jest jednak zachowanie w trakcie procesu badawczego elementarnych wymogów naukowego obiektywizmu, co — w tym wypadku — oznacza przede wszystkim konieczność wyzbycia się wszelkich narodowych, wyznaniowych czy politycznych uprzedzeń. Nie mniej ważne jest przygotowanie odpowiedniego zaplecza dokumentacyjnego, ułatwiającego wybór kierunków badań i zwiększającego dostępność potrzebnych źródeł. I tak wydaje się, że w pierwszej kolejności należałoby opracować pełną, adnotowaną bibliografię publikacji dotyczących księgozbiorów historycznych z terenu Śląska Cieszyńskiego (inwentarzy i katalogów, statutów i regulaminów, sprawozdań, opracowań na temat bibliotek i ich właścicieli, analiz poszczególnych obiektów wchodzących w skład danego zbioru etc.). Po wtóre konieczne jest przeprowadzenie szerokiej kwerendy archiwalnej w celu opracowania katalogu źródeł rękopiśmiennych przydatnych w badaniach nad księgozbiorami historycznymi³³. Kwerendą należałoby objąć także zbiory znajdujące się w terenie i będące w gestii osób prywatnych, kościołów oraz instytucji i organizacji kulturalnych. Za niezbędne należy uznać również rozpoczęcie systematycznych badań prowienienicyjnych we wszystkich cieszyńskich bibliotekach posiadających księgozbiory historyczne³⁴.

Realizacja powyższych działań powinna doprowadzić nie tylko do stworzenia kompletnego warsztatu badawczego w postaci bibliografii i katalogów źródeł, ale także — co nie mniej ważne — do opracowania pełnego indeksu księgozbiorów historycznych z terenu Śląska Cieszyńskiego, powstania szczegółowej analizy stanu badań w tej dziedzinie i wreszcie — przygotowania spójnego programu dalszych prac badawczych.

Przypisy

¹⁹ B. Bieńkowska: *Kilka uwag i propozycji w sprawie badań księgozbiorów historycznych*. (W:) „Studia o Książce” T. 16, Wrocław 1986, s. 1.

²⁰ Tamże, s. 5—6.

²¹ Tamże, s. 6—7.

²² K. Migoń: *Z dziejów nauki o książce*, Wrocław 1979, s. 2.

²³ B. Bieńkowska: *Kilka uwag i propozycji*, s. 5.

²⁴ K. Migoń: *Z dziejów nauki*, s. 88.

²⁵ Pod względem metodologicznym szczególnie istotne znaczenie ma wielokrotnie już tutaj

cytowany artykuł B. Bieńkowskiej: *Kilka uwag i propozycji*; stan badań nad polskimi księgozbiorami historycznymi przedstawiają: B. Kosmanowa: *Przegląd badań nad historią bibliotek w Polsce*. (W:) „Roczniki Biblioteki Narodowej”, T. XVI: 1980, Warszawa 1981, s. 47–78; Z. Gaca-Dąbrowska: *Sytuacja w badaniach nad dziejami bibliotek i bibliotekarstwa w Polsce XIX i XX w.* (W:) „Studia o Książce”, T. 12, Wrocław 1982, s. 67–87; S. J. Gruczyński: *Stan i problemy badań nad dziejami bibliofilstwa polskiego*, tamże, s. 89–97; podobną tematykę w odniesieniu do Dolnego Śląska podejmuje: K. Małczyńska *Stan i potrzeby badań nad historią książki na Dolnym Śląsku*. (W:) „Studia o książce”, T. 17, Wrocław 1987, s. ; od 1975 r. Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego wydaje serię w całości poświęconą problematyce dawnych bibliotek polskich, pt.: *Z badań nad Polskimi Księgozbiorami Historycznymi*, Warszawa 1975—.

⁸ Dziełko to noszące tytuł *Ueber den Ursprung und die Aufnahme der Bibliothek am Clementinischen Collegium zu Prag*, napisane zostało w 1773 r., a wydane trzy lata później w „Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen”, Prag 1776, s. 258–286; szerzej zob.: M. Kudělka: *Leopold Jan Šeršník (1747–1814). Život a dílo*, Ostrava 1957, s. 52–53; K. Szelong: *Biblioteczne zbiory Leopolda Jana Szersznika*. (W:) 190 [Stodziegówdziesiąt] lat założenia Muzeum i Biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802–1992, pod red. J. Spyry, Cieszyn 1993, s. 38–39; na temat dorobku XVIII-wiecznych historyków śląskich podejmujących problem dawnych bibliotek pisze: A. Żbikowska-Migoń *Śląscy badacze książki i jej dziejów w XVIII w.*, „Roczniki Biblioteczne”, 1988, z. 1, s. 201–203.

⁹ W biogramach Tobiasza Jacobiego i Jana Kłapsi zamieszczona została informacja, że dziełka ich autorstwa L. J. Szersznik znalazł w bibliotece barona Friedricha Calischa, L. J. Scherschnik: *Nachrichten von Schriftstellern und die Künstlern aus dem Teschner Fürstenthum*, Teschen 1810, s. 93 i 100.

¹⁰ A. Heinrich: *Geschichte der K.K. Scherschnik'schen Gymnasialbibliothek in Teschen*, „Neues Archiv für Geschichte, Staatenkunde, Literatur und Kunst”, 1830, nr 68, s. 533–536, nr 69, s. 546–548; por. też.: Tenże: *Versuch über die Geschichte des Herzogthumes Teschen von den ältesten bis auf gegenwärtige Zeiten*, Teschen 1818, s. 205.

¹¹ W odniesieniu do bibliotek polskich publikacje te podaje M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740–1920*, Katowice 1986, s. 15–16, przyp. 15 i 16; w odniesieniu zaś do księgozbioru L. J. Szersznika — J. Spyra: *Zestawienie najważniejszych publikacji dotyczących działalności i zbiorów Leopolda Jana Szersznika*. (W:) 190 [Stodziegówdziesiąt] lat założenia, s. 91–94.

¹² Na szczególne podkreślenie zasługują tu prace J. Londzina: *Kilka druków śląsko-polskich z zeszłego i pierwszej połowy bieżącego stulecia z szczególniejszym uwzględnieniem innych książek polskich używanych przez ludność polską w Księstwie Cieszyńskim*. (W:) „III [trzeci] Sprawozdanie dyrekcyi prywatnego gimnazjum polskiego z prawem publiczności w Cieszynie za rok szkolny 1897–8”, s. 3–22; *Biblijografia druków polskich w Księstwie Cieszyńskim od roku 1704 do roku 1904*, Cieszyn 1904; *Polskość Śląska Cieszyńskiego*, Cieszyn 1919; *Dwa rzadkie druki*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nr 33 z 1921; *Uzupełnienie do „Biblijografii druków polskich w Księstwie Cieszyńskim od roku 1716 do 1904”*, jakoteż *biblijografia nowszych druków aż do roku 1922*. Część I, Cieszyn 1922; *Uzupełnienie do „Biblijografii druków polskich w Księstwie Cieszyńskim od roku 1716 do 1904”*, jakoteż *biblijografia nowszych druków aż do roku 1922*. Część II, Cieszyn 1923; *Stulecie pierwszej polskiej książki modlitewnej dla katolickiej młodzieży szkolnej*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nry 64 i 66 z 1923; *Polskość Śląska Cieszyńskiego*, Cieszyn 1924; *Ośmdziesięcioletni jubileusz założenia polskiej biblioteki dla teologów byłej austriackiej części diecezji wrocławskiej*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nry 69–70 z 1925.

¹³ A. Buzek: *Z archiwum szkolnego Zboru Ewangelickiego w Cieszynie*. „Zaranie Śląskie”, 1931, z. 1, s. 25–28; Tenże: *Z archiwum Zboru Ewangelickiego w Cieszynie*. *Korespondencja*

pierwszych pastorów cieszyńskich, tamże, 1931, z. 3–4, s. 192–194; J. Wantuła: *Starodawne rotty przysięg na Śląsku*. Na podstawie rękopisów biblioteki kościoła ewangelickiego w Cieszynie, tamże, 1932, z. 1, s. 20–25; J. Galicz: *Biblioteka Polskich Teologów Wrocławskich w Ołomuńcu i Widnawie*. (Przyczynek do dziejów ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim), Cieszyn 1934; Tenże: *Polska Czytelnia Katolicka w Skoczowie*, „Gwiazdka Cieszyńska”, nry 13, 15 i 17 z 1935; *Najstarsze czytelnie*. (W:) Tenże: *Z minionych lat. Przyczynki do historii ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim*, Cieszyn 1937, s. 72–79; J. Wantuła: *Biblioteka zboru ewangelickiego w Cieszynie*. „Zaranie Śląskie”, 1936, z. 2, s. 132–135.

¹⁴ F. Popiołek: *Zbiory cieszyńskie*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”, T. II: 1930, s. 220–224; J. Wytrzens: *Życiorys proboszcza L. Jana Szersznika*. „Zaranie Śląskie”, 1930, z. 2, s. 131–138, z. 3, s. 186–194; F. Popiołek: *Materiały do historii Śląska w zbiorach cieszyńskich*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”, T. III: 1931, s. 343–347; A. Kawecka-Gryczowa: *Wrażenia z bibliotek cieszyńskich*, „Zaranie Śląskie”, 1936, z. 2, s. 83–89.

¹⁵ L. Brożek: *W stulecie pierwszej cieszyńskiej wyprawy po książki polskie do Krakowa*, „Kalendarz Głosu Ludu 1948”, Ostrava 1947, s. 38–40; F. Zahradnik: *Czytelnia Ludowa w Cieszynie — w setną rocznicę założenia*. „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1960, nr 3, s. 106; F. Szymiczek: *O katalogu działowym Biblioteki Teologów w Widnawie*, tamże, 1957, nr 4, s. 208–213; L. Brożek: *Wspomnienie o bibliotece „Dziedzictwa”*, tamże, 1958, nr 23 s. 98–105; Tenże: *Londzinowskie zbiory*, „Kierunki”, nr 28 z 1959, s. 4; F. Zahradnik: *Czytelnia Ludowa w Cieszynie*. „Zaranie Śląskie”, 1963, z. 2, s. 151–166; H. Leszczyńska-Stasiak: *Praca z książką polską na Śląsku Cieszyńskim w drugiej połowie XIX wieku*. „Bibliotekoznawstwo”, T. 4, Wrocław 1966, s. 111–163; K. Piegza: *W setną rocznicę założenia jabłonkowskiej czytelnicy*, „Zwrot”, nr 4 z 1970, s. 17; M. Pawłowiczowa: *Utwory J. I. Kraszewskiego w bibliotekach towarzyszących i związków politycznych Śląska Cieszyńskiego (1848–1920)*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1975, s. 41–66; Taż: *Utwory J. I. Kraszewskiego w bibliotekach prywatnych oraz związków młodzieżowych Śląska Cieszyńskiego*, tamże, 1974, s. 45–77; Taż: *Dzieła Józefa Ignacego Kraszewskiego w bibliotekach szkolnych Śląska Cieszyńskiego (do 1920)*, „Książnica Śląska”, 1975–1978, s. 83–115; M. Fazan: *Czytelnia Polska w Cieszynie (1848–1854)*. Przyczynek do kształtowania się i rozwoju polskiego życia kulturalnego na Śląsku Cieszyńskim, tamże, 1979–1982, s. 113–137; J. Konieczny: *Pierwsza polska biblioteka*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1986”, Cieszyn 1985, s. 35–36.

¹⁶ J. Koraszewski: *Kilka słów o Bibliotece Szersznika w Cieszynie*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1957, nr 3, s. 142–145; J. Król: *Leopold Jan Szersznik — jego działalność i kontakty z budzicielami czeskimi*, „Zaranie Śląskie”, 1962, z. 1; s. 3–24; M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka* (cytat s. 9); zob. też przyp.: 20–23.

¹⁷ Ch. F. d'Elvert: *Die Bibliotheken und andere wissenschaftliche Kunst- und Altherthums — Sammlungen in Mähren und österreichisch Schlesien*. (W:) „Schriften der Historisch — Statistischen Sektion der k. k. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur — und Landeskunde”, T. III: 1852, s. 70–132; A. Frinta: *Stará bohémica v Těšíně*, „Časopis Muzea království českého”, Praha 1919, s. 81–88, 256–263; J. L. Mikoláš: *Matice opavská a česká kniha ve Slezsku*, „Naše kniha”, R. 1928, s. 17; Tenże: *O těšínské knihovně*, tamże, R. 1925, s. 56; Tenże: *Česká obecni knihovna v Těšíně*, tamże, R. 1929, s. 80; J. Vicher: *Čtenářské besedy na Těšínsku*, tamże, R. 1929, s. 167; J. L. Mikoláš: *Těšínský knihomil Josef Stráž z Bruzovic*, tamże, R. 1931, s. 347; K. Hoinkes: *Eine Bielitzer öffentliche Bibliothek von 1720*, Poznań 1936; *Stadtmuseum Teschen*, „Heimatkalendar Kreises Teschen”, T. I: 1941, s. 74–76; Ch. Plehn: *Die Tschammer-Bibliothek zu Teschen*, „Oberschlesische Zeitung”, nr 325 z 1943; M. Kudělka: *Leopold Jan Šeršník*; J. Vochala: *Vzácné knižní a listinné památky z lidového vlastnictví na Těšínsku*, „Těšínsko”, č. 8 z 1958,

s. 9—12; J. Vochala: *První české knihovny a čtenáři na Těšínsku*, tamże, č. 14—15 z 1960, s. 9—11, č. 18—19 z 1961, s. 9—12; A. Mazur: *K počátkům knihovnictví na Ostravsku*. „Knihovny”, R. 3: 1962, s. 165—202; J. Vochala: *Lidová špalíčková literatura na Těšínsku*. „Těšínsko”, č. 13—14 [z 1964], s. 3—19; J. L. Mikoláš: *Vesnický knihomil Josef Striž z Bruzovic*, tamże, č. 2—3 z 1968, s. 23—28; V. Fícek: *Ke vzniku čtenářských kroužků ve Slezsku*, tamże, č. 1—2 z 1972, s. 28—29; J. Nehýbl: *K prvo počátku obrozeneckého knižního ruchu v Těšíně*, tamże, č. 2 z 1973, s. 6—7; J. Mikoláš: *Sto let čtenářského ruchu v podbeskydských obcích na Těšínsku*. „Studie o Těšínsku”, T. 3: 1974, s. 357—368; J. Zahradník: *O českých reformačních spisovatelích na Těšínsku*. „Těšínsko”, č. 1 z 1977, s. 23—28; H. Patzelt: *Die Tschammer-Bibliothek in Teschen*. (W:) Beiträge zur Geschichte Schlesiens im 19. Jahrhundert, oprac.: P. Chmiel, H. Neuback i N. Gussonne, Dülmen 1987, s. 7—10; -st.: *Městská knihovna v Orlově*, „Těšínsko”, č. 1 z 1981, s. 10—14; K. Ježová: *Knihovna Josefa Striže ve sbírce Okresního Vlastivědného Muzea ve Frýdku-Místku*, tamże, č. 3 z 1986, s. 26—27.

¹⁸ B. Bieńkowska: *Badania regionalne w historiografii książki*. (W:) „Studia o Książce”, T. 17, Wrocław 1988, s. 29—30.

¹⁹ M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka; Księgozbiory prywatne na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740—1920*, „Roczniki Biblioteczne”, 1988, z. 1, s. 207—226; ze strony czeskiej taką próbą był wymieniany tu już artykuł: A. Mazur: *K počátkům knihovnictví na Ostravsku*.

²⁰ M. Pawłowiczowa: *Ks. Jan Brzuzka (1757—1840). Jego prace i księgozbiór*. „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1970, nr 1/4, s. 88—101; *Biblioteka oo bonifratrów w Cieszynie*. (W:) M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka*, s. 49—58; Taż: *Biblioteka bonifratrów w Cieszynie*. (W:) „Studia Bibliologiczne”, T. 2, Katowice 1988, s. 70—83.

²¹ Ostatnie opracowania na temat biblioteki L. J. Szersznika ukazały się przed dwoma laty w cytowanym tu już wydawnictwie: *190 [sto dziewięćdziesiąt] lat założenia*, są to: K. Szelong: *Biblioteczne zbiory*, s. 37—52; I. Panic: *Zespół archiwalny biblioteki ks. Leopolda Jana Szersznika*, s. 69—79; M. Makowski, J. Spyra, K. Szelong: *Zbiory i fundacja Szersznika po 1814*, s. 81—90, najnowsze publikacje na ten temat to: T. Aleksandrowicz: *Biblia w cieszyńskim księgozbiórze księdza Leopolda Jana Szersznika*. (W:) *Książka polska na Śląsku w latach 1900—1922*. Zarys problematyki, pod red. M. Pawłowiczowej, Katowice 1994 s. 204—209.

²² L. Brożek: *Zbiory cieszyńskie*. (W:) *Biblioteka Śląska 1922—1972*, pod red. J. Kantyki, Katowice 1973, s. 67—83; w niniejszym tomie literaturę na temat księgozbiorów wchodzących w skład Książnicy Cieszyńskiej podają: M. Danel, A. Gojniczek, J. Konieczny, K. Kubiński i A. Rusnok.

²³ J. Wantuła: *Biblioteka zboru ewangelickiego*; J. Broda: *Biblioteka im. Tschammera w Cieszynie*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”. 1970, nr 1/4, s. 83—88; Tenże: *Polonica w Bibliotece Tschammera w Cieszynie*. „Zwrot”, 1972, nr 2 s. 16—17; Tenże: *Bohemica w Bibliotece im. Tschammera*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, s. 84—90; *Biblioteka zboru ewangelickiego w Cieszynie*. (W:) M. Pawłowiczowa, *Książka polska i biblioteka*, s. 76—80; G. Ciompa-Wucka: *Dziedzictwo*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1991”, Cieszyn 1990, s. 78—81; Taż: *Biblioteka im. Tschammera w Cieszynie*. (W:) *Cieszyńskie zbiory historyczne*. Materiały z sesji naukowej. Cieszyn, 18—20 listopada 1991 r., pod red. H. Łaskarzewskiej, Warszawa 1993, s. 23—28.

²⁴ Na temat tej ostatniej oprócz M. Pawłowiczowej pisały także M. Kocyk-Imielska: *Zapomniani biblioman*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1987”, Cieszyn 1986, s. 138—139; W. Pawłowicz: *Biblioteka dekanatu w Cieszynie. Historia i księgozbiór*. (W:) *Cieszyńskie księgozbiory historyczne*, s. 42—52; Taż: *Biblioteka Dekanatu w Cieszynie*. „Kalendarz Cieszyński 1993”, Cieszyn 1992, s. 77—78. W bieżącym roku przeor klasztoru bonifratrów

w Cieszynie, ojciec Maksymilian Łobozek opublikował rodzaj repertorium archiwum i biblioteki klasztornej. M. M. Łobozek O.H.: *Archiwum i biblioteka bonifratrów w Cieszynie*, Warszawa 1994.

²⁵ K. Chmiel: *Książka w działalności Macierzy Szkolnej*. (W:) *Ziemia Cieszyńska w drodze do Polski Ludowej*, Cieszyn 1947; W. Ćwiertnia: *Biblioteki Publiczne w Bielsku-Białej w latach 1720—1939*. „Roczniki Biblioteczne”, 1968, z. 1/4, s. 97—140; *Polskość bastion*. Szkice z przeszłości Macierzy, pod red. R. Danela, Cieszyn 1985; *Biblioteki towarzystw i związków politycznych Śląska Cieszyńskiego po Wiośnie Ludów (do 1920 roku)*. (W:) M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka* s. 132—148; *Książka polska i biblioteka w pracach tajnych związków młodzieżowych Śląska Cieszyńskiego (1855—1920)*. (W:) tamże, s. 132—163; J. Pilch: *Z dziejów Robotniczego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego „Siła” na Śląsku Cieszyńskim 1908—1939*, Opole 1987; Z. Jasiński: *Działalność kulturalno-oświatowa Polaków za Olzą 1920—1938*, Opole 1990; M. Fazan: *Polskie życie kulturalne na Śląsku Cieszyńskim 1842/1848—1920*, Wrocław 1992; zob. też przyp. 13 i 15.

²⁶ W. Ćwiertnia: *Biblioteki Publiczne w Bielsku-Białej*; J. Broda: *O księgozbiórze wrocławskim sprzed wieku*, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1971, nr 1/4, s. 130—133; Tenże: *Biblioteka Szkoły Ludowej w Cieszynie*, tamże, 1972, s. 129—134; *Książka polska w bibliotekach szkolnych Śląska Cieszyńskiego w latach 1855—1920*. (W:) M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka*, s. 164—174; I. Socha, K. Krysta: *Sprawozdanie dyrekcji Gimnazjum Polskiego w Cieszynie za lata 1896—1923 jako świadectwa kultury regionu*. (W:) *Książka polska na Śląsku w latach 1900—1922*. Zarys problematyki, pod red. M. Pawłowiczowej, Katowice 1994 s. 159—172.

²⁷ J. Wantuła: *Najdawniejszy chłopski ekslibris polski*, Warszawa 1935; L. Brożek: *O chłopie cieszyńskim, co kochał książki a nienawidził wojny*. „Głos Ludu”, nr 39 z 1956; J. Kurzelowski: *Jerzy Gajdzica (1777—1840)*. „Zwrot”, 1970, nr 5, s. 14—15; J. Broda: *Zapiski chłopów śląskich*, „Regiony”, 1978, nr 1, s. 58—90; Tenże: *Chłopscy piśmiornice*, „Zwrot”, 1979, nr 5, s. 59—60; *Księgozbiór chłopca pańszczyźnianego Jury Gajdzicy z Cisownicy Małej koło Ustronia*. (W:) M. Pawłowiczowa: *Książka polska i biblioteka*, s. 80—84; K. D. Kadłubiec: *Uwarunkowania cieszyńskiej kultury ludowej*, Czeski Cieszyn 1987.

²⁸ Jedyna charakterystyka biblioteki dworskiej (należącej do Skrbieńskich) ukazała się w: H. Lankoči: *Obec a panství Senov. Kronika starobylé, slezské dědiny*, Polská Ostrava [br.]; por.: A. Frimta: *K. B. Skrbenský, slezský spisovatel XVII stol.*, „Věstník Matice Opavské”, 1919, č. 25, 67—81; szlacheckie proveniencje w bibliotekach L. J. Szersznika i im. Tschammerów wymieniają m.in.: M. Kudělka: *Leopold Jan Šeršník*, s. 134—137; J. Broda: *Rodowód i zawartość Biblioteki Zborowej im. Tschammerów w Cieszynie*. „Zwrot”, 1970, nr 4, s. 19.

²⁹ B. Poloczka wymienia np. duży księgozbiór Kaspara Frölicha (+1596 r.) z Cieszyna oraz cenny zbiór muzykaliów należący do ewangelickiego kantora z drugiej połowy XVI w., B. Poloczka: *Materiały archiwalne o ośrodku protestanckim w Cieszynie w latach 1585—1644*. (W:) „Pamiętnik Cieszyński”, T. 5, 1992, Cieszyn 1992, s. 79 i 84; o istniejących w Cieszynie w XVI, XVII i XVIII w. księgozbiórach mieszczańskich i szlacheckich ta sama autorka wspomina także w: Taż: *Życie w dawnym mieście*. (W:) Cieszyn. Zarys miasta i powiatu, pod red. J. Chlebowczyka, Katowice 1973, s. 148; I. Panic pisze z kolei o księgozbiórach absolwentów cieszyńskiego gimnazjum w XVIII w., I. Panic: *Gimnazjaliści*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1988”, Cieszyn 1987, s. 91—92.

³⁰ Zagadnienia te poruszają tylko: K. Puzio, A. Puzio: *Biblioteki mniejszości niemieckiej w województwie śląskim 1922—1939*. „Roczniki Biblioteczne”, 1984, z. 1/2, s. 197—209; W. Ćwiertnia: *Biblioteki Publiczne w Bielsku-Białej*; niezwykle interesującą, obcojęzyczną kolekcją założoną w Cieszynie w 1964 r., jest biblioteka esperancka, zob.: K. Szczurek: *Biblioteka esperancka*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1991”, Cieszyn 1990, s. 84—87.

³¹ Do tej pory ukazało się kilka przyczynków na temat bibliotek Tadeusza Regera, Jana

Wantuły, Jana Matuli, Bruno Konczakowskiego, Zofii Kossak-Szczuckiej, Ludwika Brożka; zob.: W. Zajączkowska: *Zbiór Tadeusza Regera, znanego działacza socjalistycznego Ziemi Cieszyńskiej (przechowywany w Archiwum Państwowym w Łodzi)*. „Śląski Kwartalnik Historyczny «Sobótka»”, 1964, s. 511—519; A. Wadowski: *Księgozbiór Tadeusza Regera w Cieszynie*. „Zaranie Śląskie”, 1966, z. 1, s. 133—136; K. L. Koniński: *Robotnik bibliofilem. Przyczynek do bibliofilstwa na Śląsku*. „Silva Rerum”, 1931, z. 1/6, s. 13—17; A. Radziszewska: *Bibliofilstwo Jana Wantuły*. „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1975, s. 129—143; L. Brożek: *Biblioteka naukowa „Silesia” w Czeskim Cieszynie*. „Zwrot”, 1949, nr 1, s. 15; Tenże: *Jan Matula i jego zainteresowania*. „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, 1976, nr 11; S. Zahradnik: *Jan Matula*. „Zwrot”, 1980, nr 8, s. 62—63; J. Spyra: *Bruno Konczakowski i jego kolekcja*, Cieszyn 1988; Tenże: *Kolekcja Bruno Konczakowskiego, przykład prywatnego muzeum dzieł sztuki i rękodziła artystycznego*. (W:) „Materiały Muzeum Wnętrz Zabytkowych”, T. 6, Pszczyna 1990, s. 109—128; Tenże: *Zabytkowy księgozbiór Bruno Konczakowskiego*. (W:) *Cieszyńskie księgozbiory zabytkowe*, s. 29—33; M. Heller: *Zbiory biblioteki Muzeum Zofii Kossak-Szatowskiej w Górkach Wielkich*. „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, 1974, s. 93—103; J. Pilch: *Dedykacje na książkach Ludwika Brożka*. (W:) „Kalendarz Cieszyński 1989”, Cieszyn 1988, s. 116—119; A. Guznar: *Bibliofilstwo cieszyńskie po drugiej wojnie światowej. Próba monografii*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem Dr Edmunda Rosnera, Cieszyn 1981, maszynopis w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej.

³² Por.: B. Bieńkowska: *Badania regionalne*, s. 17—33.

³³ Wydaje się, że szczególnie cenne informacje przynieść może kwerenda w zbiorach testamentów przechowywanych w cieszyńskim Oddziale Archiwum Państwowego w Katowicach; por.: K. Małczyńska: *Założenia metodologiczne przyszłej historii książki, biblioteki i czytelnictwa na Śląsku*. „Roczniki Biblioteczne”, 1988, z. 1 s. 74—77 w dziale rękopisów biblioteki L. J. Szersznika znajdował się obejmujący 568 pozycji *Wypiss z Inwentarze kterehoz Datum na Landeku w Sobotu po Swatem Bartolomegi Letha 1640 teykagicz se wssech pozustalych knih po Neb. Urozenym Panu Girzyku Sobku Swobodnym Panu z Kornicz, onen czass na Welke Rudiczy, Landeku a Ropiczy od Narzizenych Panuw Commisarzuw J. K. Mti sepsanych a poznamenannych gakoto nasleduge*. — (sygn. DD IX 43), niestety, wykaz ten nie zachował się do dzisiejszego dnia; właścicielowi księgozbioru, Jerzemu Sobkowi, epigram poświęcił B. Exner: *Anchora utriusque vitae: Hoc est Symbolicum spero meliora*, Hanau 1619, s. 96; por.: L. J. Scherschnik: *Nachrichten von Schriftstellern*, s. 147—148.

³⁴ Por.: B. Bieńkowska: *Kilka uwag i propozycji*, s. 11—13; od 1994 r. w Książnicy Cieszyńskiej, w ramach realizacji długofalowego programu opracowania całości zbiorów bibliotecznych, tworzone są także kartoteki proveniencji, dedykacji, ekslibrisów i supereklibrisów; znakomitą pomocą metodyczną przy prowadzeniu tego rodzaju prac jest artykuł M. Sipayłło: *O metodzie badań proveniencyjnych starych druków*. (W:) *Z badań nad księgozbioremami historycznymi*, Warszawa 1975, s. 9—30.

Idzi Panic

CIESZYN

Księgozbiory historyczne w dawnym Księstwie Cieszyńskim — wprowadzenie

Podjęte w niniejszym, dziesiątym z kolei tomie „Pamiętnika Cieszyńskiego” zagadnienie jest kolejnym potwierdzeniem żywego zainteresowania miejscowego społeczeństwa szeroko rozumianą kulturą. Inicjatywa bowiem badań nad dziejami tutejszych bibliotek i bibliofilstwa zrodziła się w związku z potrzebą sporządzenia dokumentacji pasji bibliofilskich mieszkańców tego regionu. Wyszła ona z kręgu cieszyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego, a następnie została podchwyciona przez pracowników Książnicy Cieszyńskiej blisko współpracujących z PTH.

Inicjatywa ta stanowi zarazem kontynuację wcześniejszych prac tutejszych badaczy zajmujących się tym problemem (a dodajmy, że zainteresowania te posiadają bardzo bogatą tradycję), jak też i tych, którzy czytelnictwem na Śląsku Cieszyńskim interesują się z bardziej odległej terytorialnie perspektywy. W konsekwencji więc prezentowany tom stanowi z jednej strony podsumowanie dotychczasowego stanu badań nad niektórymi zagadnieniami (na przykład nad dziejami księgozbioru Józefa Ignacego Kraszewskiego), z drugiej zaś podjęte zostały kwestie oczekujące dotychczas na opracowanie.

Przedstawione tutaj wyniki badań nie wyczerpują jednak ogromnego bogactwa problemów, które wiążą się z gromadzeniem książek przez mieszkańców Śląska Cieszyńskiego w dawnych wiekach. Znany nam jest bowiem zaledwie fragment dawnych kolekcji bibliofilskich, z najbardziej rozpoznaną spośród nich, a mianowicie biblioteką eksjezuity, księdza Leopolda Szersznika. Niewiele natomiast wiemy o innych zbiorach bibliotecznych, gromadzonych przez mieszkańców i instytucje dawnego Księstwa Cieszyńskiego, tymczasem sama tylko kwerenda, przeprowadzona przez piszącego te słowa, w księgozbiórze tegoż Szersznika, pozwoliła na uchwycenie śladów przynajmniej 42 kolekcji bibliotecznych zgromadzonych przez mieszkańców tego terytorium, wywodzących się nie tylko spośród szlachty, lecz również tutejszych mieszczan. Dodajemy zaś, że kwerenda ta nie uwzględniała całego zespołu, co oznacza, że jej zakończenie może wydatnie poszerzyć krąg dawnych bibliofilów działających w czasach nowożytnych w Księstwie Cieszyńskim.

Przypuszczać można, że kolekcje wchodzące w skład księgozbioru Szersznika nie stanowiły (przynajmniej w odniesieniu do części poprzednich właścicieli książek) całości zgromadzonych przez nich zasobów. Pomimo to, ich wyodrębnienie i opisanie, przynajmniej da w pewnym stopniu wyobrażenie o potrzebach kulturalnych naszych przodków, nawet jeśli założymy, że niektórzy z nich gromadzili książki z powodów prestiżowych, a nie z racji potrzeb duchowych. Ponadto pozwoli zorientować się, w jakim stopniu adaptowały się na naszym terenie nowe prądy ideowe, zarówno w sferze świeckiej jak i religijnej.

Podobne uwagi można też odnieść do druków zgromadzonych w bibliotece cieszyńskiego zboru ewangelickiego. Są one nie tylko świadectwem duchowego życia zboru, lecz także z osobna tych jego poszczególnych członków, których książki do tego księgozbioru, zwanego od nazwiska jego twórcy biblioteką Tschammera, trafiły. Identyczna wreszcie uwaga nasuwa się odnośnie trzeciego z wielkich księgozbiorów cieszyńskich pochodzących z czasów oświecenia, a mianowicie biblioteki Ojców Bonifratrów.

Owe pomniejsze kolekcje, które dadzą się uchwycić w zbiorach księdza Szersznika, jak też — jakkolwiek w mniejszym stopniu — w pozostałych księgozbiorach, dadzą zarazem wgląd w zainteresowania ich właścicieli, co jest rzeczą nie bez znaczenia w badaniach nad kulturą duchową w dawnych wiekach. Ta ostatnia uwaga jest o tyle istotna, że bez przeprowadzenia szczegółowych badań nad wymienionymi księgozbiorami nasz obraz potrzeb intelektualnych dawnych mieszkańców Księstwa Cieszyńskiego będzie nieprawdziwy, gdyż kształtowany zwłaszcza przez wybitną osobowość Szersznika, a w pewnym sensie również Tschammera.

Szczegółowa kwerenda wszystkich trzech wspomnianych wyżej bibliotek daje orientację nie tylko co do księgozbiorów szlacheckich, lecz również mieszczańskich. Pomaga też odtworzyć — przynajmniej w ogólnym zarysie — charakter księgozbiorów bibliotek szkolnych obu cieszyńskich gimnazjów oświeceniowych: jezuickiego i ewangelickiego. Zabieg ten w znacznym stopniu poszerzy naszą wiedzę na temat atmosfery panującej w obu najważniejszych placówkach oświatowych działających w Księstwie Cieszyńskim w XVIII wieku.

Wymienione powyżej najważniejsze kolekcje nie zamykają możliwości badawczych nad dziejami bibliotek i bibliofilstwa w Księstwie Cieszyńskim we wczesnych czasach nowożytnych. Wiele informacji można uzyskać penetrując zamkowe zbiory biblioteczne najzamożniejszych rodzin wielkoszlacheckich Księstwa Cieszyńskiego. Warto przy tym skorzystać ze wskazówek genealogicznych, pozwalających uzyskać informacje na temat kontaktów kulturalnych ich przedstawicieli.

Rozpoznanie powinno objąć również siedemnasto i osiemnastowieczne biblioteki parafialne wszystkich dawnych dekanatów istniejących w Księstwie Cieszyńskim. Tak zaś się składa, że na temat ich księgozbiorów wiemy jak dotąd niewiele, tymczasem wiele one mówią na temat poziomu umysłowego miejscowego duchowieństwa jak też potrzeb katechizacyjnych parafii katolickich doby kontrreformacji. Warto przy tym zauważyć, iż odtworzenie przynajmniej najbardziej ogólnego stanu chociaż niektórych z księgozbiorów parafialnych jest możliwe nie tylko w oparciu o penetrację mocno przetrzebionych bibliotek parafialnych, lecz

również dzięki informacjom zgromadzonym w sprawozdaniach wizytacyjnych biskupów wrocławskich.

Wypowiedziane wyżej uwagi prowadzą do następujących konkluzji:

— po pierwsze, przedstawione w prezentowanym tomie wyniki badań nad dziejami bibliotek i księgozbiorów historycznych zaledwie w niektórych wypadkach stanowią podsumowanie dotychczasowych prac nad ich dziejami i — częściowo — charakterem.

— po drugie, istnieje pilna potrzeba podjęcia badań nad proveniencją księgozbiorów, aby uzyskać wiadomości odnośnie kolekcjonerów książek na Śląsku Cieszyńskim w dawnych wiekach i tym samym zyskać szerszy obraz zainteresowań książką naszych przodków. Będziemy dzięki temu w stanie powiedzieć więcej na temat ich kultury duchowej.

— po trzecie wreszcie należy poszerzyć pole badań o obszary dotąd nierozpoznane. Szczególnie zaś pilnym zdaje się podjęcie badań nad dziejami i zawartością bibliotek szkolnych i parafialnych w Księstwie Cieszyńskim.

Przypisy

¹ Jak dotychczas wstępną próbę omówienia księgozbioru gimnazjum jezuickiego podjął I. Panic: Przyczynek do dziejów szkolnictwa w Orłowej od średniowiecza do początków XVIII wieku. (W:) Kulturowe, społeczne i edukacyjne wyznaczniki dróg życiowych młodzieży z Zaolzia. Red. T. Lewowicki, Katowice 1994, s. 15 nn., idem: Sieć szkolna w Księstwie Cieszyńskim na przełomie XVII i XVIII stulecia. Z badań nad dostępnością szkół dla dzieci i młodzieży na Śląsku w dawnych wiekach. (W:) Społeczności młodzieżowe na pograniczu. Praca zbiorowa pod red. T. Lewowickiego, Cieszyn 1995, s. 7 nn., A. Grobelny: Mětske školy na Těšinsku do konce 17 století, „Slezsky Sborník” 1953, s. 359 nn., idem: Szkoły cieszyńskie w XVIII wieku, Śląski Kwartalnik Historyczny „Sobótka” 1951, s. 32—33.

Weronika Pawłowicz
KATOWICE

U źródeł Biblioteki Dekanatu w Cieszynie – kolekcja księdza Antoniego Alojzego Löhna

Przedmiotem naszych badań jest Biblioteka Dekanatu w Cieszynie — Teschner Decanat Bibliothek. Powstała ona w początkach XIX wieku, gdy proboszczem i dziekanem cieszyńskim był ksiądz Jan Piotr Brzuska. Zabezpieczył on książki już znajdujące się w parafii, wzbogacił kolekcję tomami będącymi w jego posiadaniu oraz zwiózł książki z całego dekanatu. Biblioteka znalazła miejsce w budynku plebanii cieszyńskiej. Tam też przetrwała do dnia dzisiejszego. Kilka lat temu została zabezpieczona i uporządkowana przez księdza proboszcza Karola Tomalę. Liczy ona obecnie 4264 tomy — druki zwarte, rękopisy, czasopisma. Biblioteka, będąca początkowo biblioteką parafialną, także rozwinęła się na bazie prywatnych zbiorów księzkowskich.

Cennym dokumentem wskazującym na początki biblioteki jest spis książek zapisanych parafii przez proboszcza i dziekana cieszyńskiego Bernarda Globischa, zmarłego w 1777 roku. Wykaz¹ sporządzony w roku 1778 wymienia 18 tomów będących w posiadaniu księdza Globischa. Ujęto jedynie skróty tytułów, ale mimo to część z nich udało się rozpoznać w obecnym zbiorze dekanalnym². Poniżej zamieszczono odpis wykazu wraz z pełnymi opisami książek.

1. Ludovici de Ponte in Cantica Cantorum
Ludovici de Ponte: Expositio moralis et mistica in Canticum Cantorum.
Colonia Agrippinae 1623 (sygn. 1419)
2. Explicatio Bibliorum 2da pars
3. Joannis Gersoni pars 1ma
Prima pars Joannis Gersoni Studij Luteriani Cancelarij... Basilea 1518 (sygn. 362)
4. Ejusdem pars 2da
Secunda Pars Joannis Gersoni de iis ferme rebus... Basilea 1518 (sygn. 363)
5. Pariter ejusdem pars 3to
Tertia pars Joannis Gersonis que meditantii rationem... in se complectitur.
Basilea 1517 (sygn. 364)

6. Ejusdem pars 4ta
Quarta et nuper pars operum Joannis de Gerson. Basilea 1518 (sygn. 365)
7. Comentarius in 4 Evangelia
I. F. Stapulensi: Comentarii initiatorii in Quartuor Evangelia. Basilea 1526 (sygn. 390)
8. Materiale de praerogativis B.M.V.
Materiale de praerogativis B. V. Mariae. Praga 1651 (sygn. 1200)
9. Biblia magna boemica in folio
10. Item antiqua idiomate
11. Antiphonarium Romanum. Alud non existit loco huius est Lexicon sive dictionarium Graeco — latinum
Lexicon... Basilea 1562 (sygn. 371)
12. Sermones Hugonis antiquo latina idiomate
Hugo de Prato Florido: Sermones dominicale super Evangelia et epistolas.
Basel, Mich. Wenssler, ca 1485 (sygn. C)
13. Vita Venerabilis Virginis Marina de Escobar pars 1ma
Ludovico de Ponte: Vitae Venerabilis Virginis Marina de Escobar. Pars prima. Vallideti 1633 (sygn. 1420)
14. Ejusdem pars 2da
Ludovico de Ponte: Vitae... Marina de Escobar. Pars secunda. Praga 1688 (sygn. 1421)
15. Liber theologicus antiquo latino idiomate
16. Divi Alberti magne theologicus liber
Albertus Magnus super quatuor libros sententiarum. Basel 1506 (sygn. 341)
17. Aria aurea liber antiquus; hic non existed in ejus locum substituntur Biblia antiqua
18. Gloria Ecclesia Sancti Viti Praga in 4
Czechorod: Phosphorus septicornis de Gloria et Majestatem S. Metropolitana Ecclesia Pragensis. Praga 1673 (sygn. 703)

Na tomach tych nie ma podpisów księdza Bernarda Globischa, a jedynie jego poprzedników — księży Henryka Samuela Wolffa oraz Gallusa Joannesa Twaruski. Na karcie inkunabułu Hugona de Prato Florido *Sermones dominicales* H. S. Wolff pozostawił informację o sobie: był protonotariuszem apostolskim, kanonikiem glogowskim, komisarzem biskupim, dziekanem frydeckim. Na przełomie XVII i XVIII wieku był proboszczem i dziekanem cieszyńskim, a jego następcą na tym stanowisku został w 1707 roku G. J. Twaruska.

Ksiądz Bernard Globisch przybywszy na probostwo do Cieszyna znalazł te książki, zapewne wiele korzystał z nich przez lata pracy tam, a później przekazał testamentalnie następcom. Posługiwał się zapewne nimi ksiądz Antoni Alojzy Löhn — proboszcz od 1777 roku.

Ksiądz Antoni Alojzy Löhn urodził się w Głogówku w 1734 roku³. Teologię studiował w Ołomuńcu, posługę kapłańską pełnił w Dobrej, następnie w Cieszynie. Był komisarzem biskupim od 1784 roku, a od 1796 — Generalnym Wikariuszem. Według świadectwa ks. Leopolda Jana Szersznika, przekazanego przez ks. Józefa

Londzina, Löhn był człowiekiem bardzo czytany, wykształconym, posiadał wiele pięknych przymiotów, wymuszających dla niego cześć i szacunek. Skromny, bogobojny, cierpliwy służył swoim parafianom do końca — zmarł 14 lutego 1806 roku zaraziwszy się podczas epidemii od zaopatrywanych przez siebie chorych.

Londzin świadczył o Löhnie jako o Polaku, ale jeszcze nie uświadomionym⁴. Ksiądz Löhn w 1785 roku wypowiadał się w sprawie przydzielenia kapłana niemieckiego, który głosiłby kazania w tym języku. Gdyby nie było tego księdza, nikt inny nie mógłby wygłaszać kazań w języku niemieckim z powodu braku niemieckiego kapłana. A więc siebie za takowego nie uważał. Rok później dał świadectwo polskości cieszyńiaków. Jak zaznaczał — tylko garstka nie rozumie języka polskiego, a kazania niemieckie głoszone są jedynie dla garnizonu wojskowego.

Według świadectwa Szersznika ksiądz Löhn *nie miał swój zapas książek zapisał probostwu do użytku swoich następców*⁵. Tomy te, przynajmniej niektóre, zachowały się w zbiorze Biblioteki Dekanatu do dziś⁶.

Odnaleziono 75 tomów noszących znaki własnościowe Löhna. Podpisywał się na książkach używając imion i nazwiska (w formie zapisu *Löhn lub Loehn*), z rzadka uzupełniając dane pełnionymi przez siebie funkcjami. Nie podawał dat, kiedy wszedł w posiadanie poszczególnych książek.

Woluminy te pochodzą w większości z XVIII wieku, z drugiej jego połowy. Jedynie 11 tomów wydano w XVII wieku. Pięć pozycji jest w języku polskim: T. Tretera *Peregrinacja albo pielgrzymowanie do Ziemi świętej...* Mikołaja Krzysztofa Radziwiła (Kraków 1683), S. Piskorskiego *Żywy Oycow albo dzieje y duchowne powieści starcow...* (Kraów 1688), *Kazania na niedziele* księdza Gelerowskiego (Sandomierz 1738), *Gruntowne teologia rozmowy* autorstwa S. S. Kojalowicza (Kalisz 1758) oraz *Kazania y Nauki czyli wykład św. Ewangelii...* wydane w Warszawie w 1788 roku.

Cztery dzieła wydano w języku czeskim. Są to: *Drogi chleb nebesky pro lacny Lid Czesky od Pisma svateho* (Praga, br), *Farar politicus aneb zbehly a Vceny člověk; a Idiota, to gest sprostah a nevčeny člověk, gruntove o Gedno-spasytelneg vrje rozmluvanj* (Trnava 1744), *Sedmadesatevo, Přemyslovánj aneb sedmdesat Důkladných přjčin proč...* Náboženstv K. Wernera (Praga 1785) oraz *Systematyczny Zpusob Protestanky o pravde katolickeho náboženstv predsvědugjey* autorstwa A. Merce, a wydany w Pradze w 1786 roku.

Dużo więcej — bo 25 dzieł — wydanych było w języku łacińskim. Wymienić tu należy kilka z nich, a przede wszystkim polonik A. Wargawskiego *Moderator Politico-Christianus* opublikowany w Kaliszu w 1773 roku. Z innych dzieł łacińskich to: *Tabulae directivae SS. Missae Sacrifici Celebrandi* (Nissae 1694), *Horologium principium sive de vita M. Aurelii Imp.* (Lipsiae 1615), *Collegium Universi Juris Canonici* (Salisburgi 1706), J. Solika *Fasciculus myrrhae in campis Palestinae collectus...* (Brüna 1716), *Exercitia spiritualia* świętego Ignacego Loyoli (Praga 1735) czy *Catechismus romanus* wydany we Wrocławiu w 1737 roku.

Najwięcej posiadał Löhn książek w języku niemieckim — zachowało się ich 41

tomów. Na uwagę zasługują między innymi: *Prolegomena schlesischer Kirchenhistorien* (Neus 1685), *Die Geschichte Jesu aus den vier heiligen Evangelien*, którego autorem jest S. Mutschelle (München 1784), *Methodenbuch für Lehrer der deutschen Schulen...* (t. 1—3, Wien 1775), *Lexicon der christlichen Glaubens und Sittenlehre* ks. F. Kienle (Augsburg 1786), *Katechist nach seinen Eigenschaften...* M. Schmidta (Bamberg — Würzburg 1785) oraz *Die Philosophie der Religion* (2 t., Augsburg 1773). Miał też w swojej kolekcji kilka zbiorów niemieckich kazań różnych autorów, na różne okresy liturgiczne i święta. Musiał więc znać język niemiecki, umieć nim się posługiwać, a nawet głosić kazania. Jego przeciwstawienie się kazaniom niemieckim w kościele parafialnym mogło więc wynikać z jego poczucia przynależności do Polaków.

Dość zróżnicowane są miejsca druku posiadanych przez cieszyńskiego kapłana książek. Najwięcej — 18 tomów — wydrukowano w Augsburgu (13 w j. niem. i 5 po łacinie), w Wiedniu — 17 (16 w j. niemieckim, a tylko 1 po łacinie), w Kolonii — 6 (5 po łacinie, w j. niemieckim), w Pradze — 6 (3 czeskie, 2 niemieckie i 1 łaciński), 3 tomy — w Salzburgu (po łacinie), po 2 tomy wydrukowano w Nysie (1 niemiecki i 1 łaciński), w Krakowie (polskie), w Kaliszu (1 po łacinie i 1 po polsku). Pojedyncze tomy łacińskie opuściły oficyny w Ołomuńcu, Wrocławiu, Lipsku, Würzburgu, Frankfurcie i Constantii. Po jednym dziele w języku polskim pochodzi z Sandomierza i Warszawy, a w czeskim z Trnavy. Z oficyn Bambergu, Mähren, Hamburga, Monachium, Kempten i Opawy pochodzą pojedyncze druki w języku niemieckim.

Te 75 tomów nie stanowiło całego zbioru księdza Antoniego Alojzego Löhna. Wśród dokumentów parafii Cieszyn⁷ znajduje się spis ksiąg przekazanych parafii, do użytku następców. Zawiera 231 dzieł w 314 tomach [właściwie 303].*

W Wykazie tym — sporządzony w 1806 roku — zapisano skrótnie tytuły, z rzadka autorów książek, liczbę woluminów oraz czasem dodatkowe uwagi. Oto przykłady:

1. Vertraute Reden einer Pfarrherrn an seine Pfarrkinder von Regius	2
4. Kienle Lexicon der christlichen Glaubens und Sittenlehre	2
8. Catechismus Romanus	1
10. Wykład świętych Ewangelii	1
17. Hur Aynelsky abo nabizne Pisne ...[nieczyt.] nayswetnyssy swatosti Oltarzni	1
22. Reichshistorie (alte)	1
34. Prawdziwa iedzina Droga do Nieba	1
37. Wygadywania polnische Bücher von Glauben	2
38. Hora diurna Breviarii Romani in Futteral	1
41. Officia Sanctorum	1
43. Politica Catholica	1
54. Polnische Lesebuch	1

* Być może pierwotna liczba książek zbioru Löhna była wyższa — pamiętać należy o pożarze Cieszyna w 1789 r., który strawił także kościół parafialny i plebanie.

60. Kralowna Cerkew	1
62. Thoma a Kempis de imitatione Xti	1
63. Konaiącym obecny dobrze zaopatrzony kaplan	1
68. Deutscher orthographisches Hand Lexicon	1
70. Dambrowsky Alimonia spiritualis	1
76. Katholischer Katechismus mit Kupfern	1
78. Schulatlas von zwanzig General = und Spezial = Landkarten nebst 2 un eingeb. Sachsen vorstellend und 1 Lombardey im Gewölbe	1
87. Rosa Böemica	1
93. Der Priester	1
98. Farar politicus	1
101. Fastenpredigten von P. Jucudin Muzner	3 u. 4 Th.
110. Patrocinale Silesiae et Poloniae seu Discursus	1
123. Francisci Zeleny Institutiones Linguae Sanctae	1
129. Theologia moralis wovon 1 ^{te} Theil fehlt	7
131. Passionspredigten	1
142. Schmerzhafte Passions Uhr (:Quadragesimale)	1
149. Peregrinacia	1
150. Gruntowne theologia Rozmowy	1
162. Aesopus epulans	1
184. Exercitia spiritualia	1
185. Herrn von Veneroni Lateinisch. französich und deutsch Gramatica oder sprach Meister	1
203. Moderator politico — Xtianus	1
227. Schlesische Kirchen Historie	1

Jest to fragment jedynie wykazu ksiąg księdza Löhna. Na podstawie takiego zapisu udało się rozpoznać część książek. Spośród 75 tomów z podpisem proboszcza cieszyńskiego nie udało się „dopasować” jedenastu dzieł. Ich tytuł mógł zostać zniekształcony, niezapisany w pełni. Jako przykład można podać wymienioną już pracę Sebastiana Piskorskiego: *Żywoty Oyców...* Czy została zanotowana jako *Wygadywania polnische Bücher con Glauben* (poz. 37)? A może jako pozycja 29: *Leb ensbeschreibungen der H. Altväter*? Jest też możliwe, że nie zanotowano wszystkich należących do Löhna tomów.

Ksiądz Antoni Löhn nie podpisywał się zapewne na wszystkich posiadanych przez siebie woluminach. Wskazywać mogą na to następujące fakty. Niektóre z ksiąg miały poprzednich właścicieli, jak można wywnioskować na podstawie zapisków własnościowych. Na kilku znalazły się podpisy Eugeniusza Majera, na dwóch — Józefa Mierki, na pojedynczych Brata Victorina z konwentu cieszyńskiego, Józefa Scholtisa, Franciszka Schustera, Jana Nepomucena Starosty, proboszcza cieszyńskiego, Franciszka Potrawy *Parochi Jedlovnicensis 1711* oraz Jana Prużanowskiego. *Volstandiger Catechismus* autorstwa S. Schmida, wydany w Augsburgu w 1769 roku w dwóch tomach, stanowił w całości własność Eugeniusza Majera. Podpis Löhna znalazł się jedynie na tomie drugim. Być może jednak także i pierwszy tom był w jego dyspozycji. Podobnie Kazania niemieckie

Girarda (Augsburg 1772) miały 5 tomów i wszystkie należały do E. Majera. Löhn podpisał się tylko na tomie 2. Natomiast w Spisie zaznaczono, że *Predigten von Girard* liczyły tomów cztery (poz. 124).

Przypuszczenie, że Löhn nie podpisał wszystkich swoich woluminów pozwoliło na uzupełnienie wykazu odnalezionymi w Bibliotece Dekanatu dziełami i odpowiadającym zapisom. Są to tomy stanowiące przypuszczalną własność Löhna, między innymi: „Biblia Sacra” (Cöln 1690) z ręczną notatką *Teschner Pfarr Bibliothek, Volständige Geographie* w trzech tomach autorstwa J. Hübnera z 1759 roku, *Patrocinale Silesiae et Poloniae seu Discursus Praedicabiles honori Serenissimae Poloniae et Silesiae Ducisse S. Hedwigi M. F. Rimplera* (Norimberga 1697) czy dziewięć tomów dzieła Caracciollego.

Analizując całość zbioru księdza Löhna zauważyć można przede wszystkim jego religijny charakter. Posiadał on wydania Pisma świętego, komentarze, liczne zbiory kazań, opisy podróży do Ziemi świętej, żywoty i pisma Ojców Kościoła, prawo kanoniczne, modlitewniki, pisma ascetyczne, polemiczne, dzieła dotyczące historii Kościoła, także Kościoła na Śląsku. Ale w tej kolekcji znalazły się i inne przydatne dzieła — geograficzne, wraz z atlasem, matematyczne, podręczniki metodyczne dla nauczycieli szkół nienieckich, słownik ortograficzny niemiecki.

W zbiorze księżowskim dominował język niemiecki. Z Wykazu wynika duża ilość książek w tym języku — 185 tomów. 100 tomów było po łacinie, 8 w języku czeskim i 10 w polskim.

Zwracają uwagę druki polskie — posiadał między innymi Löhn popularny modlitewnik Owaniszewskiego *Głos synogarlicy na pustyni świata tego*, drukowany w Polsce i przywożony na teren Śląska Cieszyńskiego. Stwierdzono także obecność w jego kolekcji pierwszego modlitewnika opracowanego przez cieszyńskich księży w języku polskim — wydana w Opawie w 1761 roku „Prawdziwa iedzina do nieba z Pisma świętego dokazana droga”.

W zbiorze tym znalazły się nie tylko książki katolickie. Miał też Löhn dzieła protestantów — Jana Armdta „Sześć ksiąg o prawdziwym chrześcijaństwie” czy Samuela Dambrowskiego.

Zaznaczyć też należy, że był to zbiór raczej aktualny. Większość publikacji pochodziła z drugiej połowy XVIII wieku. Najstarszą książką posiadaną przez Löhna było *Horologium principium sive de vita M. Aurelii Imperatori* — wydane w Lipsku w 1615 roku. Najnowsza natomiast Laubera *Frühlehren zum Gebrauche der Seelsolger vorzüglich in kleineren Orten* wydana we Wiedniu w 1799 roku. Löhn stale uzupełniał swoje zbiory. Prawdopodobnie znaczną część sam zakupił, na co wskazywał by brak jakichkolwiek zapisów proveniencyjnych na większości tomów.

Tak przedstawia się w krótkim zarysie *niemaly zapas książek* zapisanych parafii do użytku następców przez proboszcza i dziekana Antoniego Alojzego Löhna. Tak się stało, że urząd ten objął po nim inny światły i wykształcony kapłan śląski — Jan Piotr Brzuska. Być może właśnie przykład Löhna natchnął go, by utworzyć zorganizowaną już Bibliotekę Dekanatu, z własnym ekslibrisem. Bibliotekę, która przetrwała burzliwe dzieje i dziś świadczy o kapłanach pracujących w Cieszynie.

Przypisy

- ¹ Akta Lokane Parafii Cieszyn. Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach.
² Badania przeprowadone przez autorkę z autopsji.
³ Por. J. Londzin: Historia Generalnego Wikariatu w Cieszynie, Cieszyn 1926, s. 9—11.
⁴ Por. Ibidem. zob. także: J. Londzin: Jaki wpływ wywarła reformacja na ukształtowanie się stosunków polskich na Śląsku Cieszyńskim? Cieszyn 1934, s. 26.
⁵ J. Londzin: Historia..., s. 10.
⁶ Por. przypis 2.
⁶ Por. przypis 1.

Małgorzata Danel

CIESZYN

Biblioteka Czytelni Ludowej w Cieszynie

Działalność Czytelni Ludowej (1861—1922), instytucji zasłużonej dla rozwoju polskiego życia kulturalnego na Śląsku Cieszyńskim, doczekała się już stosunkowo licznych opracowań. Przyczynek niniejszy dotyczy jednej z ważniejszych, a nie analizowanych dotąd szczegółowo form jej aktywności, jaką stanowiła działalność biblioteczna.

Geneza założonego w 1861 r. księgozbioru Czytelni Ludowej bezpośrednio łączy się z działalnością pierwszej oficjalnej instytucji polskiego życia kulturalnego w Cieszynie — Towarzystwa Cieszyńskiego dla Wydoskonalenia Się w Języku Polskim, lepiej znanego pod nazwą Czytelni Polskiej. Instytucja ta, powołana 29.10.1848¹, a działająca od 15.11.1848 skupiała przedstawicieli miejscowej inteligencji, mieszczaństwa i zamożnego chłopstwa. Funkcję prezesa Towarzystwa pełnili kolejno: ksiądz Józef Paduch (1848), ksiądz Jerzy Prutek (1848—1849) i adwokat Ludwik Klucki (1849—1854). Cele Czytelni Polskiej — upowszechnianie polskiego języka literackiego i kultury polskiej — obliczone były na szerokie oddziaływanie społeczne, a realizowane poprzez różne formy pracy kulturalno-oświatowej, np. organizowanie lekcji języka polskiego, wieczorów literacko-muzycznych i amatorskich przedstawień teatralnych oraz działalność wydawniczą.

W pracach Czytelni Polskiej ważną rolę odegrała powołana 18.03.1849 Biblioteka Ludu Kraju Cieszyńskiego² — pierwszy polski księgozbiór publiczny na Śląsku Cieszyńskim. Powołana przez Czytelnię Polską Biblioteka zachowywała jednak organizacyjną i finansową autonomię. Właścicielem księgozbioru ustanowiono „*lud kraju Cieszyńskiego w granicach od Ostrawicy aż do Białki*”³. Interesująco zaplanowano procedurę zarządzania biblioteką: w dotyczących jej kwestiach oprócz wydziału Czytelni Polskiej decydować mogli bibliotekarz, „*opiekun krajowy*”⁴ oraz „*zastępca czytelników*”⁵. Za realizowanie przyjętych uchwał odpowiedzialni byli deputowani „*[...] których miasto Cieszyn sześć, inne miasta po dwóch, a na wsiach każda parafia i każdy zbor po jednym obierać prawo mają*”⁶. Zgodnie z celem działalności Biblioteki, jaki stanowić miało „*dobro ludu*

przez *ponauczanie*⁷, planowano gromadzenie książek „z większej części dla ludu wiejskiego *przymierzonych*”⁸. Z powodu trudności finansowych Biblioteki na przeważającą część jej księgozbioru złożyły się dary (księga inwentarzowa⁹ odnotowuje tylko 2 tomy pochodzące z zakupu), nadsyłane w wyniku apeli jednego z inicjatorów założenia Czytelni Polskiej Pawła Stalmacha, który rozesłał listowne prośby do „*redakcyj i księgarzy polskich oraz znajomych osób*”¹⁰. Na najszerzy odzew natrafiły one w Galicji — w Krakowie, Tarnowie, Przemyślu, Bochni, a zwłaszcza we Lwowie. Dary książkowe przekazywali księgarze i nakładcy¹¹, instytucje, redakcje czasopism, społeczności lokalne oraz osoby prywatne, głównie przedstawiciele inteligencji i arystokracji. Na pewną część księgozbioru złożyły się dary przekazane przez ofiarodawców z terenu Śląska Cieszyńskiego: polskich działaczy narodowych, uczniów, mieszczan i zamożnych chłopów. Nazwiska ofiarodawców publikowane były w „Tygodniku Cieszyńskim” i „Gwiazdce Cieszyńskiej”, a także zapisywane w specjalnej księdze pamiątkowej¹² oraz inwentarzu biblioteki. Na podstawie odnotowywanych w księdze inwentarzowej źródeł nabycia poszczególnych materiałów ustalono następującą listę ofiarodawców (podanych poniżej w porządku alfabetycznym, wraz z ilością przekazanych woluminów lub zeszytów):

hr. Ferdynand Bąkowski z Uścia w powiecie stanisławowskim (34);
 J. Bernacik, kupiec z Cieszyna (1);
 Józef Brodowski, profesor sztuk pięknych z Krakowa (42);
 Seweryn Celarski ze Lwowa (7);
 Czesi uczący się w gimnazjum ewangelickim w Cieszynie (5);
 Dawid Dawidowicz, wikary przy archikatedrze ormiańskiej we Lwowie (1);
 „Dzwonek”, redakcja we Lwowie (8);
 Galicyjskie Towarzystwo Gospodarcze ze Lwowa (7);
 Julia Goczałkowska, pisarka i wychowawczyni, działająca w Tarnowie i Lwowie (9);
 Górnoślązacy (4);
 Bogusław Jerzy Heczko, pastor z Cieszyna (1);
 Julian Horoszkiewicz (1);
 Kajetan Jabłoński, księgarz ze Lwowa (62);
 Marcin Jabłoński, malarz ze Lwowa (23);
 Jeleń, księgarz w Przemyślu (od 1846 r. księgarnię w Przemyślu prowadził (od 1849 r. — wspólnie z bratem Pawłem) urodzony w Cisownicy Jan Jeleń)¹³ (1);
 Julian Aleksander Kamiński, bibliotekarz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie (21);
 Ludwik Klucki z Cieszyna (18);
 Joanna Komarnicka ze Lwowa (22);
 Krakowianie (41);
 Tomasz Kulczycki ze Lwowa (10);
 Laurency Kutowicz (1);
 Jan Kwapuliński z Frysztatu (12);
 Jan Łodyński z Tarnowa (1);
 Józef Łodyński z Tarnowa (14);

Paweł Mamica z Podobory (1);
 Jan Matuszek z Olbrachcic (2);
 hr. Miączyński z Freywaldau (obecnie Jeseník) (19);
 Jan Milikowski, księgarz ze Lwowa (61);
 P. Milikowski (3);
 Feliks Miski (1);
 Klemens Mochnacki, nauczyciel prywatny, spiskowiec (18);
 Morawska Jednota Cyryla i Metodego z Brna (2);
 W. Morawski z Freywaldau (obecnie Jeseník) (11);
 P. Mrózek, urzędnik pocztowy (1);
 obywatele obwodu tarnowskiego (56);
 Franciszek Piller, księgarz ze Lwowa (37);
 Wawrzyniec Pisz, księgarz z Bochni (47);
 E. Plucar, nauczyciel w gimnazjum cieszyńskim (3);
 Jerzy Prutek, ksiądz katolicki z Cieszyna (9);
 Stanisław Przyłęcki, bibliotekarz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i Galicyjskiego Towarzystwa Gospodarczego we Lwowie (19);
 [?] Santarius, (2);
 ks. J. Sapieżyna (10);
 Wincenty Smagłowski, nauczyciel z Galicji, bibliofil (1);
 P[aweł?] Starzyk, księgarz ze Lwowa (2);
 Henryk Suchecki, pisarz (4);
 Jan Szpaczek, ksiądz kooperator w Brusowicach (1);
 Jan Ściborski (1);
 Jan Tarkota, uczeń katolickiego gimnazjum w Cieszynie (25);
 „Tygodnik Mariański” z Piekar (19);
 Edward Winiarz, księgarz ze Lwowa (18);
 Hipolit Witowski, pisarz (16);
 Wolański (2);
 Józef Wyskoczil (1);
 Zakład Narodowy im. Ossolińskich ze Lwowa (20);
 Michalina Żarska ze Lwowa (1).

9.10.1850 r.¹⁴ w skład Biblioteki wszedł przekazany w formie depozytu pierwszy z założenia polski księgozbiór na Śląsku Cieszyńskim, zgromadzony przez Towarzystwo Uczących Się Języka Polskiego na Ewangelickim Gimnazjum w Cieszynie (1847—1850) — młodzieżową organizację samokształceniową, stawiającą sobie za cel doskonalenie się uczniów w dziedzinie literatury i języka polskiego. Biblioteka tworzona była ze składek członków. W jej skład weszły publikacje w różnych językach słowiańskich zebrane przez P. Stalmacha wśród studentów w Wiedniu i Bratysławie¹⁵, zdobyte w 1847 r. podczas wyprawy P. Stalmacha i Andrzeja Cinciały do Krakowa, przywiezione przez z Krakowa A. Cinciałę w 1848 r.¹⁶ oraz przesyłane przez niego do Cieszyna po podjęciu studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim¹⁷. Zawartość biblioteki Towarzystwa dokładnie zanalizowała Maria Pawłowiczowa¹⁸. Księgozbiór ten, „[...] chociaż mocno przypadkowy, gromadzony w wyjątkowym trudzie, w niecodziennych okolicznościach [...] odegrał istotną rolę

w życiu narodowym i kulturalnym regionu. Stosunkowo licznej grupie młodzieży umożliwił dostęp może nie tyle do literatury polskiej, ile do polskiego języka literackiego¹⁹. W literaturze²⁰ liczebność tej biblioteki określana jest na 207 t. (150 w języku polskim, 50 w innych językach słowiańskich i 7 niemieckich). Na podstawie zapisów proveniencyjnych w księdze inwentarzowej Biblioteki Ludu Kraju Cieszyńskiego ustalić można, że liczba włączonych do niej książek z biblioteki Towarzystwa Uczących Się Języka Polskiego wyniosła 185 dzieł w 244 t. (numery inwentarzowe 470–601, 615–667; numery 470–601 zajmują książki polskie, 615–667 – winnych językach, z czego wnioskować można, że księgozbiór ułożony był według kryterium językowego).

Księgozbiór Biblioteki Ludu Kraju Cieszyńskiego posiadał sporą wartość, wszechstronnie prezentując polskie dziedzictwo literackie, historyczne i kulturowe. Dokładnej analizy jego zawartości dokonał Jan Konieczny²¹. Najliczniejszą grupę (ponad 100 tytułów) stanowiły w nim utwory literackie pisarzy polskich wszystkich epok, wydane głównie w I połowie XIX w. (m.in. dzieła S. Szymonowica, J. Ch. Paska, I. Krasickiego, H. Kołłątaja, A. Naruszewicza, J. U. Niemcewicz, K. Brodzińskiego, A. Malczewskiego, W. Pola, K. Ujejskiego, A. Fredry, K. Hoffmanowej). Na szczególną uwagę zasługuje dar mieszkanców obwodu tarnowskiego, w skład którego weszły m.in. emigracyjne pierwodruki dzieł wielkich romantyków: *Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego* A. Mickiewicza (Paryż 1832), J. Słowackiego *Kordian* (Paryż 1834), *Trzy poematy* (Paryż 1839), *Księżę niezłomny* (Paryż 1844), *Beniowski* (Lipsk 1841) oraz *Irydion* Z. Krasińskiego (Paryż 1836). Historię Polski prezentowały prace H. Kołłątaja, J. Lelewela, A. Grabowskiego, J. Łepkowskiego, J. Muczkowskiego, K. Szajnoch (ogółem ok. 50 dzieł) oraz broszury i rozprawy polityczne, dotyczące wydarzeń od końca XVIII w. do Wiosny Ludów. W skład księgozbioru weszły również podręczniki literatury i gramatyki polskiej, wypisy, antologie, słowniki i gramatyki obce, kilkadziesiąt polskich przekładów literatury obcej (m.in. *Orland Szalony* L. Ariosta w przekładzie P. Kochanowskiego (Kraków 1799), tłumaczenia dzieł Moliera, F. Schillera, W. Scotta), ponad 70 tytułów utworów religijnych (głównie wydanych w latach 1845–1850 we Lwowie, Bochni i Piekarach), dzieła o tematyce przyrodniczej, rolniczej i technicznej. W Bibliotece znalazły się czasopisma polskie wydane we wszystkich trzech zaborach oraz za granicą, m.in. *Dziennik Narodowy* (Lwów), *Gazeta Narodowa* (Lwów), *Ziemiańin Galicyjski* (Lwów), *Przyjaciel Ludu* (Lwów), *Tygodnik Rolniczo-Przemysłowy* (Lwów), *Jutrzenka* (Kraków), *Pamiętnik Krakowski Nauk i Sztuk Pięknych* (Kraków), *Biblioteka Warszawska* (Warszawa), *Pamiętnik Warszawski* (Warszawa), *Przegląd Poznański* (Poznań), *Tygodnik Literacki* (Poznań), *Szkola Polska* (Poznań), *Demokrata Polski* (Paryż) oraz czeskie: *Narodní Noviny* (Praga), *Ponaučné i Zabavné Listy* (Brno), słoweńskie i chorwackie, w tym *Slovenija* (Lublana) i *Slavenski Jug* (Zagrzeb). Ilościowo dominowały w bibliotece druki w języku polskim, zdecydowanie mniej licznie reprezentowane były języki niemiecki, łaciński, czeski, słowacki, serbsko-chorwacki i słoweński, co odpowiadało jej założeniom statutowym („Do biblioteki mają się kupować książki Polskie [...]; piąta część dochodów biblioteki może się wynalożyć także na inne słowiańskie książki, mianowicie czeskie”²²).

Wydaje się, że taka zawartość księgozbioru stanowić może potwierdzenie tezy, że „kultura polska występowała wówczas nie tyle jako zjawisko samoistne, ile jako częstka, być może dominująca, ale nie wyłączna, kultury ogólnosłowiańskiej”²³. Dowód na takie właśnie postrzeganie Biblioteki stanowić może również dedykacja na jednej z książek: „Bibliotece Słowianow w Cieszynie podawa N... Raszka. W Bystrzycy d. 16. Grudnia 1848”²⁴.

Brak niestety bezpośrednich informacji dotyczących wykorzystania księgozbioru; nie zachowała się księga pamiątkowa, zawierająca nazwiska czytelników²⁵. Bezpłatne prawo do korzystania z biblioteki przysługiwało członkom Czytelnicy Polskiej, a za wniesieniem opłaty księgozbiór dostępny był dla wszystkich chętnych²⁶. Już w 1848 r. „Tygodnik Cieszyński” zachęcał do korzystania z Biblioteki: „Współziomkom naszym daję się do wiadomości, że w Cieszynie się założyła Czytelnia Polska, w której się znajdują czasopisma polskie i innosłowiańskie aniemieckie. Zawiadamiamy o tym szczególnie naszych wieśniaków, którzy by chcieli mieć udział w czytaniu takich pism, zwłaszcza gdy warunki, pod którymi się uczestnikami stać mogą, nie są zbyt uciążliwe. Warunki bowiem dla nich są: wpłat wstępny 30 kr. m. r., a miesięczny 10 kr. m. r., za co sobie pisma do domu na wyznaczony czas pobierać mogą”²⁷. W celu spopularyzowania nowo założonej instytucji, w lipcu 1849 r. Ustawy Biblioteki rozesłano do wójtów wszystkich gmin Śląska Cieszyńskiego, wikariusza generalnego w Cieszynie i seniora bielskiego Schimki oraz do wszystkich księży i nauczycieli obydwóch wyznań²⁸. Sprawą biblioteki zainteresował się generalny wikariusz bielski ks. Mateusz Opolski, który 18.07.1849 wrócił się z wezwaniem do podwładnych mu nauczycieli i duchowieństwa, aby „[...] zyskiwało członków w całym Księstwie Cieszyńskim celem dopomożenia do ponownego uzyskania utraconego prawa obywatelskiego wyrugowanemu językowi krajowemu i podniesienia przez czytanie polskich książek oświaty w każdym kierunku wśród śląskiego ludu”²⁹. Trudno jednoznacznie stwierdzić, w jakim stopniu osiągnięty został główny cel „dobro ludu przez pouczanie”, a więc rozpropagowanie idei Biblioteki polskiej wśród ludności wiejskiej; wydaje się, że księgozbiór w większym stopniu zainteresować mógł inteligencję. Prawdopodobnie nie sprzyjał wykorzystaniu biblioteki rodzaj zgromadzonej w niej literatury, wśród której przeważały polskie wydawnictwa o tematyce świeckiej, „[...] ponieważ książki polskie, oprócz niektórych religijnych, były na Śląsku jeszcze rzadkością jak jaskółki białe; [...] trzeba też było zachęcać do obeznania się z literaturą polską”³⁰. „Czy jednak książka świecka na szerszą skalę społeczną mogła mieć wówczas ten sam wysoki prestiż co literatura religijna, trudno przesądzić. Tym bardziej, że była to polska książka świecka, dobro raczej nowe, do tego prezentujące mało znany świat wartości”³¹. Biblioteka „[...] stanowiła instytucję na tyle nową w tym środowisku, że mimo wszelkich akcji popularyzatorskich oraz organizatorskich nie od razu spotkała się z powszechniejszym zainteresowaniem tych środowisk, dla których była przeznaczona w pierwszej kolejności”³². Jak donosił „Tygodnik Cieszyński” „[...] czytelników nie zgłosiło się tyle, ileśmy się spodziewali. Oczekiwaliśmy, że przynajmniej z każdej wsi po kilku czytelników biblioteki się zgłosi, tymczasem jeszcze się nie wypełniły te nasze nadzieje, a liczba czytelników jest jeszcze mała, ażeby liczbie chociaż wsi naszych wrównać”³³. Mimo tego jednak „[...] znajdowali się, chociaż

jeszcze nie bardzo liczni, ale gorliwi czytelnicy”³⁴. „Światlejsi z pomiędzy wieśniaków okolicy zaczęli też ochotnie korzystać z tego zakładu, jakkolwiek w początkach skromnego”³⁵. Mimo krótkiego okresu działania Czytelnia Polska i założona przez nią pierwsza publiczna polska biblioteka na Śląsku Cieszyńskim odegrały więc ważną rolę w rozwoju polskiego życia kulturalnego, kształtowaniu nawyków w zakresie uczestnictwa w kulturze, a zwłaszcza popularyzacji języka i literatury polskiej. „Wyprowadziły język i kulturę polską ze swoistej konspiracji, w jakiej kultywowały je tajne związki młodzieży szkolnej. Wyprowadziły je też z układów rodzinno-środowiskowych na forum publiczne. Stworzyły wokół kultury i języka polskiego atmosferę społecznej akceptacji [...] Umacniając funkcję języka polskiego jako narzędzia technicznej komunikacji społecznej nasiliły proces jego transformacji w czynnik kształtowania więzi emocjonalnej z kulturą i tradycją narodową. Przyczyniły się do nawiązania kontaktów kulturalnych z innymi ziemiami polskimi, przede wszystkim z czołowymi centrami polskiego życia kulturalnego w zaborze austriackim — Krakowem i Lwowem”³⁶.

Trudno jednoznacznie ustalić ilość wchodzących w skład biblioteki woluminów. Zachowana księga inwentarzowa księgozbioru z lat 1849—1866(?) zawiera 796 jednostek inwentarzowych, w tym 22 tytuły starodruków i 48 tytułów czasopism³⁷. Przytaczana w opracowaniach liczba 621 dzieł w 842 woluminach nie stanowi więc ilości wszystkich zgromadzonych przez Bibliotekę Ludu Kraju Cieszyńskiego publikacji, lecz liczbę pochodzących z tego zbioru wydawnictw przejętych przez Bibliotekę Czytelni Ludowej w Cieszynie w 1863 r. Książki sygnowane były numerem inwentarzowym, a niektóre z nich — dodatkowo — naklejką o treści „Własność Biblioteki Ludu Kraju Cieszyńskiego”. Obok zachowanej do dziś księgi inwentarzowej księgozbioru³⁸ istnieć musiały również katalogi, o czym świadczy zapis w „Ustawie biblioteki”: „Każdy uczestnik ma prawo [...] wybrać sobie do czytania książki podług katalogów i metryki”³⁹.

Siedziba Czytelni Polskiej i biblioteki mieściła się początkowo w domu L. Kluckiego przy dzisiejszym placu Teatralnym (w budynku nr 150 „pod kasarniami”). Po pożarze budynku w 1849 r. przeniesiono ją do lokalu redakcji „Tygodnika Cieszyńskiego”, a księgozbiór oddano pod opiekę P. Stalmacha.

W 1855 r.⁴⁰, w związku z represjami po stłumieniu Wiosny Ludów, władze austriackie rozwiązały Czytelnię Polską, a jej księgozbiór skonfiskowały. Na mocy rozporządzenia nr 475 Rządu Krajowego w Opawie z 18.03.1855 r.⁴¹, protokołem z 15.04.1855 został on wcielony do Biblioteki L. J. Szersznika w Cieszynie, gdzie uległ rozproszeniu z powodu rozdzielenia publikacji do różnych działów tematycznych. Książki opatrzone pieczęciami Biblioteki Fundacji L. J. Szersznika oraz jej sygnaturami. Do inwentarza wpisano wówczas 499 dzieł w 693 woluminach⁴².

Kilka lat później, w 1861 r.⁴³ powołano w Cieszynie Czytelnię Ludową — instytucję mającą kontynuować zapoczątkowane przez Czytelnię Polską tradycje pracy kulturalno-oświatowej. „Była ona następceczynią mieszczańskiej w zasadzie „Czytelni Polskiej” z 1848/49, ale program jej działania rozrósł się i rozwinął, dając jej możliwości oddziaływania na cały Śląsk Cieszyński”⁴⁴. Przez wiele lat stanowiła ośrodek polskiego życia kulturalnego na Śląsku Cieszyńskim, popularyzując kulturę polską, rozwijając amatorski ruch artystyczny i kształcąc

publiczność kulturalną. Jedną z ważniejszych form pracy oświatowej tej instytucji, skupiającej przedstawicieli miejscowej inteligencji, mieszczań i bogatych chłopów, a także członków spoza terenu Śląska Cieszyńskiego, głównie inteligencję i ziemiaństwo galicyjskie, stanowiła działalność biblioteczna, a zgromadzony przez nią księgozbiór w istotny sposób przyczynił się do narodowego odrodzenia ludności Śląska Cieszyńskiego.

Na księgozbiór Biblioteki Czytelni Ludowej złożyły się prawie wyłącznie dary, przekazywane na apel jednego z założycieli Czytelni Ludowej P. Stalmacha („[...] udałem się przede wszystkim do ówczesnego burmistrza dra Kluckiego, który się zgodził na moje przedstawienie, gdy ofiarowałem dla niej (t.j. Czytelni) gazety (w liczbie 60) i przyrzekłem staranie o książki i o wsparcie na urządzenie”⁴⁵). Korzystając ze swych kontaktów z licznymi wydawcami, księgarzami i literatami polskimi, redaktor „Gwiazdki Cieszyńskiej” zwrócił się do nich z prośbą o pomoc w kompletowaniu księgozbioru. „[...] pisałem niezliczone listy do księgarń polskich i do różnych osób, i wskutek tychże rychło nadeszły nietylko paki książek od księgarzy, ale też kilka set reńskich od dobroczynnych osób zpoza Śląska, tak iż „Czytelnia” mogła być pięknie urządzona”⁴⁶. P. Stalmach, zwłaszcza w latach 60. XIX w., żywo propagował ideę Czytelni Ludowej na łamach „Gwiazdki Cieszyńskiej”, a jako redaktor pośredniczył w zbieraniu książek i darów pieniężnych⁴⁷. Publikacje przekazywane były z terenu wszystkich zaborów⁴⁸ oraz z zagranicy. Nazwiska ofiarodawców częściowo odtworzyć można na podstawie zapisów w księgach inwentarzowych, notatek w „Gwiazdce Cieszyńskiej” oraz dorocznych sprawozdań z czynności Wydziału Czytelni Ludowej. Dary książkowe nadsyłali najwybitniejsi polscy księgarze i wydawcy, m.in. W. L. Anczyc, G. Gebethner i A. R. Wolf, H. Natanson, K. Bernstein⁴⁹, J. Milikowski (ponad 300 tomów), poznański księgarz J. K. Zupański, literaci (m.in. J. I. Kraszewski), instytucje (m.in. Galicyjskie Towarzystwo Gospodarcze we Lwowie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Krakowskie Towarzystwo Naukowe, Towarzystwo Literacko-Historyczne w Paryżu — za pośrednictwem W. Czartoryskiego, redakcje czasopism, głównie warszawskich, (np. *Przyjaciel Dzieci*, *Kmiatek*, *Ruch Muzyczny*, *Kółko Domowe*, *Tygodnik Ilustrowany*, *Gazeta Rolnicza*), arystokraci, m. in. Leon Sapieha i Jan Radwański. Czytelnia Ludowa, a wcześniej Biblioteka Ludu Kraju Cieszyńskiego utrzymywały również kontakty z ośrodkami śląskimi, np. Piekarami, skąd regularnie otrzymywały tamtejsze publikacje⁵⁰.

Ponieważ na przeważającą część księgozbioru złożyły się dary, znaczna liczba książek opatrzona jest zapisami proveniencyjnymi polskich i obcych księgozbiorów historycznych. Jako przykłady wymienić można znaki własnościowe Jerzego Samuela Bandtkiego, Benedykta Chmielowskiego, Kazimierza Sapiehy, Jana Tęczyńskiego, Józefa Andrzeja Załuskiego, Biblioteki Czartoryskich, Kolegium Jezuickiego w Wilnie, École d’Artillerie w Strasburgu, Muzeum Narodowego w Rapperswilu.

Dary książkowe przekazywali Czytelni Ludowej również miejscowi polscy działacze narodowi i instytucje (np. A. Cinciała, ks. Paweł Matuszyński, P. Stalmach, Jan Śliwka, Edward Świerkiewicz, redakcja „Gwiazdki Cieszyńskiej”).

Na szczególną uwagę zasługuje działalność wywodzących się ze Śląska Cieszyń-

skiego księgarzy, którzy znacznie przyczynili się do powiększenia księgozbiorów Czytelni Ludowej i jej poprzedniczki Biblioteki Ludu Kraju Cieszyńskiego, zarówno poprzez przysyłanie publikacji, jak i — zapewne — popularyzowanie idei cieszyńskiej książki w środowiskach literatów, księgarzy i wydawców. Należy tu wspomnieć nazwiska:

— urodzonego w Oldrzychowicach Jana Milikowskiego (1781-1866), właściciela księgarni we Lwowie, Tarnowie i Stanisławowie⁵¹, zaopatrującego Bibliotekę Ludu Kraju Cieszyńskiego, księgozbiór Czytelni Ludowej i inne biblioteki na Śląsku Cieszyńskim w publikacje wydawane własnym nakładem i pośredniczącego w zbieraniu i przekazywaniu książek od licznych ofiarodawców lwowskich⁵². „*Do biblioteki gimnazjum ewangelickiego i Czytelni Ludowej w Cieszynie przysłał kilkakrotnie po 200—300 tomów książek polskich, a za jego wpływem inni księgarze również zaopatrywali biblioteki szkolne śląskie i wiejskie w książki, dostarczając ich bezpłatnie*”⁵³;

— braci Jana (1808—1874) i Pawła (1813—1888) Jeleniów, pochodzących z Ciso-wnicy, prowadzących księgarnię w Przemyślu⁵⁴;

— Jana Andrzeja Pelara (1822—1894), urodzonego w Cieszynie-Bobruku, kierującego filią księgarni J. Milikowskiego w Stanisławowie, a od 1848 r. prowadzącego własną księgarnię w Rzeszowie⁵⁵;

— (?) Brody, zarządcy księgarni H. Natansona w Warszawie, wspierającego W. L. Anczyca w akcji zbierania darów książkowych wśród księgarzy warszawskich⁵⁶;

— Pawła Starzyka (1831—1895) — księgarza we Lwowie.

Z czasem, zależnie od finansowych możliwości, mogła Czytelnia Ludowa uzupełniać księgozbiór także poprzez zakupy (głównie z zakresu poczytnej współczesnej literatury pięknej) oraz prenumeratę czasopism.

Największe zespoły proveniencyjne stanowią:

— przejęty przez Czytelnię na mocy rozporządzenia nr 5887 Śląskiego Rządu Krajowego w Opawie z 2.06.1863⁵⁷, protokołem z 2.09.1863 księgozbiór Biblioteki Ludu Kraju Cieszyńskiego. Opracowania różnie podają ilość przejętych przez Czytelnię Ludową woluminów⁵⁸. Księga inwentarzowa Biblioteki Czytelni Ludowej odnotowuje, że w ciągu 1864 r. włączono do jej księgozbioru 621 dzieł w 842 woluminach. Księgozbiór ten zachował jednak autonomię — mimo opatrzenia książek pieczęcią Biblioteki Czytelni Ludowej pozostawiono ich dawne numery inwentarzowe, poprzedzając je literą B;

— bogaty księgozbiór przekazany Czytelni w 1866 r. przez hr. Mieczysława Dzieduszyckiego (1823—1872), który już wcześniej regularnie przysyłał Czytelni dary książkowe⁵⁹;

— przekazana w 1876 r. biblioteka dzieł teologicznych i historycznych kanonika krakowskiego ks. Karola Teligi (1808—1884) (1027 dzieł w 1884 t., w tym starodruki i rękopisy). Wraz z księgozbiorem przekazana została Czytelni sporządzona w 4 egzemplarzach księga inwentarzowa księgozbioru („Spis dzieł Czytelni Ludowej w Cieszynie przez X. Karola Teligę ofiarowanych”), podzielona na następujące działy tematyczne:

I. Dzieła teologiczne (nr 1—3199)

II. Dzieła naukowe i klasyczne (nr 1—319)

III. Dzieła historyczne (nr 1—258)

IV. Dzieła poetyczne i beletrystyczne (nr 1—110)

V. Pisma peryjodyczne i gazety (nr 1—21).

Księgozbiór K. Teligi, zgodnie z życzeniem ofiarodawcy, był wyodrębniony z całości biblioteki i oznaczony specjalną pieczęcią;

— biblioteka rozwiązana w 1877 r. Towarzystwa Kształcącej Się Młodzieży Polskiej w Monachium (256 dzieł w 371 t., głównie literatura piękna oraz archiwalia Towarzystwa, zawierające m.in. protokoły jego posiedzeń);

— przejęta przez Czytelnię Ludową w 1888 r. na mocy testamentu Ignacego Bagińskiego z Odessy jego biblioteka dzieł dotyczących dziejów Polski (ponad 7 tys. woluminów). Przekazanie daru było konsekwencją wcześniejszych kontaktów I. Bagińskiego ze Śląskiem Cieszyńskim⁶⁰, datujących się od czasu jego wizyty w Cieszynie. Podobnie jak w przypadku daru K. Teligi, materiały z kolekcji I. Bagińskiego oznaczone zostały specjalną pieczęcią;

— ofiarowany Czytelni w 1895 r. wartościowy księgozbiór Emy Stokowskiej⁶¹;

— w okresie międzywojennym księgozbiór Czytelni Ludowej, będący już wówczas własnością Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, miał zostać wzbogacony 417 dziełami ze spuścizny po Hilarym Filasiewiczu oraz z zakupionej prywatnej biblioteki ze Skieniewic⁶².

Biblioteka Czytelni Ludowej liczyła ok. 15.000 tomów, w tym ponad 2.000 starodruków, 10 inkunabułów w 11 woluminach⁶³ i ok. 20 rękopisów z XV-XIX w.⁶⁴ Księgozbiór w przeważającej części złożony był z druków w języku polskim. Mimo niejednorodnego charakteru stanowi jednak zespół o poważnej wartości. Znalazło się w nim wiele utworów literackich wszystkich epok, dzieła historyczne i historyczno-literackie, utwory religijne, filozoficzne, rolnicze⁶⁵ i muzyczne, w tym pozycje rzadkie i cenne, jak Biblie Leopoldy, brzeska, nieświeska, Jakuba Wujka (pierwodruk), gdańska, *Statut J. Łaskiego* z 1506 r., XVI i XVII-wieczne wydania kronik W. Kadłubka, J. Długosza, M. Miechowity, M. Kromera (np. *Chronica Polonorum* M. Miechowity (Kraków 1521), *Postilla Catholica* J. Wujka (Kraków 1584), *Gniazdo cnoty* B. Paprockiego (Kraków 1578), *Kronika polska* M. Bielskiego (Kraków 1597), *Nowe Ateny* B. Chmielowskiego (Lwów 1745—1746) z autografem autora. Na uwagę zasługuje nie notowany w bibliografiach kancjonał, tzw. *Reformowany Katechizm Królewiecki* (Królewiec, J. Daubmann, ok. 1560)⁶⁶. Wśród wydawnictw obcych wyróżniają się: kompletny egzemplarz *Wielkiej encyklopedii francuskiej*, *De rebus a Carolo Gustavo* S. Pufendorfa oraz jedyne zarejestrowane w Polsce egzemplarze *Quadragesimale de christiana religione* Bernarda ze Sieny (Lyon, J. Carcain, ok. 1490) i *Epistola de morte Hieronymi Euzebiusza* z Cremony (Kolonia, U. Zell, 1470).

Przy bibliotece funkcjonowała czytelnia czasopism, zawierająca liczne polskie periodyki wydane we wszystkich zaborach i na emigracji, a także czasopisma czeskie, morawskie, słowackie, austriackie, węgierskie, łużyckie i inne, np. *Ateneum* (Warszawa), *Biblioteka Warszawska* (Warszawa), *Kłosa* (Warszawa), *Niwa* (Warszawa), *Tygodnik Ilustrowany* (Warszawa), *Przegląd Lwowski* (Lwów), *Przegląd Polski* (Kraków), *Przegląd Powszechny* (Kraków), *Katolik* (Bytom), *Nowiny Raciborskie* (Racibórz), *Gazeta Opolska* (Opole), *Gazeta Gdańska* (Gdańsk),

Wiener Allgemeine Zeitung (Wiedeń), Kraj (Petersburg), Polak w Ameryce (Buffalo) i inne. Gromadzone były również czasopisma lokalne: *Gwiazdka Cieszyńska* (Cieszyn), *Silesia* (Cieszyn), *Miesięcznik Pedagogiczny* (Cieszyn), *Pszczółka* (Cieszyn), *Wieniec Polski* (Cieszyn), *Przyjaciel Ludu* (Nawsie, Cieszyn), *Rolnik Śląski* (Nawsie, Cieszyn), *Przegląd Polityczny* (Nawsie, Cieszyn). Nie wszystkie z prenumerowanych periodyków zachowywano jednak w zbiorach Czytelni Ludowej — czasopisma o mniejszej wartości początkowo były bezpłatnie przekazywane członkom Czytelni, a następnie (od lat 80. XIX w.) sprzedawane w drodze licytacji⁶⁷. Tematyczny zakres gromadzonych czasopism był dość szeroki. Obok sporej liczby dzienników czytelnia zaopatrzona była w czasopisma ogólne, kulturalne, jak np. *Echo Muzyczne i Artystyczne* (Warszawa), *Biesiada Literacka* (Warszawa), a także periodyki specjalistyczne, np. *Przegląd Pedagogiczny* (Warszawa), *Przegląd Sądowy i Administracyjny* (Warszawa), w tym zwłaszcza popularne wśród czytelników liczne pisma o tematyce rolniczej, np. *Ogrodnik Polski* (Warszawa), *Przyrodnik* (Tarnów), *Rolnik* (Lwów), *Tygodnik Rolniczy* (Kraków), *Der Praktische Landwirth* (Wiedeń), *Bartnik Postępowy* (Lwów). Wydaje się, że właśnie czasopisma przez cały okres działalności Czytelni stanowiły najbardziej wykorzystywaną przez czytelników część jej księgozbioru. Pierwsze periodyki znalazły się w czytelni już przy jej inauguracji, podarowane bibliotece przez P. Stalmacha. Do połowy lat 60. XIX w. czasopisma dostarczane były bibliotece przez „Gwiazdkę Cieszyńską”⁶⁸, a także - w niewielkiej liczbie - zakupywane ze składek członków⁶⁹, po czym zaczęto prenumerować je z własnych funduszy Czytelni Ludowej, przeznaczając na to rocznie kilkadziesiąt złotych⁷⁰. Liczba tytułów wahała się, zależnie od finansowych możliwości Biblioteki, jednak stale dostępnych było kilkadziesiąt periodyków. „Czasopism wyłożonych na stole Czytelni jest co roku kilkadziesiąt tak treści politycznej, jak naukowej i kronikarskiej w różnych językach, a osobliwie w języku ojczystym; zdołają one zadowolnić nawet bardzo wybrednego czytelnika [...] Żywym dowodem na to są owe tłumy młodzieży, które [...] nieraz stoły Czytelni tak oblegają, korzystając z tych świeżo z pod pióra polskich uczonych i literatów wydanych artykułów, że prawie nieraz Członkom samym docisnąć się trudno”⁷¹. „Pewna część członków a zwłaszcza zamiejscowych oprócz książek wyczytane gazety z Czytelni do dalszego czytania [...] do domu pobierali”⁷². W 1878 r. Jerzy Kotula zorganizował w lokalu Czytelni wystawę czasopism polskich „[...] tak politycznych, jakoteż literackich i naukowych, zebranych z wszystkich ziem polskich, a nawet z Ameryki”⁷³. O sporym zainteresowaniu czasopismami świadczyć może fakt, że wystawę tę, czynną zaledwie 3 dni, zwiedziło 110 osób⁷⁴.

Na uwagę zasługuje również zgromadzony przez Czytelnię Ludową zespół rękopisów⁷⁵. Przeważająca jego część pochodziła prawdopodobnie z darów I. Bagińskiego oraz K. Teligi. Rękopisy, głównie pochodzące z XVII–XIX w. (listy, mowy sejmowe, uniwersały) dotyczyły przede wszystkim dziejów Polski. Najstarszy z nich, nie zachowany do dzisiaj pergaminowy rękopis z XV w. opatrzony był interesującym zapisem proveniencyjnym: „Rękopis darowany A. Naruszewiczowi przez króla Stanisława Augusta, jako prawo kanoniczne w Polsce obowiązujące a pisany w 1452 r.” Osobną grupę stanowiły rękopisy z XVII–XIX w. dotyczące

dziejów miejscowości na Śląsku Cieszyńskim: Strumienia (3 jednostki, prawdopodobnie stanowiące całość proveniencyjną) i Grodziszczu (1 jednostka).

Czytelnia Ludowa zgromadziła więc księgozbiór o charakterze w przeważającej mierze naukowym, co oczywiście nie mogło sprzyjać jego wykorzystaniu. „Księgozbiór Czytelni powstał prawie wyłącznie z darów, gdyż czytelnia nie posiadała nigdy odpowiednich środków, aby znaczniejsze czynić mogła zakupna. Ztąd też w bardzo przeważnej części składa się z dzieł starszych, bardzo różnej wartości i użyteczności, a mniej jest zasobny w nowsze dzieła, szczególnie powieściowe, któreby z natury rzeczy w naszych stosunkach najwięcej mogły być przydatne”⁷⁶. Mimo tego jednak wykorzystanie księgozbioru było dość znaczne. Już w dniu otwarcia Czytelni „[...] nęciły [...] uwagę ozdoby dzieła i czasopisy warszawskie oraz nuty, które nadesłali a darze pp. księgarze i redaktorzy z Warszawy”⁷⁷. Do użytku odwiedzających wyłożone były „pisma czasowe i książki w języku polskim, jak też w pokrewnych narzeczach słowiańskich”⁷⁸. Zarząd Czytelni przykładł dużą wagę do popularyzowania czytelnictwa i upowszechniania polskiej książki. „Biblioteka bowiem dla Czytelni jest rzeczą niezbędną; bez niej Czytelnia nie mogłaby istnieć, a przynajmniej nie w tym stopniu oświatę szerzyć”⁷⁹. Pod koniec 1861 r. opracowano „Tymczasową instrukcję dla bibliotekarza i członków Czytelni Ludowej względem zachowania i wypożyczania książek z księgozbioru tejże czytelni”⁸⁰, precyzującą prawa czytelników i obowiązki bibliotekarza. Jednorazowo czytelnicy miejscowi wypożyczyć mogli 2 książki na okres 14 dni (książki o objętości poniżej 10 arkuszy) lub miesiąca (książki powyżej 10 arkuszy); czytelnicy zamiejscowi — odpowiednio 1 lub 2 miesiące. Za przekroczenie terminu zwrotu groziła kara 1 kr.w.a. za dzień zwłoki od każdej wypożyczonej książki. W razie zniszczenia książki czytelnicy zobowiązani byli do wniesienia opłaty w ustalonej przez wydział wysokości lub zakupu innego dzieła. Do 1886 r. zanotowano ok. 18 tys. wypożyczeń, w latach 1892–1896 — ok. 500 dzieł (1000 wol.) rocznie⁸¹, na początku XX w. ilość ta znacznie się zmniejszyła. Książki wypożyczano bezpłatnie, początkowo tylko członkom Czytelni Ludowej, a z czasem również nauczycielom i młodzieży szkolnej. „[...] żaden inteligentny Polak śląski nie mógł się poprostu obejść bez Czytelni, a korzystali [...] z czasopism także starsi uczniowie z cieszyńskiego gimnazjum niemieckiego”⁸². Z księgozbioru korzystali czytelnicy z odległych nawet miejscowości⁸³, a mimo to w 1887 r. P. Stalmach wysunął jednak pod adresem zarządu Czytelni zarzut o zbyt słabym propagowaniu czytelnictwa: „[ochota do czytania] mogła być jeszcze większą, zwłaszcza co do mieszczan, których można było do czytania polskiego pozyskać. Książki w bibliotece ludowej nie są dla moli [...]”⁸⁴.

Początkowo książki ewidencjonowane były w inwentarzu Biblioteki oraz katalogach książkowych, prowadzonych do 1876 r.⁸⁵ Do dziś zachował się pierwszy tom inwentarza, z lat 1861–1866?, zawierający numery 1–2415. Wnioskując na podstawie zachowanych w komplecie katalogów książkowych, drugi tom inwentarza prowadzony był co najmniej do 1876 r. i obejmował numery 2416–2583. Wspomniane katalogi książkowe umożliwiają odtworzenie treściowej i ilościowej struktury księgozbioru w początkowym okresie działania Czytelni. Składają się one z zeszytów obejmujących następujące działy tematyczne:

I. Teologia, Filozofia, Nauki moralne, Prawnictwo (nr 1–479)

- II. Historia, Statystyka, Polityka, Etnografia, Podróże itd. (nr 1—653)
- III. Przyrodoznawstwo: Historia naturalna, Fizyka, Chemia, Lekarstwo; Matematyka, Geometria, Astronomia itd. (nr 1—123)
- IV. Gospodarstwo, Rzemiosła, Przemysł, Handel, Sztuki (nr 1—240)
- V. Księgi dla młodzieży (nr 1—180)
- VI. Poezja, Dzieła dramatyczne (nr 1—657)
- VII. Powieści (nr 1—375)
- VIII. Filologia, Gramatyki, Słowniki, Bibliografia (nr 1—95)
- IX. Pisma czasowe: dzienniki, tygodniki itp., roczniki, kalendarze itd., wreszcie Rozmaitości (nr 1—276)
- X. Nuty muzyczne, dzieła muzyczne, artystyczne (nr 1—87).

Książki opatrzone były numerem inwentarzowym oraz sygnaturą, obejmującą rzymski numer działu oraz numer kolejny w jego obrębie — prawdopodobnie więc księgozbiór ułożony był na półkach według powyższego schematu działowego.

Do znakowania książek stosowano następujące rodzaje pieczęci:

1. pieczęć owalna z napisem „Czytelnia Ludowa w Cieszynie”;
2. pieczęć owalna z napisem „Biblioteka Czytelni Ludowej w Cieszynie”;
3. pieczęć podłużna z napisem „Czytelnia Ludowa”.

Materiały pochodzące z kolekcji K. Teligi i I. Bagińskiego oznaczane były wspominanymi już odrębnymi pieczęciami:

1. pieczęć podłużna z napisem „Czytelnia Ludowa w Cieszynie. Biblioteka Ks. kanonika Teligi”;
2. pieczęć podłużna z napisem „Czytelnia Ludowa w Cieszynie. Biblioteka im. Bagińskich”.

Po początkowym okresie rozkwitu działalności Czytelni Ludowej już w latach 80. XIX wieku rozpoczął się jej kryzys. Trudności lokalowe sprawiły, że ciasny lokal biblioteki odwiedzano rzadko, książki zaś spakowane były w skrzyniach. Księgozbiór opracowany był w nikłym stopniu, choć kolejni bibliotekarze, świadomi zarówno wartości księgozbioru, jak i braków w opracowaniu, starali się — w miarę możliwości — zaradzić temu stanowi rzeczy. „*Każdorazowy bibliotekarz, o ile czas mu na to pozwalał, porządkował księgozbiór, jak mógł. Że praca taka przerastała siły jednego człowieka [...] to jasne*”⁸⁶. Stan opracowania zbiorów zatrzymał się na etapie osiągniętym przez pierwszego bibliotekarza, P. Stalmacha, który w 1887 r. wspominał: „*[...] zapisywałem [...] książki do katalogów. Szkoda, że tych katalogów, już nader zużytych, późniejsze wydziały nie zdołały przynajmniej odpisać*”⁸⁷. Przekazany Czytelni przez K. Teligę księgozbiór został jedynie rozpakowany i ustawiony w szafach⁸⁸, opracował go jednak dopiero w 1901 r. Franciszek Popiołek⁸⁹, kilka lat trwało również porządkowanie księgozbioru przekazanego Czytelni Ludowej przez I. Bagińskiego⁹⁰. Doroczne sprawozdania z czynności Czytelni Ludowej wykazują jednak troskę kolejnych wydziałów o gromadzenie funduszy na oprawę książek i zakup szaf bibliotecznych⁹¹. W latach 90. XIX w. podjęto prace nad porządkowaniem i opracowaniem księgozbioru. „*Biblioteka pomieścić się w dawnych pokojach nie mogła; koniecznym było umieszczenie jej wygodnie [...], uporządkowanie i dokładne skatalogowanie. Do najętego na piętrze [...] pokoju przeniesiono wtedy [1890] paki z książkami i rozpoczęła się praca*

nad ich katalogiem, postępująca jednak bardzo, bardzo powolnie z powodu [...] niemożności utrzymania dla tak znakomitego księgozbioru fachowego bibliotekarza”⁹². W pracach przy porządkowaniu i katalogowaniu księgozbioru brali wówczas udział H. Filasiewicz, Adam Sikora i A. Cinciała⁹³. W 1892 r. „*[...] urządzono w lokalu bibliotecznym skromne, lecz trwale pulki i rozstawiono na nich książki, które dotąd, z powodu braku szaf, żadnego nie miały pomieszczenia [...]* Niestety szczupłe siły i brak środków nie pozwoliły [...] przyspieszyć uporządkowania biblioteki [...] Tysiące książek czekają na oprawę...”⁹⁴. W 1896 r., dzięki pomocy dwóch profesorów gimnazjum udało się przyspieszyć prace nad opracowaniem zbiorów. „*Kilka tysięcy dzieł zostało spisanych na osobnych kartkach tak, że uwzględniwszy dzieła spisane już w latach poprzednich, cały księgozbiór ma już prawie gotowy inwentarz kartkowy*”⁹⁵. Tak znaczny postęp prac stworzył realną szansę na planowane już od dawna wydanie drukiem katalogu biblioteki, możliwe dzięki gromadzeniu przez Zarząd Czytelni specjalnego funduszu na ten cel. „*Obecnie wypada tylko uporządkować dzieła według treści, odpowiednio je pomieścić, ułożyć i wydrukować katalog. Wobec tego z uzasadnionem prawdopodobieństwem można się spodziewać, że w niedalekiej przyszłości katalog biblioteki czytelnianej może być wydrukowany, czego wszyscy od dawna z upragnieniem wyglądają*”⁹⁶. Niestety, ostatecznie publikacja katalogu nie doszła do skutku, prawdopodobnie w związku z bliską przeprowadzką i reorganizacją księgozbioru. W 1899 r. Zarząd Czytelni wyznaczył wynagrodzenie 600 K za uporządkowanie biblioteki⁹⁷. Zadania tego podjął się ówczesny nauczyciel Gimnazjum Macierzy Szkolnej w Cieszynie F. Popiołek, który z pomocą uczniów w 1901 r. uporządkował księgozbiór, ponownie go zinwentaryzował, układając według numerus currens (4-tomowy inwentarz objął 8218 dzieł, zawierał też notatki dotyczące niektórych proveniencji) oraz sporządził kartkowy katalog⁹⁸. „*Nie jeden [...] dość sceptycznie odnosił się do możliwości uporządkowania w ciągu roku olbrzymiej biblioteki, której samo ułożenie przedstawiało ogromną pracę. Prof. Popiołkowi udało się dokonać tej pracy. Książki stoją obecnie zupełnie porządknie ułożone na półkach, mamy je spisane dokładnie w inwentarzu [...] a nadto mamy katalog kartkowy, urządzony na wzór katalogów we wielkich bibliotekach publicznych*...”⁹⁹. Praca nad porządkowaniem księgozbioru, kontynuowana przez (?) Polaczka¹⁰⁰, już wkrótce przyniosła efekt w postaci zwiększenia liczby czytelników¹⁰¹. Zasięgą kolejnego bibliotekarza Wojciecha Zycha stało się opracowanie i opublikowanie w lwowskim „Przewodniku Bibliograficznym” katalogu rękopisów Czytelni Ludowej. Prawdopodobnie dziełem W. Zycha było również dokonanie reorganizacji zespołu rękopisów, które wydzielone zostały z całości księgozbioru i spisane w odrębnym inwentarzu¹⁰².

Z początku XX w. pochodzą jeszcze 3 inne, zachowane do dziś inwentarze (katalogi książkowe?) części zbiorów Czytelni Ludowej:

1. pisana ręką F. Popiołka księga opatrzona naklejką z napisem „Inwentarz Biblioteki. Romanse i powieści 1—1000”, obejmująca publikacje beletrystyczne. Zawiera numery 1—934. Powstała prawdopodobnie na początku XX w. i być może dotyczy wyodrębnionego ok. 1901 r. działu powieściowego;

2. księga z brakującymi końcowymi stronami opatrzona naklejką z nadrukiem

„Katalog książek” i odręcznym dopiskiem „Czyt. Lud.”. Pochodzi prawdopodobnie z okresu 1911–1913 r. Składa się z dwóch części: cz. 1 obejmuje 168 książek, oznaczanych numerami skaczącymi lub bez numerów. Na marginesie znajdują się notatki dotyczące sposobu nabycia (z lat 1912–1913) oraz zapis dotyczący zasad wypożyczania: „Beletrystyka — 1 tydzień, za każdy dzień zwłoki 10 h, naukowe — 2 tygodnie”. Cz. 2, pisana inną ręką, rozpoczyna się uwagą „Katalog założony 26.10.1912.” Zawiera numery 1–293 oraz 19 z numerami skaczącymi. Obejmuje głównie beletrystykę. Wewnątrz na luźnych kartach „Spis książek „Biblioteki latającej” założonej 13.11.1912 w Cieszyńcu”, zawierający opisy 20 książek (numery 1–20) z adnotacjami — nazwiskami wypożyczających;

3. księga opatrzona naklejką z nadrukiem „Biblioteka Czytelni ludowej w Cieszyńcu 1913. Katalog książek 1913”. Zawiera numery 1–498 (w tym liczne rubryki nie wypełnione).

W latach 1861–1922 pracą w Bibliotece Czytelni Ludowej zajmowali się m. in. P. Stalmach (1861–1865), Adam Cichy, Adam Wałach (1865–?), H. Filasiewicz (?–1887), A. Cinciała (ok. 1888), A. Sikora (1888–1896), Marcei Maternowski (1887–?), Jan Kukucz (ok. 1899), Tadeusz Pelczarski (1900), F. Popiołek (1901–1903?), Franciszek(?) Polaczek (1904–?), (?) Fiszer (ok. 1906), W. Zych (1908–?), Michał Janik.

Siedziba Czytelni Ludowej, a zarazem Biblioteki w latach 1861–1866 mieściła się w budynku hotelu „Pod Lwem” (dom Hirschów) na rogu Rynku i ul. Niemieckiej (obecnie Mennicza), w latach 1866–1873 w domu Hudeczka u zbiegu obecnych ulic Mennicznej i Olszaka, w latach 1872–1900 w należącym wówczas do spółki „Bazar Cieszyński” budynku hotelu „Pod Złotym Wołem” przy dzisiejszej ul. Szersznika, a w 1900 r.¹⁰³ została przeniesiona do nowo otwartego Domu Narodowego w Rynku, gdzie mieściła się do 1922 r. W ostatnim lokalu biblioteka uzyskała wreszcie odpowiednie warunki lokalowe (umieszczono ją w osobnej dużej sali), co pozwoliło na dokonanie wspomnianego już uporządkowania księgozbioru. W celu popularyzacji biblioteki i zwiększenia ilości wypożyczeń został on wówczas zreorganizowany. Już w 1899 r. wydzielono w bibliotece cieszący się największą popularnością dział powieściowy, wzbogacając go specjalnie w tym celu zakupionymi kilkudziesięcioma „nowymi dziełami najlepszych naszych powieściopisarzy”¹⁰⁴. Właśnie dział powieściowy stanowił najbardziej wykorzystywaną część księgozbioru. „Zabytkowy księgozbiór zmagazynowano w ciasnym i ciemnym lokalu, do którego rzadko kto zaglądał. Rozwijała się i żyła jedynie wypożyczalnia książek beletrystycznych, prowadzona przez Czytelnię”¹⁰⁵. W celu zwiększenia wykorzystania księgozbioru, w 1901 r. jego dział powieściowy¹⁰⁶, a w 1902 r. również specjalnie wydzielony i zaopatrzony w osobny katalog dział popularno-naukowy¹⁰⁷ przeniesiono do wypożyczalni na pierwszym piętrze Domu Narodowego. Wypożyczalnia nadal jednak dostępna była jedynie dla członków Czytelni.

Już od lat 90. XIX w. Zarząd Czytelni Ludowej rozważał możliwość bezpłatnego udostępniania zbiorów wszystkim zainteresowanym. „Sprawa założenia publicznej bezpłatnej wypożyczalni wielokrotnie przychodziła pod obrady. [...] Względ jednak na to, że biblioteki Czytelni, będącej skarbem publicznym, nie można narażać w ten sposób, ryzykując ewentualne straty, umorzył całą sprawę”¹⁰⁸. W 1896 r. uchwalono

udogodnienia w korzystaniu z biblioteki dla członków Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, zaopatrując równocześnie księgozbiór w większą ilość publikacji pedagogicznych¹⁰⁹. Ostatecznie w 1911 r., zapewne nie bez związku z małą ilością wypożyczeń, podjęto decyzję o utworzeniu bezpłatnej publicznej wypożyczalni, zawierającej nowsze dzieła z zakresu literatury¹¹⁰. Jeszcze przed pierwszą wojną światową została ona przejęta przez założoną w 1885 r. Macierz Szkolną dla Księstwa Cieszyńskiego, stając się załącznikiem bogatej w latach międzywojennych biblioteki cieszyńskiego Koła Macierzy¹¹¹.

Książki z Biblioteki Czytelni Ludowej trafiały również do innych księgozbiorów na Śląsku Cieszyńskim, w związku z czym w bibliotece pozostała z czasem tylko jej część naukowo-zabytkowa. Literaturę dramatyczną i pieśniarską przekazano amatorskim kołom teatralnym i śpiewaczym. Również filie Czytelni Ludowej w Zabrzegu, Zarzeczu, Drogomyślu, Jabłonkowie i Skoczowie¹¹² oraz w Krasnej, Pogwizdowie i Czechowicach¹¹³ prawdopodobnie przejęły z macierzystej placówki część książek. Już w latach 60. XIX w. planowano wypożyczanie na czas nieograniczony dubletów z biblioteki Czytelni Ludowej do księgozbiorów tworzonych w innych miejscowościach Śląska Cieszyńskiego¹¹⁴. W 1864 walne zgromadzenie członków Czytelni podjęło uchwałę, by z księgozbioru wyłączyć dublety i tworzyć z nich księgozbiory publiczne poza Cieszyńcem z zachowaniem prawa własności. Uchwała prawdopodobnie nie doszła jednak do skutku, stała się bowiem źródłem konfliktu między P. Stalmachem a zarządem Czytelni, który już wkrótce przyjął ograniczenie, że książki byłyby wypożyczane na określony czas — 6 miesięcy lub 1 rok¹¹⁵. Po 1908 r. sporo książek z Biblioteki Czytelni Ludowej przejętych zostało przez koła Macierzy Szkolnej. Dopiero w latach 1936–1937, gdy Macierz, tworząc bibliotekę centralną, reorganizowała biblioteki przy swych kołach terenowych, do księgozbioru Czytelni Ludowej na powrót włączono wycofane z kół książki opatrzone jej pieczęciami.

31.03.1922 na walnym posiedzeniu członków Czytelni Ludowej rozwiązano, a jej księgozbiór przeszedł na własność Macierzy Szkolnej dla Księstwa Cieszyńskiego. „Skonstatowano, że Czytelnia Ludowa jako taka przeżyła się i że należy ją ożywić wśród innych warunków, to jest przekazać [...] Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, która ma wiele danych po temu, by bibliotekę, leżącą obecnie zupełnie bezużytecznie (książki zapakowane są w skrzyniach) — uruchomić i uprzystępnic”¹¹⁶. Brak funduszy i zmieniona sytuacja polityczna sprawiły jednak, że księgozbiór Czytelni Ludowej stał się zbiorem martwym. Macierz Szkolna umieściła księgozbiór Czytelni (wraz z biblioteką J. I. Kraszewskiego) w budynku zbiorowym przy ul. Wyższa Brama 14 „w lokalu wynajętym, ciasnym i mało dostępnym”¹¹⁷, zamierzając jednak utworzyć w Cieszyńcu większy ośrodek biblioteczny o celach naukowych. Ponieważ w rezultacie planów tych nie udało się zrealizować, Macierz, celem uniknięcia wydatków na czynsz, około 1930 r. przeniosła oba księgozbiory do własnej bursy przy ul. Ks. Świeżego 6. Przebywająca w Cieszyńcu w 1936 r. Alodia Kawecka-Gryczowa tak opisywała ówczesny stan księgozbioru: „Biblioteka b. Czytelni Ludowej złożona tymczasowo dzisiaj wraz ze zbiorami J. I. Kraszewskiego w lokalu Macierzy Szkolnej [...] jest zinwentaryzowana, skatalogowana, ma wszelkie dane, aby spełniać wartościową funkcję społeczną. A tymczasem

dzięki warunkom, w jakich się znalazła, jest obrazem opuszczenia, zaniedbania, martwoty. Ciężkość lokalu, niedosiężna wysokość półek uniemożliwiają zdobycie poszukiwanej książki. Kurz gruby i gęsta pajęczyna obrastają szczególnie nieporuszone od lat, smutne świadki niedawnych zmagania o polską kulturę dla ludu śląskiego — dzisiaj niedostępne i nikomu nieprzydatne”¹¹⁸. W 1937 r. Macierz Szkolna przekazała oba księgozbiory Muzeum Miejskiemu w Cieszynie, które, dysponując obszernym budynkiem przy ul. Regera 6, zgromadziło w nim większość cieszyńskich zbiorów bibliotecznych (księgozbiór L. J. Szersznika, J. I. Kraszewskiego, Czytelni Ludowej, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Tadeusza Regera, własny księgozbiór Muzeum oraz książki wycofane z niektórych szkół, głównie cieszyńskiego gimnazjum) — ogółem ok. 60 tys. woluminów.

W okresie międzywojennym¹¹⁹ zbiory Czytelni Ludowej zostały ponownie opracowane przez Ludwika Brożka. Trzytomowy inwentarz, zawierający numery 1—11187 obejmuje druki zwarte (stare i nowe), ciągłe i rękopisy. Jednostkę inwentarzową stanowią w nim zarówno pojedyncze woluminy, jak i wydawnictwa wielotomowe, klocki oraz dzieła wieloegzemplarzowe. Taki sposób zapisu, przy jednoczesnym braku precyzji i błędnej identyfikacji wielu druków powoduje, że inwentarz jest bardzo nieprzejrzysty i zawiera liczne pomyłki. Nie ujmuje on również całości księgozbioru (podczas zakończonego w 1993 r. skontrum odnaleziono 39 wol. opatrzonego pieczęciami Biblioteki Czytelni Ludowej, a nie figurujących w księgach inwentarzowych). Sporządzona w tym samym okresie przez L. Brożka alfabetyczna kartoteka księgozbioru również nie jest pełna, a wiele druków zostało w niej błędnie zidentyfikowanych.

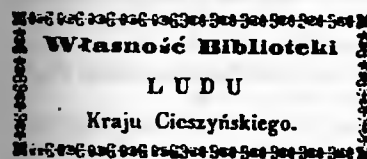
W okresie międzywojennym, mimo poważnego postępu prac nad opracowaniem zbiorów Czytelni Ludowej, biblioteka była jednak wykorzystywana w bardzo niewielkim stopniu. W okresie okupacji większą część (ok. 40 tys. woluminów) przechowywanych w Muzeum księgozbiorów, w tym zbiory Czytelni Ludowej, przeznaczono na zniszczenie i zmagazynowano w postaci olbrzymiej, kilkumetrowej wysokości sterty w kościele Św. Krzyża przy ul. Szersznika w Cieszynie. Przeprowadzka, beładne zmagazynowanie i rozkradanie książek przyczyniły się do poważnego zniszczenia księgozbiorów, jednak dzięki zabiegom ówczesnego dyrektora Muzeum Wiktora Kargera decyzję o ich całkowitym unicestwieniu udało się odwrócić i w 1945 r. powróciły one do gmachu Muzeum. Nowy kierownik placówki L. Brożek natychmiast podjął prace nad porządkowaniem zbiorów, niełatwe wobec trudności lokalowych i faktu całkowitego przemieszania książek o różnej proveniencji.

W 1960 r. księgozbiór Czytelni Ludowej (wraz z księgozbiorami L. J. Szersznika, J. I. Kraszewskiego, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Tadeusza Regera i częścią księgozbioru muzealnego) przekazano Bibliotece Śląskiej w Katowicach jako jej terenowy Oddział Zabytkowy. W drugiej połowie lat 70. w ramach koncepcji łączenia wchodzących w jego skład księgozbiorów wydzielono z nich część zasobu, tworząc dwa duże zespoły: wydawnictw zwartych nowych oraz wydawnictw ciągłych. Akcja ta nie została jednak doprowadzona do końca, konsekwencją czego jest obecne formalne rozbitcie księgozbioru Czytelni Ludowej.

W 1988 r., po zrzeczeniu się przez Bibliotekę Śląską kurateli nad cieszyńskimi

księgozbiorami historycznymi, zostały one powierzone Bibliotece Miejskiej w Cieszynie jako jej Oddział Zabytkowy, a od 1994 r. stanowią część nowo utworzonej Książnicy Cieszyńskiej. Księgozbiór Czytelni Ludowej liczy obecnie 15511 woluminów nowych druków i czasopism (w tym 2902 wol. w utworzonych przez Bibliotekę Śląską zespołach druków zwartych i ciągłych), 2176 wol. starodruków, 7 wol. inkunabułów, 4 jednostki rękopisów (w tym 2 zinwentaryzowane w utworzonym w latach 80. zespole archiwaliów Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej), oraz 39 wol. druków i 5 jednostek rękopisów nie zinwentaryzowanych, opatrzonego pieczęciami Biblioteki Czytelni Ludowej. Stan książek nie jest dobry, do czego przyczyniły się liczne przeprowadzki, a także zalanie części księgozbioru Oddziału Zabytkowego na skutek pęknięcia kaloryfera w 1987 r. Zalaniu uległo wówczas ok. 1000 woluminów, w tym 273 dzieła z księgozbioru Czytelni Ludowej (w większości stare druki)¹²⁰.

„Może z czasem biblioteka Czytelni Ludowej doczeka się fachowego opracowania, jako piękny przykład i dowód rozwoju kultury polskiej w najtrudniejszym dla Polski okresie”¹²¹ — należy mieć nadzieję, że to, wielokrotnie już formułowane życzenie, doczeka się jak najszybszej realizacji.

CZYTELNI LUDOWA W CIESZYNIE
Biblioteka im. Karolika Tobiela

CZYTELNI LUDOWA W CIESZYNIE
Biblioteka im. Bagieńskich.

Pieczęcie używane przez Czytelnię Ludową.

Przypisy

¹ Ustawy Towarzystwa Cieszyńskiego dla wydoskonalenia się w języku polskim, Cieszyn 1848.

² Źródła podają kilka różnych wersji nazwy biblioteki: Biblioteka Kraju Cieszyńskiego (zob. Ustawa dla biblioteki kraju Cieszyńskiego. Cieszyn 1849), Biblioteka Polska dla Ludu Kraju Cieszyńskiego, Biblioteka Ludu Kraju Cieszyńskiego (obu tych nazw używał P. Stalmach, zob. Pamiętniki Pawła Stalmacha. Cieszyn 1991, s. 120, 121, przy czym nazwa ostatnia spotykana jest częściej - m. in. w księdze inwentarzowej księgozbioru i na naklejkach umieszczanych w książkach).

³ Ustawa dla biblioteki..., par. 3. „Własność tej biblioteki nadano ludowi kraju

Cieszyńskiego głównie z tego względu, ponieważ się zdawało, że możliwe późniejsze prądy przeciwnarodowe nie tak łatwo zdobędą się na tę niesprawiedliwość, aby się targnąć na własność całego kraju". Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały notariusza w Cieszynie. Wyd. J. St. Bystron. Katowice 1931, s. 93.

⁴ „[...] kraj ma prawo obierania osobnego Opiekuna biblioteki, który w czynnościach wydziału względem biblioteki, głos mieć może”. (Ustawa dla biblioteki..., par. 8).

⁵ „Uczestnicy samej biblioteki wybiorą większością głosów zastępcę swojego, który może głosować w prowadzeniu spraw biblioteki” (Ustawa dla biblioteki..., par. 7).

⁶ Ustawa dla biblioteki..., par. 10.

⁷ Ustawa dla biblioteki..., par. 2.

⁸ Ustawa dla biblioteki..., par. 15.

⁹ Wszystkie wymienione w niniejszym artykule księgi inwentarzowe i katalogi Czytelni Ludowej znajdują się w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej.

¹⁰ Pamiętniki Pawła Stalmacha, s. 121.

¹¹ „Szczególnie księgarz Jan Milikowski we Lwowie [...] jako rodowity Ślązak przyczynił się nie tylko swoim darem, ale także uzyskaniem sporej liczby książek od innych księgarzy lwowskich”. Pamiętniki Pawła Stalmacha... s. 121.

¹² „Imiona dobroczyńców biblioteki do osobnej księgi się wpisują”. (Ustawa dla biblioteki..., par. 5).

¹³ Słownik pracowników książki polskiej. Warszawa [i in.] 1972, s. 373.

¹⁴ Data na podstawie: Pamiętnik Czytelni ludowej na Śląsku Austriackim wydany z powodu 25-letniego jej jubileuszu. Cieszyn 1887, s. 61. Prawdopodobnie doszło wówczas tylko do oficjalnego przekazania książek, które faktycznie Andrzej Kotuła przekazał Czytelni Polskiej w 1848 r. (zob. list A. Kotuły do A. Cinciały datowany 2.12.1848 r.: „...wydział Czytelni potwierdził spis wszystkich odebranych książek, które się Czytelni oddawają na pojęcki z tem, iż je nazad wróci, jak skoro na naszym gimnazjum się ukonstytuje towarzystwo uczących się języka polskiego...”). W zamian za przekazanie księgozbioru uczniowie gimnazjum otrzymali prawo bezpłatnego korzystania z biblioteki Czytelni Polskiej. Jednak już wkrótce w związku z przekazaniem biblioteki doszło do kontrowersji między członkami Towarzystwa: „Na co zbierali wszyscy, z tego sobie Stalmach chce niby zrobić bibliotekę podręczną, a żadnej gotowości nie pokazuje usłużyć nią gościom” (list A. Kotuły do A. Cinciały z 15.12.1848 r.). Oba cytowane wyżej listy zob. [w:] Korespondencja Pawła Stalmacha. Oprac. I. Homola, L. Brożek. Wrocław [i in.] 1969, s. 27-28.

¹⁵ „Już mi się podarzyło zebrać u Słowianów we Wiedniu dla Waszej biblioteki dosyć ksiąg. [...] Pisałem też dla tego do Preszburga, gdzie zaś słowiańscy studenci, zebrawszy dużo słowiańskich i serbskich ksiąg, odesłali mi je przez pana Sztura...” (list P. Stalmacha do kolegów w Cieszynie datowany 22.10.1847 [w:] Korespondencja Pawła Stalmacha..., s. 21).

¹⁶ Pamiętnik dra A. Cinciały..., s. 47—50.

¹⁷ Pamiętnik dra A. Cinciały..., s. 75.

¹⁸ M. Pawłowiczowa: Książka polska i biblioteka na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740-1920. Katowice 1986, s. 91.

¹⁹ M. Fazan: Polskie życie kulturalne na Śląsku Cieszyńskim w latach 1842/48—1920. Wrocław 1992, s. 47.

²⁰ Por. np. Pamiętnik dra A. Cinciały, s. 190, Pamiętnik Czytelni ludowej, s. 61.

²¹ J. Konieczny: Pierwsza polska biblioteka. „Kalendarz Cieszyński” 1986, s. 36.

²² Ustawa dla biblioteki..., par. 15.

²³ M. Fazan: Polskie życie kulturalne..., s. 58.

²⁴ Zapis proveniencyjny w książce: L. Ariosto: Orland szalony. Kraków 1799. T. I (sygn. CL 303).

²⁵ „Każdy uczestnik ma prawo wpisać imię swoje do pamiętnej księgi”. Ustawa dla biblioteki..., par. 5.

²⁶ Ustawa dla biblioteki..., par. 4.

²⁷ „Tygodnik Cieszyński” 1848 nr 29.

²⁸ „Tygodnik Cieszyński” 1848 nr 4.

²⁹ Cytat za J. Londzin: Przyczynki do historii ruchu narodowego w Księstwie Cieszyńskim [w:] Księga o Śląsku. Cieszyn 1929, s. 127.

³⁰ Pamiętniki Pawła Stalmacha, s. 122.

³¹ M. Fazan: Polskie życie kulturalne..., s. 62.

³² M. Fazan: Polskie życie kulturalne..., s. 60.

³³ „Tygodnik Cieszyński” 1849 nr 4.

³⁴ Pamiętniki Pawła Stalmacha, s. 150.

³⁵ Pamiętniki Pawła Stalmacha, s. 121—122.

³⁶ M. Fazan: Polskie życie kulturalne..., s. 66.

³⁷ Inwentarz obejmuje numery 1—601, 615—775 (do 1855 r.), 776—809 (1863—1866?). Pomiedzy numerami 775 i 776 znajdują się protokoły: przejścia zbiorów przez Fundację L. J. Szersznika (z 15.04.1855 r.) oraz ich rewindykacji przez Czytelną Ludową (z 2.09.1863 r.).

³⁸ Błędnie identyfikowanej w opracowaniach jako „katalog Szersznika” (zob. M. Pawłowiczowa: Książka polska..., s. 91, M. Fazan: Polskie życie kulturalne..., s. 61).

³⁹ Ustawa dla biblioteki..., par. 5.

⁴⁰ Opracowania podają również datę 1854 r. (zob. np. J. Londzin: Polskość Śląska Cieszyńskiego. Cieszyn 1924, s. 113).

⁴¹ Programm des k.k. katholischen Gymnasiums in Teschen für das Schuljahr 1864, s. 49. J. Galicz podaje datę 15.07.1855 r. (J. Galicz: Z minionych lat. Przyczynek do historii ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim. Cieszyn 1927, s. 74).

⁴² Programm des k.k. katholischen Gymnasiums..., s. 50.

⁴³ 31.05.1861 r. Rząd Krajowy w Opawie zatwierdził statut Czytelni Ludowej; 15.09.1861 r. komitet przygotowawczy wydał odezwę informującą o powstaniu Czytelni, a uroczyste otwarcie nastąpiło 7.12.1861 r. (Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały..., s. 94).

⁴⁴ L. Brożek: Cieszyn jako ośrodek życia narodowego [w:] Cieszyn. Zarys rozwoju miasta i powiatu. Pod red. J. Chlebowczyka. Cieszyn 1973, s. 193.

⁴⁵ E. Grim: Paweł Stalmach. Jego życie i działalność w świetle prawdy. Cieszyn 1910, s. 92.

⁴⁶ E. Grim: Paweł Stalmach, s. 92-93.

⁴⁷ I. Homola: Tygodnik Cieszyński i Gwiazdka Cieszyńska pod redakcją Pawła Stalmacha 1848-1887. Katowice [i in.] 1968, s. 392.

⁴⁸ Z Poznańskiego dary książkowe dla księgozbioru Czytelni Ludowej i innych bibliotek na Śląsku Cieszyńskim sprowadzane były za pośrednictwem Józefa Chociszewskiego. (C. Mykita-Glensk: Józef Chociszewski a Śląsk. „Studia Śląskie” t. 53, s. 34).

⁴⁹ Księgarze warszawscy przekazali w początkowym okresie działania Czytelni ogółem ponad 500 tomów, w znacznej części dla sprawą W. L. Anczyca: „On bowiem w przejeździe podczas lata zwiedziwszy naszą okolicę i poznawszy ubóstwo naszej Czytelni wyjednał tak znakomitą pomoc. Dopomógł mi zaś w tej sprawie nasz krajanie p. Broda, będący w księgarni w Warszawie. „Gwiazdka Cieszyńska” 1861 nr 51; por. również listy W. L. Anczyca do P. Stalmacha [w:] Korespondencja Pawła Stalmacha, s. 54, 63.

⁵⁰ Por. np. list redakcji „Tygodnika Mariańskiego” w Piekarach do P. Stalmacha z 20.09.1849 w sprawie wymiany publikacji (Korespondencja Pawła Stalmacha..., s. 31).

⁵¹ Słownik pracowników..., s. 594.

⁵² Por. np. list J. Milikowskiego do P. Stalmacha z 25.04.1849 [w:] Korespondencja Pawła Stalmacha..., s. 29.

⁵³ J. Wantuła: *Książki i ludzie*. Kraków 1956, s. 113.

⁵⁴ *Słownik pracowników...*, s. 373.

⁵⁵ *Słownik pracowników...*, s. 667.

⁵⁶ Por. listy W. L. Anczyca do P. Stalmacha: „U Natansona Buchhalterem jest Broda, wasz Krajana rodem z Cieszyna, ten aż do łez się rozrzewnił, gdy mu powiedział, że zwiedziłem wasze miasto”, „Napisz pan list do p. Brodzy, Cieszyńskiego, zarządzającego księgiarnią Nathansona osobno, bo was kocha serdecznie i pomagał mi w staraniach”. Oba cytowane listy zob. [w:] *Korespondencja Pawła Stalmacha...*, s. 54, 63.

⁵⁷ *Programm des k.k. katholischen Gymnasiums...*, s. 49. J. Galicz podaje numer rozporządzenia jako 588 (J. Galicz, *Z minionych dni...*, s. 74).

⁵⁸ Według danych Fundacji L. J. Szersznika przekazano Czytelni Ludowej 607 dzieł w 837 wol. (w tym 499 dzieł w 693 wol. zinwentaryzowanych w inwentarzach Fundacji L. J. Szersznika), zob. *Programm des k.k. katholischen Gymnasiums...* s. 50. Opracowania podają również inną liczbę: w 1863 r. miała Czytelnia Ludowa przejąć 576 dzieł w 830 wol., a w 1865 r. — 27 tytułów czasopism (J. Konieczny: *Pierwsza polska biblioteka*, s. 36). Zwrot książek z Fundacji L. J. Szersznika prawdopodobnie następował etapami, bowiem w 1864 r. „Gwiazdka Cieszyńska” pisała: „Z powodu, że niektóre książki znajdują się jeszcze w rzezonym zakładzie [Bibliotece Fundacji L. J. Szersznika], nie było dotychczas można książki te uporządkować” (*Sprawozdanie z rozpraw walnego zgromadzenia członków „Czytelni Ludowej”...* „Gwiazdka Cieszyńska” 1864 nr 6).

⁵⁹ Związki ofiarodawcy ze Śląskiem Cieszyńskim rozpoczęły się zapewne w czasie pobytu A. Cinciały w charakterze guwernera w posiadłości Dzieduszyckich w Krakowie (zob. *Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały...*, s. 69).

⁶⁰ I. Bagieński wspierał finansowo m.in. Macierz Szkolną Księstwa Cieszyńskiego (Pamiętnik dra A. Cinciały..., s. 141).

⁶¹ *Sprawozdanie z czynności wydziału Czytelni ludowej w Cieszynie za rok 1896*. [Cieszyn 1897] s. 11; T. Dyboski: *Pamiętnik Czytelni Ludowej w Cieszynie 1861-1911*. Cieszyn 1912, s. 28. W opracowaniach (F. Zahradnik: *Czytelnia Ludowa w Cieszynie*. „Zaranie Śląskie” 1963 z. 2, s. 157, M. Fazan: *Polskie życie kulturalne...*, s. 74) podawane jest nazwisko Stonawska.

⁶² B. Orszulik: *Działalność kulturalno-oświatowa [w:] Polska oświatowa*. Szkice z przeszłości Macierzy. Praca zbior. pod red. Roberta Danela. Cieszyn 1985, s. 112. Na obecnym etapie opracowania księgozbioru Czytelni Ludowej, wobec braku kartotek proveniencyjnych, sprawdzenie tej informacji okazało się niemożliwe.

⁶³ Dokładny wykaz podaje A. Kawecka-Gryczowa [w:] A. Kawecka-Gryczowa: *Inwentarz inkunabułów bibliotek cieszyńskich*. „Zaranie Śląskie” 1936 z. 2, s. 93.

⁶⁴ Wobec rozbieżności przytaczanych w literaturze danych trudno dokładnie podać liczbę rękopisów. Ok. 1910 r. zespół liczył 19 jednostek, szczegółowo opracowanych przez W. Zycha (W. Zych, *Rękopisy Biblioteki Czytelni Ludowej w Cieszynie*. Kraków [1910?]). F. Popiołek podaje „32 rękopisy różnej treści i czasu” (zob. F. Popiołek: *Zbiory cieszyńskie*. „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” 1930, s. 222). W inwentarzu sporządzonym przez L. Brożka na przełomie lat 20. i 30. XX w. wpisane zostały 2 rękopisy nie figurujące w zestawieniu W. Zycha. W zbiorach Księgarni Cieszyńskiej znajduje się ponadto 1 rękopis pochodzący z Czytelni Ludowej, a nie ujęty w żadnym z powyższych zestawień.

⁶⁵ Wydaje się, że fachowa literatura rolnicza cieszyła się wśród czytelników największą popularnością, por. fragment przemówienia P. Mamicy, w następujący sposób zachęcającego do korzystania z Biblioteki Czytelni Ludowej: „...podaje nam Czytelnia także sposoby kształcenia się w naszym zawodzie rolniczym, dostarczając nam dzieł i pism, dotyczących się udoskonalenia rolnictwa, co stosownie do teraźniejszego czasu i potrzeb naszych konieczne niezbędnym być się okazuje”. „Gwiazdka Cieszyńska” 1861 nr 50.

⁶⁶ K. Hławiczka: *Nieznany kancjonał z nutami z XVI wieku ze zbiorów Biblioteki Śląskiej w Cieszynie*. [w:] *Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Katowicach* nr 11. Katowice 1974, s. 71–131.

⁶⁷ *Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały...*, s. 138; *Sprawozdanie Wydziału Czytelni Ludowej w Cieszynie za czas od 4 marca 1901 do 9 marca 1902*. „Gwiazdka Cieszyńska” 1902 nr 11.

⁶⁸ „...ofiarował jej redaktor „Gwiazdki Cieszyńskiej” różne nadsyłane mu czasopisma, po zrobieniu z nich redakcyjnego użytku”. (*Pamiętnik Czytelni ludowej...*, s. 41).

⁶⁹ *Sprawozdanie z rozpraw walnego zgromadzenia członków „Czytelni Ludowej”...* „Gwiazdka Cieszyńska” 1864 nr 6.

⁷⁰ T. Dyboski: *Pamiętnik Czytelni Ludowej...*, s. 13.

⁷¹ *Pamiętnik Czytelni ludowej...*, s. 10.

⁷² *Sprawozdanie z czynności Czytelni ludowej w Cieszynie przez Wydział za rok 1868 na walnym zgromadzeniu dnia 23 stycznia 1869 złożone*. [Cieszyn 1869] za rok 1868.

⁷³ „Gwiazdka Cieszyńska” 1878 nr 3.

⁷⁴ „Gwiazdka Cieszyńska” 1878 nr 5.

⁷⁵ Dokładnie zanalizowany przez Wojciecha Zycha (zob. W. Zych: *Rękopisy Biblioteki „Czytelni Ludowej” w Cieszynie*. Kraków [1910] oraz W. Zych, *Mitteilungen von Handschriften der Teschner polnischen Volksbibliothek*. „Zeitschrift für Geschichte und Kultur geschichte Schlesiens” 1921, s. 41–43).

⁷⁶ *Pamiętnik Czytelni ludowej...*, s. 20.

⁷⁷ „Gwiazdka Cieszyńska” 1861 nr 50.

⁷⁸ „Gwiazdka Cieszyńska” 1861 nr 3.

⁷⁹ „Gwiazdka Cieszyńska” 1863 nr 5.

⁸⁰ „Gwiazdka Cieszyńska” 1862 nr 2.

⁸¹ F. Zahradnik: *Czytelnia ludowa w Cieszynie*

⁸² M. Janik: *Wspomnienia cieszyńskie* [w:] *Księga o Śląsku*, s. 31–32.

⁸³ L. Brożek: *Cieszyn jako ośrodek...*, s. 193.

⁸⁴ P. Stalmach: *W obronie własnej*. „Gwiazdka Cieszyńska” 1887 nr 44, s. 446.

⁸⁵ „Bibliotekarz [...] prowadzi [...] metrykę, katalogi i zapisy”. „Tymczasowa instrukcja” dla bibliotekarza i członków Czytelni Ludowej... par. 2. pkt. 2. „Gwiazdka Cieszyńska” 1862 nr 2.

⁸⁶ T. Dyboski: *Pamiętnik Czytelni Ludowej...*, s. 29–30.

⁸⁷ P. Stalmach: *W obronie własnej*, s. 442.

⁸⁸ „kanonik żałował, iż dał bibliotekę swoją w tak lekkomyślne ręce, a zamierzonego czy też obiecanego wyposażenia biblioteki jakimś funduszem nie uczynił, tak, że na Czytelnię spadł ciężar utrzymywania lokalu potrzebnego i szaf, a ciężar ten na siły nasze był za wielki, chociaż dar ten był dla nas bardzo cenny”. *Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały...*, s. 140.

⁸⁹ E. Grim: *Paweł Stalmach...*, s. 93.

⁹⁰ „...umieszczona została ta biblioteka w pakach na strychu, gdzie nie mogła ponieść szkody, tylko przed ogniem nie była ista. Radzono, gdzie i jakby te bibliotekę umieścić — ale nie uradzono, bo Czytelnia nie była w stanie ponieść kosztów jednego pokoju na umieszczenie biblioteki i sprawienia potrzebnych szaf”. *Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały...*, s. 141.

⁹¹ Wydaje się, że należy ostrożnie traktować wysuwane w czasie konfliktu z zarządem Czytelni zarzuty P. Stalmacha o poważne zaniedbywanie księgozbioru: „Pewnego razu znajduję w Czytelni kupę pism i druków, które przeznaczono do śmieci. Zpomiedzy tych wydobywam dużą księgę, była to „mapa Polski” [...] którą księżę Czartoryski w Paryżu wydał i egzemplarz ten wraz z innymi książkami dla redakcji Gwiazdki ofiarował, a które ja przy założeniu Czytelni dla tejże przeznaczyłem. Zwracam na to uwagę, odpowiadają mi: to śmieci, co tam jakiś atlas niepotrzebny. [...] Taką znajomością i oceną książek odznaczały się wydziały”. P. Stalmach: *W obronie własnej*, s. 446.

- ⁹² T. Dyboski: Pamiętnik Czytelni Ludowej..., s. 23.
⁹³ Pamiętnik dra Andrzeja Cinciały..., s. 141—142.
⁹⁴ Sprawozdanie z czynności Wydziału Czytelni Ludowej w Cieszynie za rok 1892. [Cieszyn 1893], s. 4.
⁹⁵ Sprawozdanie z czynności... za rok 1896, s. 4.
⁹⁶ Sprawozdanie z czynności... za rok 1896, s. 4.
⁹⁷ T. Dyboski, Pamiętnik Czytelni Ludowej..., s. 33.
⁹⁸ Fragmentarycznie zachowany do dziś, ponieważ opracowany w okresie międzywojennym przez Ludwika Brożka nowy katalog kartkowy Czytelni Ludowej w części spisany został na odwrocie kart tego katalogu.
⁹⁹ Sprawozdanie za czas od 4 marca 1901 do 9 marca 1902.
¹⁰⁰ Prawdopodobnie intrologatora Franciszka Polaczka (1884—1910).
¹⁰¹ T. Dyboski: Pamiętnik „Czytelni Ludowej...”, s. 35.
¹⁰² W. Zych: Rękopisy Biblioteki Czytelni Ludowej..., s. 4.
¹⁰³ W literaturze podawana jest również data 1901, kiedy formalnie zawarta została umowa najmu — Sprawozdanie... za czas od 4 marca 1901 do 9 marca 1902.
¹⁰⁴ Sprawozdanie z czynności wydziału Czytelni Ludowej w Cieszynie za rok 1899 [Cieszyn 1900], s. 3.
¹⁰⁵ L. Brożek: Zbiory cieszyńskie, s. 76.
¹⁰⁶ „Gwiazdka Cieszyńska” 1901 nr 10.
¹⁰⁷ „Gwiazdka Cieszyńska” 1902 nr 25.
¹⁰⁸ T. Dyboski: Pamiętnik Czytelni Ludowej..., s. 29. Jeśli przyjąć powyższą tezę, niewyjaśnione pozostają jednak liczne notatki na marginesie pierwszego inwentarza Czytelni Ludowej o treści: „29.7.95 dano do wypożyczalni bezpłatnej z zastrzeżeniem zwrotu”.
¹⁰⁹ T. Dyboski: Pamiętnik Czytelni Ludowej..., s. 29.
¹¹⁰ „Wydział cieszyńskiej Czytelni Ludowej postanowił obok już istniejącej otworzyć bibliotekę nowości [...] Biblioteka nowości jest dostępna dla wszystkich” („Posel Ewangelicki” 1911 nr 15).
¹¹¹ F. Zahradnik: Czytelnia Ludowa w Cieszynie, s. 158.
¹¹² M. Pawłowiczowa: Książka polska..., s. 135.
¹¹³ Dane na podstawie notatek w inwentarzu „Romanse i powieści”.
¹¹⁴ Prośbę taką wniósł ks. P. Matuszyński, wikary z Zebrzydowic, „by z powodu, że lud w jego wiosce wielką objawia chęć do czytania, Czytelnia Ludowa wsparła go w zamiarze założenia biblioteczki, przeznaczając na ten cel dziełka, które Czytelnia Ludowa w kilku egzemplarzach posiada”. Sprawozdanie z rozpraw walnego zgromadzenia członków „Czytelni Ludowej”... „Gwiazdka Cieszyńska” 1864 nr 6.
¹¹⁵ „Gwiazdka Cieszyńska” 1865 nr 40, 1887 nr 44.
¹¹⁶ „Posel Ewangelicki” 1922 nr 14.
¹¹⁷ F. Popiołek: Zbiory cieszyńskie, s. 222.
¹¹⁸ A. Kawecka-Gryczowa: Wrażenia z bibliotek cieszyńskich. „Zaranie Śląskie” 1936 z. 2, s. 88.
¹¹⁹ Na przełomie lat 20 i 30. XX w. (praca nad 1 tomem inwentarza — według zawartej w nim rękopiśmiennej notatki L. Brożka ukończona została 31.08.1929 r.). B. Orszulik podaje, że księgozbiór Czytelni Ludowej został opracowany i skatalogowany w 1925 r., jednak nie udało się dotrzeć do potwierdzających tę informację źródeł (zob. B. Orszulik, Działalność kulturalno-oświatowa, s. 112).
¹²⁰ A. Wątroba: Awaria centralnego ogrzewania w Oddziale Zabytkowym Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie i jej skutki (maszynopis w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej).
¹²¹ F. Zahradnik: Czytelnia Ludowa w Cieszynie, s. 159.

Anna Gojniczek
CIESZYN

Biblioteka Józefa Ignacego Kraszewskiego

O bogatym księgozbiorze Józefa Ignacego Kraszewskiego (1812—1887) oraz o jego losach od śmierci pisarza do chwili obecnej nie ukazała się dotąd żadna większa praca¹. Pierwsze, na ogół krótkie informacje pojawiły się tuż po śmierci Kraszewskiego, a dotyczyły wystawienia zbioru przez spadkobiercę na sprzedaż, zachęcając jednocześnie do jego kupna². Po raz drugi zaczęto interesować się księgozbiorem po upływie prawie piętnastu lat, na początku XX wieku, kiedy to pierwsze apele w prasie dotyczące sprzedaży księgozbioru pozostały bez echa³. Ostatni raz w maju 1908 roku, a więc na kilka miesięcy przed przekazaniem go Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego, na łamach *Kuriera Warszawskiego*, Mieczysław Rulikowski pisze, że mimo upływu dwudziestu lat *księgozbiór spoczywa w Krakowie, w szczelnie pozabijanych pakach i ubolewa, że tak wspaniały zbiór nie znalazł dotąd nowego właściciela*⁴. Podaje także obszernie informacje o zawartości katalogu księgozbioru. W roku 1930 Franciszek Popiołek pisząc o zbiorach cieszyńskich niemało miejsca poświęca księgozbiorowi pisarza, podając pierwsze informacje o losach zbioru po sprowadzeniu go z Krakowa na Śląsk Cieszyński⁵. O bogatym zbiorze wspomina także Alodia Kawecka-Gryczowa, która zetknęła się z nim w roku 1936, przeprowadzając w Cieszynie inwentaryzację inkunabułów⁶. Po drugiej wojnie światowej w lokalnej prasie cieszyńskiej, ale nie tylko, pojawiły się artykuły informujące o istnieniu księgozbioru i jego losach oraz wyjaśniające, w jaki sposób znalazł się on w Cieszynie⁷. Dużo miejsca poświęcił mu długoletni dyrektor cieszyńskiego Muzeum, później Oddziału Zabytkowego w Cieszynie Biblioteki Śląskiej w Katowicach, Ludwik Brożek⁸. Szczególną i wyjątkową jednak wartość posiada tu katalog księgozbioru sporządzony tuż po śmierci pisarza przez Michała Pawlika⁹. Daje on wyobrażenie o jego ogromie, różnorodności i bogactwie.

W testamencie spisanym cztery lata przed śmiercią J.I. Kraszewski zaznaczył, że całą korespondencję przekazuje Bibliotece Jagiellońskiej, resztę spuścizny pozostawia w rękach rodziny¹⁰. Wykonawcą testamentu był młodszy syn, Franciszek, który w trzy miesiące po śmierci ojca tj. w czerwcu 1887 roku sprowadził bibliotekę

z willi zwanej *Mirafiores* w San Remo do Krakowa¹¹, a w rok później Biblioteka Jagiellońska otrzymała całą korespondencję liczącą 29 139 listów, które ujęte zostały w stu jeden tomach, oraz część rękopisów¹². Pozostałą część rękopisów w roku 1926 nabyła od wnuka pisarza, Józefa Kraszewskiego Biblioteka Narodowa w Warszawie. W 1944 roku podczas powstania wszystkie rękopisy spłonęły w gmachu Biblioteki Krasińskich¹³. Biblioteka zaś umieszczona została w mieszkaniu długoletniego przyjaciela J.I. Kraszewskiego, Adama Miłaszewskiego¹⁴. W październiku 1887 roku przystąpiono do uporządkowania księgozbioru, w którym brał udział sam F. Kraszewski oraz M. Pawlik, przy współudziale A. Miłaszewskiego. Planowane przez syna pisarza sporządzenie drukowanego katalogu księgozbioru zachęcić miało do jego kupna. Pracy tej podjął się M. Pawlik, który pod koniec kwietnia 1888 roku kończy żmudną pracę i jeszcze w tym samym roku katalog ukazuje się drukiem¹⁵. We wstępie do katalogu czytamy, że księgozbiór ten powinien być zakupiony w całości przez jakąś osobistość lub korporację w celu założenia w jednym z prowincjonalnych miast Galicji biblioteki publicznej im. J.I. Kraszewskiego. Mimo rozesłania katalogu wielu instytucjom, osobom prywatnym oraz licznych apelom w prasie, życzenie egzekutora testamentu nie zostało spełnione. W roku 1901 na łamach *Gazety Warszawskiej* F. Kraszewski informował, że miał wiele zgłoszeń kupna działów lub poszczególnych dzieł, jednak nie zdecydował się na rozerwanie całości, mając nadzieję, że warunki kupna dla instytucji krajowej byłyby dogodne i możliwe, gdyż *cenę uprzystępnilibym, a spłaty mógłbym rozłożyć na lata — jednym słowem wszelkie ustępstwa mógłbym zrobić*¹⁶.

W tej sytuacji zbiory leżały spakowane w Krakowie do momentu, kiedy F. Kraszewski z braku nabywcy, postanowił przekazać bibliotekę ojca Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego — towarzystwu kulturalno-oświatowemu założonemu z inicjatywy Pawła Stalmacha w roku 1885, którego w chwili tworzenia głównym celem było zakładanie, utrzymywanie i wspieranie polskich szkół na terenie Śląska Cieszyńskiego¹⁷. Kiedy to miało dokładnie miejsce trudno dziś ustalić, gdyż archiwum Macierzy uległo w czasie wojny zniszczeniu, w literaturze natomiast można doszukać się różnych dat — rok 1908¹⁸, 3.XII.1908 roku¹⁹, rok 1909²⁰. Z Cieszyna księgozbiór wędruje do gimnazjum polskiego im. Juliusza Słowackiego w Orłowej, gdyż Macierz nie znalazła z braku środków odpowiedniego lokalu²¹. Kiedy to nastąpiło trudno także jednoznacznie stwierdzić, ponieważ osoby piszące o księgozbiorze nie są również i w tej kwestii jednomyślne. Najczęściej spotykana opinia to taka, że zbiór przewieziony zostaje tam tuż po sprowadzeniu go do Cieszyna²². Nie mogło to jednak nastąpić przed 23.IX.1909 roku, ponieważ dopiero w tym dniu gimnazjum zostało otwarte²³. Jedynie F. Popiołek uważa, że nastąpiło to dopiero w roku 1914²⁴. Przewiezienie zbioru w pierwszym roku istnienia gimnazjum nie było możliwe ze względu na bardzo trudną sytuację lokalową, gdyż: *W pierwszym roku umieszczono zakład w dwóch wynajętych, obok siebie stojących domach prywatnych, z których w jednym urządzono dwie sale szkolne i kancelarię dyrektora, w drugim gabinet na zbiory naukowe. Jednak wobec wielkiej ilości uczniów, którzy zaraz w pierwszym roku wypełnili po brzegi obydwie sale, okazało się, że wynajęty lokal zaledwie przez jeden rok zdola pomieścić zakład w swych murach, że już w drugim roku nie wystarczy na jego potrzeby*²⁵. Tak

więc niezbędny był jak najszybciej nowy budynek gimnazjalny, dlatego też już w następnym roku szkolnym Towarzystwo Szkoły Ludowej i Macierz Szkolna Księstwa Cieszyńskiego przystąpiły do jego budowy, lecz i ten obiekt w krótkim czasie okazał się niewystarczającym w stosunku do potrzeb²⁶. Dlatego też już 16.VI.1911 roku prezes Macierzy Szkolnej Hilary Filasiewicz kieruje pismo do Starostwa Frysztatu z prośbą o zezwolenie na budowę dalszej części gimnazjum, która już w październiku następnego roku została ukończona²⁷. Dobudowany zostaje dwupiętrowy gmach, w którym oprócz sal szkolnych, gabinetów, biblioteki dla uczniów, kancelarii dyrektora oraz kilku innych pomieszczeń, znalazł się również zbiór Kraszewskiego, który pełnił funkcję biblioteki nauczycielskiej²⁸. Tak więc przewiezienie go do Orłowej możliwe było najwcześniej pod koniec 1912 roku, kiedy poprawiła się znacznie sytuacja lokalowa gimnazjum. Gdzie zbiór przebywał w Cieszynie w tym czasie — nie wiadomo, być może Macierz umieściła go w swojej siedzibie przy Rynku 12²⁹.

W Orłowej rozpakowaniem i ustawieniem zbioru na półki zajął się przybyły do gimnazjum w roku szkolnym 1911/12 polonista, Roman Pollak³⁰. Katalogowanie księgozbioru, jak pisze Maria Pawłowiczowa, która w 1971 roku przeprowadziła na ten temat rozmowę z prof. Pollakiem, przerwał wybuch I wojny światowej. R. Pollak powołany został do wojska. Zbiór nie do końca uporządkowany i skatalogowany udostępniany był przez kilkanaście lat gronu nauczycielskiemu³¹.

We wspomnieniach prof. Pollaka na temat jego pobytu na Śląsku Cieszyńskim, w gimnazjum orłowskim, czytamy, jak niezwykle ciepło i z wielkim wzruszeniem mówi o tym właśnie okresie w swoim życiu, jednak ani słowem nie wspomina o księgozbiorze Kraszewskiego, z którym przez dłuższy czas miał do czynienia³².

Kiedy Orłowa w roku 1920 znalazła się w wyniku podziału Śląska Cieszyńskiego po stronie czechosłowackiej, Macierz w 1925 roku sprowadziła bibliotekę do Cieszyna i umieściła ją wraz z od tej pory wspólnie dzielącą trudny los biblioteką Czytelni Ludowej — pierwszym, założonym w 1861 roku polskim towarzystwem w Cieszynie, w specjalnie wynajętym budynku zborowym przy ul. Wyższa Brama 14. Borykająca się często z trudnościami finansowymi Macierz, aby uniknąć wydatków na czynsz, przeniosła ok. 1930 roku księgozbiory do własnego budynku przy ul. Ks. Świeżego 6³³. Tam, jak wspomina A. Kawecka-Gryczowa: *Ciasnota lokalu, niedosiężna wysokość półek uniemożliwiają zdobyć poszukiwanej książki. Kurz gruby i gęsta pajęczyna obrastają szczerbnie nie poruszane od lat, smutne świadki niedawnych zmagających o polską kulturę dla ludu śląskiego — dzisiaj niedostępne i nikomu nieprzydatne*³⁴.

Z ogromnej wartości księgozbioru pisarza a także biblioteki Czytelni Ludowej zdawał sobie doskonale sprawę, znając sytuację lokalową zbiorów, a także będąc opiekunem tej drugiej w latach 1900—1904 F. Popiołek³⁵, pisząc w styczniu 1937 roku pismo skierowane do władz Miasta Cieszyna, w którym czytamy, że: *brak jest obecnie lokalu na umieszczenie zbiorów bibliotecznych, złożonych prowizorycznie w budynku Macierzy i dalej apeluje, że przeniesienie [tychże] do budynku Muzeum i udostępnienie powinno nareszcie nastąpić, przez co stworzyłoby miasto bibliotekę liczącą razem przeszło 50 tys. tomów*³⁶. Stan taki utrzymywał się jeszcze przez rok, do stycznia 1938 roku, kiedy to zbiory oddane zostały pod opiekę

Muzeum i umieszczone w kilku pomieszczeniach, w byłym pałacu Laryszów przy ul. Regea 6³⁷. Niedługo jednak miały one możliwość przebywania w dogodnych warunkach, w jakich znalazły się po kilkunastu latach przemieszczeń z jednego, ciasnego lokalu do drugiego.

W okresie okupacji niemieckiej księgozbiór Kraszewskiego wraz z innymi, bezcennymi zbiorami, oprócz księgozbioru Leopolda Jana Szersznika, przeznaczony został na makulaturę. Kustosze Muzeum, inż. Wiktorowi Kargerowi, który pod pozorem przejrzenia zbiorów w celu wyciągnięcia cennych dla kultury niemieckiej wydawnictw, zawdzięczać należy uratowanie ich od całkowitej zagłady. I tak sprawa oddania księgozbiorów na przemiał przeciągnęła się do końca wojny³⁸. Jednak na przełomie 1943 i 1944 roku biblioteka Kraszewskiego, dzieląc los biblioteki Czytelnicy Ludowej i Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, złożona została w kościele św. Krzyża przy ul. Szersznika. Powodem tego było odstąpienie przez Muzeum dziesięciu pomieszczeń w celu przeniesienia do nich instytutu naukowego o nazwie Zentralinstitut für Oberschlesische Landesforschung³⁹. Dopiero po kilkunastu miesiącach, w maju 1945 roku zbiór pisarza, *choć w stanie mocno uszczuplonym*⁴⁰ a także *zniszczonym, podartym, zbutwiałym i rozrzuconym*⁴¹, jak wspomina L. Brożek, wraz z pozostałymi zbiorami wrócił na swoje poprzednie miejsce, gdzie został tylko dokładnie uporządkowany. W latach sześćdziesiątych wiele egzemplarzy, szczególnie mocno nadszarpniętych oraz liczne broszury zostały oprawione przez Helenę Karpińską⁴². Pełne jednak opracowanie zbiorów wykraczało poza możliwości placówki. Nadzieja taka pojawiła się dopiero w roku 1960, kiedy to księgozbiorem cieszyńskimi zainteresowała się Biblioteka Śląska w Katowicach, która wydzielając ze zbiorów muzealnych księgozbiory (oprócz biblioteki muzealnej), utworzyła na mocy Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 17.III.1959 roku swój terenowy Oddział Zabytkowy. Działalność swoją Oddział rozpoczął 1.II.1960 roku⁴³. Od tego momentu księgozbiór Kraszewskiego wraz z pozostałymi znajdował się w budynku Muzeum już tylko na prawach sublokatora.

W ramach akcji tworzenia nowej struktury zbiorów, w latach siedemdziesiątych z księgozbioru pisarza oraz z paru innych zaczęto wylączyć grupę dziewiętnastowiecznych książek i czasopism, kierując się ich dużą poczytnością, tworząc w ten sposób „nowy”, odrębny księgozbiór, dla którego założone zostały inwentarze⁴⁴ oraz katalogi, alfabetyczny i systematyczny.

W pierwszej połowie lat osiemdziesiątych, w związku z koniecznością podania osiemnastowiecznej siedziby Muzeum gruntownemu remontowi, zapadła decyzja, aby w pierwszej kolejności wyprowadzić z placówki zbiory biblioteczne. I tu rozpoczyna się kolejny, trudny etap w historii cieszyńskich księgozbiorów, również zbioru pisarza, gdyż po spakowaniu go, do momentu znalezienia zastępczego lokalu, część starych druków trafiła do dużej sali, byłej stajni, na parterze w budynku Muzeum. Z powodu nieodpowiedniego przechowywania 21.XII.1987 roku ok. 1800 woluminów uległo zniszczeniu, w tym 87 z księgozbioru pisarza⁴⁵. Powodem katastrofy była woda wyciekająca z pękniętego kaloryfera⁴⁶.

Na początku 1988 roku Biblioteka Śląska zrzekła się opieki nad Oddziałem

Zabytkowym i z dniem 1 lipca tegoż roku księgozbiory Oddziału Zabytkowego przejęła Miejska Biblioteka Publiczna, obecnie Biblioteka Miejska w Cieszynie.

Jeszcze pod koniec grudnia 1987 roku księgozbiór pisarza, oprócz starych druków, wraz z dwoma innymi trafił do kilku pomieszczeń Spółdzielni Rolniczo—Produkcyjnej „Olza” na ul. Dzierżyńskiego, obecnie Korfańskiego. Lokal ten nie spełniał podstawowych wymogów magazynu bibliotecznego, dlatego też nie mógł być przez dłuższy okres wykorzystywany dla tego celu. Z tego względu na przełomie 1989 i 1990 roku miała miejsce kolejna przeprowadzka. Tym razem księgozbiór umieszczono w piwnicy jednego z cieszyńskich przedszkoli gdzie przechowywany jest do dziś.

Stare druki do końca lutego 1992 roku znajdowały się w budynku Muzeum. W marcu tego roku znalazły schronienie w byłej galerii Muzeum, przy Rynku 18, obecnie pomieszczenia Książnicy Cieszyńskiej⁴⁷.

J.I. Kraszewski w swych pamiętnikach i wspomnieniach poświęca wiele miejsca książce, wyrażając się o niej zawsze z wielkim szacunkiem i dostojnością. Mówi o niej: *Ze wszystkich zabytków stara książka stanowi najdroższy, najgodniejszy poszanowania. Jeżeli każdy szczątek jest relikwią, ona jest relikwią najcenniejszą. Przeszła przez wiele rąk, karmila i poila pokolenia, rodziła myśli, zostały na niej ślady lez, przyschły westchnienia [...] Biblioteka złożona z ksiąg starych, w okładzinach okuwanych, zamykanych w futerałach [...] robi wrażenie świątyni, przybytku, arki. Skłaniam głowę wchodząc i mimo woli głos się zniża: tu wieki mówią*⁴⁸. Pierwsze nią zauroczenie pisarza pojawiło się już we wczesnej młodości, o czym tak pisze: *Dla mnie [...] od dzieciennych lat, już nie wiem skutkiem czego, przeczuć jakimś, sympatią niepojętą, książka stara, szczególnie polska, miała urok niesłychany. Nikt u nas w domu w starych książkach wcale się nie kochał, nie było to więc naśladownictwem, ale symptomem dla mnie do dziś dnia niezrozumiałym. Pierwszy raz w życiu spotkałem się ze skrzynką bardzo starych ksiąg, wyrzuconych z biblioteki białskiej na starych przy porządkowaniu jej przez prof. Zengteller. Chwili tej do dziś dnia zapomnieć nie mogę [...] Pierwszym szpargałem odartym, który mi się w ręce dostał, był Zielnik Marcina z Urzędowa. Po co poszedłem na ten strych, nie wiem, lecz spostrzegłszy książki, rzuciłem się na nie jak na skarb, z gorączkową chciwością. Pomiędzy mną a nimi był jakiś, nie wiem, pozaświatowy związek, zdało mi się, że je sobie przypominam, jakby dawniej gdzieś widziane i znane*⁴⁹. Własne książki zaczyna nabywać będąc na studiach w Wilnie: *Po wyjeździe z Wilna miałem już ustaloną sławę człowieka, który wszelaką zbierał starzyznę, a szczególnie papierów*⁵⁰ — pisał po latach. Związane to było niejednokrotnie z trudnościami finansowymi, jednak: *Ileż to [...] rzadkości nabywało się naówczas nierozmyślnie za ostatki odzieży, aby potem, gdy nowe nacisnęły potrzeby, pozbyć się ich z niewysłowioną boleścią*⁵¹.

W czasie kilkunastoletniego pobytu na Wołyniu i Podlasiu (1838—1840 Omelno, 1840—1848 Gródek, 1849—1853 Hubin, 1853—1859 Żytomierz) poznaje i korzysta z wielu księgozbiorów prywatnych w domu szlachty i arystokracji. Zetknął się m.in. z bardzo bogatym zbiorem Antonego Urbanowskiego w Horodźcu (1835 r.), gdzie, jak pisze: *[Biblioteka] obfitująca naówczas w bardzo wiele starych i rzadkich książek polskich, które mi służyły do najróżnorodniejszych studiów przeszłości naszej*

[...] *Dosyć obfity był tu dział broszur i poezji z w. XVI i XVII. Znalazłem tu Albertusów, kilka dramatów, wiele poezyjek ulotnych, osobno odbijanych [...] Biblioteka horodecka oprócz rzeczy polskich miała mnóstwo dzieł rzadkich i kosztownych, przez które z literaturą w ogóle zaznajamiać się mogłem*⁵². Ze zbiorem tym miał okazję dobrze się zapoznać przeglądając go kilkakrotnie w trakcie zbierania materiałów m.in. do historii Wilna⁵³. Mieszkając na wsi (Omelno, Gródek, Hubin) miał Kraszewski spore trudności z nabywaniem nowości, dlatego też powiększa zbiór głównie podczas licznych podróży (m.in. często gości w Kijowie). Pod koniec lat trzydziestych nawiązuje kontakty z wieloma firmami księgarskimi, m.in. z dużą księgarnią Józefa Zawadzkiego w Wilnie, z którym w wyniku ponad dwudziestoletniej korespondencji sprowadził masę cennych i unikatowych dzieł. Nabywa je także od wędrownych księgarzy bądź antykwariuszy, wymieniając niejednokrotnie za własne dzieła lub obrazy⁵⁴. Korzysta także z pomocy znajomych a przede wszystkim brata Kajetana, który pośredniczy między księgarzami a pisarzem. Mieszkając w Warszawie dalej z wielką pasją powiększa zbiór, mając już możliwość osobiście wybierać i kupować nowości w księgarniach. Tak o tym wspomina: *Zbiór przyjechał do Warszawy, tu się wypełniał jeszcze. A! Co to była za radość, co za szczęście pochwycić coś długo pożądanego i zamknąć do teki! Co to było za szczęście godzinami układać, obliczać, cieszyć się tym, studiować! Tylko ci, którzy sami chorowali na zbieranie czegośkolwiek bądź — bodajby starych butów — pojmą rozkosze kolekcjonisty, powoli zbliżającego się do ideału, do jakiegoś kompletu [...]*⁵⁵. Nie inaczej jest w Dreźnie, gdzie mimo poważnych kłopotów finansowych wydaje znaczne sumy na powiększenie nie tylko biblioteki, jakże niezbędnej w jego pracy naukowej, ale i na unikatowe ryciny, sztychy, dzieła sztuki⁵⁶.

J. I. Kraszewski kilkanaście razy zmieniał miejsce zamieszkania, a co za tym idzie i zbiór zmieniał miejsca swego pobytu. Już w Gródku musiał posiadać znaczną kolekcję, gdyż aby ją zmieścić zmuszony był rozbudować dworek w którym mieszkał. Z Gródka wędrują do Hubina, w 1853 r. przenosi się wraz ze zbiorami do Żytomierza. Po kilkunastoletnim pobycie na Wołyniu i Polesiu, w roku 1860 przeprowadza się z bogatymi już wówczas zbiorami do Warszawy, skąd po czterech latach pobytu, w 1863 r. zmuszony jest opuścić kraj. Emigruje do Drezn, gdzie mieszka przez kolejne 21 lat⁵⁷. Tam, jak pisze: [...] *jeżeli się nie mylę, jedenaście czy dwanaście razy musiałem się przenosić z miejsca na miejsce [...] Za każdym przenosinami wszystkie moje książki rozrzucały się i układały na nowo tak, że już teraz nic znaleźć w nich nie mogę*⁵⁸. Z tego też powodu w drugiej połowie stycznia 1888 r. pośpieszył mu z pomocą Aleksander Bolesław Brzostowski, literat, bibliograf, obejmując obowiązki bibliotekarza i konserwatora jego zbiorów⁵⁹. Tak więc oprócz porządkowania ogromnej korespondencji pisarza, która, jak trafnie zauważa: [...] *to jedna z najciekawszych kart naszych dziejów, to niewyczerpana skarbnica społecznej naszej umysłowości, obyczajów i uczuć, to najcenniejszy materiał, nie tylko dla przyszłych jego biografów, lecz i historyków literatury, to najwspanialszy jego pomnik, najwymowniejsze świadectwo tej czci i wdzięczności, tego uwielbienia współziomków, które niezawsze przecież było czczym tylko dymem kadzidel i holdów, porządkuje częściowo także bibliotekę*⁶⁰.

Na dwa lata przed śmiercią, w roku 1885, przeprowadza się Kraszewski do

San Remo, gdzie wynajmuje kolejno dwie wille. Tam też ponownie przewozi bogate zbiory⁶¹.

Pisarz kolekcjonował również dzieła sztuki malarzy polskich i obcych, obrazy olejne, akwarele, stare monety, zbroje, srebro, znaleziska archeologiczne, rzeźbę, porcelanę. Zgromadził także ponad 6000 rycin, wśród których było wiele unikatów oraz 1550 rysunków, które spisał w „*Catalogue d'une collection iconographique polonaise* [...]”⁶². Borykający się w Dreźnie z trudnościami finansowymi sprzedawał kolekcję rycin Władysławowi Branickiemu z Suchej, która w 1939 r. w większej części ulega rozproszeniu i zdewastowaniu, resztki zbioru znajdują się w Muzeum Narodowym w Warszawie⁶³.

Nieco inne były losy darów jubileuszowych. W testamencie pisarz zaznaczył, że: *Zbiór pamiątek jubileuszowych synowie moi zachowają w całości, nie rozpraszając go i mogą złożyć jako depozyt, nie wyrzekając się własności, w jakim publicznym muzeum. Zostawiam to do ich narady i rozporządzenia*⁶⁴. Po kilku miesiącach zmienia swoją decyzję i postanawia powierzyć je Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Poznaniu, którego był wieloletnim członkiem. Jedynym warunkiem jaki stawia jest: [...] *aby zbiór pozostał w całości jak jest i aby Muzeum poniosło koszty transportu*. Zarząd PTPN postanawia dar przyjąć i około 20.VI.1884 r. cała kolekcja, oprócz kilku dyplomów, medali, paru albumów i dzieł sztuki szczególnie cennych dla pisarza, przybywa do Poznania. Tam zajmuje się nim sekretarz Zarządu, Wawrzyniec hr. Benzelskjörna Elgeström, który urządza Muzeum im. Kraszewskiego. Ekspozycja otwarta zostaje w styczniu 1886 roku. Po wybudowaniu w roku 1908 nowego gmachu PTPN kolekcja zajmuje poczesne miejsce w osobnym gabinecie, w latach międzywojennych eksponowana była w bibliotece obok czytelnicy profesorskiej. Krytyczny moment przypada na lata drugiej wojny światowej, kiedy to wszystkie pamiątki złożono w podziemiach Muzeum Wielkopolskiego, które w 1945 roku zostaje zburzone. Zdołano jedynie uratować około 70% pamiątek po pisarzu, eksponowanych przez pewien czas w oddziale poznańskiego Muzeum Narodowego w Rogalinie. Obecnie tzw. Gabinet Kraszewskiego znajduje się w depozycie Pracowni — Muzeum J. I. Kraszewskiego, która to Pracownia utworzona została ze zbiorów poświęconych osobie oraz twórczości pisarza, ofiarowanych w maju 1979 roku przez bibliofila Mariana Walczaka Miejskiej Bibliotece Publicznej im. Edwarda Raczyńskiego w Poznaniu⁶⁵.

J. I. Kraszewski bibliotekę swoją traktował wyłącznie jako warsztat pracy, stąd też znaczna jej część to dzieła o treści historycznej. Do najstarszych i jednocześnie najcenniejszych zaliczyć należy dzieło Jana z Głogowa pt. *Questiones librorum de anima Joannis versoris resolutae* wydane w Metz w 1501 roku w oficynie Kaspra Hochfedera, nakładem Jana Hallera⁶⁶, najstarszą drukowaną kronikę polską Macieja Miechowity pt. *Chronica Polonorum* wydaną w Krakowie w 1521 roku⁶⁷, dzieło *Mariani Scoti Chronica* wydane w Bazylei w 1559 roku w oficynie Jana Oporina⁶⁸, kronikę Marcina Kromera *De origine et rebus gestis Polonorum* z roku 1589⁶⁹, najstarsze drukowane wydanie kroniki Wincentego Kadłubka z roku 1612⁷⁰, *Lux e tenebris* [...] wydane w Amsterdamie w 1655 r. przez czeskiego pedagoga Jana Amosa Komeńskiego⁷¹, Stanisława Lubienieckiego *Historia Reformationis Polonicae* wydana w 1686 roku⁷² czy *Reformacja obyczajów polskich*

Szymona Starowolskiego drukowana w Warszawie w roku 1692⁷³. Cenne są także dzieła osiemnastowieczne, np. *Dzieje Polski* Jana Długosza z roku 1711 i 1712⁷⁴, *Kronika świata* Marcina Bielskiego wydrukowana w Warszawie w 1764 roku⁷⁵. Na uwagę zasługują również wydawnictwa współczesne pisarzowi. Licznie reprezentowane w zbiorze są rzadkie obecnie wydawnictwa źródłowe, np. *Acta Tomiciana* wydane w Poznaniu w latach 1852—1876, *Acta historica res gestas Poloniae illustrantia* z lat 1878—1884, Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, Litwy, Wielkiej Polski, klasztoru tynieckiego, *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tzw. Bernadyńskiego we Lwowie, Codex diplomaticus Poloniae, Codex diplomaticus vieliciensis, Scriptores rerum silesiacarum czy Scriptores rerum polonicarum*⁷⁶. W bibliotece znalazły się także cenne herbarze: dziesięciotomowy Kaspra Niesieckiego, Bartosza Paprockiego, Ignacego Kapicy Milewskiego, Teodora Żychlińskiego, Wacława Potockiego czy Jerzego Sewera Dunina-Borkowskiego⁷⁷. Niem mało miejsca zajmują też cenne dzieła klasyków polskiej historiografii na czele z Joachimem Lelewalem, Adamem Naruszewiczem, Karolem Szajnochą, Józefem Szujskim, Tadeuszem Korzonem, ks. Walerianem Kalinką, Aleksandrem Przeździeckim, Henrykiem Schmittem, Michałem Bobrzyńskim, Jędrzejem Moraczewskim czy Michałem Balińskim⁷⁸ oraz liczne pamiętki utrwalające osobliwości obyczajowe i językowe epoki, fakty polityczne, społeczne oraz historyczne, m.in. Stanisława Augusta Poniatowskiego, Juliana Ursyna Niemcewicza, Jan Chryzostoma Paska, Albrychta Stanisława Radziwiła, Józefa Krasieńskiego, Stanisława Nałęcz Małachowskiego, Józefa Wybickiego, Michała Ogińskiego, ks. Jędrzeja Kitowicza, Zbigniewa Ossolińskiego, Leona Potockiego, Michała Budzyńskiego.

Oprócz dzieł o treści historycznej sporą część księgozbioru tworzą utwory z literatury pięknej, polskiej i obcej. Literaturę polską oprócz dzieł pisarza, których M. Pawlik w dziele *Dzieła J.I. Kraszewskiego i niektóre doń odnoszące się* zanotował 298 pozycji, reprezentują najwięksi poeci i prozaicy na czele z Adamem Mickiewiczem, Juliuszem Słowackim, Janem Kochanowskim, Mikołajem Rejem, Władysławem Syrokomlą, Cyprianem Kamilem Norwidem, Julianem Ursynem Niemcewiczem, Ignacym Krasickim, Zygmuntem Krasińskim, Teofilem Lenartowiczem, Wincentym Polem, Marią Konopnicką, Henrykiem Sienkiewiczem czy Elizą Orzeszkową. Poezję i prozę obcą w zbiorze wydana głównie w języku polskim, a także niemieckim, francuskim, angielskim, rosyjskim prezentują dzieła Homera, Ajschylosa, Sofoklesa, Horacego, Williama Szekspira, Giovanniego Boccaccia, Johanna Wolfganga Goethego, Fryderyka Schillera, Wiktora Hugo, Emila Zoli, Georga Eliota, Charlsa Dickensa, Aleksandra Dumasa, Mikołaja Gogola, Aleksandra Puszkina, Iwana Turgieniewa, Arkadego Tołstoja.

Osobny dział w katalogu tworzą dzieła poety włoskiego Dantego, którym pisarz żywo interesował się już w czasie studiów. W zbiorze znajduje się pięć szesnastowiecznych wydań *Boskiej komedii*⁷⁹, pozostałe dzieła Dantego to wydania współczesne pisarzowi. Egzemplarz z roku 1536 otrzymał Kraszewski z dedykacją od Teofila Lenartowicza⁸⁰.

Bardzo cenne są również wydawnictwa albumowe dotyczące architektury i malarstwa. Przykładem może być dwutomowe, źródłowe opracowanie historii

sztuki niemieckiej, malarza i miedziorytnika Joachima von Sandrarta (1606—1688) pt. *Teutsche Academie der Edlen Bau — Bild — und Mahlerey — Künste* z roku 1675 i 1679 [Pawlik poz. 1506, sygnat. 1279 K]. Zaliczane jest do najpiękniejszych i najbardziej charakterystycznych wydawnictw siedemnastowiecznych. Zdobione jest winietami, portretami oraz obrazami wykonanymi w miedzi.

J. I. Kraszewski gromadził także dzieła dotyczące Śląska oraz utwory, których autorami byli pisarze śląscy. Posiadał wiele publikacji o udziale Śląska w sejmie pruskim, o obronie języka polskiego w zaborze pruskim, o sytuacji chłopów śląskich, ich obyczajach i pieśniach⁸¹. Tak więc w zbiorze odnajdujemy utwory Karola Miarki, m.in. *Szwedzi w Łędzinach* wydany w Piekarach w 1868 r., dramat *Zuawi* wydany w Królewskiej Hucie w 1869 r., który publikowany był także na łamach *Katolika* czy *Przyjaciół górników i robotników*, czyli *wskazówka, jakim sposobem się z niedoli ratować i przed grożącym niebezpieczeństwem się ocalić mogą* wydany w Królewskiej Hucie w 1870 r. Są także prace Stanisława Bełzy, prawnika, publicysty urodzonego w Warszawie, pt. *Karol Miarka. Kartka z dziejów Górnego Śląska* wydana w Warszawie w 1880 r. Studium to powstało dzięki pierwszym kontaktom Bełzy z Miarką w Mikołowie. Pisarz otrzymał ją z dedykacją „Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu w dowód najgłębszego uszanowania ofiaruje autor, Warszawa kwiecień 1880 r.” Jest także S. Bełzy *Dziesięć lat pracy na kresach. Kartka z dziejów Szląska Austriackiego* wydana w Warszawie w 1883 r. z dedykacją — „J.I. Kraszewskiemu ze słowami czci autor, 3.2.83 r.” W zbiorze znajduje się także jedna z ostatnich prac Józefa Lompy pt. *Przewodnik dokładny dla odwieczających święte od wieków cudami słynące miejsce w obrazie Najświętszej Panny Maryi na Jasnej Górze w Częstochowie* wydana w Warszawie w 1860 r., także *Odwieczyny u Józefa Lompy mieszczanina szląskiego* wydana w Wilnie rok później. Jest również wydany w Cieszyźnie w 1882 r. zbiór wierszy Jana Kubisza występującego pod pseudonimem Szlązak pt. *Niezapominajka*, który pisarz otrzymał od Jerzego Kotuli z dedykacją — „Wielmożnemu IMC J.I. Kraszewskiemu z wyrazem najgłębszej czci ofiaruje Nakładca”. Na uwagę zasługuje również praca Augusta Mosbacha pt. *Wiadomości do dziejów polskich. Z archiwum prowincji szląskiej* wydana we Wrocławiu w 1860 r., także Juliana Łukaszeńskiego *Zabór pruski w czasie powstania styczniowego 1863—1864* wydana w Jassach w 1870 r., Aleksandra Semkowicza *Zapiski historyczne odnoszące się do dziejów Polski, Szląska i Czech i kroniki o Piotrze Właście* wydana we Lwowie w 1878 r., także publikacja pt. *Rozprawy w sejmie pruskim i protest przeciwko niektórym ustępom mów powiedzianych, „W obronie języka”* wydana w Poznaniu w 1876 r. oraz *Pamiętka obrony języka narodowego z roku 1877, czy Opowiadanie Antka o gospodarstwie na Śląsku* wydane we Lwowie w 1871 r.

Szerokie zainteresowania naukowe J.I. Kraszewskiego sprawiły, iż w zbiorze znalazły się także liczne dzieła dotyczące pedagogiki, sztuki, filozofii, religii, archeologii, prawa, socjologii, geografii, przyrody, medycyny, nauk ścisłych, muzyki, teatru. Są również katalogi bibliotek, księgarń, książek, zbiorów muzealnych, także przewodniki i pisma ulotne.

Oprócz dzieł zwartych pisarz zgromadził także wiele roczników czasopism i kalendarzy, głównie w języku polskim, ale też francuskim, niemieckim, rosyjskim,

czeskim, angielskim i włoskim. Wśród najstarszych czasopism polskojęzycznych jest m.in. pismo informacyjne wydawane w Warszawie w latach 1730—1760 przez pijarów (do roku 1736) a następnie jezuitów pt. *Kurier Polski* za lata 1730, 1743, 1752—1756, najstarszy dziennik warszawski założony w 1774 roku przez ks. Szczepana Łuskinę jako pismo informacyjne, zamieszczające przede wszystkim przekłady artykułów zagranicznych p.n. *Gazeta Warszawska* za lata 1779 nr 27—104, 1782 nr 1—104 z odrębnym napisem na pierwszym numerze „Z Biblioteki Szkoły Żytomierskiej”, 1784 nr 1—104, 1791 nr 2—105, 1794 nr 56—60 oraz 1798 nr 1—104 z pieczęcią imienną Franciszka Kraszewskiego. Pismo to w roku 1794 przeszło na własność rodziny Lesznowskich, zmieniając w tymże roku dwa razy tytuł na *Gazetę Krajową*, której pisarz posiadał 31 pierwszych numerów, a następnie na *Gazetę Wolną Warszawską* obejmującą numery 1—55 (tom drugi to dublet zawierający numery 3—39), aby pod koniec roku powrócić do pierwotnego tytułu. Wśród periodyków osiemnastowiecznych jest również *Korespondent Krajowy i Zagraniczny* na rok 1793, (tom pierwszy zawiera 35 pierwszych numerów, drugi od numeru 71—105) oraz *Korespondent Warszawski* z roku 1792 nr 1—104. Do najbardziej znanych czasopism dziewiętnastowiecznych zaliczyć należy *Gazetę Codzienną*, która od 3.IV.1861 roku wychodziła pt. *Gazeta Polska*, *Gazetę Krakowską*, *Dziennik Warszawski*, *Tygodnik Powszechny*, *Kmiotka*, *Kronikę Rodziną*, *Przegląd Polski*, *Tygodnik Ilustrowany*, *Niwę*, *Rocznik Gospodarstwa Krajowego*. Pisarz zbierał także różnorodne kalendarze, które na początku lat czterdziestych zaliczył do „literatury dzikiej”, z czasem zaczął je szczególnie cenić, stając się nawet w latach sześćdziesiątych redaktorem *Kalendarza Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności* a także wydawcą *Kalendarza Gospodarczego*⁸². W zbiorze znajduje się m.in. *Kalendarz Berdyczowski Gospodarski* na rok 1863, z tekstem równoległym polskim i rosyjskim, *Kalendarz Powszechny Galicyjski* na rok pański 1867 oraz 1869, *Kalendarz Wieńca i Pszczółki* na rok 1880 i następny, *Kalendarz Wileński* na rok 1882, *Kalendarz Litewski* na rok 1882, nakładem E. Orzeszkowej i S-ki, *Warszawianin — kalendarz familijny* na rok zwyczajny 1883, *Kalendarz Domowy* na rok pański 1867, *Haliczanin — kalendarz powszechny* na rok pański 1867 z dedykacją na odwrocie strony tytułowej — „Wielmożnemu Panu Kraszewskiemu w dowód czci i szacunku od autora” czy *Kalendarz Pszczelnicy — Ogrodniczy* na rok 1879 oraz 1880, w którym znajduje się dedykacja — „Czci godnemu Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu, Pierwszemu Członkowi Honorowemu Galicyjskie Towarzystwo pszczelnicy — ogrodnicze we Lwowie d. 19 marca 1880 r.”, podpisani Prezes i Sekretarz Towarzystwa. Są również kalendarze osiemnastowieczne, które znalazły się w dziale „Wydania stare w języku polskim”, są to *Kalendarzyk Narodowy Obcy na rok pański 1792*, wydany w Warszawie, oraz znacznie starszy *Kalendarz Rzymski, Ruski, Niemiecki, Saski y Hebrejski w którym chronologia znaczniejszych dziejów polskich z kronik poważnych autorów zebrane na rok pański 1730*. W dziale „Wydania stare w języku niemieckim” Pawlik umieścił dwa kalendarze, są to *Historisch-genealogischer Kalender auf das Schalt — Jahr 1796 Enthält die Geschichte von Polen* oraz *Historisch-genealogischer Kalender auf das Gemein — Jahr 1797 Enthält die Geschichte von Polen*, wydane przez niemieckiego drukarza Johanna Friedricha Ungra w Berlinie.

Obok dzieł drukowanych zachowało się trzynaście rękopisów, w tym pięć z nich sporządzonych zostało własnoręcznie przez J.I. Kraszewskiego. Są to kopie utworów Jana Kochanowskiego *Satyr albo dziki mąż*, Gracjana Piotrowskiego *Satyra na zbytki stołowe, garderobne i na łowy kosztowne* oraz Marcina Bielskiego *Rozmowa nowych proroków, Sen majowy pod gajem zielonym i Komedia Justina y Konstanciej*. Na szczególną uwagę zasługuje także rękopis pochodzący prawdopodobnie z XVI wieku. Jest nim *Żywot św. Stanisława*, odpis dzieła Jana Długosza z drugiej połowy XV wieku⁸³.

Oprócz dzieł zakupionych przez samego pisarza, sporą część stanowią prace, które otrzymał Kraszewski od powieściopisarzy, poetów, historyków, tłumaczy, naukowców czy wydawców. Świadczą o tym liczne dedykacje, m.in. od Marii Konopnickiej, Adama Asnyka, Władysława Syrokomli, Kornela Ujejskiego, Józefa Korzeniowskiego, Stanisława Jachowicza, Jakuba K. Gieysztor, Tadeusza Lenartowicza, Stanisława Belfy, Wincentego Pola, Adama Pługa, Tadeusza Paprockiego, Zofii Urbanowskiej, Władysława Mickiewicza, Karola Pięnkowskiego, Wawrzyńca Elgeströma, Henryka Schmitta, Jerzego Sewera Dunina-Borkowskiego, Kazimierza W. Wójcickiego, Ksawerego Liske, Ludwika de Laveauxa, Gustawa Gebethnera, Roberta Wolffa, Jerzego Kotuli, Samuela Ölgelbranda, Jana K. Żupańskiego, Ludwika Wolskiego czy Aleksandra Przędzickiego.

Wiele dzieł w zbiorze to cenne okazy bibliofilskie, m.in. z superekslibrisem Hugona Kołłątaja⁸⁴, Ignacego Karola Sternberga⁸⁵ czy arcybiskupa Jana Andrzeja Próchnickiego⁸⁶. Na uwagę zasługują także dzieła z ekslibrisami biblioteki Czarotoryskich⁸⁷ oraz Tarnowskich⁸⁸.

Do tak bogatego i różnorodnego księgozbioru, liczącego obecnie 13 198 wol. druków nowych (wydawnictw ukazujących się od 1801 r.) i czasopism, 885 wol. starych druków i 13 rękopisów⁸⁹ sporządzone zostały przez L. Brożka w latach 1926 i 1927 księgi inwentarzowe w dwóch tomach⁹⁰, w których zarejestrowanych jest 8 852 numerów inwentarzowych. Różnica między stanem faktycznym na półkach a ostatnim numerem inwentarzowym wzięła się stąd, że L. Brożek duplikatom nadawał wspólny numer inwentarzowy. Wpisy w inwentarzach były nierzadko fragmentaryczne i niepełne: głównie nie zostały wpisane wszystkie roczniki czasopism lub poszczególne zeszyty czy numery, dlatego też po latach były uzupełniane, o czym świadczy inny charakter pisma. Stały się przez to często nieprecyzyjne, nieczytelne, o czym można było się przekonać przeprowadzając w roku 1992 skontrum księgozbioru. Istnieje założony również przez L. Brożka katalog kartkowy o układzie alfabetycznym. Jest on jednak niepełny i sporządzony w sposób niewłaściwy z jakimikolwiek normami i zasadami. Tak więc opracowanie zbioru, często niestety niedokładne, niepełne, zatrzymało się na latach dwudziestych.

Obecnie wszystkie historyczne księgozbiory znajdujące się w Książnicy Cieszyńskiej, a w pierwszej kolejności egzemplarze nigdzie dotąd nie wpisane, są opracowywane. Zakładane są katalogi alfabetyczne, przedmiotowe, kartoteki drukarzy i wydawców, miejsc druku, opraw wyjątkowych, dedykacji drukowanych, proveniencji, ekslibrisów, superekslibrisów, konkordancji (przesygnowań). Również księgozbiór J.I. Kraszewskiego wpisany zostanie do nowych, odpowiednich

inwentarzy, a także założone zostaną według najnowszych zasad i wzorców niezbędne katalogi i kartoteki. Należy sobie tylko życzyć, aby jak najszybciej budynek byłej mennicy przeznaczony na siedzibę Książnicy został wyremontowany, a rozrzucone obecnie w pięciu punktach miasta niezwykle cenne zbiory biblioteki znalazły się, po tylu latach przemieszczeń, z jednego nieodpowiadającego wymogom magazynu do drugiego, pod wspólnym dachem, w dogodnym dla ich rangi i znaczenia warunkach.

Przypisy

¹ Jedynym znanym mi wyjątkiem jest praca magisterska Barbary Majewskiej pt. „Księgozbiór Józefa Ignacego Kraszewskiego” napisana pod kierunkiem doc. dr hab. Jerzego Jarowieckiego, Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Krakowie, 1984, ss. 148 [maszynopis]. Dziękuję Pani B. Majewskiej za udostępnienie mi swojej pracy. Jest także druga praca magisterska pod samym tytułem napisana przez Elżbietę Skotniczy, zob.: J. Jarowiecki: Księgozbiór Józefa Ignacego Kraszewskiego - warsztat pisarza i historyka (W:) Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 67, Szczecińskie Prace Polonistyczne nr 3: 1991, s. 69—92.

² M. Pawlik: Spuścizna po J.I. Kraszewskim, „Kraj”, R. 6, 1887, nr 32, s. 2—3; J.R. [ychter]: Biblioteka J.I. Kraszewskiego, „Kurier Krakowski”, R. 1, 1887, nr 265, s. 3—4; Silva Rerum. [Pozostałe rękopisma Kraszewskiego], „Kronika Rodzinna”, 1887, nr 8, s. 253—254; Silva Rerum. [Zbiory po J.I. Kraszewskim], „Kronika Rodzinna”, 1887, nr 15, s. 478; J.H. Rychter: Biblioteka i zbiory J.I. Kraszewskiego, „Ognisko Domowe”, R. 5, 1888, nr 131, s. 77.

³ Co się też stało z biblioteką Kraszewskiego?, „Gazeta Warszawska”, R. 128, 1901, nr 26, s. 2; J. Łoziński: Biblioteka po śp. J.I. Kraszewskim, „Gazeta Warszawska”, R. 128, 1901, nr 30, s. 2; F. Kraszewski: Biblioteka po śp. J.I. Kraszewskim, „Gazeta Warszawska”, R. 128, 1901, nr 43, s. 2.

⁴ M.R.-ski [Rulikowski]: Biblioteka J.I. Kraszewskiego, „Kurier Warszawski”, R. 88, 1908, nr 122, s. 3—4.

⁵ F. Popiołek: Zbiory cieszyńskie, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”, t. 2, Katowice 1930, s. 222—223.

⁶ A. Kawecka-Gryczowa: Wrażenia z bibliotek cieszyńskich, „Zaranie Śląskie”, R. 12, 1936, z. 2, s. 88.

⁷ A. Trepiński: O muzeum Kraszewskiego w Warszawie, „Przegląd Humanistyczny”, R. 3, 1959, nr 6, s. 141—146. Podpunkt piąty traktuje o losach biblioteki w Cieszynie; Z. Frank: Sprawozdanie z działalności Biblioteki Śląskiej w roku 1960, „Biuletyn Informacyjny Biblioteki Śląskiej”, R. 6, 1961, nr 1—2, s. 27; H. Markiewiczowa: Śląskie ścieżki J.I. Kraszewskiego. Cieszyński spadek po autorze „Starej baśni”, „Dziennik Zachodni”, R. 18, 1962, nr 174, s. 3—4; F. Zahradnik: Józef Ignacy Kraszewski, „Kalendarz Beskidzki” R. 4, 1963, Bielsko-Biała 1962, s. 98—103; tenże: Biblioteczne skarby w Cieszynie, „Kalendarz Śląski” R. 2, 1963, Ostrawa 1962, s. 48—49; S. Świerzewski: Kraszewski i książki, „Przegląd Biblioteczny”, R. 33, 1965, z. 1, s. 34; Kraszewski Józef Ignacy (w:) Słownik pracowników książki polskiej, pod red. I. Treichel, Warszawa—Łódź 1972, s. 469; M. Pawłowiczowa: Książka polska i biblioteka na Śląsku Cieszyńskim w latach 1740—1920, Katowice 1986, s. 165—166; G. Ciompa-Wucka: Kraszewski a Cieszyn, „Kalendarz Cieszyński” 1989, Cieszyn 1988, s. 83—87; K. Szelong: Raport o stanie kłeski, „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, R. 36, 1991, nr 14, s. 4; tenże: Dramat zabytkowej książnicy, „Poznaj Swój Kraj”, R. 34, 1991, nr 6, s. 12;

tenże: Oddział Zabytkowy Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie (w:) Cieszyńskie księgozbiory historyczne: materiały z sesji naukowej, Cieszyn, 18—20 listopada 1991 r., Warszawa 1993, s. 15; tenże: Ze skarbca Książnicy Cieszyńskiej (cz.II), „Zwrot”, R. 46, 1995, nr 2, s. 18—19; tenże: Książnica Cieszyńska, [Cieszyn 1995], s. 14—15.

⁸ Muzeum Miejskie w Cieszynie, „Odra”, R. 1, 1945, z. 4, s. 6; Biblioteka Muzeum Miejskiego w Cieszynie, „Bibliotekarz”, R. 12/13, 1945/46, nr 5, s. 117; Wystawa ku czci Kraszewskiego, „Zwrot”, R. 4, 1952, nr 6, s. 16; Biblioteka Kraszewskiego w Cieszynie, „Przemiany”, 1957, nr 6, s. 4; Muzeum w Cieszynie, „Pamiętnik Cieszyński”, t. 1, Katowice 1961, s. 160; Z dziejów muzealnictwa w Cieszynie (w:) Muzea na Górnym Śląsku w XIX i XX wieku, Rocznik Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Historia, z. 1, Bytom 1963, s. 36, 40—43; Oddział cieszyński Biblioteki Śląskiej, „Cieszyński Rocznik Muzealny”, t.1, Cieszyn 1969, s. 132; Cieszyńskie biblioteki, „Kalendarz Śląski TRZZ”, Katowice 1969, s. 155; Zbiory cieszyńskie (w:) Biblioteka Śląska 1922—1972, pod red. J. Kantyki, Katowice 1973, s. 77—80.

⁹ M. Pawlik: Katalog księgozbioru, rękopisów, dyplomów, rycin, map, atlasów, fotografii jako też osobistych dyplomów, adresów itp. pozostałych po śp. Józefie Ignacym Kraszewskim. Staraniem Franciszka Kraszewskiego uporządkował i spisał ... Lwów 1888 (dalej P); o M. Pawliku (1853—1915) zob. Polski Słownik Biograficzny, t. 25, z. 3, Wrocław 1980, s. 427—429.

¹⁰ Testament J.I. Kraszewskiego, „Biblioteka Warszawska”, t.2, 1887, s. 480—481.

¹¹ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 9; J.R. [ychter]: Biblioteka ... op. cit., s. 3; J.H. Rychter: Biblioteka ... op. cit., s. 77; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 141. Innego zdania jest L. Brożek (Biblioteka Kraszewskiego ... op. cit., s. 4; Zbiory cieszyńskie (w:) ... op. cit., s. 78) oraz F. Zahradnik (Józef ... op. cit., s. 101; Biblioteczne ... op. cit., s. 48—49). Piszą oni, że miejscem przechowywania zbioru w chwili śmierci pisarza było Drezno i że stamtąd właśnie zbiór został przywieziony do Krakowa. Podobnie sugeruje T. Osiecka w Słowniku pracowników książki polskiej (s. 469). Współcześni Kraszewskiemu natomiast (J.R. [ychter]: Biblioteka ..., op. cit., s. 3; J.H. Rychter: Biblioteka ... op. cit., s. 77; Silva Rerum. Pozostałe ... op. cit., s. 253; G. Smólski: Spuścizna literacka po Kraszewskim, „Słowo”, R. 6, 1887, nr 76), także syn Franciszek, osoba najlepiej zorientowana i najbardziej kompetentna (Biblioteka po ... op. cit., s. 2), zgodnie podają, że biblioteka sprowadzona została do Krakowa z San Remo. Tak więc osoby piszące o przewiezieniu zbioru do Krakowa z Drezna, powielają prawdopodobnie błąd L. Brożka, który podał tę informację w powojennej już literaturze na ten temat jako pierwszy, we wspomnianym wyżej artykule, zamieszczonym w „Przemianach”.

¹² A. Bar: Indeks korespondencji J.I. Kraszewskiego przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej, Kraków 1929, s. 11, 13.

¹³ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 25; A. Bar: Indeks ... op. cit., s. 11; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 137.

¹⁴ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 9—10; J.R. [ychter]: Biblioteka ... op. cit., s. 3; J.H. Rychter: Biblioteka ... op. cit., s. 77; Co się też stało ... op. cit., s. 2; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 141; o Adamie Aleksandrze Miłazewskim (1827—1893) zob. Polski Słownik Biograficzny, t. 21, z. 2, Wrocław 1976, s. 250—253.

¹⁵ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 11; M. Pawlik: Spuścizna ... op. cit., s. 2.

¹⁶ F. Kraszewski: Biblioteka ... op. cit., s. 2.

¹⁷ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 15—16; Ustawy Towarzystwa: Macierz Szkolna dla Księstwa Cieszyńskiego, „Gwiazdka Cieszyńska”, R. 39, 1886, nr 2, s. 15.

¹⁸ L. Brożek: Cieszyńskie ... op. cit., s. 155; tenże: Oddział ... op. cit., s. 132; tenże: Zbiory ... op. cit., s. 80; M. Pawłowiczowa: Kontakty Józefa Ignacego Kraszewskiego ze Śląskiem oraz ich odbicie w twórczości i korespondencji pisarza, „Zaranie Śląskie”, R. 29, 1966, z. 4, s. 699; S. Świerzewski: Kraszewski ... op. cit., s. 34; F. Zahradnik: Biblioteczne ... op. cit., s. 49; tenże: Czytelnia Ludowa w Cieszynie, „Zaranie Śląskie”, R. 26, 1963, z. 2, s. 158.

¹⁹ L. Brożek: Biblioteka ... op. cit., s. 4; E. Chwałewik: Zbiory polskie, t. 2, Warszawa 1927, s. 31 (hasło: Orłowa); M. Pawłowiczowa: Książka ... op. cit., s. 165; T. Osiecka: Kraszewski ... op. cit., s. 469; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 142; F. Zahradnik: Józef ... op. cit., s. 101.

²⁰ W. Olszewicz: Biblioteczne potrzeby Cieszyna, „Zaranie Śląskie”, R. 7, 1931, z. 2, s. 82; M. Pawłowiczowa: „Gwiazdka Cieszyńska” pod redakcją Pawła Stalmacha o Kraszewskim (w:) Zeszyty Naukowe WSP w Katowicach, 1967, nr 40, Prace Historyczno-Literackie nr 4, s. 154; F. Popiołek: Zbiory ... op. cit., s. 222.

²¹ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 19—20; F. Popiołek: Zbiory ... op. cit., s. 223.
²² L. Brożek: Biblioteka ... op. cit., s. 4; tenże: Oddział ... op. cit., s. 132; H. Markiewiczowa: Śląskie ... op. cit., s. 3; T. Osiecka: Kraszewski ... op. cit., s. 469; S. Świerzewski: Kraszewski ... op. cit., s. 34; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 142.

²³ XXIV Sprawozdanie Macierzy Szkolnej Księstwa Cieszyńskiego za rok 1909, Cieszyn 1910, s. 7.

²⁴ F. Popiołek: Zbiory ... op. cit., s. 223.

²⁵ J. Haydukiewicz: Historia Prywatnego Polskiego Gimnazjum Realnego im. Juliusza Słowackiego w Orłowej w pierwszych ośmiu latach istnienia, Cieszyn 1918, s. 14.

²⁶ J. Niemiec: Krótki zarys historii polskiego Gimnazjum Realnego im. J. Słowackiego w Orłowej w czasie 25 lat jego istnienia (w:) Księga pamiątkowa prywatnego z prawem publiczności Polskiego Gimnazjum Realnego im. Juliusza Słowackiego w Orłowej wydana z okazji 25-lecia istnienia zakładu, Orłowa 1934, s. 46—47; J. Haydukiewicz: Historia ... op. cit., s. 14—15.

²⁷ Státní okresní archiv Karviná, Okresní Úřad Fryštát, karton 135, nr inw. 397.

²⁸ J. Niemiec: Krótki ... op. cit., s. 47.

²⁹ Allgemeines Adressen — Buch der Stadt Teschen mit Kalendarium für das Jahr 1909, Jg. 13, Teschen [1908], s. 169.

³⁰ Księga pamiątkowa ... op. cit., s. 129.

³¹ M. Pawłowiczowa: Książka ... op. cit., s. 166.

³² Księga pamiątkowa ... op. cit., s. 98; R. Pollak: Czterdziestolecie polskiego gimnazjum w Orłowej na Zaolziu (Notatki i refleksje), „Przegląd Zachodni”, R. 5, 1949, nr 11, s. 487—492.

³³ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 21; L. Brożek: Zbiory ... op. cit., s. 79; F. Zahradnik: Czytelnia ... op. cit., s. 158; tenże, Józef ... op. cit., s. 102.

³⁴ A. Kawecka-Gryczowa: Wrażenia ... op. cit., s. 88.

³⁵ L. Brożek: Popiołek Franciszek (w:) Śląski Słownik Biograficzny, t. 1, Katowice 1977, s. 209—210.

³⁶ Muzeum w Cieszynie, Archiwum Zakładowe, Korespondencja wychodząca w latach 1933—1938.

³⁷ Sprawozdanie z zamknięcia rachunkowego Gminy Miasta Cieszyna za rok 1937—1938, Cieszyn [1938], s. 59; [W. Karger]: Muzeum Miejskie w Cieszynie, „Zaranie Śląskie”, R. 14, 1938, z. 1, s. 63.

³⁸ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 23; L. Brożek: Z dziejów ... op. cit., s. 40—41; B. Poloczka: Wiktor Karger — organizator i opiekun zbiorów Oddziału Zabytkowego Biblioteki Śląskiej w Cieszynie, „Książnica Śląska”, t. 23: 1985—1987, Katowice 1988, s. 48; też: Zaszłony historyk kultury, „Kalendarz Cieszyński” 1985, [druk] 1984, s. 126—127; A. Trepiński: O muzeum ... op. cit., s. 143; F. Zahradnik: Józef ... op. cit., s. 102.

³⁹ B. Majewska: Księgozbiór ... op. cit., s. 23, 24; L. Brożek: Z dziejów ... op. cit., s. 41.

⁴⁰ L. Brożek: Oddział ... op. cit., s. 132.

⁴¹ tenże: Muzeum ... op. cit., s. 6.

⁴² H. Markiewiczowa: Śląskie ... op. cit., s. 3; H. Karpińska: Ciekawostki w książkach biblioteki J.I. Kraszewskiego, „Cieszyński Rocznik Muzealny”, t. 2, Cieszyn 1972, s. 143.

⁴³ Z. Frank: Sprawozdanie ... op. cit., s. 27.

⁴⁴ Założonych zostało jedenaście inwentarzy: sześć dla druków zwartych, cztery dla druków ciągłych i jeden dla druków ulotnych.

⁴⁵ A. Wątroba: Awaria centralnego ogrzewania w Oddziale Zabytkowym Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie i jej skutki. Praca dyplomowa napisana pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Bronisława Zyski, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Instytut Bibliotekoznawstwa. Studium Podyplomowe Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Katowice 1993, s. 40—47, [maszynopis].

⁴⁶ Do końca 1995 r. poddanych konserwacji zostało 10 egzemplarzy ze zbioru pisarza.

⁴⁷ Z dniem 1 stycznia 1994 r. Oddział Zabytkowy Biblioteki Miejskiej w Cieszynie stał się samodzielną instytucją o nazwie Książnica Cieszyńska.

⁴⁸ J.I. Kraszewski: Noce bezsenne (w:) Pamiętniki, oprac. W. Danek, Wrocław 1972, s. 385, 387.

⁴⁹ tenże: Ze wspomnień (w:) Pamiętniki ... op. cit., s. 226.

⁵⁰ tenże: Noce ... op. cit., s. 342.

⁵¹ tenże: ... op. cit., s. 348—349.

⁵² tenże: ... op. cit., s. 353, 354.

⁵³ S. Świerzewski: Kraszewski ... op. cit., s. 28; A. Kempa: Kraszewski o książce i o czytaniu, „Bibliotekarz”, R. 51, 1984, nr 3, s. 64.

⁵⁴ S. Świerzewski: ... op. cit., s. 29; A. Kempa: ... op. cit., s. 64—65.

⁵⁵ J.I. Kraszewski: Noce ... op. cit., s. 337.

⁵⁶ W. Danek: Kraszewski w Dreźnie, „Rocznik Wrocławski”, t. 3/4, 1959/1960, s. 150—151.

⁵⁷ S. Świerzewski: Kraszewski ... op. cit., s. 32—33; tenże: Kraszewski — mecenas i kolekcjoner, „Wiedza i Życie”, R. 23, 1956, nr 10, s. 679; W. Danek: Józef Ignacy Kraszewski, Warszawa 1962, s. 16 i następne.

⁵⁸ J.I. Kraszewski: Noce ... op. cit., s. 380; także W. Danek: Kraszewski w ... op. cit., s. 150, 164.

⁵⁹ Brzostowski Aleksander Bolesław (1848—1920), zob. Polski Słownik Biograficzny, t. 3, z. 1, Kraków 1937, s. 47—48; tenże: Ze wspomnień o J. I. Kraszewskim, „Biesiada Literacka”, R. 53, 1902, nr 12, s. 233—234.

⁶⁰ A. B. Brzostowski: Józef Ignacy Kraszewski. Jego niegdyś pracownia i korespondencja, „Wędrowiec”, R. 40, 1902, nr 13, s. 244—246.

⁶¹ A. B. Brzostowski: Józef Ignacy Kraszewski (1812—1887) (w:) Polski Słownik Biograficzny, t. 15, z. 2, Wrocław [i in.] 1970, s. 227; A. Trepiński: Józef Ignacy Kraszewski, Warszawa 1975, s. 142.

⁶² [J.I. Kraszewski]: Catalogue d'une collection iconographique polonaise, composée des dessins originaux, gravures, xylographies, lithographies, illustrant l'histoire, la géographie, antiquités, costumes, mœurs, armes, meubles etc. de l'ancienne Pologne, de ses provinces et pays limitrophes, Dresde [1865].

⁶³ S. Świerzewski: Kraszewski — mecenas ... op. cit., s. 678—679; Kraszewski Józef Ignacy (w:) Słownik ... op. cit., s. 469; J.I. Kraszewski: Noce ... op. cit., s. 340 i następne.

⁶⁴ Testament J.I. Kraszewskiego, „Biblioteka ... op. cit.” s. 480.

⁶⁵ D. Cicha: Gabinet Józefa Ignacego Kraszewskiego. Monografie Muzeum Narodowego w Poznaniu, t. 12, Poznań 1974, s. 7—19; B. Kosmanowa: Józef Ignacy Kraszewski a Wielkopolska, Bydgoszcz 1993, s. 163—166; I. Mrugasiewicz: Józef Ignacy Kraszewski w Wielkopolsce, „Gazeta Poznańska — Magazyn” z 4.III.1988 r.

⁶⁶ Questiones librorum de anima Johannis versoris ad impensas honesti viri et civis Cracoviensis domini Johannis Haller per magistrum Johánem Gloviensem alme universitatis

studij Cracoviensis maioris collegij collegiati pro iuniorū in philosophie studijs institutione ad laudem dei feliciter resolute, Impressum Metis per Casparu Hochffeder, Anno domini 1501, 4°, [K. Estreicher: Bibliografia polska, t. 17, Kraków 1899, s. 183 (dalej E); P 470; Inwentarz księgozbioru J.I. Kraszewskiego, sygn. 1948 (dalej K)].

⁶⁷ Matthaei de Mechovia: Chronicon Polonorum, Impressum Cracoviae opera atque industria Hieronymi Victoris, 1521, 2°, [E XXII, 357] [P 544, K 48].

⁶⁸ Marianus Scotus: Chronica, Basileae, apud Ioannem Oporinum, 1559, 2°, [E XXII, 198] [P 310, K 883].

⁶⁹ Martini Cromeri Polonia sive De origine et rebus gestis Polonorum libri XXX ... Coloniae Agripinae in officina Birckmannica sumptibus Arnoldi Mylij, 1589, 2°, [E XX, 281—282] [P 419, K 1].

⁷⁰ Historia polonica Vincentii Kadłubkonis, Dobromili in officina Joannis Szeligae, A.D. 1612, 8°, [E XIX, 9] [P 305, K 691].

⁷¹ Kotter Krzysztof, Poniatowska Krystyna, Drabik Mikołaj: Lux e tenebris, novis radiis aucta: hoc est solemnissimae divinae revelationes, in usum seculi nostri factae... per immissas visiones, [et] angelica divinae alloquia, facta... Christophoro Kottero... ... Christinae Poniatoviae..., ... Nicolao Drabicio... [ed. auct. et emend.], [Amsterdam, Jan Amos Komeński] (nazwisko wydawcy przejęte z bibliografii), 1655, 4°. Oprac., występnym opatrzył i z czes. przetł. Jan Amos Komeński [E XIX, 449; Zedler VII, 1373] [P 409, K 1039].

⁷² Stanisław Lubieniecki: Historia Reformationis Polonicae, Freistadii apud Johannem Aconium, 1686, 8°, [E XXI, 432] [P 466, K 1200].

⁷³ Reformacja Obyczajów Polskich, potrzebie wydana y przydatkami od authora rozszerzona. Wszystkim stanom Oyczyzny ... przez S.S. [Na końcu] Reimpressum Varsanae in Typographia Collegij Scholarum Piarum, A.D. 1692, 4°, [E XXIX, 204—205] [P 615, K 3059].

⁷⁴ Joannis Długosi ... Historiae polonicae libri XII, Francofurti sumptibus Joannis Ludovici Gleditschii et Mauriti Georgii Weidmanni, 1711, 2° oraz Joannis Długosi ... Historiae polonicae liber XIII, Lipsiae sumptibus Joannis Ludovici Gleditschii et Mauriti Georgii Weidmanni, 1712, 2°, [E XV, 244] [P 536, K 89].

⁷⁵ Zbiór dziełopisów polskich we czterech tomach zawarty. Tom pierwszy Kronika Marcina Bielskiego niegdyś w Krakowie drukowana, teraz znowu z doprowadzeniem aż do Augusta III przedrukowana w Warszawie, w drukarni J.K. Mci y Rzeczypospolitey u XX. Societatis Jesu roku pańskiego 1764, 2°, [E XIII, 88] [P 817, K 109].

⁷⁶ Acta Tomiciana, t. 1—9, Poznań 1852—1876, na okładce t. 9 odrębna dedykacja — Wmu Panu J. I. Kraszewskiemu Biblioteka Kórnicka [P 2235, K 63]; Acta historica res gestas Poloniae illustrantia, t. 1—7, Kraków 1878—1884 [P 2262, K 73]; Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, t. 1—4, Poznań 1877—1879, 1881 [P 2293, K 3012]; Kodeks dyplomatyczny Litwy wydany z rękopismów w archiwum tajnym w Królewcu zachowanych przez Edw. Raczyńskiego, Wrocław 1845, odrębny napis — J.I. Kraszewski 1846. Styczeń [P 2301, K 121]; Kodex dyplomatyczny Wielkiej Polski zawierający bulle papieżów, nadania książąt, przywileje miast, klasztorów i wsi, wraz z innemi podobnej treści dyplomami dotyczącymi się historii tej prowincji od roku 1136 do roku 1597, Poznań 1840 [P 2302, K 122]; Kodeks dyplomatyczny klasztoru tyneckiego, Lwów 1875 [P 2300, K 127]; Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tzw. Bernadyńskiego we Lwowie, t. 1—2, Lwów 1868, 1870, z odrębną dedykacją — Wielm. J.I. Kraszewskiemu Dr Xawery Liške [P 2305, K 125]; Kodeks dyplomatyczny Polski obejmujący przywileje królów polskich, wielkich książąt litewskich [...] wydany za staraniem i pracą Leona Ryszczewskiego i Antoniego Muczkowskiego [...] t. 1, Warszawa 1847, z odrębną dedykacją — W dowód szacunku jeden z autorów ofiaruje [podpis nieczytelny] [P 2303, K 123]; Codex diplomaticus vielicentis, Lwów 1872 [P 2280, K 1257]; Scriptores rerum silesiacarum oder Sammlung

schlesischer Geschichtschreiber namens der Schlesischen Gesellschaft für vaterländische Cultur herausgegeben von Gustav Adolf Stenzel, t.1, Breslau 1835 [P 2247, K 2898]; Scriptores rerum poloniarum, t. 1—8, Kraków 1872—1885, na tomie 8 odrębna dedykacja — Jaśnie Wielmożnemu Panu Ignacemu Kraszewskiemu w pamiątkę Dr Antoni Radziwiłł, Berlin 1.11.75 [P 2306, K 249].

⁷⁷ K.Niesiecki: Herbarz Polski, t. 1—10, Lipsk 1839—1846 [P 2251, K 143]; B. Paprocki: Herby rycerstwa polskiego, Kraków 1858 [P 2252, K 167]; I.K.Milewski: Herbarz, Kraków 1870 [P 2254, K 422]; T. Żychliński: Złota księga szlachty polskiej, t.1—9, Poznań 1879—1887 [P 2287, K 1318]; W. Potocki: Poczet herbów szlachty Korony Polskiej y W.X.Litewskiego [...], Kraków 1696 [P 889, K 69]; J.S. Dunin — Borkowski: Spis nazwisk szlachty polskiej, Lwów 1882, na stronie przedtytułowej odrębna dedykacja — Czcigodnemu Nestorowi Piśmiennictwa Polskiego Drowi I.J. Kraszewskiemu w dowód głębokiej czci Jerzy Sewer Dunin Borkowski, Lwów 5 czerwca 1882 [P 2313, K 6222].

⁷⁸ Wymienione są jedynie ważniejsze dzieła. Polska, dzieje i rzeczy jej rozpatrywane przez Joachima Lelewela, t. 1—6, 19, 20, Poznań 1858—1864 [P 3076, K 1820]; Polska wieków średnich czyli Joachima Lelewela w dziejach narodowych polskich postrzeżenia, t. 1—4, Poznań 1846—1851 [P 3074, K 333]; Trzy konstytucje polskie 1791, 1807, 1815 porównał i różnice jich rozważył Joachim Lelewel w roku 1831, Poznań 1861 [P 2432, K 7826]; tenże: Histoire de la Lithuanie et de la Ruthenie jusqu'à leur union définitive avec la Pologne conclue a Lublin en 1569, Paris et Leipzig 1861 [P 3939, K 482]; A. Naruszewicz: Historia narodu polskiego, t. 1—10, Lipsk 1836—1837, na stronie tytułowej w t. 1 własnoręczny podpis J.I. Kraszewskiego [P 2825, K 332]; tenże: Historia Jana Karola Chodkiewicza, wojewody wileńskiego, hetmana wielkiego W.X.Lit., t. 1—2, Warszawa 1805 [P 1084, K 966]; K. Szajnocha: Jadwiga i Jagiełło 1374—1413, t. 1—2, Lwów 1855 [P 2651, K 3512]; tenże: Bolesław Chrobry, Lwów 1849, na stronie tytułowej własnoręczny podpis J.I. Kraszewskiego [P 3179, K 8288]; tenże: Szkice historyczne, Lwów 1854 [P 2699, K 4688]; J.Szujski: Dzieje Polski podług ostatnich badań, t. 2—3, Lwów 1862—1864 [P 2824, K 3225]; tenże: Historii polskiej treściwie opowiedzianej ksiąg dwanaście, Warszawa 1880 [P 2831, K 3519]; Józefa Szujskiego z Ludwikiem Wolskim polemika w sprawach narodowych, Lwów 1878, na odwrocie strony tytułowej odrębna dedykacja — Wielmożnemu J.I. Kraszewskiemu w dowód głębokiej czci Ludwik Wolski [P 3305, K 4651]; T. Korzon: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764—1794), t. 1—3, Kraków 1882—1884 [P 3106, K 1845]; W. Kalinka: Sejm Czteroletni, t. 1, Kraków 1880 [P 3096, K 245]; tenże: Sprawa ruska na sejmie czteroletnim, Lwów 1884 [P 2968, K 4598]; tenże: Przegrana Francji i przyszłość Europy, Kraków 1871 [P 4477, K 6742]; A. Przeździecki: Życie domowe Jadwigi i Jagiełły z regestrów skarbowych z lat 1388—1417, Warszawa 1854, na okładce odrębna dedykacja — J.I. Kraszewskiemu w dowód wysokiej czci i prawdziwej przyjaźni ofiaruje A. Przeździecki [P 2356, K 3174]; tenże: Jagiellonki polskie w XVI wieku, t. 1—5, Kraków 1868—1878 [P 3079, K 892]; tenże: Wiadomość bibliograficzna o rękopismach zawierających w sobie rzeczy polskie przejrzanych po niektórych bibliotekach w latach 1846—1849, Warszawa 1850, na okładce odrębna dedykacja — J.I. Kraszewskiemu na pamiątkę od Autora, Warszawa 31 Maja 1850 R. [P 3024, K 3383]; H. Schmitt: Dzieje Polski XVIII i XIX wieku osnowane przeważnie na niewydanych dotąd źródłach, t. 1—4, Kraków 1866 (t. 1—3), Lwów 1868 (t. 4), na okładce t. 4 odrębna dedykacja — Wielmożnemu Józefowi Kraszewskiemu w dowód czci, poważania i szczerzej przyjaźni poświęca Autor [P 2349, K 1393]; tenże: Dzieje panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, t. 1—3, Lwów 1868—1880, na okładce t. 1 odrębna dedykacja — Wielmożnemu Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu niestrudzonemu od pół wieku przeszło pracownikowi i przewodnikowi na niwie oświaty i literatury narodowej ofiaruje w dowód najgłębszej czci i uwielbienia tę pracę swoją w upominku Autor [P 3116, K 6705]; M. Bobrzyński: Dzieje Polski w zarysie, Wyd. 1, Warszawa 1879 [P 2827, K 365],

Wyd. 2, t. 1—2, Warszawa 1880—1881 [P 2828, K 365]; J. Moraczewski: *Dzieje Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 1—9, Poznań 1862—1866 [P 2826, K 430]; M. Baliński: *Pamiętniki o królowej Barbarze żonie Zygmunta Augusta*, t. 1—2, Warszawa 1837—1840 [P 1126, K 1556]; tenże: *Pamiętniki o Janie Śniadeckim, jego życiu prywatnem i publicznem, i dziełach jego*, t. 1—2, Wilno 1865 [P 6538, K 361].

⁷⁹ 1. Comedia con l'espositione di Christophoro Landino, Venetia 1529, per Jacobo del Burgo franco, 2° [P 1660, K 10].

2. Comedia. Cantica del divino poeta Danthe Alighieri Fiorentino. Con la spositione di Christophoro Landino, Venetia 1536, Banardo Stagnino, 16 k. nłb., 438, 4° [P 1691, K 380].

3. Dante con l'espositione di Christophoro Landino et di Alessandro Vellutello sopra la sua Comedia dell'Inferno, del Purgatorio et del Paradiso. Con tavole, argomentti et allegorie, et riformato, riveduto, et ridotto alla sua vera lettura per Francesco Sansovino Fiorentino, In Venetia 1564, Appresso Domenico Nicolino, per Giovambattista Marchio Sessa et Fratelli, 28 k. nłb., 392, 2° [P 1658, K 10].

4. Dante con l'espositione di M. Bernardino Daniello da Lucca sopra la sua Comedia dell'Inferno, del Purgatorio et del Paradiso, novamente stampato et posto in luce, In Venetia 1568, Appresso Pietro da Fino, 12 s. nłb., 727, 4° [P 1690, K 1018].

5. Dante con l'espositioni di Christoforo Landino et d'Alessandro Vellutello sopra la sua Comedia dell'Inferno, del Purgatorio et del Paradiso. Con Tavole, Argomenti et Allegorie, et riformato, riveduto, et ridotto alla sua vera Lettura per Francesco Sansovino Fiorentino, In Venetia 1578, Appresso gli Heredi di Francesco Rampazetto Ad instantia di Giovambattista Marchio Sessa et Fratelli, 28 k. nłb., 392, 2° [P 1659, K 10].

⁸⁰ Dedykacja brzmi: Józefowi Ignacemu Kraszewskiemu wzorowi pracy i wytrwałości — niezwalczonemu obrońcy niepodległości polskiej cierpieniem, wygnaniem, geniuszem bezstronny przyjaciel tę księgę drugiego z nowej ery poety, gdy pierwszym był Jan na Patmos posyła z prośbą o przyjęcie jako dowód, że w godniejsze w całej Ojczyźnie dziś ręce niemogłby jej powierzyć.

Flor.[encja] 1 Czerwca 1870 Teofil Lenartowicz.

⁸¹ M. Pawłowiczowa: *Kontakty Józefa ... op. cit.*, s. 697.

⁸² A. Trepiński: J. I. Kraszewski o kalendarzach, „Literatura Ludowa”, R. 11, 1967/68, nr 4—6, s. 141—143.

⁸³ *Żywot św. Stanisława*

Legendam beatissimi martiris Stanislai atque pontificis per pia memoria Dlugossum famosa eloquentia virum conditam nuper et descriptam [!] [Rękopis XVI w. [?]] [P 480, K 1209].

⁸⁴ 1. Bayle Pierre, *Dictionnaire historique et critique* par ... Pierre Bayle, Cinquieme edition, revue, corrigée et augmentée. Avec la vie de l'auteur par ... des Maizeaux, A Amsterdam chez P. Brunel ... i in.; a Leide chez Samuel Luchtmans; a da Haye ... i in.; a Utrecht chez Etienne Neaulme libraires, 1740, t. 1—4, 2° [Georgi V, 35] [P 1281, K 16].

2. *Nouveau dictionnaire historique et critique, pour servir de supplement ou de continuation au dictionnaire historique et critique de ... Pierre Bayle, par Jaques George de Chauffepié*, A Amsterdam chez Z. Chatelein ... i in.; a La Haye chez Pierre de Hondt, 1750—1756, t. 1—4, 2e [Georgi V, 117] [P 1282, K 17].

⁸⁵ Tende Kasper: *Relation historique de la Pologne contenant le pouvoir de ses Rois, leur election et leur Couronnement ... avec plusieurs actions remarquables par le Sieur de Hauteville* [pseud., właśc. Kasper Tende]. Suivant la copie imprimée, A Paris ches Jacques Villery..., 1687, 12° [E XXXI, 93] [P 1221, K 1239].

⁸⁶ 1. Lipsius Justus, *Iusti Lipsi de militia Romana libri quinque, commentarius ad Polybium*. Editio tertia, aucta varié et castigata, Antverpiae ex Officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum, 1602, 4° [Georgi II, 426] [P 412, K 163].

2. Lipsius Justus, *Iusti Lipsi analecta sive observationes reliquae ad militiam et hosce libros*, Antverpiae ex Officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum, 1602, 4°, [P 413, K 164].

3. Lipsius Justus, *Iusti Lipsi poliorceticon sive de machinis, tormentis, telis libri quinque: ad historiarum lucem*. Editio tertia, correctae [et] auctae, Antverpiae ex Officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum, 1605 (1606), 4° [P 414, K 165].

⁸⁷ 1. Grochowski Stanisław: *Hymny kościelne z brewiarza rzymskiego ...* [X.S.G.], Kraków druk. Bazyli Skalski, po 2.II.1608, 4° [E XVII, 367] [P?, K3060].

Ver Lukiskanum ad serenissimarum maiestatum praesentiam efflorescens, publicae felicitatis amoenitatem et minimae Societatis Jesu venerabundam Hilaritatem iisdem serenissimis Vladislao IV et Ludovicae Mariae Poloniarum Maiestatibus et Svecorum typo exhibet, [Wilno] in praedio suburbano Colleg. Viln: Soc. Jesu, 1648, 2° [E XXXII, 340] [P 774, K 103].

3. *Catechesis ecclesiarum quae in Regno Poloniae et Magno Ducatu Lithuaniae ... affirmant ... Racoviae* [falso! London, William Dugard], 1609 [falso! ca 1651], 12°, Ed. D. [E XIV, 92—93] [P 323, K 1232]. Katechizm rakowski został trzykrotnie tajnie przedrukowany w wersji łacińskiej, ponadto wydany w przekładzie angielskim, dwukrotnie publicznie palony (w 1614 i 1652 r.) na stosie, Zob. A. Kawecka-Gryczowa: *Ariańskie oficyny wydawnicze Rodeckiego i Sternackiego: dzieje i bibliografia*, Wrocław [i in.] 1974, s. 76.

4. Przebendowski Piotr Henryk, *Memoires sur les dernieres revolutions de la Pologne, ou on justifie le retour du roy Auguste par Un Gentilhomme Polonnois* [pseud., właśc. Piotr Henryk Przebendowski], A Rotterdam chez Fritsch [et] Böhm, 1710, 8° [E XXV, 336] [P 1304, K 1141].

5. Boschovich Jozef Roger: *Journal d'un voyage de Constantinople en Pologne, fait a la suite de son excellence Mr Jaq[ues] Porter, ambassadeur d'Angleterre, par le R.P. Joseph Boscovich, de la Comp. de Jesus en 1762*, A Lausanne, chez Franc Grasset et Comp., 1772, 12° [E XIII, 287] [P 1242, K 699].

⁸⁸ 1. Vaillant Joannes: *Nummi antiqui familiarum Romanarum perpetuis interpretationibus illustrati* per J. Vaillant..., Amstelædami apud G. Gallet..., 1703, t. 1—2, 2° [P 420, K 87].

2. Potter John: *Archaeologia graeca sive veterum Graecorum praecipue vero Atheniensium, ritus civiles, religiosi, militares et domestici fusius explicati* per Johannem Potterum. Editio altera accuratior..., Venetiis typis Johan: Mariae Lazzaroni, 1734, t. 1—2, 4° [Georgi III, 241: inne wyd.] [P 491, K 116].

⁸⁹ Dane zaczerpnięte z protokołu skontrum księgozbioru J.I. Kraszewskiego z dn. 15.X.1993 r. Archiwum Zakładowe Książnicy Cieszyńskiej.

⁹⁰ Między Cieszynem a Krakowem: młodzieńcza korespondencja Ludwika Brożka do brata 1924—1930, przygot. do druku i wstęp Andrzej Brożek, Opole 1979, s. 37—38, 47—49.

Biblioteka Muzeum w Cieszynie

Jednym z wielu historycznych księgozbiorów Cieszyna jest biblioteka Muzeum, różna, co należy podkreślić zaraz na wstępie, od wielu innych księgozbiorów (Leopolda Jana Szersznika, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Tadeusza Regera), którymi samo muzeum opiekowało się w ciągu swojej długiej historii. Funkcjonowała ona przez lata jako „podręczna” biblioteka Muzeum stąd unikała uwadze badaczy, a czytelnicy mylili ją z innymi księgozbiorami zgromadzonymi pod jednym dachem, co czynią zresztą do dziś. O bibliotece muzealnej wspomniano tylko przy okazji opisywania Muzeum w Cieszynie ograniczając się do podania stanu księgozbioru. Szerzej napisał o niej tylko Ludwik Brożek, nie podając jednak żadnych faktów z jej skomplikowanych dziejów¹.

Stąd brak na temat biblioteki Muzeum jakiegokolwiek opracowań, co gorsza jej zasób został przed trzydziestu laty rozbity i tylko jego część jest obecnie użytkowana przez Muzeum w Cieszynie. Zachowała się co prawda część inwentarzy tej biblioteki², są one jednak niekompletne, nieopisane, a prowadzący dokonywali w nich dużej ilości przeniesień i skreśleń, bez jasno określonej zasady. Utrudnia to dokładne badania, tym niemniej wspomniane inwentarze stanowią podstawę do określenia przybliżonej zawartości zbiorów. Dane na temat historii biblioteki Muzeum czerpać też można z notatek prasowych oraz (dla okresu po 1932 r.) z urzędowych sprawozdań Muzeum zachowanych w jego archiwum³.

1. Biblioteka Muzeum Miejskiego w Cieszynie w l. 1901—1930

Początki biblioteki muzealnej wiążą się ściśle z dziejami cieszyńskiego Muzeum, zwłaszcza tej jego części, którą jako Muzeum Miejskie zorganizował w 1901 r. kapitan Oskar Weissman⁴. Oprócz eksponatów ściśle muzealnych do jego zbiorów napływały też książki użytkowe, czyli takie, których nie można było wpisać do inwentarza jako muzealia. Jak się wydaje, początkowo spisano je w postaci

odrębnego rejestru, który się nie zachował. Na jego podstawie jednak najwcześniejsze nabytki książkowe Muzeum Miejskiego z lat 1901—1905 przepisano do sporządzonego później najstarszego inwentarza biblioteki. Jest ich tu ponad setka⁵, z czego ok. 2/3 zostało zapisanych jako zakup, reszta jako dary, głównie cieszyńskich inżynierów Markusa Dalfa i Leonharda Hulka, członków cieszyńskiego klubu techników [Techniker-Klub in Teschen]. Wydaje się, że to stowarzyszenie, skupiające inteligencję techniczną Śląska Cieszyńskiego i bardzo prężnie działające od 1878 r. było w tym okresie szczególnie zainteresowane w rozwoju biblioteki muzealnej. Stąd wśród najstarszych spisanych książek przeważają publikacje dotyczące budownictwa, techniki i spraw inżynierii, zwłaszcza sprawozdania różnych działających w Austrii stowarzyszeń technicznych⁶. Były to pozycje, które niewiele mogły się przydać do działalności Muzeum, zapoczątkowały też tendencje, z którą biblioteka muzealna borykała się przez wiele następnych lat. Przez długi bowiem okres traktowano Muzeum jako składnicę książek, które wyszły z obiegu, ale których właściciele i opiekunowie nie chcieli wyrzucić na śmietnik.

Zapisy dotyczące najstarszej części książek muzealnych kończą się na 1905 r.: należy sądzić, że działający w pojedynkę kierownicy szybko rozrastającego się Muzeum Miejskiego O. Weismann i jego następca Wilhelm Montag nie znajdowali czasu na porządkowanie książek nie posiadających wartości zabytkowej. Książki i inne publikacje nadal jednak napływały o czym świadczą zarówno skromne doniesienia prasowe z tamtych czasów⁷, jak i zapisy w późniejszym inwentarzu⁸. Wynika z nich, że Muzeum otrzymywało poza publikacjami użytkowymi (często w darze od autorów) także stare druki i rękopisy. Książki opatrywano pieczętą podłużną z napisami w języku niemieckim „Muzeum der Stadt Teschen” lub „Städtische Muzeum in Teschen”, ale bez sygnatur⁹.

Sytuacja muzealnej biblioteki nie uległa zmianie po przejęciu zarządu miasta i Muzeum przez władze polskie. Nowy (od 1919 r.) kustosz inż. Wiktor Karger także nie znajdował środków ani czasu na bliższe zajęcie się podręczną biblioteką Muzeum, do której sam podarował bardzo wiele publikacji fachowych z dziedziny archeologii i numizmatyki. Książek jednak (zarówno użytkowych, jak i zabytkowych) nadal przybywało czy to przez zakup, czy to otrzymywanych w formie darów. Należy przypuszczać, że polskie władze miasta oraz cieszyńskich szkół i instytucji przekazywały do zbiorów Muzeum będące w ich posiadaniu niemieckie książki, teraz już nie będące w użytkowaniu¹⁰. Dodać można, że w 1929 r. wartość biblioteki Muzeum szacowano na 1000 zł.¹¹

2. Biblioteka Muzeum Miejskiego w Cieszynie w latach 1930—1945

Po powstaniu jednego dużego Muzeum Miejskiego w Cieszynie w 1930 r. i przejęciu przezeń innych cieszyńskich zbiorów bibliotecznych (przede wszystkim L.J. Szersznika) nadal do Muzeum napływały książki różnego charakteru, których nie można było włączyć do innych księgozbiorów. Wiadomo że w 1931 r. Muzeum zakupiło do swoich zbiorów m.in. 28 książek i 20 rękopisów¹², w pierwszym

półroczu 1932 r. biblioteka podręczna Muzeum powiększyła się o kolejne 54 tomy, w większości otrzymane w darze. Poza tym samorząd miasta Cieszyna przekazał do Muzeum liczący ponad trzysta pozycji zbiór drukowanych ustaw austriackich z XVIII i XIX w., wcześniej użytkowanych przez cieszyńskie władze miejskie¹³. Dopiero teraz kierownictwo Muzeum zabrało się za rejestrację księgozbioru muzealnego. Stały inwentarz biblioteczny określony jako „nowy” rozpoczęto zestawiać w kwietniu 1932 r., i ukończono dość szybko¹⁴. Inwentarz składał się z dwóch oprawnych ksiąg¹⁵ obejmujących numery od 1 do 1633 i należałoby zakładać, że zawierał wszystkie druki (sporadycznie rękopisy) otrzymane przez Muzeum, a nie należące do innych księgozbiorów. Istnieją jednak wskazówki, że nawet teraz wszystkich książek, którymi dysponowało Muzeum do inwentarza nie wpisano¹⁶.

Analiza pierwotnego zasobu biblioteki Muzeum pokazuje, że składały się nań pozycje, które napływały do Muzeum od lat. Widać w inwentarzu starania, aby z dość przypadkowego zbioru książek stworzyć w miarę jednolity księgozbiór, przydatny do pracy naukowej, zwłaszcza przy opracowaniu zbiorów muzealnych oraz w badaniach historycznych regionu. Stąd otwierają go pozycje dotyczące różnych dziedzin sztuki użytkowej: numizmatyki, konserwacji, dziejów rzemiosła (m.in. grupa książek dotyczących sztuki kulinarnej), przewodniki po europejskich muzeach itd. Często jednak pojawiają się partie książek w pracy muzealnej mało przydatne, a dotyczące taki dziedzin jak prawo, zdrowie, religia, a także podręczniki szkolne i inne publikacje dla młodzieży. Zdecydowaną większość pozycji wpisanych do Inwentarza I stanowią XIX-wieczne publikacje w języku niemieckim, w Inwentarzu II przeważają już książki w języku polskim dotyczące historii, głównie Śląska i regionu. Tu starania o nadanie bibliotece muzealnej określonego profilu są wyraźniejsze, wiele takich dzieł Muzeum świadomie kupowało, bądź otrzymywało w ramach wymiany publikacji od zaprzyjaźnionych instytucji naukowych, zwłaszcza Instytutu Śląskiego w Katowicach¹⁷. Przeważały jednak dary zwłaszcza od mieszkańców Cieszyna zainteresowanych różnymi formami działalności kulturalnej np. kolekcjonerów Bruno Konczakowskiego, Tomasza Kopy czy byłego pośła Tadeusza Regera¹⁸. Oprócz książek i czasopism inwentarze ujmowały kilka cennych rękopisów¹⁹ oraz znaczną liczbę starych druków, jak się wydaje w większości darowanych Muzeum w pierwszym okresie jego działalności²⁰. Książki opatrywano okrągłą pieczęcią z napisem „Muzeum Miejskie w Cieszynie” z kolejnym numerem inwentarza w środku.

Kustosz W. Karger sam oceniał ten księgozbiór jako „bibliotekę muzealną, złożoną w części ze starych książek o wartości zabytkowej, przydatnej nieraz do pracy naukowej oraz nowszych (częściowo w darze od wydawców i autorów)”. Biblioteka muzealna traktowana więc była konsekwentnie jako księgozbiór podręczny Muzeum, a kierownictwo przyznawało, zgodnie z prawdą, że wymaga ona uzupełnienia, przede wszystkim o podstawowe polskie compendia. Wskazywano np., że nie ma w niej ani najważniejszych polskich dzieł historycznych, ani nawet jednej polskiej encyklopedii. Książki ułożone były w zamykanych, numerowanych szafach, które ulokowano przy kancelarii muzealnej i udostępniano badaczom na miejscu, sporadycznie wypożyczając²¹.

Stosownie do tej oceny następował rozwój biblioteki w latach następnych, teraz już ukierunkowany na zbieranie pozycji naukowych, dotyczących poszczególnych dziedzin muzealnictwa oraz historii, zwłaszcza historii Śląska. Jeszcze w 1932 r. Muzeum otrzymało kilka większych przekazów m.in. około 50 dubletów z zakresu muzealnictwa z Muzeum Narodowego w Warszawie, sprawozdania różnych cieszyńskich instytucji, m.in. Szpitala Śląskiego oraz liczący około 30 pozycji zbiór publikacji entymologicznych prof. Alfreda Heczki z Ligotki, cennych dla pracy nad przyrodniczymi zbiorami L. Szersznika²². Do końca roku liczba pozycji wpisanych do inwentarza wzrosła do 1741²³. W następnych latach przyrost ilościowy biblioteki muzealnej następował jeszcze szybciej i prezentował się następująco:

1933 r.	56 jednostek
1934 r.	118 jednostek
1935 r.	362 jednostek
1936 r.	228 jednostek
1937 r.	213 jednostek
1938 r.	323 jednostek
1939 r.	112 jednostek

Ogólnie w ciągu 7 lat inwentarz biblioteki powiększył się niemal dwukrotnie: do końca sierpnia 1939 r. wpisano do niego 3159 pozycji inwentarzowych. Przeważającą część nabytków nadal stanowiły dary od osób prywatnych i instytucji, najwięcej od Instytutu Śląskiego, Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku i stowarzyszeń działających w Cieszynie. Duży przyrost w 1935 r. spowodowany był przejściem liczącego około 250 pozycji księgozbioru dra Józefa Buzka, głównie z dziedziny statystyki, polityki i historii, dalsza część tego księgozbioru trafiła do biblioteki w 1937 r.²⁴. W 1936 r. wiele książek podarował dyrektor Emil Sznepka, w 1938 r. sporo książek częściowo w charakterze daru, częściowo jako zakup biblioteka otrzymała od wdowy po Guzym. Często kupowano książki od znanego skoczowskiego kolekcjonera Karola Prausa²⁵. Przez cały okres bardzo wiele książek podarował T. Reger²⁶. Sporo pozycji przekazywało również Miasto Cieszyn, właściciel Muzeum, które zapewniało też ograniczone, niestety, środki na zakupy nowych publikacji. Te szły przede wszystkim na zakupy wydawnictw fachowych z dziedziny muzealnictwa, sztuki i historii, podobnie jak okolicznościowe subwencje, które biblioteka Muzeum uzyskała w 1935 r. z cieszyńskiej Komunalnej Kasy Oszczędności oraz w 1937 r. z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego²⁷. Oprócz darów i zakupów często rejestrowano starsze wydawnictwa bez określania proveniencji. Należy przypuszczać, że chodziło tu o dotąd jeszcze nie wpisane stare zasoby książek zebranych przez Muzeum. Sporadycznie trafiały się jeszcze wśród otrzymywanych książek stare druki²⁸.

Ilościowy rozrost biblioteki podręcznej Muzeum korespondował z ambitnymi planami jego kierownictwa, które, wspierane przez władze miejskie, zamierzało w budynku przy ul. Regera 6 stworzyć liczącą ponad 50 tysięcy woluminów centralną bibliotekę naukową Śląska Cieszyńskiego, którą zajmować się miał dyplomowany bibliotekarz. Planowano przede wszystkim włączyć do zbiorów muzealnych bibliotekę im. Tschammera oraz kilka innych pomniejszych księgozbiorów (zamkowy, senatora Buzka, Wyższej Szkoły Gospodarstwa Wiejskiego)²⁹.

Muzeum usiłowało też nakłonić władze miasta do kupna przynajmniej części biblioteki Jana Matuli z Łyżbic, określanej jako zbiór cennych silesiaków w różnych językach³⁰. Część z tych zamierzeń zrealizowano, przeszkodą w realizacji reszty był m.in. brak miejsca na pomieszczenie wszystkich tych zbiorów. Własnego lokalu nie miał nawet księgozbiór podręczny, nadal mieszczący się w kancelarii w szafach i służący jako podręczne źródło informacji dla pracowników i korzystających ze zbiorów Muzeum badaczy³¹.

W 1939 r. W. Karger został przeniesiony na emeryturę a na jego miejsce zatrudniono do pracy w Muzeum Ludwika Brożka, poprzednio pracownika biblioteki Sejmu Śląskiego w Katowicach. Już wcześniej utrzymywał on żywe kontakty z biblioteką Muzeum, do której podarował wiele pozycji. Po wybuchu wojny L. Brożek został zwolniony, a do pracy w Muzeum powrócił kustosz W. Karger. Dzięki niemu władze okupacyjne pozostawiły zbiory Muzeum w spokoju, co dotyczy także kolekcji bibliotecznych, aczkolwiek Niemcy gorliwie zabrali się za zaprowadzanie własnych porządków. W ten sposób do Muzeum trafiło wiele książek z przejętych przez Niemców instytucji, zwłaszcza oświatowych jak Seminarium Nauczycielskie, Biblioteka Miejska oraz z byłego gimnazjum im. arcyksięcia Albrechta. Inwentarz biblioteki Muzeum prowadzony był teraz w języku niemieckim i wpisano do niego początkowo niemal wyłącznie niemieckie publikacje nt. sztuki, muzealnictwa itp. Poza przekazami były to dary od osób prywatnych: obecnych i byłych pracowników Muzeum (W. Karger, L. Brożek, Franciszek Popiołek), miejscowych intelektualistów (dyrektor Moritz Landwehr von Pragenau, Langer, Dr. Georg Raschke) i innych (np. kupiec R. Berger)³⁵. Sporo ofiarowały niemieckie instytucje naukowe z Wrocławia, Bytomia, Ostrawy i Raciborza. Stan inwentarza do 1944 r. wzrósł do 4057 jednostek, a więc o prawie 900 woluminów. W roku następnym wpisano tylko 4 pozycje³⁴, potem kierownictwo Muzeum nie miało już czasu na zajmowanie się sprawami swej podręcznej biblioteki, zajęte — na polecenie władz — organizowaniem ewakuacji najcenniejszych zbiorów. Została ona przeprowadzona jesienią 1944 r. i wiosną 1945 r. i dotknęła przede wszystkim zbiory. L. J. Szersznika³⁵.

3. Biblioteka Muzeum w Cieszynie do podziału zbiorów w latach sześćdziesiątych XX w.

L. Brożek, który po zakończeniu wojny objął w maju 1945 r. kierownictwo Muzeum w Cieszynie, zabiegając początkowo o uruchomienie placówki, znalezienie funduszy na jej bieżącą działalność oraz odzyskanie wywiezionych zbiorów, również nie miał czasu dla muzealnej biblioteki. Mimo tego księgozbiór podręczny nadal się powiększał. Brak inwentarza z lat 1945—52 uniemożliwia dokładne przesłedenie tego procesu. Początkowo nabytków było niewiele, w latach 1945—46 zaledwie 70, w większości darów Instytutu Śląskiego w Katowicach oraz osób prywatnych³⁶. Znacznie więcej przejęło Muzeum z bibliotek różnych instytucji, które po kolejnym politycznym przełomie pozbywały się ze swoich zbiorów niemieckich książek. W 1945 r. zabezpieczono w Muzeum bibliotekę

„Zentral-Institut für oberschlesische Landesforschung”, która w czasie wojny miała siedzibę w budynku Muzeum. Biblioteka ta składała się w części ze zbiorów własnych tej instytucji, częściowo z książek zabranych z różnych przedwojennych polskich bibliotek, m.in. znaczna partia pochodziła z biblioteki hrabiów Braniczych-Tarnowskich w Suchej³⁷. W tymże roku Muzeum przejęło też liczący około 5000 tomów księgozbiórów cieszyńskiej biblioteki miejskiej [Stadt-bücherei], składający się głównie z beletrystyki i literatury popularno-naukowej w języku niemieckim, a także dwa mniejsze prywatne księgozbiory: Armanda Karella oraz znanego kolekcjonera T. Kopy³⁸. W 1947 r. Biblioteka Miejska w Cieszynie zorganizowała zbiórkę książek, które potem także przekazano Muzeum, w tymże roku dwie duże partie nieprzydatnych już dla celów szkolnych książek przekazało I Liceum Ogólnokształcące³⁹. Jak dawniej trafiały więc do Muzeum wszystkie zbędne zbiory, których nie chciano wyrzucić. Niektóre z zabezpieczonych rzeczy L. Brożek przekazywał instytucjom w innych ośrodkach Polski, m.in. archiwum miasta stołecznego Warszawy⁴⁰. W 1947 r. w piśmie do Naczelnej Dyrekcji Muzeów i Ochrony Zabytków podawał, że biblioteka Muzeum liczy 4060 skatalogowanych pozycji, przy czym około 5000 zabezpieczonych poniemieckich książek nie zostało zinwentaryzowanych, gdyż „definitywnie” nie zostały Muzeum przekazane⁴¹.

Po zdobyciu pełni władzy w Polsce przez komunistów coraz większy procent książek wpisywanych do inwentarza biblioteki Muzeum stanowiły książki i broszury propagandowe dotyczące marksizmu — leninizmu i problemów tzw. władzy ludowej. W Inwentarzu V była ich już zdecydowana większość, poza tym biblioteka Muzeum gromadziła książki z historii Śląska oraz rzadko ukazuje się publikacje poświęcone sztuce, z konieczności przeważnie w języku rosyjskim. Pewna ilość książek dotyczących historii sztuki pochodziła z zapisu Pawła Pszczołki z 1955 r., poza tym większą liczbę pozycji darowali w tych latach do biblioteki Muzeum Paweł Cichy, Jan Wantuła, Gustaw Morcinek oraz L. Brożek⁴². Oprócz wpisanych do inwentarza kilku tysięcy woluminów w magazynach Muzeum nadal spoczywała nieokreślona, ale znaczna liczba książek niezainwentaryzowanych, zwłaszcza niemieckich.

Poza biblioteką muzealną w gmachu Muzeum przy ul. Regera 6 zgromadzono kilkadziesiąt tysięcy książek, które w pierwszym rządzie pochłaniały uwagę L. Brożka, bibliofila z urodzenia. Cały ten księgozbiór był łakomym kąskiem dla większych ośrodków pozbawionych swoich zbiorów w czasie wojny. Stąd powtarzające się⁴³ projekty wywiezienia zbiorów bibliotecznych albo ich części z Cieszyna w „lepsze” miejsce, zwłaszcza do Katowic. Najpoważniejsza próba miała miejsce w 1950 r., kiedy, zdaniem L. Brożka decyzja władz o przekazaniu większości księgozbiórów Muzeum do Biblioteki Śląskiej wydawała się nieodwołalna. Głównym argumentem za takim rozwiązaniem miała być możliwość ich rzekomo pełniejszego wykorzystania w większym ośrodku, niż w prowincjonalnym Cieszynie oraz brak tutaj fachowej opieki⁴⁴. W Muzeum miała pozostać tylko biblioteka fachowa, niezbędna do opracowywania zbiorów muzealnych.

Projekty te wzbudzały gorący sprzeciw L. Brożka, który swoje życie podporządkował pracy z książkami w Muzeum, na bieżąco wykorzystując zbiory biblioteczne w swoich pracach naukowych, które w przyszłości przyniosły mu miano „śląskiego

Estreichera". Widać to najlepiej w jego korespondencji, w której ustawicznie bibliotekę Muzeum (a rozumiał przez to wszystkie księgozbiory przechowywane w budynku przy ul. Regeera 6) przeważnie nazywał „swoją”. Zapowiadał też, że zrobi wszystko, aby do wywiezienia cieszyńskich księgozbiorów nie doszło⁴⁵.

Z drugiej strony obdarzony fenomenalną pamięcią L. Brożek nie przykładał się do dokładnej rejestracji książek, gdyż znał podobno wszystkie zgromadzone w muzealnych księgozbiorach pozycje „na pamięć”. Zasób biblioteki Muzeum w tym okresie powoli, ale stale wzrastał: np. w 1957 r. przybyło do zbiorów 71 nabytków, a inwentarz pod koniec roku liczył 7806 jednostek⁴⁶. Według sprawozdania z następnego roku biblioteka liczyła już 8 tysięcy książek. Skorzystało z nich 168 osób prywatnych oraz dziewięć instytucji, w tym cztery zagraniczne⁴⁷. Książki dostępne były tylko na miejscu, ale L. Brożek planował uruchomienie osobnej czytelnicy przy bibliotece Muzeum, z której korzystać miało sześćset odwiedzających rocznie⁴⁸.

W końcu lat pięćdziesiątych zrezygnowano z bezpośredniego przejęcia cieszyńskich księgozbiorów przez większą bibliotekę zadowalając się kompromisowym rozwiązaniem, a mianowicie utworzeniem z historycznych zbiorów bibliotecznych cieszyńskiego Muzeum zamiejscowego oddziału Biblioteki Śląskiej. Został on powołany do życia w 1960 r. jako Oddział Zabytkowy Biblioteki Śląskiej, a jego pierwszym kierownikiem mianowany został właśnie L. Brożek. Pozostał on jednocześnie kustoszem Muzeum, wspólny był też lokal obu instytucji. Po fizycznym wydzieleniu z zasobów Muzeum zbiorów Oddziału Zabytkowego, co nastąpiło na początku 1960 r., przy tej pierwszej instytucji pozostała już tylko biblioteka podręczna złożona z około 8.000 wpisanych do inwentarza jednostek oraz nieokreślonej liczby książek niezainwentaryzowanych. W tym samym czasie Brożek przekonał władzę o potrzebie stworzenia przy Muzeum biblioteki czysto fachowej i pozbyciu się balastu dzieł niepotrzebnych w pracy placówki tego rodzaju. Rzeczy zbędne miały być wydzielone i przekazane do Oddziału Zabytkowego jako depozyt. Prace nad rozdziałem biblioteki muzealnej rozpoczęto już w 1961 r.⁴⁹, najpierw jednak postanowiono wpisać do inwentarza wszystkie posiadane przez Muzeum książki. Ciągnęło się to przez cały następny rok, w II kwartale 1963 r. przystąpiono do spisu kontrolnego i wydzielenia z inwentarza biblioteki (liczącego już około 10.000 pozycji) dubletów i rzeczy zbędnych, do których zaliczono książki prawnicze, statystyczne, teologiczne, pedagogiczne, przyrodnicze itp.. W praktyce rozdział polegał jednak na wybraniu z dotychczasowego zasobu tych książek, które uznano za przydatne dla pracy Muzeum. Były to publikacje z zakresu historii, zwłaszcza regionalnej, archeologii, sztuki, muzeologii itd. L. Brożek pozbywał się w ten sposób nie tylko starych książek niemieckich, ale również całego balastu komunistycznej literatury, którą Muzeum zmuszone było nabyć w poprzednich latach⁵⁰. W III kwartale 1963 r. wydzielono w ten sposób ponad 2 500 pozycji, w I kwartale następnego roku przystąpiono do spisывania nowych, oddzielnych katalogów obu wydzielonych księgozbiorów. Księgozbiór podręczny miał liczyć około 6 000 woluminów, depozyt druków „zbędnych” — 10 000. Dopiero w III kwartale 1966 r. przystąpiono do przepisywania brulionowego katalogu biblioteki, co kontynuowano przez następne lata⁵¹.

Prace nad rozdziałem trwały długo, gdyż zajmował się nimi — i to ubocznie — tylko jeden pracownik. Poza tym biblioteka dalej się powiększała o nowe nabytki, m.in. w sierpniu 1961 r. Muzeum przejęło liczący 264 starych druków oraz 329 książek nowszych z zakresu muzeologii, historii i sztuki, księgozbiór znanego cieszyńskiego kolekcjonera Bruno Konczakowskiego. W miarę regularnie dokupywano też nowe publikacje⁵².

W 1967 r. podział, związany z opracowywaniem nowych kart katalogowych dla obu wydzielonych księgozbiorów, jeszcze się nie zakończył. Nie udało się ustalić, kiedy to nastąpiło, zapewne gdzieś w końcu lat sześćdziesiątych, po czym depozyt złożony został w pomieszczeniach Oddziału Zabytkowego, gdzie przeleżał ponad dwadzieścia lat. Jedynym, który coś o nim wiedział był zapewne sam L. Brożek, który w połowie 1968 r. definitywnie zrezygnował z pracy w Muzeum w Cieszynie⁵³. Dopiero na początku lat dziewięćdziesiątych depozyt wywieziono wraz z innymi księgozbiorami Oddziału Zabytkowego (obecnie Książnicy Cieszyńskiej) z budynku przy ul. Regeera, przeznaczonego do remontu kapitalnego. Według przeprowadzonego w 1993 r. spisu kontrolnego tzw. „księgozbiór pomuzealny” liczył 267 starych druków i 8857 woluminów druków wydanych od 1801 r. a w dziale druków ciągłych (czasopisma i wydawnictwa seryjne) — 78 jednostki fizyczne starych druków i 6 700 jednostek fizycznych druków nowych. Do dawnych zasobów Muzeum należała także zdecydowana większość nie zinwentaryzowanych zbiorów Książnicy Cieszyńskiej, które według tegoż skontrum liczą 1254 woluminów starych druków i 14 698 woluminów druków nowych (od 1801 r.) oraz 706 jednostek fizycznych starych druków i 47 448 jednostek fizycznych nowych w dziale publikacji ciągłych. Poza tym w zbiorach Książnicy Cieszyńskiej istnieje sztucznie utworzony w siedemdziesiątych latach XX w. z wydzielonych fragmentów innych księgozbiorów zbiór liczący prawie 10 tysięcy woluminów, z których 4142 pozycje nie pochodzą z tzw. księgozbiorów historycznych. Należy zakładać, że większość z nich to książki pomuzealne⁵⁴. Razem więc omawiany depozyt muzealny należy szacować na kilkadziesiąt tysięcy pozycji różnego jednak charakteru i wartości, co należy wyraźnie zaznaczyć.

4. Biblioteka Muzeum w Cieszynie po 1960 r.

Po wydzieleniu omawianego depozytu biblioteka Muzeum funkcjonowała już jako księgozbiór czysto muzealny, służący przede wszystkim pracownikom Muzeum, aczkolwiek korzystali z niego i korzystają nadal również lokalni badacze i studenci. W 1967 r. podręczna biblioteka Muzeum liczyła około 5600 dzieł, do końca następnego roku zinwentaryzowano 5934 jednostek⁵⁵. W końcu 1969 r. inwentarz ujmował 8287, w końcu 1970 r. — 8456 jednostek. Praktycznie nadal nikt się biblioteką nie opiekował, nie posiadała też właściwie inwentarza. L. Brożek w trakcie rozdziału sporządził tylko brulionowy brudnopis ze spisem książek, na którego przepisanie nie starczyło czasu, choć wspomniano o tym w sprawozdaniach⁵⁶. Od 1969 r. mówiło się też o konieczności sporządzenia nowego „drukowanego” inwentarza, kierownictwo Muzeum wykazywało nawet w sprawo-

zdaniach, że takowy jest w opracowaniu, skończyło się jednak tylko na jego założeniu, co zrobił jeszcze L. Brożek⁵⁷. W każdym razie w następnych sprawozdaniach podawano liczby korespondujące z dotychczasowym stanem ilościowym: w końcu 1971 r. w inwentarzu wpisanych było 8646, w 1972 r. — 8714 jednostek⁵⁸. Biblioteka nie posiadała własnego pomieszczenia, książki przechowywane były w szafach stojących w biurach Muzeum i uporządkowane tylko z grubsza według tematyki, w większości zaś według formatów, ze względu na oszczędność miejsca⁵⁹.

Taką sytuację zastała Helena Babilon podejmując pracę w Muzeum w charakterze bibliotekarza w grudniu 1973 r. Jako świeżo emerytowana nauczycielka, mająca wcześniej kontakt z pracą w bibliotece, zabrała się do uporządkowania księgozbioru z dużym zaangażowaniem, mimo że tylko w wymiarze połowy etatu. Rozpoczęła od uzupełnienia inwentarza zaprowadzonego przez L. Brożka, usiłując uzgodnić występujące w nim sygnatury z numerami, którymi były opatrzone książki zgromadzone w bibliotece, co wcale nie było proste⁶⁰. Następnie wpisała do nowego inwentarza większość pozostałych pozycji. Trwało to do końca 1974 r., kiedy to inwentarz biblioteki Muzeum liczył 6309 zinwentaryzowanych jednostek. Od 1975 r. biblioteka powiększała się już głównie o zakup nowych wydawnictw, aczkolwiek i w późniejszych latach do inwentarza wpisywane były książki pochodzące z dawnych zbiorów⁶¹. Muzeumłożyło stosunkowo duże kwoty na zakup książek, stąd też zbiory biblioteki powiększały się dość szybko, a mianowicie:

w roku 1975 o 167 jednostek;
1976 o 265 jednostek;
1977 o 832 jednostki;
1978 o 512 jednostek;
1979 o 296 jednostek;
1980 o 387 jednostek;
1981 o 412 jednostek;
1982 o 734 jednostki;
1983 o 470 jednostek;

W końcu 1983 r. inwentarz biblioteki przekroczył 10 tysięcy pozycji, do czego należy doliczyć ponad 300 starych druków wpisanych do odrębnego inwentarza⁶². H. Babilon założyła go w 1978 r. wpisując doń przede wszystkim dawny księgozbiór zabytkowy B. Konczakowskiego oraz luźne pozycje ze zbiorów Muzeum⁶³. Mniej szczęśliwym pomysłem było zaprowadzenie osobnego rejestru druków XIX-wiecznych, do którego wpisywano wybrane pozycje z ubiegłego stulecia⁶⁴. Poza tym H. Babilon wprowadziła w bibliotece ułatwiający korzystanie z jej zbiorów podział na działy tematyczne (sztuka, historia, silesiaka, etnografia, pomoce językowe; książki dotyczące archeologii już wcześniej zostały wydzielone i znajdowały się w Dziale Archeologii). Orientację w zawartości księgozbioru ułatwił alfabetyczny katalog kartkowy, teraz opracowany na nowo⁶⁵.

Z dniem 1.IX.1982 r. pracę w bibliotece w charakterze pomocnika bibliotekarza podjął mgr Janusz Spyra, absolwent historii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego pierwszym zadaniem było opracowanie naukowego inwentarza starych druków, czego dokonał, przez lustrację dotychczasowego zasobu, wyłącznie pozycji wydanych po 1801 r. oraz włączenie wszystkich starych druków jakie udało się odnaleźć

w Muzeum. Pracę nad starymi drukami musiał jednak przerwać w roku następnym⁶⁶, aby zająć się przejściem księgozbioru Wincentego Zająca.

Wincenty Zając (1903—1975) był nauczycielem, zapalonym turystą, działaczem partyjnym, przez wiele lat przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej w Cieszyźnie. Począwszy od czasów powojennych gromadził książki i inne materiały dotyczące głównie Śląska Cieszyńskiego, stając się posiadaczem znaczącego księgozbioru, dla którego jeszcze za swojego życia zaczął szukać ewentualnego nabywcy. Wiele cennych pozycji z jego zbioru map trafiło w tym okresie do Ossolineum we Wrocławiu⁶⁷, przejściem reszty zainteresowany był Uniwersytet Śląski w Katowicach dla otwartej właśnie filii w Sosnowcu. W 1975 r. chęć nabycia całego księgozbioru z przeznaczeniem dla Muzeum wyraziły władze Cieszyzna. Właściciel wolał oczywiście, aby jego zbiory pozostały w rodzinnym mieście, niezbyt zadowolony był natomiast L. Brożek, który podkreślał, całkowicie słusznie, że książki W. Zająca w 75% dublować będą pozycje już przez Muzeum posiadane⁶⁸. L. Brożek sporządził ogólny spis księgozbioru W. Zająca, wykazujący prawie 7 000 pozycji książkowych, nie licząc map (900 jednostek), czasopism (97 tytułów) i starych druków (133 jednostki, ale tu licznie ujęte dzieła z XIX w.). Po śmierci W. Zająca władze prowadziły dalsze pertraktacje na ten temat z wdową, Aurelią Zającową, w trakcie których ustalono, że po jej śmierci do Muzeum trafi cały księgozbiór⁶⁹. W taki sposób w 1983 r. z dnia na dzień Muzeum otrzymało polecenia zabezpieczenia i jak najszybszego przejścia spuścizny po W. Zającu.

Dla Muzeum nowy nabytek stanowił tyleż korzyść co i wielki problem, chociażby dlatego, że budynek Muzeum został właśnie przeznaczony do kapitalnego remontu, a biblioteka nie posiadała nadal własnego lokalu. Księgozbiór W. Zająca po dokładnym odkurzeniu został więc czasowo ulokowany na swoich własnych regałach (zakupionych przez Muzeum od rodziny) w jednej z sal unieruchomionej właśnie stałej ekspozycji Muzeum na II piętrze. Punktem wyjścia przy jego opracowaniu było założenie, aby księgozbiór W. Zająca wcielić do zbiorów biblioteki muzealnej jako integralną całość. Stąd też J. Spyra po wstępnej segregacji całości według działów zapoczątkowanych przez W. Zająca najpierw uzupełnił katalog kartkowy, który założył właściciel dla prawie połowy posiadanych przez siebie pozycji. Następnie sporządzony został dokładny spis wszystkich przejętych materiałów, przy czym pozycje o charakterze zabytkowym, a nie książkowym zostały przekazane do innych działów Muzeum⁷⁰. Spis wykazał 6696 woluminów druków, 112 tytułów starych druków w 65 woluminach⁷¹ oraz 293 tytuły czasopism, niektóre bardzo rzadkie, ale w większości niekompletne, czy wręcz tylko pojedyncze numery. Oprócz tego zinwentaryzowano 60 atlasów geograficznych i 804 mapy luźne, które zostały wpisane do odrębnego inwentarza kartograficznego Muzeum. W skład księgozbioru W. Zająca wchodziła także pewna liczba rękopisów i materiałów archiwalnych, z których większa część dotyczyła osoby właściciela i jego rodziny, niektóre jednak posiadają wartość źródeł historycznych⁷².

Po zakończeniu inwentaryzacji całość księgozbioru W. Zająca, razem 7100 pozycji inwentarzowych, została wpisana do inwentarza biblioteki Muzeum, rozpoczynając od zbioru cieszyńianów⁷³. Prace nad wcieleniem księgozbioru W. Zająca zakończono w roku 1987 r., przez co liczbowa zawartość biblioteki Muzeum

niemal się podwoiła. W tym czasie jednak księgozbiór własny biblioteki także się powiększał, głównie poprzez zakupy nowych książek, a to następująco:

- w 1984 r. o 602 jednostki;
- w 1985 r. o 409 jednostek;
- w 1986 r. o 221 jednostek;
- w 1987 r. o 1346 jednostek;

Duży przyrost ilościowy biblioteki w ostatnim roku związany był m.in. z przejściem prawie 900 książek o tematyce martyrologicznej, wojennej i pamiętników darowanych przez pana Józefa Dobrowolskiego z Cieszyna⁷⁴. Rok 1987 był zresztą dla rozwoju biblioteki Muzeum przełomowy, gdyż w roku poprzednim otrzymała wreszcie własne pomieszczenie w dwóch salach zajmowanych dotychczas przez czytelnię Oddziału Zabytkowego. Ułatwiło to obsługę osób korzystających z niej oraz większy udział biblioteki w wystawach organizowanych przez Muzeum i inne placówki⁷⁵.

W następnych latach działalność biblioteki skupiła się na obsłudze osób korzystających ze zbiorów oraz bieżącym powiększaniu i katalogowaniu księgozbioru. W ramach porządkowania zbiorów w latach 1988–89 opracowano scalony katalog czasopism, który wykazał 728 tytułów, w większości jednak niekompletnych. Rozpoczęto także opracowanie katalogu rzeczowego, rozpoczynając od książek związanych z historią Śląska Cieszyńskiego. W następnych latach inwentarz biblioteki powiększył się o:

- w 1988 r. o 298 jednostek;
- w 1989 r. o 477 jednostek;
- w 1990 r. o 245 jednostek;
- w 1991 r. o 170 jednostek;
- w 1992 r. o 154 jednostki;
- w 1993 r. o 206 jednostek;

Zdecydowana większość nowych pozycji pochodziła z zakupów własnych Muzeum, przy czym wyraźne zmniejszenie się ilości nowych publikacji wiąże się ze wzrostem cen książek i zmniejszeniem funduszy Muzeum. Nie mogło tego zrównoważyć kilka darów m.in. G. Stanowskiego w 1989 r. (44 pozycje głównie z literatury niemieckiej) i pani Jadwigi Kohutkowej w 1990 r. (część książek i broszur z księgozbioru jej męża, adwokata i działacza harcerskiego dra Ludwika Kohutka).

W grudniu 1989 r., po 17 latach przestała pracować w bibliotece H. Babilon, w tymże roku J. Spyra przeszedł na stanowisko kierownika Działu Historii i Techniki. W okresie od września 1989 do sierpnia 1993 r. w wymiarze ½ etapu bibliotekę prowadziła mgr Barbara Twardzik-Spyra. Od września 1993 r., ze względu na prowadzony remont budynku Muzeum biblioteka jest dostępna tylko dla pracowników Muzeum. Biblioteka Muzeum stanowi obecnie względnie jednolitą całość (w której zbiory W. Zajęca tworzą wydzieloną grupę, ale książki wciągnięte są do jednego katalogu kartkowego), posiadającą książki przede wszystkim z dziedzin przydatnych w opracowaniu zbiorów muzealnych (historia, sztuka, archeologia, etnografia, nauka o książce a także wszelkiego rodzaju słowniki itd.). Licznie reprezentowane są *silesiaca*, zwłaszcza dotyczące dziejów Śląska Cieszyńskiego. Katalog czasopism zawiera kilkaset tytułów, niestety tylko

niewiele z nich jest kompletnych i uzupełnianych na bieżąco. Na dzień 31.XII.1994 r. wpisanych było do inwentarza Muzeum 21 740 jednostek inwentarzowych, inwentarz starych druków obejmował zaś 369 jednostek.

Przypisy

¹ L. Brożek: *Zbiory cieszyńskie* (W:) J. Kantyka (red.), *Biblioteka Śląska 1922–1972*, Katowice 1973, s. 82–83. Nie wspomina o niej np. A. Kawecka-Gryczowa: *Wrażenia z bibliotek cieszyńskich*. „Zaranie Śląskie” [dalej: ZŚ] 12, Katowice–Cieszyn 1936, s. 83–96, ani W. Chwałewik: *Zbiory polskie*, t. I, Warszawa–Kraków 1926, s. 52 ani nawet L. Brożek w zarysie historii Muzeum w Cieszynie (zob. niżej, p. 4); Por. F. Popiołek: *Zbiory cieszyńskie*. „Rocznik Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku”, 2, Katowice 1930, s. 218.

² Cztery najstarsze inwentarze (I, II, III i V) zachowały się w Książnicy Cieszyńskiej w Cieszynie, która opiekuje się też depozytem wydzielonych książek pomuzealnych (zob. niżej, p. 54). Ostatni VI inwentarz znajduje się w bibliotece Muzeum w Cieszynie, podobnie jak dwa brudnopisy inwentarzy z okresu podziału na księgozbiór Muzeum i wymieniony depozyt (p. 56).

³ Archiwum własne Muzeum w Cieszynie [dalej: AWMC], zwłaszcza teczki: A/I–2–86 (Sprawozdania opisowe z działalności 1957–68); A/I–2–94 (Sprawozdania opisowe z działalności 1968–77); A/I–2–87 (Sprawozdania opisowe z działalności 1968–80. Projekty) oraz B/II–7–47/2 (Korespondencja Muzeum Miejskiego 1932–39).

⁴ L. Brożek: *Z dziejów muzealnictwa w Cieszynie*. „Rocznik Muzeum Górnos Śląskiego w Bytomiu”, Historia, z. 1, Bytom 1963, s. 28n.

⁵ Obejmują one w Inwentarzu I pozycje od 1001 do 1127, chociaż są zapisane na początku tomu. Brak jest numerów 1068–70, czyli wpisano 124 pozycje.

⁶ Na końcu wpisów o których mowa w poprzednim przypisie znajdują się rękopiśmienne materiały dotyczące Techniker-Klub, zaś wg zapisu na oprawie inwentarza I z biblioteki Klubu Techników trafiły do biblioteki Muzeum pozycje 1–40. Nie korespondują one jednak z katalogiem biblioteki Techniker-Klub, wydanym jako załącznik do publikacji A. Hoheneggera: *Der Techniker — Klub in Teschen von seiner Gründung im Jahre 1878 bis zum Beginne des Jahres 1910*, Teschen 1911, s. 79–104.

⁷ M.in. rękopisy księdza Jerzego Prutka darowane przez jego przyjaciela barona von Bees, publikacje J. Prutka darowane przez M. Rohrmanna, druki ulotne z 1848 r. od A. Kasalowskiego („Zeitschrift für Geschichte und Kulturgeschichte Österreichisch-Schlesien” [dalej: ZGKG] 3, Troppau 1907/8, s. 194/5) czy rękopis Alojzego Kaufmanna z 1827 r. z opisem Cieszyna (tamże, 4, 1908/9 s. 206).

⁸ W Inwentarzu I w ośmiu przypadkach (zapewne na podstawie zachowanych dowodów zakupu itd.) zanotowano wcześniejsze niż 1918 r. daty pozyskania dla biblioteki. Dotyczyło to m.in. herbarza Siebmachera z 1605 r., który darowała do Muzeum Helena Goschl-Bludowska. Większość zapisanych w Inwentarzu I pozycji nie opatrzone datami wpływu.

⁹ Na podstawie wrywkowej analizy pozycji pochodzących z początku XX w., a zachowanych do dzisiaj w bibliotece Muzeum.

¹⁰ W 1921 r. Muzeum otrzymało też 107 roczników dziennika „Silesia” (ZGKG, 16, Troppau 1921, s. 152), które jednak w Inwentarzu I nie zostały ujęte.

¹¹ Archiwum Państwowe w Cieszynie: *Akta miasta Cieszyna*, sygn. 601.

¹² M.in. „Cellariusz polski” Andreasa Fabiego z 1717 r. oraz „Odorum sacrarum” Jerzego Trzanowskiego (ZŚI 8, 1932, s. 61. Ibidem, s. 62 spis ofiarodawców).

¹³ Zareagowała w ten sposób na apel F. Popiołka, j.w., s. 217, który jednocześnie opisał ten liczący 318 pozycji zespół. Dołączone do niego rękopisy do biblioteki Muzeum nie trafiły. Por. ZŚI, 8, 1932, s. 178.

¹⁴ Wg ZŚI 9, 1933, s. 198 już w następnym miesiącu. Z analizy inwentarzy I i II wynika jednak, że raczej w lipcu, kiedy kończą się regularne wpisy.

¹⁵ Najstarsze inwentarze (I i II) pisane są jedną ręką, czytelnym, kaligrafowanym pismem z czego można wnosić, że zatrudniono do tego celu specjalną osobę. Pisany był pod nadzorem W. Kargera, stąd większość uwag poczyniona została w języku niemieckim, choć równocześnie pojawiają się wpisy w języku polskim. Inwentarz I zaczyna się od strony 41 (por. p. 6)

¹⁶ Bo nawet w późniejszych czasach wpisano stare zasoby zob. niżej p. 28.

¹⁷ Zakupów dokonywano w większości w księgarniach cieszyńskich (Stuksa, Feitzingera i „Dziedzictwa”), często również w Karkowie. Sporadycznie dokonywano zakupów za granicą (m.in. w Wiedniu, Berlinie i Brnie).

¹⁸ Powtarzają się też nazwiska R. Passka, Albina Teodora Prokopa, byłego burmistrza Aloisa Gamrotha, Jana Wantuły z Ustronia, wdowy Karellowej, red. J. Malischa i dyrektora szkoły niemieckiej w Cieszynie. M. Landwehra von Pragenau.

¹⁹ Szczególnie interesujący jest rękopis zatytułowany „*Kochbuch einer Teschner Familie aus dem Jahre 1711*” darowany w 1920 r. przez Wirginię Prochaskową. Por. B. Polockowa: *O starych książkach kucharskich*, „Głos Ziemi Cieszyńskiej”, nr 38 z 24.IX.1993 r., s. 8–9.

²⁰ Wpisano co najmniej 204 stare druki w I inwentarzu i 10 w inwentarzu II. Było ich na pewno znacznie więcej, bo przy wielu pozycjach nie podano daty wydania. Por. p. 54.

²¹ AWMC,teczka: Korespondencja Muzeum Miejskiego 1932–39 oraz ZŚI 10, 1934, s. 62.

²² AWMC, j.w. oraz ZŚI 9, 1933, s. 56.

²³ Ogółem w 1932 r. zakupiono 29 książek, otrzymano w darze 136. Zestawienie donatorów ZŚI 9, 1933, s. 198.

²⁴ Por. ZŚI 11, 1935, s. 311, gdzie mowa, że razem od Buzka przejęto 443 wydawnictwa.

²⁵ Poza tym z osób prywatnych więcej książek przekazali w tym okresie do biblioteki Muzeum m.in. Jan Kuglin z Poznania, prof. Adam Borkowski, prof. Firla, T. Kopy oraz L. Brożek. Por. ZŚI, 11, 1935, s. 312–13 oraz tamże 13, 1937, s. 317.

²⁶ Razem T. Reger darował przed 1932 r. do biblioteki Muzeum co najmniej 36 pozycji, w późniejszych latach jeszcze 68. Po jego śmierci zgodnie z wolą męża Michalina Regerowa resztę księgozbioru też przekazała do Muzeum (ZŚI 14, 1938, s. 327), ale kilka lat leżała ona w depozycie Muzeum czekając na decyzję kupna, do czego doszło później.

²⁷ Tą ostatnią jednak na wysokości 1000 zł. kierownictwo Muzeum tylko częściowo przeznaczyło na zakup nowych wydawnictw (80 zł.) prenumeratę czasopism naukowych (130 zł.), zakup kompletu czasopisma „Ex libris” oraz publikację na temat monet rzymskich (200 zł.) Reszta miała iść na oprawę książek, zakup regałów oraz dokumentów cechowych (AWMC,teczka: Korespondencja 1932–39). Z subwencji KKO w wysokości 8000 zł. na zakup książek do biblioteki przeznaczono tylko 325 zł.

²⁸ Inwentarz III, założony w 1934 r.

²⁹ AWMC,teczka j.w., pismo z 20.I.1937 r. do Przełożenstwa miasta w sprawie powiększania Muzeum. Przejęcie w depozyt biblioteki zborowej [Tschammera] opisuje się jako już zdecydowane.

³⁰ Okupnie biblioteki J. Matuli, za który należałoby zapłacić kilkadziesiąt tysięcy koron, mowa była już w 1935 r. (ibidem).

³¹ W 1935 r. przejęto z Wyższej Szkoły Gospodarstwa Domowego 74 książki, które trafiły tu z kolei z zamku w Cieszynie. Z braku miejsca Muzeum nie tylko nie wpisywało, ale nawet nie było w stanie ułożyć na półkach niektórych przekazów książkowych (ibidem). Nie wpisano np. do inwentarza przekaz z centralnej biblioteki nauczycielskiej, którego odbiór

w dniu 25.V.1938 r. kwitował dla Muzeum F. Popiołek, w tym czasie współpracujący z Muzeum. Zachowany w maszynopisie spis obejmuje 493 pozycje, przeważnie polską literaturę piękną.

³² O postawie W. Kargera, który uratował w czasie wojny wiele polskich książek zob. L. Brożek, *Z dziejów*, s. 40n. Z seminarium nauczycielskiego przejęto ponad 200 pozycji.

³³ Szczególnie kolekcjonerów takich jak B. Konczakowski oraz zapomniani obecnie zbieracz z Czeskiego Cieszyna Ferdynand Ringer.

³⁴ Inwentarz III (końcówka) oraz załączone doń luźne karty, pozostałość Inwentarza IV, ale zawierające komplet wpisów z lat 1940–45.

³⁵ Bliżej J. Spyra: *Straty Muzeum w Cieszynie w okresie II wojny światowej i próby rewindykacji eksponatów w latach 1945–1962*, maszynopis w zbiorach Muzeum w Cieszynie.

³⁶ „Spis książek i innych wydawnictw (czasopisma, mapy itp.), które wpłynęły w l. 1945–1946” maszynopis opatrzone pieczęcią Muzeum.

³⁷ Pismo z 18.II.1947 r. do Naczelnej Dyrekcji Biblioteki przy Ministerstwie Oświaty (AWMC,teczka: Korespondencja 1946–47). Biblioteka Branickich została potem przekazana dawnym właścicielom.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ze zbiórki przekazano do Muzeum kilkanaście książek, o czym informuje zachowany w rękopisie spis podpisany przez Brożka, datowany 12.IV.1947 r. Przekaz z Liceum odnotowany jest na dwóch maszynowych listach, z których jedna obejmuje 254 tytułów, prawie samych publikacji z różnych przedmiotów szkolnych, druga 208 pozycji z zakresu matematyki, fizyki i chemii, często wielotomowych.

⁴⁰ Do Archiwum miasta stołecznego Warszawy w 1946 r. L. Brożek przekazał posiadane w dublcie roczniki „Biblioteki Warszawskiej” (z księgozbioru J.I. Kraszewskiego i Czytelnia Ludowej) sześć innych pozycji (opisy Warszawy z przełomu XVIII/XIX w.) oraz litografie Lerue — Ceglińskiego. Oferował też rysunki i grafiki dotyczące tego miasta z depozytu majora Bema de Cosban. Miał to być depozyt na czas nieokreślony, (pismo jak w p. 37 oraz Korespondencja z Archiwum miasta Warszawy z 1946 r. w tejże teczce). Por. niżej, p. 45.

⁴¹ Odpowiedź na pismo z 7.III.1947 r. (ibidem).

⁴² Inwentarz V założony ok. 1952 r.

⁴³ L. Brożek: *Listy bibliofila*, Skoczów 1982 (maszynopis w zbiorach Muzeum w Cieszynie) s. 77 i 220 pisze, że w latach 1946/47 mówiono o przejęciu części zbiorów, zwł. biblioteki J.I. Kraszewskiego dla Ossolineum we Wrocławiu.

⁴⁴ Ibidem, s. 52, 77, 220 i 223. Por. sformułowanie w publikacji *Biblioteka Śląska 1922–1972*, Katowice 1972, s. 93, że dr Paweł Rybicki, mianowany dyrektorem Biblioteki Śląskiej w 1945 r. już wtedy „zwrócił uwagę władz na zbiory zabezpieczone [sic!] przez dyrektora Muzeum w Cieszynie dra L. Brożka” a liczące ok. 60 tysięcy woluminów. Księgozbiór Muzeum w Cieszynie działacze z Katowic już wtedy postrzegali więc jako mienie bezpieczeństwa, czy poniemieckie, choć ich właściciel był zawsze jasno określony; Muzeum Miejskie w Cieszynie.

⁴⁵ Por. L. Brożek: *Listy bibliofila*, s. 52, gdzie deklarował (oczywiście nieoficjalnie), że z księgozbiorów powyłącza wszystko co się da: rzeczy najbardziej wartościowe, dublety, pozycje dotąd niewpisane i przekaże Katowicom tylko „śmiecie”. W innym miejscu (s. 77 i 220) oferował cieszyńskie księgozbiory Ossolineum uważając, że tu więcej się przydadzą niż w Katowicach, gdzie złożone zostaną w magazynach. Ibidem, s. 223 zapowiada starania o pozostawienie zbiorów na miejscu poprzez Radę Narodową w Cieszynie.

⁴⁶ Sprawozdanie o działalności Muzeum w Cieszynie za 1957 r. w: AWMC,teczka: *Sprawozdania opisowe z lat 1957–1968*. O Brożku jako bibliofilu zob. B. Kocot: *Ludwik Brożek, życie i działalność*, Cieszyn 1989 (maszynopis pracy magisterskiej), s. 78 n., zwłaszcza s. 91.

⁴⁷ Dane za 1957 r. według księgi „Odwiedziny osób korzystających z biblioteki” (AWMC, poz. 108). W następnych latach frekwencja przedstawiała się następująco: 1958 r. — 213 osób; 1959 r. — 220; 1960 r. 90; 1961 r. — 102 osoby. Oczywiście udostępniano im nie tylko pozycje z podręcznej biblioteki Muzeum.

⁴⁸ Sprawozdanie za 1958 r. (AWMC,teczka j.w.)

⁴⁹ Sama biblioteka w związku z wydzieleniem zbiorów Oddziału zabytkowego od 1960 r. była nieczynna. Por. Sprawozdania za rok 1961 (AWMC,teczka j.w.).

⁵⁰ Inwentarz Voraz VI, w których rzeczy pozostawione dla podręcznej biblioteki Muzeum zaznaczono wyraźnie literą „M”. W inwentarzu VI L. Brożek doprowadził wpisy do pozycji 9715, po czym od pozycji 10001 do 12925 inną ręką wpisane zostały (często wiele tomów tej samej publikacji ciągłej pod jednym numerem) stare niemieckie publikacje z XIX w. Wiązało się to zapewne ze spisem przygotowującym omawiany w tekście rozdział biblioteki muzealnej.

⁵¹ Sprawozdanie za II kwartał 1964 r. W sprawozdaniu rocznym z 1964 r. mówi się o bibliotece podręcznej liczącej 8 tysięcy woluminów i depozycie złożonym z 10 tysięcy (AWMC,teczka j.w.).

⁵² Np. w 1962 r. zakupiono 41 dzieł fachowych z historii, urbanistyki, sztuki, etnografii i literatury regionalnej (tamże). Por. Sprawozdanie z 1961 r. gdzie mowa o przejęciu księgozbioru Konczakowskiego, o którym bliżej J. Spyra: *Kolekcja Bruno Konczakowskiego — przykład prywatnego muzeum dzieł sztuki i rękodziela artystycznego*. „Materiały Muzeum Wnętrz Zamkowych w Pszczynie” 6, Pszczyna 1990, s. 109—128; tenże, *Zabytkowy księgozbiór Bruno Konczakowskiego*, (w:) *Cieszyńskie księgozbiory historyczne*, Warszawa 1993, s. 29—33.

⁵³ Nastąpiło to w dniu 1.VII.1968 r. Ale i potem J. Brożek nieoficjalnie zajmował się sprawami biblioteki Muzeum.

⁵⁴ M.in. dlatego, że posiadają te same proveniencje, a roczniki czasopis się uzupełniają. Powyższe informacje pochodzą z dawnych Książnicy Cieszyńskiej, a za ich udostępnienie dziękuję dyrektorowi Książnicy mgr Krzysztofowi Szelongowi.

⁵⁵ AWMC,teczka: Sprawozdania opisowe z działalności Muzeum za lata 1968—77. W sprawozdaniu za 1968 r. uwaga, że jest nadal pewna ilość książek niezinventaryzowanych, które do zbiorów „chyba” nie wejda.

⁵⁶ Zachowały się dwa „inwentarze” biblioteki Muzeum spisane ręką L. Brożka, częściowo w brulionie na luźnych kartkach. Obejmują one pozycje od 1 do 6675, ale z wieloma pustymi miejscami.

⁵⁷ Wpisał jednak tylko niecałe 1600 pozycji i to zostawiając wiele pustych miejsc. Jest to tom I obecnego inwentarza biblioteki Muzeum. Wiązało się to z zarządzoną na początku 70-tych lat akcją przepisywania eksponatów do nowych ujednoliconych ksiąg inwentarzowych. Sprawozdanie za II półrocze 1971 r. (AWMC,teczka j.w.) podaje, że przepisano już prawie wszystkie inwentarze, z wyjątkiem bibliotecznego, który obiecywano zakończyć przed nakazanym terminem, tj. 31.XII.1971 r.

⁵⁸ Sprawozdania za 1971 r. i 1972 r. (AWMC,teczka j.w. oraz teczka: Sprawozdania 1968—1980. Projekty.).

⁵⁹ Bibliotekę „ścieśniono” już w 1957 r., o czym mowa w Sprawozdaniu z tegoż roku (zob. p. 46).

⁶⁰ Relacja H. Babilon z 21.09.1994 r.

⁶¹ Większą partię książek określonych jako „z dawnych zbiorów” wpisano w 1977 r., ale sporadycznie zapisy takie pojawiają się aż do 1983 r.

⁶² Wg sprawozdania na 31.12.1983 r. w inwentarzu głównym wpisanych było 10 384 pozycji inwentarzowych, do czego doliczyć należy 304 starodruki oraz 17 druków z XIX w. (zob. p. 64).

⁶³ Nie był on jednak zbyt dokładny i oprócz starych druków zawierał także pozycje

z XIX w., np. z kolekcji B. Konczakowskiego. Od 1980 r. wpisano doń 15 pozycji nowo nabytych przez Muzeum (w tym 1 jako dar).

⁶⁴ Znajdował się w tym samym inwentarzu co starodruki, ale od numeru 1001. Do 1984 r. wpisanych tu zostało 87 pozycji. W 1979 r. założony został rejestr broszur dla rejestracji drobnych druków otrzymywanych przez Muzeum.

⁶⁵ Wg relacji H. Babilon poprzednio L. Brożek dysponował katalogiem sporządzony na odwrocie poniemieckich papierów.

⁶⁶ Nowy inwentarz starych druków J. Spyra ukończył dopiero w 1987 r. Ogółem liczył on, już z pozycjami ze zbioru W. Zająca 365 pozycji.

⁶⁷ Według relacji rodziny W. Zająca. Na kwerendę w tej sprawie Ossolineum nie odpowiedziało. Księgozbiór Wincentego skrótkowo opisał Kazimierz Gołębiowski w „Głosie Ziemi Cieszyńskiej” nr 44 z 29.X.1974 r. Por.: J. Wira: *Biogram Wincentego Zająca*, Cieszyn 1974 (maszynopis z zbiorach Muzeum w Cieszynie).

⁶⁸ L. Brożek: *Listy bibliofila*, s. 205/206.

⁶⁹ Muzeum dysponuje tylko odpisem spisu biblioteki Zająca sporządzonego przez L. Brożka, oryginał w 1983 r. znajdował się w posiadaniu rodziny.

⁷⁰ Do Działu Historii wpisano w 1989 r. 59 pozycji (ulotki, druki, dyplomy itp.); do Działu Sztuki ekslibrisy (7 poz. inwent.) oraz dzieła graficzne (41 poz. inwent.). Dział Fotografii przejął kilkanaście zdjęć.

⁷¹ Bo sporo współprawnych razem (tzw. klocków). Jeden z nich został później w czasie konserwacji rozbity i każda pozycja wpisana do inwentarza osobno, tak że obecnie w inwentarzu starych druków znajduje się 67 pozycji pochodzących z księgozbioru W. Zająca.

⁷² Tu najciekawszymi zabytkami są: Księga kazań w j. czeskim na tekst Apokalipsy (rękopis z XVII ? w.) oraz Księga odpisów dokumentów z lat 1440—1720 dot. miejscowości Kunewald.

⁷³ Tę część księgozbioru wpisano do inwentarza już w 1984 r., aby jak najszybciej udostępnić ją publiczności.

⁷⁴ W tymże roku Muzeum otrzymało znacznie skromniejszy, ale cenny dar od spadkobierców dra Longina Malickiego.

⁷⁵ Najlepszym przykładem — zorganizowana przez J. Spyrę w lipcu 1988 r. wystawa „Bruno Konczakowski i jego kolekcja”, w której stare druki z zabytkowego księgozbioru B. Konczakowskiego zajmowały poczesne miejsce. Por. J. Spyra: *Bruno Konczakowski i jego kolekcja*, Cieszyn 1988.

Biblioteka Pedagogiczna w Cieszynie

1. Z przeszłości czytelnictwa polskich nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim

Konieczność gromadzenia księgozbioru dla potrzeb doskonalenia pracy zawodowej nauczycieli Śląska Cieszyńskiego dostrzegano już w drugiej połowie XIX w., kiedy to polskie szkolnictwo uzyskało warunki rozwoju, zaś kadra nauczycielska, kształcona wyłącznie w zakładach niemieckich, uświadomiła sobie konieczność uzupełniania swej wiedzy z zakresu historii, kultury czy literatury polskiej.

Skromne początkowo działy pedagogiczne zaczęto w końcu XIX w. wyodrębniać w bibliotekach szkolnych, gdzie oprócz polskich dzieł literatury pięknej gromadzono także, choć rzadko, polskie książki z zakresu pedagogiki. Również powstałe w 1888 r. Kółko Pedagogiczne w Ustroniu zorganizowało niewielką biblioteczkę dla nauczycieli. Korzystne zmiany w tym zakresie następowały równoległe z rozwojem organizacyjnym środowiska nauczycieli. Już w 1896 r. Kółko Pedagogiczne przekształciło się w Polskie Towarzystwo Pedagogiczne (PTP) obejmujące swą działalnością cały teren Śląska Cieszyńskiego. PTP zrzeszało najbardziej aktywnych na polu narodowym nauczycieli całego regionu w 6 kółkach: cieszyńskim, błędowskim, dziedzickim, fryszackim, jabłonkowskim i ustronimskim. Pracę tych kółek koordynował Zarząd Główny mający swą siedzibę w Cieszynie, zaś organem Towarzystwa stał się wychodzący od 1892 r. „Miesięcznik Pedagogiczny”. Szeroki był zakres działalności PTP. Głównym celem był rozwój polskiego szkolnictwa podstawowego. Wiązała się z tym zdecydowana akcja przeciwstawiania się narastającym na przełomie wieków próbom utrakwizacji szkół ludowych, do czego dążyły środowiska niemieckie i „ślazakowskie”. Towarzystwo rozwinęło też pracę w zakresie doskonalenia zawodowego swych członków, co dla nauczycieli będących absolwentami zakładów niemieckich miało szczególnie duże znaczenie. Powyższym celom służył m.in. systematycznie wzbogacany księgozbiór, jaki gromadzono przy Zarządzie Głównym w Cieszynie.

W myśl zawartego w 1902 r. porozumienia, krakowskie Towarzystwo Oświaty Ludowej (TOL) wypożyczyło PTP na okres 5 lat 300-tomową bibliotekę, składającą

się głównie z dzieł polskich romantyków, pozytywistów i pisarzy młodopolskich. Ów księgozbiór podzielono na 5 części i kolejno przesyłano do poszczególnych kół w terenie. Roczne sprawozdania z czytelnictwa, jakie przesyłały kółka terenowe do zarządów PTP w Cieszynie i TOL w Krakowie, były publikowane na łamach „Miesięcznika Pedagogicznego”. Tak np. w 1903 r. z owej biblioteki skorzystało 95 członków, którzy przeczytali 522 książki, zaś w następnym roku odnotowano już 133 czytelników i 1513 wypożyczeń.

Pierwsza wojna światowa wpłynęła destrukcyjnie na czytelnictwo wśród nauczycieli. Dotychczasowe jednak korzystanie zwłaszcza z biblioteki PTP przyczyniło się niewątpliwie (obok kształcenia nauczycieli najpierw od 1904 r. w polskich paralełkach przy niemieckim seminarium w Cieszynie, później od 1910 r. już w samodzielnym polskim zakładzie, w Bobrku (dziś siedziba Filii UŚ) do wzrostu świadomości narodowej wśród nauczycieli pracujących w polskim szkolnictwie w warunkach obcej państwowości.

W dwudziestolecie międzywojennym PTP przystąpiło do Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) zaś bibliotekę przekazało Ognisku ZNP w Cieszynie. Księgozbiór ten zawierał oprócz utworów literatury pięknej także niewielki dział pedagogiczny (w 1929 r. — 273 wol.) oraz komplety roczników wydawanych ówczęście czasopism pedagogicznych. W opinii nauczycieli cieszyńskich ów księgozbiór nie spełniał należycie swej roli, dlatego domagano się założenia większej biblioteki pedagogicznej. Z uwagi na brak odpowiednich funduszy nauczyciele postanowili wpłacać comiesięczną składkę na rzecz biblioteki obwodowej. Za zebrane w ten sposób w ciągu półrocza (grudzień 1934 — maj 1935 r.) pieniądze w kwocie 301,50 zł zakupiono potrzebne książki i zaprenumerowano czasopisma pedagogiczne. Inspektorat Szkolny wygospodarował pomieszczenie dla biblioteki w szkole podstawowej przy Placu Wolności w Cieszynie, gdzie czynna była także czytelnia. W następnych latach składki miesięczne zróżnicowano od 10—50 gr. W ten sposób biblioteka w ciągu 4 lat zgromadziła 1008 woluminów książek i mogła prenumerować 24 czasopisma naukowe i pedagogiczne. W ostatnim przed wojną roku szkolnym 1938/39 biblioteka zarejestrowała 173 czytelników, którzy wypożyczyli 1337 książek.

Od samego początku powstania biblioteki kierował nią zasłużony nauczyciel Jerzy Rabin, który zginął w hitlerowskim obozie koncentracyjnym. Ciężki los spotkał także samą bibliotekę, która podobnie jak wiele polskich bibliotek uległa niemal całkowitemu zniszczeniu. Ocalały jedynie nieliczne książki, które w momencie wybuchu wojny znajdowały się u czytelników; one to — zwrócone po wojnie — stanowiły załazek gromadzonego od podstaw nowego księgozbioru pedagogicznej biblioteki w Cieszynie.

2. Struktura organizacyjna biblioteki pedagogicznej

Cieszyńska biblioteka pedagogiczna, podobnie jak wszystkie biblioteki szkolne i pedagogiczne w kraju, podlega Ministrowi Edukacji Narodowej, i należy do sieci resortowej, która wraz z bibliotekami naukowymi, fachowymi i publicznymi

stanowi ogólnokrajową sieć biblioteczną (Ustawa o bibliotekach — Dz. Urz., 1968, nr 12, poz. 63). Warto podkreślić, że owa sieć bibliotek pedagogicznych jest zjawiskiem wyjątkowym w skali międzynarodowej.

Ustawa o bibliotekach wyznaczyła bibliotekom pedagogicznym zadanie prowadzenia działalności w zakresie kształcenia i doskonalenia pracowników pedagogicznych. Pełne podstawy prawne uzyskała sieć bibliotek pedagogicznych na mocy zarządzenia w sprawie statutów Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej (PBW) i Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej (PBP) (Dz. Urz. MOiSz W., 1969, nr B—8, poz. 65). Zarządzenie to zawiera pierwszy w ogóle statut PBP. Szczegółowo określa zadania bibliotek pedagogicznych i zakres ich działalności, strukturę organizacyjną PBW, zwłaszcza zaś konkretyzuje wytyczne do gromadzenia i opracowywania zbiorów, prowadzenie wypożyczalni, czytelní, działu informacyjno-bibliograficznego, metodyczno—instrukcyjnego, opieki nad bibliotekami sieci, służby audiowizualnej i reprograficznej, działu organizacyjno-administracyjnego. Zbiory bibliotek wojewódzkich i powiatowych mają być — zgodnie ze statutem — udostępniane nauczycielom, pracownikom naukowym i kulturalno-oświatowym, osobom przygotowującym się do zawodu nauczycielskiego oraz wszystkim prowadzącym działalność pedagogiczną.

W związku z reformą administracyjną w 1975 r., likwidującą powiaty, powstało 49 PBW, zaś biblioteki powiatowe i dzielnicowe (302 placówki) przekształcono w filie PBW. W 1976 r. wydano zarządzenie w sprawie resortowej sieci bibliotek pedagogicznych wraz z nowym statutem PBW (Dz. Urz. MOiW 1976, nr 4, poz. 26).

W latach 1973—1984 działalność bibliotek pedagogicznych została związana z Instytutem Kształcenia Nauczycieli (IKN). Poprzez swoje oddziały terenowe (Instytuty Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych — IKNiBO) IKN był organizatorem i koordynatorem dokształcania nauczycieli oraz działalności informacyjno-bibliograficznej pedagogicznych bibliotek wojewódzkich.

Tym — w wielkim skrócie przedstawionym — strukturalom organizacyjnym była podporządkowana Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa w Cieszynie, która w 1975 r. stała się filią PBW w Bielsku-Białej. Bibliotekę tę powołano do życia 1 października 1951 r. Przejęła ona księgozbiór, który bezpośrednio po drugiej wojnie światowej zorganizował Inspektorat Oświaty w Cieszynie oraz działający przy nim Powiatowy Ośrodek Doskonalenia Kadr Oświatowych (PODKO). Ów skromny księgozbiór stanowił załączek nowej biblioteki nauczycielskiej. Składał się z ocalałych nielicznych woluminów przedwojennej biblioteki oraz darów. Następnie opiekę merytoryczną nad nową placówką przejął Wydział Bibliotek Pedagogicznych przy Wojewódzkiej Bibliotece Powszechnej w Katowicach. W 1946 r. ów wydział wyodrębniono w samodzielną instytucję — Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką w Katowicach; jej też została podporządkowana PBP w Cieszynie.

W wyniku reformy administracyjnej w 1975 r. powstało województwo bielskie. Jedną z konsekwencji tej reformy było przekształcenie Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Bielsku-Białej w Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką, zaś PBP w Cieszynie stała się jej filią (obok filii w Oświęcimiu, Suchej Beskidzkiej, Wadowicach i Żywcu; w 1983 r. powstały nowe filie w Milówce i Skoczowie). O ile

do 1975 r. PBP w Cieszynie była finansowana z budżetu Inspektoratu Oświaty, merytoryczną zaś nad nią opiekę sprawowała PBW w Katowicach, to jako filia podlega we wszystkich tych sprawach PBW w Bielsku-Białej, która z kolei jest nadzorowana i finansowana przez Kuratorium Oświaty w Bielsku-Białej.

3. Rozwój bazy lokalowej

Bezpośrednio po wojnie PBP w Cieszynie mieściła się w jednym z lokali Inspektoratu Oświaty, w którym już wcześniej gromadzono i udostępniano księgozbiór pedagogiczny, przejęty przez nową instytucję — PBP. Od 1951 r. bibliotekę zlokalizowano w budynku Macierzy Szkolnej (ul. Stalmacha 14), gdzie również miał siedzibę Zarząd Oddziału ZNP. Początkowo PBP zajmowała jedno pomieszczenie o pow. 32 m², niebawem więc zaczęto borykać się z coraz większą ciasnotą, która zmuszała kierownictwo PBP do częstych selekcji księgozbioru, by uzyskać miejsce dla nowości głównie z zakresu pedagogiki i psychologii oraz kompletowanych czasopism pedagogicznych i metodycznych. Mimo ciasnoty urządzono tu także skromny kącik czytelniczy.

Równocześnie czyniono starania, zwłaszcza w późniejszych latach (po 1975 r.), by w tym samym budynku uzyskać nowe pomieszczenia. Dzięki wielu zabiegom dyrekcji PBW i kierownictwa cieszyńskiej filii udało się zdobyć dodatkowe lokale w miarę zwalniania ich przez dotychczasowych użytkowników. I tak w 1980 r. bibliotece przyznano sąsiadujący z nią lokal o pow. 35 m², zaś w 1989 r. zaadaptowano dla potrzeb biblioteki suterrenę składającą się z 3 pomieszczeń o łącznej powierzchni 58 m². W pierwszym etapie (po remoncie i zainstalowaniu c.o. w 1980 r.) w dodatkowym pomieszczeniu urządzono czytelnię (8 wygodnych miejsc) oraz wyodrębniono księgozbiór podręczny. W drugim (1989 r.) zaistniała możliwość, by cały magazyn książek (ok. 15.000 wol.) wraz z wypożyczalnią i katalogiem głównym przenieść do przystosowanych na ten cel pomieszczeń w suterrenie. W ten sposób biblioteka osiągnęła zadowalające warunki lokalowe, choć usytuowanie jej na dwóch kondygnacjach jest pewnym utrudnieniem w sprawnej realizacji jej statutowych zadań.

4. Księgozbiór i jego struktura

Przejęty przez pedagogiczną bibliotekę księgozbiór Inspektoratu Oświaty był bardzo skromny i w zasadzie dość przypadkowy. Zawierał wprawdzie pewną ilość pozycji z zakresu pedagogiki, psychologii i metodyki, a także książki popularnonaukowe z różnych dziedzin wiedzy, lecz w dużej mierze były to najnowsze pozycje ujmujące omawiane zagadnienia ze stanowiska ideologii marksistowskiej. Okres tzw. stalinowski wyraźnie odbił swe piętno na zawartości księgozbioru. Dzieła Lenina czy tłumaczenia innych radzieckich autorów (nie tylko pedagogów) nie należały tu do rzadkości.

W 1957 r. Zarząd Powiatowy ZNP przekazał na rzecz PBP swój własny

księgozbiór, który po odpowiedniej selekcji powiększył dotychczasowe zasoby PBP. Stało się to na skutek instrukcji ówczesnego Ministerstwa Oświaty (nr B—Oa/7/57), zalecającej łączenie biblioteki ZNP z pedagogicznymi. Okres tzw. „odwilży popaździernikowej” (po 1956 r.), a zwłaszcza objęcie w 1959 r. kierownictwa biblioteki przez emerytowanego nauczyciela Pawła Cichego wpłynęły korzystnie na dalsze kształtowanie się zasobów bibliotecznych. Księgozbiór wzbogacano systematycznie, oczywiście w miarę możliwości finansowych i lokalowych, o nowe pozycje, które pozbawione natarczywej ideologicznej tendencji nie wypierały stopniowo bezwartościowe książki do stale rosnących tzw. ubytków. Warto zaznaczyć, że na przestrzeni przeszło 40-letniej działalności biblioteka wykreśliła ze swego inwentarza blisko 6 tys. książek, z czego zdecydowaną większość z wyżej podanych powodów. Nie oznacza to wszakże, że księgozbiór pozbawiony został całkowicie tych pozycji, które miały służyć tzw. upolitycznieniu czytelników—nauczycieli, a poprzez nich indoktrynacji polskiej szkoły. Jeszcze dziś (1995 r.) na księgozbiórze ciąży pewne piętno poprzedniej epoki, eliminowane w wyniku selekcji zbiorów i uzupełniania ich nowymi nabytkami.

Tabl. 1. Stan i struktura księgozbioru w latach 1956—1994

rok	stan księgozb. (łącznie z opr. czasopism.)	struktura księgozbioru						ilość prenum. czasopism.
		literatura piękna	pedagog.	psych., filozofia, socjologia	społeczno-polityczna	naukowa i pop.-nauk.	roczniki czasopis.	
1956	2020	x	180	x	201	x	x	26
1960	3258	517	1128	x	x	x	75	48
1965	6566	391	2924	x	x	x	529	39
1970	6822	421	3655	x	x	x	631	40
1976	8869	233	4184	620	3094		738	69
1980	11977	403	5253	987	1499	2886	949	72
1985	13321	661	5498	1211	1683	3921	1347	81
1990	16079	754	5975	1400	1544	4771	1635	69
1994	16857	791	6359	1481	1559	5112	1555	71

x — brak danych

Tabl. 1. ogólnie orientuje w zakresie wzrostu i struktury księgozbioru w poszczególnych 5-letnich okresach, włącznie z końcem 1994 r. Widoczna jest tu wyraźna przewaga literatury pedagogiczno-psychologicznej, co wynika z charakteru biblioteki i jej statutowych zadań. Ten dział obejmuje zarówno podręczniki jak i różnorodne opracowania szczegółowych zagadnień z zakresu psychologii, socjologii, filozofii i pedagogiki. Ważne miejsce zajmują książki metodyczne do wszystkich przedmiotów nauczania w szkołach podstawowych (w tym specjalnych), średnich ogólnokształcących i zawodowych.

Drugi co do wielkości dział stanowią opracowania naukowe i popularno naukowe z wszystkich tych dziedzin wiedzy, które mogą interesować nauczycieli

w ich pracy dydaktycznej oraz studentów przygotowujących się do zawodu nauczycielskiego. Znajdują się tu również podręczniki oraz opracowania szczegółowe z takich np. dyscyplin, jak: historia, nauka o literaturze, językoznawstwo, geografia, nauki matematyczno-przyrodnicze, kultura, sztuka i in.

Skromnie natomiast reprezentowana jest literatura piękna. Wynika to z charakteru instytucji, która ma służyć przede wszystkim doskonaleniu pracy zawodowej nauczycieli. Z drugiej zaś strony skromne środki finansowe, a także ograniczona powierzchnia lokalowa nie pozwalają na gromadzenie beletrystyki w szerszym zakresie. Chcąc jednak przyjść z pomocą nauczycielom-polonistom, biblioteka od pewnego czasu zakupuje dzieła klasyki literatury pięknej, głównie wydawnictwa ukazujące się w znanych dwóch seriach Biblioteki Narodowej. Są to bowiem przydatne w bibliotece opracowania naukowe wraz ze wstępnymi i krytycznymi objaśnieniami arcydzieł literatury polskiej i powszechnej.

Ów księgozbiór uzupełnia dział podręczny w czytelnicy. Składa się on z encyklopedii, leksykonów i słowników różnego typu i z różnych dziedzin wiedzy, podstawowych podręczników psychologii i pedagogiki, opracowań metodycznych itp. Zgromadzone tu również dość pokaźny zbiór wydawnictw albumowych, głównie z zakresu malarstwa i architektury, oraz skromny zbiór kartograficzny. Ważne uzupełnienie stanowią roczniki oprawnych czasopism (ok. 1500 wol.), głównie pedagogicznych, psychologicznych i metodycznych. W czytelnicy zlokalizowano także stale uzupełniany warsztat bibliograficzno-informacyjny służący zarówno pracownikom biblioteki jak i czytelnikom poszukującym materiałów na interesujący ich temat. Znajdują się tu również wydawnictwa bibliograficzne ogólne i specjalne (m.in. 40-tomowa „Bibliografia polska” Karola Estreichera, bibliografie bibliografii), a także czasopisma (np. „Nowe Książki” od 1959 r., „Przewodnik Bibliograficzny” od 1974 r., „Bibliografia Zawartości Czasopism od 1974.).

Zgromadzony dotychczas i opracowany księgozbiór cieszyńskiej biblioteki pedagogicznej posiada wiele braków i nie zawsze może zaspokoić wszystkie potrzeby czytelnice. Trudność tę łagodzi częściowo system wypożyczeń międzybibliotecznych, którą to drogą sprowadza się — choć rzadko (z uwagi na duże koszty) — potrzebne pozycje z bardziej zasobnych bibliotek, przeważnie z PBW w Bielsku-Białej oraz z uniwersyteckiej biblioteki cieszyńskiej Filii Uniwersytetu Śląskiego. Mimo jednak różnych niedogodności cieszyńska placówka zaspokaja w zadowalającym stopniu potrzeby swych czytelników i tym samym spełnia swoje statutowe zadanie.

5. Czytelnicy i wypożyczenia

W początkowym okresie działalności pedagogicznej biblioteki w Cieszynie korzystali z niej w zasadzie tylko nauczyciele dawnego powiatu cieszyńskiego. Na podstawie sprawozdania PBP za 1959 rok, w którym podano liczbę zatrudnionych w powiecie nauczycieli (ok. 1200), można wnioskować, że w latach sześćdziesiątych z księgozbioru omawianej biblioteki korzystało ok. 20—40% nauczycieli, w tym większość ze szkół podstawowych (miejskich i wiejskich). Pewien odsetek stanowili

ci nauczyciele, którzy wówczas podejmowali dalsze studia lub przygotowywali się do różnych egzaminów kwalifikacyjnych, m.in. egzaminów uproszczonych z zakresu programu studiów nauczycielskich.

Od początku lat sześćdziesiątych następował systematyczny wzrost czytelników, co uwidocznia tabl. 2.

Tabl. 2. Czytelnicy i wypożyczenia

rok	wypożyczalnia		czytelnia	
	czytelnicy	wypożyczenia	czytelnicy	wypożyczenia
1956	103	281		
1960	261	1107		
1965	352	1845		
1970	363	1585		
1976	443	3786		
1980	494	5783	348	2036
1985	618	6868	263	2166
1990	565	5626	434	4396
1994	703	7843	565	6244

Ów wzrost następował również w związku z podejmowaniem przez nauczycieli zaocznych studiów magisterskich, zaś w latach osiemdziesiątych częściowo był spowodowany zdobywaniem stopni specjalizacji z różnych przedmiotów nauczania. Wzrastała też liczba korzystających z biblioteki studentów, co z kolei było spowodowane powstaniem w Cieszynie uczelni kształcących przyszłych nauczycieli. Najpierw (po likwidacji Liceum Pedagogicznego) powstało Studium Nauczycielskie, które w latach 1960—1971 kształciło studentów (stacjonarnie) i nauczycieli (zaocznie) na kierunkach: filologia polska, historia, wychowanie muzyczne. Następnie w 1971 powołano do życia filię Uniwersytetu Śląskiego, która na Wydziale Pedagogiczno-Artystycznym kształciła przyszłą kadrę nauczycielską w kilku specjalnościach (m.in. nauczanie początkowe, wychowanie muzyczne, wychowanie plastyczne, animacja społeczno-kulturalna). Funkcjonowanie wymienionych zakładów kształcenia nauczycieli wpłynęło na wzrost zainteresowania księgozbiorem pedagogicznej biblioteki. Krąg jej czytelników powiększył się zarówno o studentów, jak i studiujących w trybie zaocznym nauczycieli. Z każdym rokiem wśród czytelników wzrastała też liczba nauczycieli akademickich.

Należy podkreślić, że w ostatnim dwudziestoleciu funkcjonowania biblioteki zmniejszył się terytorialny zasięg jej działania, co niewątpliwie miało wpływ na kształtowanie się liczby czytelników, a tym samym i wypożyczeń. W 1975 r., w wyniku reformy administracyjnej kraju, Żebrzydowice, Kończyce Małe i Kaczyce pozostały w granicach województwa katowickiego, zaś nauczyciele z tych miejscowości zostali podporządkowani pedagogicznej bibliotece w Jastrzębiu-Zdroju. Po utworzeniu w 1983 r. bibliotek w Miłowce i Skoczowie dyrekcja PBW w Bielsku-Białej zaproponowała nowe rejony działania dla swych filii. Do

skoczowskiej przyporządkowano gminy: Skoczów, Brenna, Chybie, Dębowiec i Strumień, zaś gminę Istebną do filii w Miłowce. W ten sposób rejon działania cieszyńskiej placówki, obejmujący przedtem dawny powiat, zmniejszył się o połowę, ponieważ jego obszar wyznaczają odtąd gminy: Cieszyn, Goleszów, Hażlach, Ustroń i Wisła. Ów terytorialny podział jest raczej umowny, nie mający jakichkolwiek znamion rygoru. Nauczyciele bowiem mogą korzystać i korzystają z bibliotek według ich własnego uznania, niemniej zmiany te znajdują odzwierciedlenie w danych statystycznych cieszyńskiej biblioteki pedagogicznej.

Oto przykład bardziej szczegółowych rocznych danych statystycznych:

Tabl. 3. Czytelnicy i wypożyczenia w 1994 r.

czytelnicy (nauczyciele i inni)	liczba	%	wypożyczenia	%	przeciętna na 1 czyt.
przedszkola	51	7,2	743	9,5	14,6
szkoły podst. miasto	100	14,2	1958	25,0	19,6
szkoły podst. wieś	70	10,0	769	9,8	11,0
licea ogólnokszt.	15	2,1	66	0,8	4,4
technika, szk. zawod.	23	3,3	203	2,6	8,8
nadzór pedagog.	7	1,0	36	0,5	5,1
naucz. akademicy	11	1,6	176	2,2	16,0
administr. szkolna	5	0,7	33	0,4	6,6
studenci	326	46,4	3074	39,2	9,4
inni	95	13,4	785	10,0	8,3
ogółem	703	100,0	7843	100,0	11,1

W 1994 r. cieszyńska biblioteka pedagogiczna zarejestrowała na liście swych czytelników 277 nauczycieli (39,4%), w tym 99 studiujących, którzy wypożyczyli 3951 książek.

Potrzeby czytelnicze koncentrują się głównie wokół zagadnień pedagogicznych i psychologicznych, które — jak to już wcześniej podkreślono — stanowią główny tematyczny wyznacznik struktury omawianego księgozbioru. Ilustruje to zestawienie z 1994 r. (zestawienia z poprzednich lat wykazują podobne proporcje):

Tabl. 4. Wypożyczenia wg rodzaju piśmiennictwa

rodzaj piśmiennictwa	ogółem zbiory	ilość wypożyczeń
literatura piękna	791	497
„ pedagog.	6359	3701
„ psych.-socj.	1481	1565
„ społ.-polit.	1559	990
„ pop.-nauk.	5112	1090
ogółem	15302	7843

Analogiczny skład czytelników odnotowuje czytelnia działająca od 1980 r. Udostępnia się w niej najczęściej czasopisma, w których czytelnicy sięgają do konkretnych artykułów lub w poszukiwaniu potrzebnych materiałów przeprowadzają kwerendę. Nierzadko też posługują się zgromadzonymi w czytelni wydawnictwami bibliograficznymi (np. „Przewodnik Bibliograficzny”, „Bibliografia Zawartości Czasopism”, „Nowy Korbust”, „Bibliografia polska” K. Estreichera itp.). Dość obszerny zbiór słowników i encyklopedii służy czytelnikom do zaspokajania ich doraźnych potrzeb informacyjnych. Dużym zainteresowaniem, zwłaszcza wśród studentów wychowania plastycznego z Filii UŚ, cieszy się dział albumowych wydawnictw z zakresu malarstwa.

Tabl. 5. Odwiedziny i wypożyczenia w czytelni w 1994 r.

czytelnicy	liczba odwiedzin	%	liczba wypożyczeń	%	przeciętna na 1 czyt.
nauczyciele	246	43,6	2989	47,9	12,2
studenci	286	50,6	3199	51,2	11,2
inni	33	5,8	56	0,9	1,7
ogółem	565	100,0	6244	100,0	11,0

Z ogólnej liczby udostępnionych w czytelni w 1994 r. materiałów bibliotecznych (6244) na książki przypada 797 wol., oprawne roczniki czasopism — 552 wol., zaś na jednostki czasopism — 4895. Ostatnia liczba dotyczy zarówno bieżących numerów czasopism, jak też nie oprawionych dotąd (z braku funduszy) luźnych numerów skompletowanych w ostatnich latach roczników.

Powyższe dane liczbowe kształtują się na średnim wprawdzie poziomie, ale należy równocześnie podkreślić, że biblioteka udostępnia wyspecjalizowany księgozbiór, w dodatku dla pogłębiającego swoją wiedzę czytelnika, któremu trzeba pomagać (w wypożyczalni i czytelni) w poszukiwaniu potrzebnych mu materiałów. Wiąże się to często z czasochłonnymi kwerendami w katalogu systematycznym, kartotece zagadnieniowej i w innych źródłach informacji.

6. Służba informacyjno-bibliograficzna

Szeroko pojęta służba informacyjna i poradnictwo bibliograficzne należy do podstawowych zadań każdej biblioteki. Do ich prawidłowej realizacji również cieszyńska biblioteka pedagogiczna przywiązuje dużą wagę. Przejawia się to na wielu płaszczyznach jej działań wyznaczonych statutem, zarządzeniami dyrekcji PBW i rocznymi planami pracy biblioteki.

Jednym z podstawowych narzędzi informacji są katalogi, które biblioteka prowadzi zgodnie z obowiązującymi normami opisu bibliograficznego i w oparciu o Uniwersalną Klasyfikację Dziesiętną (UKD). W wypożyczalni dostępne są katalogi alfabetyczny i systematyczny z indeksem. Są one na bieżąco uaktualniane,

w razie potrzeby meliorowane i dostosowywane do nowych zaleceń UKD (tzw. reklasyfikacja).

Potrzeba szybkiego dostarczania informacji o treści bieżących publikacji interesujących pracowników oświaty spowodowała, że w bibliotece przystąpiono do opracowywania dodatkowego katalogu — kartoteki zagadnieniowej. Jest ona prowadzona dopiero od kilku lat i zawiera skrócone opisy bibliograficzne artykułów z czasopism pedagogicznych, psychologicznych i metodycznych. W zasadzie uwzględnia czasopisma dostępne w czytelni, lecz sporadycznie informuje także o artykułach z innych czasopism. Kartoteka jest stale rozbudowywana i uzupełniana o nowe zagadnienia (np. ostatnio o zagadnienia związane z ochroną środowiska).

Czytelnikom mającym trudności w posługiwaniu się katalogami bibliotekarze służą odpowiednimi wskazówkami, wyjaśniając zasady strukturalnej budowy poszczególnych typów katalogów. W czytelni znajdują się dwa bardzo przydatne katalogi: pomocniczy podręcznego zbioru czytelni i czasopism.

Ważną formą informacji są pisemne zestawienia bibliograficzne opracowywane na konkretne zamówienia. Najczęściej o takie zestawy zwracał się Wydział Oświaty, który prowadził comiesięczne szkolenia dyrektorów szkół cieszyńskich, a także ZNP organizujący konferencje w swoich ogniskach w całym powiecie. Szkolenia były organizowane również przez wizytatorów, instruktorów metodycznych itp. Często w tych zebraniach uczestniczył kierownik biblioteki (kolejno: Paweł Cichy, Bolesław Orszulik, Wiesława Orszulik-Łyżbicka), dostarczając uprzednio pisemne opracowanie bibliograficzne na temat odbywającej się konferencji lub informując zebranych o publikacjach związanych z aktualnie omawianym zagadnieniem. W tym miejscu warto podkreślić, że w latach 1960—1968 kierownik biblioteki P. Cichy uczestniczył w 348 konferencjach nauczycielskich w całym powiecie (22 ogniska ZNP), na których rozprawdzał osobiście w ramach prowadzonego przez niego kolportażu 6489 książek, w większości metodycznych.

Ważniejsze zestawienia bibliograficzne biblioteka przysyła do wszystkich pedagogicznych bibliotek w województwie, w zamian zaś otrzymuje podobne z PBW i filii. Przechowuje je w odrębnej kartotece, którą w razie potrzeby udostępnia czytelnikom.

W latach 1975—1985 biblioteka rejestrowała w formie odrębnego katalogu bieżącą bibliografię dotyczącą województwa bielskiego. Kontynuacji zaniechano na skutek prowadzenia podobnej akcji przez Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Bielsku-Białej, która w 1979 r. opublikowała „Bielską bibliografię regionalną” (oprac. Zofia Bożek, Olga Czarnecka; red. Józef Szczerba), zaś w 1985 r. „Bibliografię województwa bielskiego” (oprac. Olga Czarnecka, Zofia Bożek, Jolanta Juchniewicz; red. Józef Szczerba). W 1993 r. przygotowano wykaz oprawnych i bieżących czasopism, którymi dysponuje biblioteka, i w formie powielonej dostarczono do wszystkich szkół cieszyńskich. W ramach informacji o nowościach biblioteka sporządza od 1959 r. do dziś wystawki książek w gablocie.

Należy dodać, że nie zawsze biblioteka może udzielić wyczerpujących informacji na podstawie własnych zbiorów. Zwraca się wtedy telefonicznie o pomoc lub odsyła czytelnika do PBW, która dysponuje większymi w tym zakresie możliwościami. Do

statutowych zadań biblioteki należy także udzielanie pomocy i metodycznego instruktażu bibliotekom szkolnym. Dotyczy to m.in. takich spraw, jak pomoc merytoryczna w zakresie prawidłowego katalogowania czy przeprowadzania tzw. skontrum, które to sprawy najczęściej interesują bibliotekarzy szkolnych zasięgających porad w pedagogicznej bibliotece.

W ramach współpracy ze szkołami cieszyńska placówka przeprowadza również w razie potrzeby (dotychczas 2—6 razy w roku) tzw. lekcje biblioteczne dla szkół podstawowych i średnich. Najczęściej powtarzającymi się tematami tych zajęć to: organizacja biblioteki, jej zadania, budowa katalogów, a dla liceów ogólnokształcących także zagadnienia związane ze służbą informacyjno-bibliograficzną, rodzajami wydawnictw bibliograficznych wraz z praktycznymi ćwiczeniami.

Powyższy ogólny przegląd ważniejszych działań podejmowanych przez personel biblioteczny w ramach nawiązywania współpracy ze szkołami, szczególnie zaś w zakresie dostarczania czytelnikom i instytucjom oświatowym potrzebnych informacji bibliotecznych i bibliograficznych nie odzwierciedla w pełni wszystkich prac związanych ze służbą informacyjną, na którą składają się także codzienne, drobne nieraz informacje udzielane na bieżąco (także telefonicznie) czytelnikom.

7. Pracownicy biblioteki

Wszystkie przedstawione wyżej działania, a więc: rozbudowa lokalowa biblioteki i księgozbioru, jego opracowywanie i udostępnianie oraz służba informacyjna, są od ponad czterdziestu lat realizowane przez stosunkowo nieliczny personel, którego skład w długim okresie działalności cieszyńskiej biblioteki pedagogicznej wielokrotnie się zmieniał. Było to wynikiem nie tylko naturalnej zmiany pokoleniowej, ale także — zwłaszcza w ostatnim dwudziestoleciu — niekorzystnej dla biblioteki fluktuacji pracowników. Brak stabilizacji kadrowej stwarzał trudności przede wszystkim kierownikom placówki, którzy w trosce o prawidłowe funkcjonowanie instytucji zbyt często musieli wiele czasu poświęcać nowo zatrudnionym, by wprowadzać ich w należyty tryb pracy biblioteki.

Oto pełna lista osób związanych służbowo z cieszyńską biblioteką pedagogiczną do dnia 30 czerwca 1995 r. (w nawiasach okres sprawowania funkcji):

I Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa (1951—1975)

1) przełożeni z ramienia PBW w Katowicach

- a) dyrektorzy: Piotr Stasiak (do 1967 r.)
Jan Skorupa (1967—1970)
mgr Henryk Skalbaniok (1970—1975)

- b) kierownicy Wydziału Opieki nad Bibliotekami Terenowymi:
Wilhelmina Wójcik (1954—1972)
mgr Jutta Wesoła-Szymańska (1972—1975)

2) pracownicy PBP w Cieszynie:

- a) kierownicy: Janina Kmietowicz (1951—1955)
Anna Kubaczka (1956—1959)
Paweł Cichy (1959—1973)
mgr Bolesław Orszulik (1973—1975)
- b) bibliotekarze: Helena Pasek (1956—1959)
Paweł Cichy (1973—1975)
mgr Paweł Tomoszek (1972—1975)

II Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Bielsku-Białej — Filia w Cieszynie (od 1975 r.)

1) przełożeni z ramienia PBW w Bielsku-Białej

- a) dyrektorzy: mgr Teresa Gaczyńska (1975—1992)
mgr Alicja Bytomska (od 1992 r.)
- b) zastępcy dyrektora : mgr Adam Cywka (1982—1987)
mgr Maria Kwaśnik (1987—1992)
- c) kierownicy Wydziału Opieki nad Filiami:
mgr Jadwiga Markiel (1978—1981)
mgr Ewa Łagodzińska (1981—1994)
mgr Barbara Zawierucha (od 1994 r.)

2) pracownicy PBW — Filii w Cieszynie

- a) kierownicy: dr Bolesław Orszulik (1975—1986)
mgr Wiesława Orszulik-Łyżbicka (od 1986 r.)
- b) bibliotekarze: mgr Jan Król (1975—1988)
mgr Wiesława Orszulik-Łyżbicka (1980—1986)
Stanisław Pietroszek (w 1983 r.)
Zdzisław Pochaba (1983—1987)
dr Bolesław Orszulik (od 1986 r.)
Renata Orszulik (1987—1989)
mgr Jadwiga Picha (1988—1993)
mgr Krystyna Korycka (w 1990 r.)
mgr inż. Róża Karwowska (1989—1994)
Ewa Mrowiec (1990—1992)
mgr Kornelia Kasprzak (od 1993 r.)
mgr Izabela Sikora (od 1994 r.)

Wymienieni bibliotekarze pracujący w cieszyńskiej placówce w latach 1975—1995 byli zatrudnieni w pełnym lub częściowym wymiarze zajęć. Corocznie biblioteka dysponowała od 2—3,5 etatów pedagogicznych. W 1994 r. liczbę etatów ograniczono do 3 (kierownik, bibliotekarz oraz 2 bibliotekarze po 1/2 etatu).

8. Uwagi końcowe

Powstała po drugiej wojnie światowej cieszyńska biblioteka pedagogiczna rozwijała się w dwóch różnych etapach organizacyjnych. Jak to już wcześniej podkreślono, do 1975 r. funkcjonowała jako Pedagogiczna Biblioteka Powiatowa

w Cieszynie, potem zaś stała się filią Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej. Zmieniali się też czytelnicy, personel, terytorialny zasięg działania biblioteki i instytucje nadrzędne. Niezmienne natomiast pozostawały cele i zadania, które biblioteka realizowała przez ponad czterdzieści lat swego istnienia. Można je ogólnie sformułować w kilku punktach: troska o gromadzenie i opracowywanie księgozbioru (książki i czasopisma) pod kątem szeroko rozumianych potrzeb pedagogicznych, szkolnych i oświatowych; udostępnianie w ramach doskonalenia zawodowego nauczycieli potrzebnych im materiałów bibliotecznych, a także udostępnianie ich studentom przygotowującym się do pracy pedagogicznej; służba informacyjno-biblioteczna na rzecz czytelników poszukujących materiałów do najrozmaitszych zagadnień (np. konferencji pedagogiczno-metodycznych, prac magisterskich, także 4 doktorskich, prac kontrolnych, egzaminów itp.). Owe zadania pracownicy biblioteki starali się wykonywać sumiennie i w sposób odpowiedzialny, chociaż nie zawsze mogli z przyczyn obiektywnych spełniać wszystkich oczekiwań czytelników zarówno w zakresie wypożyczeń jak i wyczerpującej informacji bibliograficznej.

Dla pełniejszego obrazu działalności biblioteki warto wymienić — pomijane dotychczas — formy aktywności jej pracowników. Były to wprawdzie doraźne działania, niemniej rzutują one na całokształt funkcjonowania biblioteki w środowisku. Dotyczy to zwłaszcza aktywnego uczestnictwa niektórych pracowników w działaniach takich organizacji społeczno-kulturalnych, jak Polskie Towarzystwo Historyczne — Oddział w Cieszynie (J. Król, B. Orszulik), Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego — Oddział w Cieszynie (B. Orszulik), Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Cieszyńskiej (W. Orszulik-Łyżbicka, K. Kasprzak). W bibliotece odbywały się także zebrania z udziałem pracowników (np. Zarządu Cieszyńskiego Oddziału PTH, komitetu redakcyjnego wydawnictwa „Szpital Śląski w Cieszynie 1888—1988”). Dwaj pracownicy (J. Król i B. Orszulik) wygłaszali prelekcje i publikowali artykuły z zakresu historii i kultury Śląska Cieszyńskiego. Biblioteka utrzymywała też kontakty z bibliotekami innych sieci (np. z biblioteką UŚ w Cieszynie prowadziła wypożyczenia międzybiblioteczne z bibliotekami Krakowa i Katowic. Prócz tego w ramach współpracy z wyższymi uczelniami w bibliotece odbywały się praktyki studentów z UŚ w Katowicach i Filii UŚ w Cieszynie, UJ i WSP w Krakowie. Poprzez wymienione różnorodne działania realizowano także jeden ze statutowych celów biblioteki, mianowicie postulat współdziałania z instytucjami naukowymi i upowszechniania kultury.

Trudno dziś przesądzać o przyszłości cieszyńskiej biblioteki pedagogicznej. Jest ona niewątpliwie potrzebna dla realizacji polityki oświatowej nowoczesnego państwa, które szkole będzie stawiać coraz większe wymagania. Biblioteka będzie jednak potrzebowała stałego wsparcia władz administracyjnych w kontynuowaniu jej dotychczasowych wysiłków, sama zaś, by nadążyć za nowymi wymaganiami, będzie musiała się unowocześniać, m.in. w zakresie wzbogacania zbiorów (także o materiały audiowizualne), komputeryzacji, służby reprograficznej, dokształcania personelu i in. Równocześnie należy mieć nadzieję, że cieszyńska filia PBW będzie nadal rzetelnie wykonywać swe zadania rozpoczęte w 1951 r. dla dobra oświaty w regionie.

Bibliografia

- P. Cichy: *Powstanie i rozwój Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Cieszynie*, Cieszyn 1969. 103 ss. (Maszynopis przechowywany w PBW — Filii w Cieszynie; sygn. 8891).
 E. Pasek: *Z przeszłości Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Cieszynie*. „Pamiętnik Cieszyński” 1972, s. 197—199.
 B. Wieczorek: *Biblioteki szkolne i pedagogiczne*. W: *Encyklopedia pedagogiczna* pod red. Wojciecha Pomykała. Warszawa 1993, s. 42—45.
 Wykorzystano też dokumentację Pedagogicznej Biblioteki Powiatowej w Cieszynie za lata 1955—1975 oraz Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Bielsku-Białej — Filii w Cieszynie za lata 1975—1993; dokumenty przechowywane są w aktach PBW — Filii w Cieszynie (ul. Stalmacha 14). Wykorzystano głównie roczne sprawozdania z lat 1955—1994.

Karol Kubiński
CIESZYN

Losy zbiorów bibliotecznych Tadeusza Regera

Jedną z najciekawszych postaci na Śląsku Cieszyńskim w początkach XX wieku był niewątpliwie Tadeusz Reger. Ten nieprzeciętny człowiek znany był szeroko przede wszystkim ze swej działalności politycznej i społecznej, jako poseł do parlamentu austriackiego i polskiego, animator ruchu socjalistycznego na Śląsku oraz wydawca prasy lewicowej¹. Mniej wiemy o jego zainteresowaniach bibliofilskich, a przecież naturalnym wydaje się, iż człowiek o tak szerokich horyzontach myślowych i tak wysokiej kulturze musiał dysponować pokaźną biblioteką.

Szkiełko ten nie rości sobie miana do wyczerpującego naukowego opracowania zbiorów bibliotecznych Tadeusza Regera. Jest on jedynie próbą zwrócenia uwagi na jej niebagatelną wartość. O rozjaśnienie tej strony życia Regera postarali się już częściowo Wanda Zajączkowska w swojej pracy „Zbiór Tadeusza Regera, znanego działacza socjalistycznego ziemi cieszyńskiej”² oraz Andelin Wadowski autor „Księgozbioru Tadeusza Regera w Cieszynie”³.

Nie wiadomo dokładnie od kiedy Reger zaczął gromadzić książki, prasę, druki ulotne oraz inne dokumenty związane ze swoimi zainteresowaniami społecznymi i politycznymi. Możemy jedynie przypuszczać, iż miało to miejsce w Krakowie przed rokiem 1890, to znaczy w okresie jego pierwszych kontaktów z ugrupowaniami rewolucyjnymi. W 1895 roku Reger przeprowadził się do Poręby na Śląsku Cieszyńskim, a następnie do samego Cieszyna, gdzie zamieszkał przy ulicy Sienkiewicza 10. Z Cieszynem też jego księgozbiór związany był najdłużej.

Powiększającą się ciągle biblioteka umieszczona była na stałe w specjalnie do tego celu skonstruowanych drewnianych skrzyniach, co znacznie ułatwiało jej przewożenie⁴. Było to niezbędne z uwagi na częste podróże Regera, wynikające z natury jego działalności, podczas których to często musiał on korzystać ze swoich zbiorów. Andelin Wadowski słusznie zauważył, że księgozbiór Regera był bardziej warsztatem pracy niż biblioteką w tradycyjnym tego słowa znaczeniu⁵.

Trzon kolekcji Tadeusza Regera stanowiły pozycje z zakresu problematyki socjalistycznej, związkowej, parlamentarnej, narodowościowej i kościelnej, głównie w języku polskim, czeskim i niemieckim. Widzimy tu, że pasje polityczne

i społeczne Regera wyraźnie determinowały charakter jego biblioteki. Reger mógł poszczycić się też zbiorem niezwykle cennym silesiaków, zwłaszcza tych, które dotyczyły Śląska Cieszyńskiego. Wydaje się to naturalne z uwagi na fakt, iż we wszystkich przełomowych dla tego regionu chwilach znajdował się on w ścisłym centrum wydarzeń. Marginesy księgozbioru stanowiły pozycje przyrodnicze, medyczne i literackie.

Bezpośrednio po śmierci Regera, w październiku 1938 roku, ze względu na wartość i wszechstronność jego spuścizny, wiele instytucji wyraziło chęć jej przejęcia. Dora Kłuszyńska, wybitna działaczka PPS, która przybyła na pogrzeb Regera, wyselekcjonowała z księgozbioru materiały dotyczące PPSD i za zgodą wdowy, Michaliny Regerowej przekazała je do Centralnego Archiwum PPS w Warszawie, dokonując tym samym pierwszego wyłomu w bibliotece⁶. Podczas wojny niemieckie władze okupacyjne przewiozły je wraz z innymi archiwaliami PPS do Poczdamu i Gdańska-Oliwy. W 1945 roku zostały one odnalezione przez żołnierzy Armii Czerwonej i przekazane do Moskiewskiego Instytutu Marksizmu Leninizmu. W 1957 roku, w ramach akcji rewindykacyjnej, ich część powróciła do Polski i złożona została w Zakładzie Historii Partii przy Komitecie Centralnym PZPR, przemianowanym następnie na Centralne Archiwum PZPR. W latach 1970–1975 Związek Radziecki przekazał tej instytucji resztę odnalezionych w 1945 roku materiałów. Obecnie zdeponowane są one w Archiwum Akt Nowych w Warszawie.

Ta, jak można powiedzieć, „warszawska” część spuścizny po Tadeuszu Regerze nie stanowi odrębnej całości. Wchodzi ona w skład działu V Archiwum PPS pod nazwą Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska 1892–1919. 36 jednostek inwentarzowych pochodzi tu z dawnych zbiorów Regera. Są to przede wszystkim druki ulotne PPSD z lat 1914–1919, materiały kongresów tej partii oraz działalności jej Komitetu Wykonawczego i komitetów terenowych.

Inną partię biblioteki Regera zakupiło jesienią 1938 roku Muzeum im. Józefa Piłsudskiego w Łodzi. Po wojnie została ona przekazana tamtejszemu Archiwum Miejskiemu funkcjonującemu obecnie jako Archiwum Państwowe w Łodzi. Muzeum w Łodzi zakupiło szczególnie cenne ze swojego punktu widzenia pozycje bezpośrednio związane z polityczną i niepodległościową działalnością Regera: ogółem 969 pozycji. Na księgozbiór ten składają się m.in. prace teoretyków i przywódców socjalistycznych (Marksa, Engelsa, Lassalla, Proudhona, Limanowskiego, Daszyńskiego) oraz materiały dotyczące historii i działalności ugrupowań lewicowych w poszczególnych krajach. Na uwagę zasługują też pieczętowane przez Regera, unikatowe dzisiaj wydawnictwa polskich partii robotniczych i ludowych. Są to różnego rodzaju broszury, prasa, programy, ulotki — m.in. PPS, PSL, SDKPiL, PPSD i innych. Wspomnieć też należy liczne materiały związane ze sprawą polską podczas I wojny światowej (druki NKN i legionowe). Wszystkie pozycje pochodzą z lat 1867–1935. Księgozbiór ten posiada odrębny inwentarz oraz dwa katalogi — alfabetyczny i rzeczowy, dzielący go na 21 działów⁷.

Zdecydowaną większość zbiorów Tadeusza Regera zakupiły w tym samym 1938 roku władze Cieszyna i 28 listopada przekazały Muzeum Miejskiemu. Podczas okupacji hitlerowskiej materiały te szczęśliwie uniknęły zniszczenia. W 1960 roku

przekazane zostały one nowoutworzonemu wówczas Oddziałowi Zabytkowemu Biblioteki Śląskiej w Cieszynie. W 1988 roku po rezygnacji Biblioteki Śląskiej z kurateli nad zbiorami cieszyńskimi, księgozbiór Regera znalazł się w Oddziale Zabytkowym Miejskiej Biblioteki Publicznej w Cieszynie, obecnie funkcjonującym samodzielnie jako Książnica Cieszyńska.

Zbiory Regera tworzą tu odrębny zespół. Inwentarz księgozbioru sporządzony w 1961 roku wykazuje 5023 pozycje. W okresie powojennym do zbioru tego dołączono nieznaną niestety liczbę druków, nie będących własnością Regera. Świadczyć o tym może chociażby występowanie w bibliotece książek z lat 1939—1943.

Zdecydowaną większość tej partii kolekcji stanowią broszury, czasopisma i druki popularne z zakresu szeroko rozumianej problematyki społecznej, z cykli „Rój”, „Latarnia”, „Czerwone Światła”, „Kosmos-Verlag”. Na wzmiankę zasługują też liczne pozycje prawnicze, historyczne i socjalistyczne. W księgozbiorze napotykamy liczne prace na temat m.in. ustawodawstwa pracy, ruchu robotniczego, problemu żydowskiego i stosunków państwo — kościół. Zbiory książkowe Regera w Cieszynie posiadają osobny inwentarz i katalog alfabetyczny. W ich skład wchodzi dokumenty i akta urzędowe, notatki, korespondencja, wycinki z gazet, druki ulotne etc., związane bezpośrednio z osobą T. Regera, bądź z osobami, organizacjami i instytucjami, z którymi współpracował lub których działalnością się interesował. W sumie stanowią one bezcenną bazę źródłową do badań nad historią Śląska Cieszyńskiego w okresie od lat dziewięćdziesiątych XIX w. aż do 1938 r.

W bibliotece Regera znajdowały się też liczne wydawnictwa literackie i albumowe. Zważywszy na wyjątkową pozycję społeczną i zawodową ich właściciela, przypuszczać należy, iż miały one dużą wartość. Tę część księgozbioru zatrzymała dla siebie wspomniana już wcześniej Michalina Regerowa. Ponieważ książki te nie występują obecnie w żadnej znanej bibliotece, należy uznać je za rozproszone.

Nie potrafimy dziś niestety stwierdzić ile pozycji zdołał zgromadzić Reger w ciągu swojego bogatego życia. Wzorem wielu sobie współczesnych nie inwentaryzował on swoich zbiorów. Oszacowanie kolekcji utrudnia też szybkie jej rozproszenie po śmierci właściciela, dołączenie do cieszyńskiej partii zbiorów nieokreślonej liczby druków „obcych” oraz fakt, iż nie znamy ilości książek zatrzymanych przez Michalinę Regerową. Całość zbioru, na podstawie wątpliwych danych jakimi dysponujemy, można ostrożnie ocenić na około 15000 książek i jednostek archiwalnych.

Zbiory Regera stanowią ze zrozumiałych względów jedno z cenniejszych źródeł do najnowszej historii Śląska Cieszyńskiego.

Przypisy

¹ J. Chlebowczyk: *Tadeusz Reger*, „Zaranie Śląskie” 1960, z. 3, s. 405—427.

² W. Zajączkowska: *Zbiór Tadeusza Regera, znanego działacza socjalistycznego ziemi*

cieszyńskiej (przechowywany w Archiwum Państwowym w Łodzi), „Śląski Kwartalnik Historyczny Sobótka” 1964, nr 3—4, s. 511—519.

³ A. Wadowski: *Księgozbiór Tadeusza Regera w Cieszynie*, „Zaranie Śląskie”, 1966, z. 1, s. 133—136.

⁴ ibidem.

⁵ ibidem.

⁶ ibidem.

⁷ W. Zajączkowska, op. cit., loc. cit.

Andrzej Bąk
CIESZYN

Biblioteka Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie

Każdy proces naukowo-dydaktyczny wymaga zabezpieczenia w postaci bazy materialnej. Jednym ze składników tej bazy jest zapewnienie ogółowi studiujących i kadrze nauczycielskiej odpowiedniej literatury w postaci książek i czasopisma. Tę rolę ma do spełnienia biblioteka — miejsce gdzie gromadzi się, przechowuje i udostępnia czytelnikom odpowiednio dobraną dla nich fachową literaturę. Z tego powodu biblioteka pełni ważną funkcję i jest istotnym ogniwem w procesie nauczania, gdyż jej księgozbiór i sposób jego udostępnienia ma duży wpływ na sprawność studiów.

Te zadania stara się realizować Biblioteka Filii, która odziedziczyła księgozbiór po Studium Nauczycielskim, Liceum Pedagogicznym, Seminarium Nauczycielskim. Co do tych dwóch ostatnich — brak bliższych danych jakim księgozbiorem dysponowała ich biblioteka. Można przyjąć szacunkowo, że do dyspozycji studiujących było w czerwcu 1945 r. około 3000 woluminów; głównie z zakresu pedagogiki, psychologii, literatury pięknej, historii, geografii i dydaktyki nauczania poszczególnych przedmiotów, wydanych w latach dwudziestych i trzydziestych, a nawet niewielka ilość z końca XIX wieku. Te dane szacunkowe wynikają z faktu, że brak jest ksiąg inwentarzowych z pierwszych lat powojennych. Jak wynika z dat zapisów w założonych księgach inwentarzowych, pierwsza rejestracja książek nastąpiła w latach 1948/1949.

Kolejne lata przynosiły systematyczny wzrost księgozbioru, tak, że z chwilą otwarcia pierwszego roku akademickiego w 1971 r. Biblioteka liczyła 25 000 druków zwartych, 15 000 podręczników, 105 druków ciągłych oraz 120 opracowań nutowych.

Pomieszczenia Biblioteki były usytuowane w budynku głównym na parterze w jego lewym skrzydle. Lokal Biblioteki zajmował 304 m² powierzchni magazynowej — 208 m², a czytelnia — 60 m² (38 miejsc dla czytelników). Liczba zarejestrowanych czytelników wynosiła 130. W ciągu lat siedemdziesiątych, ze względu na zmiany profilu kształcenia, przeprowadzono w Bibliotece selekcję księgozbioru, wycofując między innymi tytuły związane z kierunkiem rolniczym

prowadzonym w byłym Studium Nauczycielskim. Przekazano też znaczne ilości tytułów z zakresu historii i filologii polskiej do Katowic i Sosnowca, gdzie jak już wspomniano, te kierunki studiów zostały przeniesione.

W roku 1982 warunki lokalowe Biblioteki uległy poprawie. We wrześniu tego roku rozpoczęto przeprowadzkę do nowych pomieszczeń, zakończoną w październiku. Od tej pory do chwili obecnej warunki te nie zmieniły się. Obecnie ogólna powierzchnia pomieszczeń bibliotecznych wynosi 756 m² w tym magazynów 392 m². Poprzez dobudowanie nadstawek do regałów zwiększono powierzchnię magazynowania książek. Ta zwiększona powierzchnia pozwoli na magazynowanie księgozbioru do 1998 roku. Do tego czasu będzie możliwe uzyskanie nowych pomieszczeń dla potrzeb Biblioteki na parterze budynku.

Personel

W 1971 r. w Bibliotece Filii było zatrudnionych 2 pracowników. Liczba ta z upływem lat zwiększyła się: i tak w ciągu trzech kolejnych lat wynosiła 4, a w 1975—1976 — 6 pracowników. W latach 1977—1983 — 7 pracowników. W następnym roku zatrudniono o jedną osobę więcej. Od 1985 do 1993 r. liczba ta ustabilizowała się na poziomie 11—12 osób, a pod koniec 1994 roku było zatrudnionych w Bibliotece 10 osób; w tym 3 na stanowisku kustosa, 2 osoby — starszego bibliotekarza, 3 — bibliotekarza i jedna osoba bez kwalifikacji. Pięć osób posiada wykształcenie wyższe bibliotekarskie lub równorzędną, 4 osoby średnie wykształcenie bibliotekarskie i 1 osoba wykształcenie średnie inne.

Istotną cechą zespołu pracowniczego Biblioteki jest duże przywiązanie do miejsca pracy i wynikająca stąd minimalna w ostatnich pięciu latach fluktuacja.

Rozrastanie się księgozbioru pod względem ilości woluminów oraz wzrost liczby czytelników, stwarzało konieczność zwiększania w poszczególnych latach liczby zatrudnionych pracowników, którzy w trakcie wykonywania obowiązków służbowych podnosili swe zawodowe kwalifikacje przez podjęcie studiów podyplomowych, studiów bibliotekarskich na wyższym i średnim poziomie lub przez odbywanie specjalistycznych praktyk w Bibliotece Głównej Uniwersytetu Śląskiego. Ogółem od 1971 do 1994 roku przez stanowiska pracownice Biblioteki przewinęło się ok. 33 pracowników.

Kierownikami Biblioteki byli kolejno: mgr Zofia Borkowska-Balcar, która rozpoczęła pracę jeszcze w Studium Nauczycielskim w 1964 r. Od 31.VIII.1974 do 30.VI.1985 Anna Szczawińska zaś od tego czasu do chwili obecnej funkcję tę wykonuje piszący te słowa.

Agendy Biblioteki

1. Wypożyczalnia wraz z katalogami.
2. Czytelnia.
3. Dział gromadzenia.

4. Dział opracowania.
5. Dział dokumentacji źródeł fonicznych i audialnych.

Dwie pierwsze agendy są z punktu widzenia użytkowników najważniejsze, gdyż tam dokonuje się udostępnienie zbiorów. Wraz z rosnącą liczbą studentów funkcjonowanie tych agend zmieniło się z upływem lat i obecnie czytelnia czynna jest od 8.00 do 20.00 i jest ona agendą ogólnodostępną, natomiast wypożyczalnia czynna jest 9.00—14.00, a w niektóre dni — na życzenie czytelników — dłużej. Z wypożyczalni mogą korzystać tylko osoby związane z uczelnią, tzn. studenci, pracownicy naukowo — dydaktyczni i personel administracyjny. Aby umożliwić korzystanie ze zbiorów innym osobom, sprowadza się na ich życzenie dany tytuł do czytelnia, która jak już wspomniano jest agendą ogólnodostępną, gdzie można korzystać ze zbiorów na miejscu.

Dział Gromadzenia. Charakterystyka Zbiorów.

Gromadzenie wydawnictw bieżących jest realizowane na podstawie:

1. dezyderatów pracowników naukowo-dydaktycznych,
2. informacji wydawniczych w czasopiśmie fachowych,
3. ofert wysyłkowych księgarń, różnych instytucji i oficyn wydawniczych,
4. bezpośrednich kontaktów z księgarniami.

Wydawnictwa z lat ubiegłych są uzupełniane:

1. drogą zakupów antykwarycznych,
2. darami od osób prywatnych i wydawców,
3. wymianą międzybiblioteczną.

Zasadniczym kryterium decydującym o doborze wydawnictw jest znajomość problemów i zagadnień będących przedmiotem studiów na poszczególnych kierunkach przez pracowników biblioteki zajmujących się gromadzeniem księgozbioru.

Kierując się tym kryterium Biblioteka gromadzi i uzupełnia piśmiennictwo z większości dziedzin wiedzy i nauki ze szczególnym uwzględnieniem:

1. pedagogiki (metodologia badań pedagogicznych, metodyka nauczania początkowego, pedagogika przedszkolna, pedagogika specjalna, dydaktyka ogólna, metodyka nauczania poszczególnych przedmiotów, teoria kształcenia, pedagogika ogólna, teoria wychowania, wychowanie estetyczne),
2. psychologii (psychologia rozwojowa, wychowawcza, kliniczna, psychopatologia, historia, prawo, teoria psychologii)
3. socjologii (teoria kultury, badania regionalne rozwoju życia kulturalnego i przemiany stylu życia, teoria odbioru sztuki)
4. kształcenia plastycznego (historia, teoria, dydaktyka kształcenia plastycznego),
5. pedagogiki muzycznej (teoria muzyki i folklorystyki muzycznej, dydaktyka wychowania muzycznego, dydaktyka instrumentalna, dydaktyka zespołów muzycznych).

Oprócz wymienionych dyscyplin Biblioteka gromadzi tytuły w mniejszym, lecz na ogół w wystarczającym wyborze z zakresu filozofii (historia i problemy filozofii), nauk politycznych, socjologii, ekonomii, językoznawstwa (problemy językoznawcze w regionie śląskim, dydaktyka nauczania języków obcych, podręczniki), teorii i historii literatury, historii. Biblioteka gromadzi także i posiada wiele wartościowych tytułów z literatury pięknej. Należy też wspomnieć o gromadzeniu i uzupełnianiu literatury regionu cieszyńskiego i reszty województwa bielskiego ze wszystkich dziedzin — szczególnie historii, geografii, folkloru (problemy procesów kulturowych na styku dwóch kultur w warunkach pogranicza), zagadnień społeczno-politycznych.

Biblioteka posiada także, choć w niewielkiej ilości tzw. książki stare, wydane w różnych okresach XIX wieku, reprinty oraz kilka starodruków z XVIII wieku. Zostały one przekazane Bibliotece przez osoby prywatne w formie darów lub nabyte okazjonalnie. Biblioteka dysponuje też wydawnictwami w językach obcych, głównie z dziedziny sztuki i muzyki. Są tu reprezentowane języki: angielski, francuski, niemiecki, rosyjski, czeski oraz — rzadziej — inne języki europejskie. Oprócz wymienionych dyscyplin posiadamy wydawnictwa obcojęzyczne (w niewielkiej ilości) z zakresu pedagogiki, psychologii, socjologii, historii i innych nauk.

Swego rodzaju uniwersalność Biblioteki przejawia się także w gromadzeniu bibliografii, słowników, encyklopedii obejmujących oprócz wymienionych dyscyplin także nauki ścisłe. Te zbiory służą informacjami też osobom spoza uczelni, gdyż są do dyspozycji w czyteli. Aktualnie (pod koniec 1994 roku) księgozbiór Biblioteki Filii obejmuje łącznie z tzw. drukami zwartymi i ciągłymi, broszurami, podręcznikami i nutami przeszło 117 000 woluminów.

A oto jak kształtował się w pięcioletnich odstępach czasu wzrost księgozbioru: 1971 — 41 533 wol.; 1975 — 64 519 wol.; 1980 — 92 257 wol.; 1985 — 107 514 wol.; 1990 — 112 562 wol. i na koniec 1994 — 117 055.

Opracowywanie zbiorów

Biblioteka prowadzi działalność informacyjną indywidualną i zbiorową. Indywidualnemu użytkownikowi służy najczęściej informacja katalogowa, zawierająca wskazówki i wyjaśnienia bibliotekarza ułatwiające czytelnikowi korzystanie z katalogów. Oprócz alfabetycznego, biblioteka posiada katalog rzeczowy systematyczny oparty na Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiątej (wiedza podzielona jest na 10 działów, z których każdy następny znów dzieli się na 10 działów — notacja UKD wykazuje hierarchiczną zależność podziałów, a kolejność symboli zależy od porządku cyfr). Ułatwieniem w korzystaniu z tegoż katalogu jest schemat oraz indeks działów ułożony w porządku alfabetycznym. Biblioteka dysponuje też osobnym katalogiem serii wydawniczych macierzystego księgozbioru, a także katalogiem prac wydawniczych samoistnych, byłych i aktualnych pracowników naukowo-dydaktycznych, które to prace biblioteka przechowuje.

Często udziela się użytkownikowi informacji bibliograficznej, polegającej na wskazaniu odpowiednich bibliografii i wyjaśnieniu sposobów korzystania z nich.

Niejednokrotnie biblioteka udziela informacji rzeczowej, dostarczając gotowej merytorycznej wiadomości. Bardzo często wskazuje się czytelnikowi źródła, w których informacje może znaleźć.

Działalność informacyjną zbiorową biblioteka prowadzi organizując od czasu do czasu tematyczne wystawy książek, udzielając informacji grupom zwiedzającym bibliotekę, a także przeprowadzając lekcje biblioteczne dla studentów. Sporządzony jest również biuletyn nabytków biblioteki, ukazujący się w miarę potrzeby, w formie powielonego maszynopisu, w układzie działowym jednostopniowym. Z tych danych liczbowych wynika, że największy wzrost księgozbioru Biblioteki nastąpił w latach 1971—1985, (a był to okres intensywnego rozwoju Filii), który znalazł swe też odbicie w jego gromadzeniu, profilowaniu i kompletowaniu.

Na podstawie przeprowadzonych wyliczeń kształtuje się on szacunkowo z poszczególnych dyscyplin naukowych następująco:

Pedagogika	22 605 wol.
Psychologia	9 777 wol.
Muzyka	14 376 wol.
Sztuka, Film, Teatr	10 611 wol.
Socjologia, Socjologia kultury, Socjografia	5 631 wol.
Literatura piękna	11 862 wol.
Teoria i historia literatury	3 993 wol.
Krytyka literacka	2 015 wol.
Ogólne zagadnienia nauki	1 433 wol.
Słowniki, Leksykony, Kalendarze	1 266 wol.
Filozofia	4 734 wol.
Religia	1 050 wol.
Ekonomia	2 037 wol.
Prawo	1 316 wol.
Polityka	2 561 wol.
Językoznawstwo	2 435 wol.
Etnografia	2 228 wol.
Nauki stosowane	4 104 wol.
Historia	7 422 wol.
Historia Śląska	1 822 wol.
Region Cieszyński	1 012 wol.
Razem:	113 290 wol.

Biblioteka prenumeruje wiele tytułów prasy krajowej i w skromniejszym zakresie prasę zagraniczną. Czasopisma mają szeroki zakres tematyczny: prasa codzienna, tygodniki, miesięczniki i inne wydawnictwa periodyczne o profilu popularnonaukowym i naukowym. Uzupełniają one na bieżąco wydawnictwa książkowe informacjami o najnowszych osiągnięciach nauki w w/w dyscyplinach.

Jakie są przyczyny braku poszczególnych tytułów poszukiwanych przez czytelników? Pierwszą przyczyną są naturalne ubytki, przez co należy rozumieć zużycie,

zniszczenie i zagubienie książek. Druga przyczyna jest bardziej złożona. Biblioteka jest ściśle związana z funkcjonowaniem uczelni, a jak wiadomo historia tej placówki od początku swego istnienia służącej celom dydaktyczno-wychowawczym obfitowała w różnego rodzaju zmiany i reorganizacje. Na każdym etapie swej działalności, czy to w postaci Seminarium Nauczycielskiego, następnie Liceum Pedagogicznego, poprzez Studium Nauczycielskie i na aktualnej formie Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego kończąc, istniały może nie zasadnicze, ale różniące się potrzeby w zakresie pracy z książką. Z tego też powodu powstały braki w zakresie wydawnictw pedagogicznych i innych, których w danym okresie nie nabywano. Biblioteka stara się uzupełnić istniejące luki drogą zakupów antykwarecznych, wymiany międzybibliotecznej czy mikrofilmów.

Jednakże nie jest rzeczą możliwą uzupełnienie tymi drogami wszystkich braków. Ważne, a brakujące w Bibliotece książki udostępnia się czytelnikowi za pomocą wypożyczeń międzybibliotecznych. Jest to jednak mimo wszystko forma doraźna. Należałoby zatem rozważyć możliwość rozwiązania tego problemu na miejscu, tzn. nawiązania ściślejszej współpracy w zakresie stałej wymiany informacji o zasobach księgozbiorów bibliotek znajdujących się na terenie miasta Cieszyna. Byłby to wstępny krok w kierunku utworzenia kulturowo-oświatowego centrum informacji dla Cieszyna i regionu.

Trzeba też wspomnieć o planach budowy nowego gmachu bibliotecznego i utworzenia tzw. biblioteki centralnej, zintegrowanej z biblioteką miejską i pedagogiczną. Ten problem był rozpatrywany w roku 1988 w ramach planowania organizacji wspomnianego już centrum kulturalno-oświatowego i informacji.

Powołano w tym celu Radę d/s Budowy Biblioteki, która opracowała wstępny projekt programu użytkowego wymienionego obiektu. Wkrótce jednak dyskusje nad tym zamierzeniem zostały przerwane. Przyczyną tego był fakt, że wstępne wyliczenia finansowe wykazywały niemożność realizacji tego przedsięwzięcia. Istnieje jednak opinia, że do budowy w/w Centrum Kulturalno-Oświatowego, a co za tym idzie również i biblioteki, należałoby powrócić w odpowiednio sprzyjającym czasie.

Biblioteka Miejska w Cieszynie

Po likwidacji w 1975 r. Powiatowej Biblioteki Publicznej w Cieszynie Biblioteka Miejska pełniła rolę biblioteki rejonowej, otaczając opieką merytoryczną biblioteki byłego powiatu cieszyńskiego, z wyjątkiem bibliotek publicznych gminy Zembrzydowice. Jednym z podstawowych obowiązków było gromadzenie i opracowanie zbiorów dla podległych bibliotek wiejskich.

1 I 1991 r. Biblioteka Miejska otrzymuje status biblioteki samorządowej. Ma jak najlepiej służyć środowisku w którym działa. Zaspokajanie potrzeb czytelniczych staje się zadaniem nadrzędnym.

16 XII 1991 r. zakończony został I etap remontu kapitalnego budynku przy ul. Głębokiej 15. Biblioteka otrzymała do użytku I, II i III piętro. W styczniu i lutym 1992 r. następuje przeprowadzka zbiorów z tymczasowej siedziby przy ul. Przykopa 14. Uruchomienie czytelni ogólnej oraz wypożyczalni dla dorosłych odbyło się 4 maja. Jednocześnie trwał remont pomieszczeń na parterze i antresoli. II etap remontu kapitalnego zakończony został 23 XII 1992 r. Jeszcze w tym samym miesiącu przeprowadzono zbiory oddziału dla dzieci z dotychczasowego lokalu przy ul. Menniczej 50. Nowa sytuacja lokalowa umożliwia Bibliotece pełnienie niezwykle ważnej roli biblioteki rodzinnej.

7 XII 1992 r., jeszcze przed oficjalnym zakończeniem robót budowlanych otwarto księgarnię „Ex libris” — najmłodszy dział Biblioteki.

Biblioteka prowadzi na terenie miasta 4 filie biblioteczne, 3 o charakterze uniwersalnym i 1 specjalistyczną dla osób niewidomych oraz słabo widzących.

1. Zbiory biblioteczne:

1.1. Stan księgozbioru w dniu 31 XII 1994 r.	137 649 wol.
— w tym: literatura piękna dla dorosłych	49 633 ”
— literatura piękna dla dzieci i młodzieży	22 051 ”
— literatura niebeletrystyczna	65 965 ”
1.2. Stan zbiorów specjalnych w dniu 31.12.1994 r.	9 586 jedn.
— w tym: kasety magnetowidowe	97 ”

kasety magnetofonowe	138 ”
zbiory ilustracyjne	120 ”
płyty	159 ”
przeźrocza	80 ”
zbiory Filii nr 4	8 992 ”

1.3. Uzupełnianie zbiorów:

W 1994 r. przybyło 3 336 woluminów, w tym z zakupu	2 734 wol.
Osoby fizyczne oraz instytucje przekazały w darze	343 ”
Struktura zbiorów zinwentaryzowanych w 1994 r.	

— literatura piękna dla dorosłych	1 815 ”
— literatura piękna dla dzieci i młodzieży	752 ”
— literatura niebeletrystyczna	769 ”

Przy doborze księgozbioru szczególną uwagę zwracano na zakup lektur szkolnych, kompendiów, wydawnictw leksykalnych, encyklopedycznych, książek o charakterze poznawczym dla najmłodszych. Zakupu dokonywano w księgarni „Ex libris”, a publikacje specjalistyczne sprowadzono z 40 wydawnictw. Gromadzone są źródła informacji o ukazujących się nowościach oraz zamówienia i dezyderaty czytelników i bibliotekarzy.

1.4. Selekcja zbiorów:

Wycofano ze zbiorów 13 549 woluminów, w tym w ramach selekcji (książki zdezaktualizowane i zniszczone) — 1 753 wol., przekazano Książnicy Cieszyńskiej 11 109 wol.

1.5. Czasopisma:

Liczba tytułów czasopism bieżących:

— czytelnia ogólna, I p., ul. Głęboka 15	15
— oddział dla dzieci, parter, ul. Głęboka 15	8
— Filia nr 1, ul. Wąska 2	7
— Filia nr 2, ul. Cienciały 1	3
— Filia nr 3, ul. Polna 2	3

Liczba udostępnionych czasopism

	na miejscu	na zewnątrz
— czytelnia ogólna	8 892	283
— oddział dla dzieci	2 091	402
— Filia nr 1	16	465
— Filia nr 2	22	894
— Filia nr 3	—	112

Czasopisma począwszy od poprzedniego numeru, wypożyczane są do domu. Na miejscu dla każdej osoby — dostępne są bieżące numery prasy i czasopism.

2. Czytelnictwo (stan w dniu 31 XII 1994 r.)

2.1. Liczba czytelników	6 849
Struktura wg wieku	
— do lat 15	2 112
— od lat 16 do 19	1 754
— od lat 20 do 29	1 326
— powyżej 30 lat	1 657

Struktura wg zajęcia	
— pracownicy fizyczni	571
— rolnicy	4
— pracownicy umysłowi	923
— młodzież ucząca się	4 441
— wolne zawody (inne)	139
— niezatrudnieni	771
2.2. Liczba wypożyczeń na zewnątrz	134 677
w tym: literatura piękna dla dorosłych	79 492
literatura piękna dla dzieci	34 548
literatura niebeletrystyczna	18 481
czasopisma	2 156
2.3. Liczba wypożyczeń na miejscu	24 346
— w tym: książki	13 325
czasopisma	11 021
Liczba odwiedzin w wypożyczalniach	57 242
Liczba odwiedzin w czytelnich i kącikach
czytelniczych	8 168
- Z usług Filii Specjalistycznej nr 4 przy ul. Srebrnej 6 skorzystało 37 niewidomych czytelników, wypożyczając w ciągu roku 10 825 kaset magnetofonowych. Filia działająca od 1 I 1986 r. posiada 706 tytułów książek mówionych (8955 kaset).
- 3. Praca z dziećmi do lat 15**
- Dzieci do lat 15 stanowią 31% ogółu czytelników. Jest to najliczniejsza grupa użytkowników Biblioteki Miejskiej. W 1994 r. w oddziale dla dzieci zarejestrowanych było 1470 czytelników w tym przedziale wiekowym. Z Filii nr 1 korzystało 297 czytelników do lat 15, z Filii nr 2 — 179, z Filii nr 3 — 164 i Filii nr 4 — 2. Filie uniwersalne — nr 1, 2 i 3 posiadają wydzielony księgozbiór dziecięcy. Księgozbiór oddziału dla dzieci w dniu 31 XII 1994 r. liczył 18 932 woluminy. Działania oddziału dla dzieci zmierzają do zainteresowania książką i biblioteką jak najszerszego kręgu najmłodszych mieszkańców miasta. W samym tylko 1994 roku przygotowano 57 przysposobień bibliotecznych dla szkół podstawowych i przedszkoli. Wzięło w nich udział 1 376 dzieci. Zorganizowano 2 wystawy połączone z prelekcjami (folklorystyczna *Hej koło Cieszyna* i z okazji 100 rocznicy urodzin J. Tuwima) — dla 744 uczniów. Łącznie oddział odwiedziło 87 klas szkół podstawowych (1933 uczniów) i 9 grup dzieci przedszkolnych (187 osób). Oddział przygotował 12 konkursów plastycznych, w których uczestniczyło 118 dzieci; 9 konkursów literackich dla 69 dzieci. W stałych blokach tematycznych: *Godziny dla Rodziny*, *Nasz teatrzyk*, *Koło fortuny*, *Opowiadania Babuni*, *Dyl Bobromir przedstawia* — uczestniczyło 283 dzieci.
- Dla 171 dzieci przygotowano następujące imprezy: balik karnawałowy, 2 spotkania z satyrykiem Gustawem Sajdokiem, mikołajki, inscenizacje z okazji Dnia Matki i *Narodzin Plastusia*. Wyświetlono 52 filmy, które obejrzało 561 dzieci. Na projekcje filmowe przychodziły również dzieci

specjalnej troski. 1475 dzieci w wieku przedszkolnym pod opieką bibliotekarek uczestniczyło w zdobywaniu wiedzy przez zabawę. Różnorakie zajęcia z wykorzystaniem książek o charakterze poznawczym dla najmłodszych pomagają w rozbudzaniu ciekawości dziecka, uczą go samodzielnego myślenia i zachęcają do aktywności twórczej. Dzieci w wieku szkolnym znajdują potrzebne informacje, a także mogą odrabiać lekcje w kąciku czytelniczym.

4. Działalność popularyzatorska

- wystawki z okazji rocznic literackich i historycznych, popularyzujące wiedzę o regionie i tradycjach (56),
- współudział w organizowaniu wystawy książki polskiej na Zaolziu w Bibliotece Miejskiej w Trzyńcu (kwiecień 1994 r.),
- prezentacja w galerii księgarń „Ex libris” prac Jadwigi Smykowskiej, Henryka Jasińskiego, Bronisława Kohuta, Piotra Borowicza, Tomasza Hermy, Stefani Bojdy,
- organizacja I i II Nocy Poetyckiej z udziałem poetów Ziemi Cieszyńskiej i Zaolzia (czerwiec 1993 i 1994 r.),
- spotkania autorskie z Janem Pyszką, Jerzym Kronholdem, Kazimierzem Węgrzynem, Ireną Wyczółkowską, Andrzejem Żurkiem,
- prezentacja sztuki Marka Nowakowskiego *Kiedy ranne wstają zorze* w wyk. Karola Suszki i Marka Mokrowieckiego,
- goszczenie pisarzy czeskich, morawskich, słowackich i polskich (październik 1994 r.).

5. Usługi informacyjne

Udzielono 9 657 informacji, w tym 1421 stanowiły zestawienia tematyczne.

6. Komputerazycja

Ze środków pozabudżetowych zakupiono komputer DTK 486 DX2-50 MHz oraz drukarkę OKI ML 390 FB. W Bibliotece Narodowej nabyto program MAK i przystąpiono do automatyzacji katalogowania zbiorów wypożyczalni dla dorosłych. W 1994 roku opracowano 2000 woluminów, w 1995 roku przewiduje się opracowanie dalszych 7000 woluminów. W 1996 roku rozpocznie się wdrażanie modułu obsługi wypożyczeń w wypożyczalni dla dorosłych, uruchomienie stanowiska dla czytelników planowane jest w 1997 roku. Stworzy ono możliwość przeglądania zawartości katalogu beletrystyki znajdujacej się w wypożyczalni, nowości wydawniczych oraz danych Przewodnika Bibliograficznego, poczynając od 1986 roku. Z automatyzacją prac bibliotecznych związana jest nadzieja na uczestniczenie w nowoczesnej wymianie informacji.

7. Pracownicy działalności podstawowej

— Biblioteka Miejska, ul. Głęboka 15	— 12 etatów
— Filia nr 1, ul. Wąska 2	— 1 etat
— Filia nr 2, ul. Ciencialy 1	— 0,5 etatu
— Filia nr 3, ul. Polna 2	— 0,5 "
— Filia nr 4, ul. Srebrna 6	— 0,3 "

— pracownicy wg zajmowanych stanowisk:

starszy kustosz	— 2 osoby
kustosz	— 1 osoba
starszy bibliotekarz	— 2 osoby
bibliotekarz	— 5 osób
młodszy bibliotekarz	— 6 osób

ANEKS
CZYTELNICTWO I ZBIORY W LATACH 1975—1994

Wyszczególnienie	1975	1980	1985	1990	1994
Czytelnicy	5923	6700	7467	5849	6849
Wypożyczenia na zewnątrz	112753	98782	112768	103336	134677
Wypożyczenia na miejscu	13485	11256	15407	13066	24346
Księgozbiór — stan w dniu 31.XII. (w woluminach)	89214	103388	126109	138981	137649
Zbiory audiowizualne — stan w dniu 31.XII. (w jednostkach inw.)	72	258	626	7914	9549

Hana Hoňková
CZESKI CIESZYN

Biblioteka Muzeum Těšínska w Czeskim Cieszynie

Nieodłączną częścią Muzeum Krajoznawczego w Czeskim Cieszynie jest biblioteka, o księgozbiorze wprawdzie niezbyt licznym, ale znacząca przede wszystkim ze względu na silesiaka, które stanowią większą część jej zbiorów. Powstała przez połączenie kilku księgozbiorów i obecnie liczy ponad 20 000 woluminów. Zbiory biblioteki są obecnie podzielone mniej więcej na pięć zamkniętych zespołów uporządkowanych tematycznie i przedmiotowo. Obok najstarszego pierwotnego zespołu zawierającego około 5 000 woluminów, znanego pod nazwą *biblioteka Silesia*, jest to rozległa fachowa biblioteka podręczna, zbiór współczesnej produkcji regionalnej, zbiór historyczny, zbiór druków jarmarcznych, znaczący zbiór gazet, czasopism oraz kalendarzy i wreszcie, część wyposażenia biblioteki zamku w Ropicy. Znajdziemy tu książki, nie tylko czeskie i polskie, ale także niemieckie, łacińskie i hebrajskie od XVI w. do czasów współczesnych.

W moim komunikacie ograniczę się jedynie do bardzo zwięzłej charakterystyki poszczególnych księgozbiorów z kilku następujących powodów. Przede wszystkim ze względu na odmienną jakość poszczególnych części biblioteki i jej charakteru ogólnego, którym różni się ona wyraźnie od kolekcji historycznych typu biblioteki L.J. Szersznika lub R.G.Tschammera.

Biblioteka muzealna powstała przede wszystkim jako fachowa biblioteka podręczna dla potrzeb pracowników muzeum, dopiero później, po przyłączeniu ksiąźnicy „Silesia”, zbioru starych druków z kolekcji działu historycznego muzeum oraz przez planowe tworzenie zbioru współczesnej produkcji regionalnej, nabrała znaczenia i stała się cennym źródłem informacji do historii i współczesności Śląska Cieszyńskiego. Dlatego też jest dziś licznie odwiedzana przez studiujących i badaczy.

Następnie, ze względu na do dziś jeszcze nie zawsze kompletne i profesjonalne opracowanie zbiorów, spowodowane przede wszystkim przez zmiany organizacyjne, którym podlegało nie tylko muzeum ale i biblioteka. Ta ostatnia była kilkakrotnie przemieszczana do nowych pomieszczeń, większość zbiorów do niedawna była ewidencjonowana w księgach wpływów muzeum jako część kolekcji

muzealnych, zaś ich opracowanie fachowe jest w wielu wypadkach niepełne i niedokładne. Chociaż tworzenie katalogów rozpoczęto już w roku 1958 i utworzono katalogi alfabetyczny i systematyczny (oddzielnie dla „Silesii” i księgozbioru podręcznego), opisy w katalogu są niepełne, często niezgodne z przepisami fachowego opracowania bibliotecznego, a poza tym katalog jest niekompletny. Nie istnieją spisy starych druków, ani bardziej fachowe opracowania.

Założona w 1946 roku, odrębna biblioteka „Silesia”, została przyłączona do ksiąźnicy muzealnej w 1968 roku. Do tego czasu wiele razy zmieniała nie tylko właścicieli, ale i miejsce przechowywania. Była własnością Miejskiej Rady Narodowej (MNV), później Powiatowej Rady Narodowej (ONV) w Czeskim Cieszyńsku; w czasie kiedy jej bibliotekarz J. Bonček został pracownikiem archiwum w Cz. Cieszyńsku, przeszła pod zarząd archiwum. W styczniu 1958 r. została, jako instytucja kulturalna, przekazana do kompetencji Wydziału Oświaty i Kultury (OSK), i przydzielona pod zarząd i administrację muzeum (wówczas powiatowego) jako jego odrębny oddział.

Do podstawy, którą stanowiła prywatna biblioteka Jana Matuli (1875—1946), nauczyciela, a później dyrektora łyżbiickiej szkoły, któremu udało się zebrać około 2 tysięcy woluminów z historii i współczesności Śląska Cieszyńskiego, dołączono konfiskaty i dary osób prywatnych i organizacji. W ten sposób powstała biblioteka licząca ponad 4000 woluminów. Niestety, przez częste przeprowadzki, a nierzadko także z powodu całkowicie nieodpowiednich warunków przechowania, wiele książek uległo zniszczeniu lub zaginęło. Dlatego trudno dziś dokładnie określić, nawet posługując się założoną w 1958 i sukcesywnie do 1962 roku uzupełnianą, księgą wpływów, które z książek pochodzą z księgozbioru Matuli, a które zostały do niego dołączone. Część kolekcji ponadto została przeniesiona do archiwum w Karwinie. Oprócz starych druków, zwłaszcza topografii (Merian) i kronik (Luca, Schickfus) z XVII i XVIII wieku, są tutaj spisy materiału archiwalnego (Stenzel), literatura prawnicza i polityczna oraz obszerny zbiór książek ze wszystkich dziedzin społecznego i kulturalnego życia Śląska Cieszyńskiego XIX i XX wieku. Ważną częścią biblioteki jest zbiór gazet, czasopism i kalendarzy wydawanych na Śląsku Cieszyńskim od połowy XIX wieku i zbiór czasopism specjalistycznych.

Drugim znaczącym zbiorem jest tzw. zbiór historyczny. Do roku 1986 był częścią historycznego dokumentacyjnego księgozbioru muzealnego (stąd nazwa), powstał zaś w większości w wyniku działalności pracowników muzeum w zakresie gromadzenia, poprzez zakupy lub dary. Tworzy go zespół starych druków od XVI—XX wieku, zbiór książek i innych druków o charakterze niejednorodnym, częściowo regionalnym, zawiera jedną z najciekawszych kolekcji poszczególnych wydań kancjonału Trzanowskiego „Cithara Sanctorum” i wreszcie zbiór druków jarmarcznych i klocków. Znajdziemy tutaj postylle (r. wyd. 1542 i 1566, drukowane w Pradze, polską Grzegorza z Żarnowca), biblie (polską z roku 1563 tłoczoną w Brześciu Litewskim, niemiecką M. Lutra z r. 1706, łacińską z 1761), kancjonały i modlitewniki powszechnie używane na Śląsku Cieszyńskim (Trzanowski, Kleych, Kunvaldský, Liberda, Onderek, Fryčaj, kat. „Slaviček rajský” Božana) i wiele innych. Znajdziemy tutaj także „Summa Teologica” Tomasza z Akwinu, drukowaną w Antwerpii w 1661 r., „Historie cyrkevní” Eusebia Pamfilii wydaną

u Daniela Adama z Veleslavina na Starym Mieście Praskim w r. 1544, czy „Orbis pictus” Jana Amosa Komeńskiego. Również wybitna jest kolekcja prawie 70 wydań „Cithary” Trzanowskiego z pierwodrukiem z 1636 roku włącznie, albo tak popularne na Śląsku Cieszyńskim, tłoczone w drukarni Prochaski klocki druków jarmarcznych. Obok wydań cieszyńskich są tutaj także druki z takich ośrodków jak: Praga, Hradec Králové, Litomyśl, Chrudim, Jindřichuv Hradec, Mistek, Frydek i Opawa.

Ocalały fragment biblioteki z Ropicy obejmuje ok. 200 książek, szczególnie obcojęzycznej literatury fachowej i rozrywkowej XVII i XIX wieku. Wielka część wyposażenia biblioteki została sprzedana i wywieziona na makulaturę.

Żałuję, że komunikat, który niniejszym przekładem jest tak lakoniczny. Jestem świadoma faktu, że biblioteka wraz z większością zbiorów zasługuje na szczególne opracowanie i o wiele więcej uwagi.

W roku bieżącym będzie stopniowo wprowadzony i uruchamiany zautomatyzowany system biblioteczny. Nowego opracowania doczekała się przede wszystkim biblioteka „Silesia”, zostanie opracowany dla użytkowników czytelnicy biblioteki ogólnie dostępny katalog. Jeśli czas pozwoli, przyjdzie także kolej na fachowe opracowanie starych druków i utworzenie ich kartoteki. W przyszłości liczymy na nowe pomieszczenia, zasadniczo bardziej odpowiednie do przechowywania księgozbioru, który dzięki temu mógłby stać się znakomitym źródłem informacji do badań nad historią regionu.

Bibliografia

Zprávy okresního muzea.

Těšínsko 1959

J. Pilch: Polskie pierwodruki cieszyńskie, Cieszyn 1990.

Jan Matula. „Zwrot” 1980, nr 8, s. 62

Slézští rodáci v Českém písemnictví [v:] Věstník Matice Opavské 1903, s. 28.

(Z českého přeložila Anna Rusnok)

Stefan Król

CIESZYN

Bibliografia publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za rok 1994¹

Sporządzona w Książnicy Cieszyńskiej „Bibliografia publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za rok 1994” jest kontynuacją opublikowanego w 9 tomie *Pamiętnika Cieszyńskiego* podobnego zestawienia za 1993 rok. W stosunku do poprzedniego wyróżnia się ona przede wszystkim rozszerzeniem ilości uwzględnianych czasopism oraz zasięgu ich ukazywania się. O ile „Bibliografia ... za 1993 rok” obejmuje tylko prasę z polskiej części Śląska Cieszyńskiego, to wydanie tegoroczne uwzględnia polskojęzyczną prasę zaolziańską¹. Pozostano przy dotychczasowych kryteriach kwalifikacji artykułów tzn.:

- a) Artykuł ukazał się w lokalnej prasie publikowanej na obszarze Śląska Cieszyńskiego.
- b) Merytorycznie dotyczy dziejów Śląska Cieszyńskiego lub osób z nim związanych przez miejsce swojego urodzenia lub zamieszkania.

Zachowano utworzony w 1993 roku podział działowy, natomiast dokonano kilku drobniejszych zmian w opisie bibliograficznym, oraz sporządzono nowe indeksy. Wprowadzono skróty tytułów czasopism zgodnie z normą bibliograficzną². W dziale X obejmującym materiały biograficzne opisy artykułów zostały uszeregowane w porządku alfabetycznym według nazwiska osoby lub osób, którym artykuł został poświęcony. Nazwiska te zostały ujęte w nawiasy kwadratowe, po nich dopiero następuje właściwy opis bibliograficzny. Wprowadzono też nowy typ indeksów: osobowy, uwzględniający nie tylko nazwiska autorów, lecz także osób, którym poświęcone są publikacje, oraz indeks nazw miejscowości związanych z treścią artykułów. Powyższe indeksy dają o wiele większe możliwości szybkiej orientacji w zawartości artykułów niż wcześniejszy indeks autor-sko-tytułowy.

Tegoroczne wydanie bibliografii jest dwukrotnie obszerniejsze od wydania za rok 1993 zarówno pod względem ilości notowanych artykułów (obecnie 885, w roku 1993—429), jak i uwzględnianych tytułów czasopism (obecnie 31, w ubiegłym roku 16). Pomimo to, autor zwraca się z uprzejmą prośbą do wszystkich Czytelników o nadesłanie informacji o nieuwzględnionych tytułach czasopism.

W szczególny sposób zwracam się tu z prośbą do mieszkańców Zaolzia o pomoc w gromadzeniu informacji na temat lokalnych gazet wydawanych w języku polskim lub dwujęzycznych — polsko-czeskich.

Czasopisma wykorzystane przy sporządzaniu Bibliografii publicystyki historycznej na łamach prasy Śląska Cieszyńskiego za rok 1994:

Rocz.	Tytuł	Używany skrót	Częstot.	Siedziba redakcji
2.	Communio Crucis	—	kwart.	Grn. Łomna
1.	Dziedzictwo	—	mies.	Cieszyn
3.	Dziennik Beskidzki	Dz. Besk.	5 × tyg.	Bielsko-Biała
4.	Echo Jaworza	—	mies.	Jaworze
3.	Effatha	—	mies.	Skoczów
5.	Gazeta Skoczowska	Gaz. Skoczowska	dwutyg.	Skoczów
5.	Gazeta Ustrońska	Gaz. Ustrońska	tyg.	Ustroń
50.	Głos Ludu	—	3 × tyg.	Ostrawa
	Głos Parafialny	—	kwart.	Ustroń
36.	Głos Ziemi Cieszyńskiej	Głos Ziemi Ciesz.	tyg.	Cieszyn
5.	Hit na Granicy	—	tyg.	Cieszyn
2.	Informator Miejski Wisły	Inf. Miejski Wisły	mies.	Wisła
3.	Informator Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Cieszynie	Inf. Paraf. Ew.-Augsb. Ciesz.	dwumies.	Cieszyn
3.	Jasienica	—	mies.	Jasienica
49/50	Jutrzenka ^a	—	mies.	Cz. Cieszyn
19.	Kronika Beskidzka	Kron. Besk.	tyg.	Bielsko-Biała
	Nasza Gazetka ^a	—	dwutyg.	Cz. Cieszyn
3.	Nasza Trójkwieś	—	dwumies.	Istebna
11.	Nowa Formacja	—	dwutyg.	Chybie
2.	Nowe Słowo	—	kwart.	Goleszów
49/50	Ogniwo ^a	—	mies.	Cz. Cieszyn
4.	Panorama Góleszowska	—	mies.	Góleszów
47.	Přítel lidů = Przyjaciel Ludu	—	mies.	Cz. Cieszyn
3.	Szpitolek	—	mies.	Cieszyn
	Terlický Informator = Informator Cierlicki	Terlický Inf. = Inf. Cierlicki	niereg.	Cierlicko
3.	Wiadomości z Ulicy Bielskiej	Wiad. Ul. Bielsk.	niereg.	Cieszyn
1.	Wiadomości znad Piotrówki ^b	—	niereg.	Zebrzydowice
2.	Wiarus	—	kwart.	Cz. Cieszyn
4.	Wieści znad Brennicy	—	mies.	Brenna
3.	Życie Czechowic-Dziedzic	—	dwutyg.	Czechowice-Dziedzice

^a Czasopisma ukazujące się zgodnie z systemem szkolnym (wrzesień—czerwiec); W bibliografii uwzględniono numery od stycznia do grudnia 1994, a więc przynależące do dwóch roczników.

^b Kwerenda niepełna; autor miał dostęp tylko do rocznika niekompletnego.

Skróty stosowane w opisach bibliograficznych.

cz. — część	nry — numery
częstot. — częstotliwość	oprac. — opracował
dod. — dodatek	poz. — pozycja
dwumies. — dwumiesięcznik	R. — rocznik
dwutyg. — dwutygodnik	rocz. — rocznik
Dz. Besk. — Dziennik Beskidzki	red. — redaktor, redakcja
gaz. — gazeta	s. — strona, strony
Głos Ziemi Ciesz. — Głos Ziemi Cieszyńskiej	spec. — specjalny
inf. — informator	tłum. — tłumaczenie
Kron. Besk. — Kronika Beskidzka	tyg. — tygodnik
mies. — miesięcznik	tyt. — tytuł
niereg. — nieregularnie	Wiad. Ul. Bielsk. — Wiadomości z Ulicy Bielskiej
nr — numer	
	zob. — zobacz

Działy bibliografii

I. Historia regionu ogólnie	nry: 1—53
II. Historia poszczególnych miejscowości	nry: 54—212
III. Historia kultury	nry: 213—276
IV. Historia oświaty	nry: 277—323
V. Historia Kościołów i związków wyznaniowych	nry: 324—380
VI. Historia sportu i turystyki	nry: 381—420
VII. Historia ochrony zdrowia	nry: 421—431
VIII. Historia zakładów pracy	nry: 432—456
IX. Wojskowość	nry: 457—486
X. Materiały biograficzne	nry: 487—777
XI. Etnografia i folklor	nry: 778—825
a) podania	
b) zwyczaje	
c) gwara	
d) architektura i sztuka ludowa	
XII. Recenzje i omówienia	nry: 826—885
Indeks osobowy	
Indeks nazw miejscowości	

Przypisy

¹ Bibliografia obejmuje artykuły ukazujące się na łamach prasy lokalnej polskiej części Śląska Cieszyńskiego oraz artykuły z polskiej prasy na Zaolziu a także artykuły w języku polskim z wydawnictw dwujęzycznych polsko-czeskich. Zdecydowana większość uwzględnianych tytułów czasopism jest dostępna w Czytelnicy Książnicy Cieszyńskiej.

² „Zasady skracania tytułów czasopism i wydawnictw zbiorowych”. PN—76/N—01150

I. HISTORIA REGIONU OGÓLNE

1. (AP): Policyjny bilans roku. Dz. Besk. 1994 nr 7 s. 1—2.
Sprawozdanie Policji dot. woj. bielskiego w 1993 roku.
2. BANDOŁA Dariusz: Zabytkowa przyroda. Kron. Besk. 1994 nr 37 s. 26.
Zabytkowe elementy przyrody w woj. bielskim.
3. bp—saw: Harcerstwo polskie w RC. Ognio 1993/4 nr 6 s. 6—7.
Rys historyczny.
4. CHROMIK Grzegorz Marek: Śląsk Austriacki. Życie Czechowic—Dziedzic 1994 nr 1 s. 5.
Historia Śląska Austriackiego od 1742 roku.
5. GALOCZ Janina: Nastin Dějin Těšinska. Zwrot 1994 nr 8 s. 70—73.
Polemika z treściami książki: Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego. Praga—Ostrawa 1992.
6. GAWLIK Stanisław: Zaolzie to szansa. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 48 s. 7, cz. 2 nr 50 s. 7.
Wywiad przeprowadzony przez A. Żurka z prezesem polskiego ruchu politycznego na Zaolziu Coexistentia—Wspólnota.
7. GĘBORYŚ Zuzanna: Dawne sąłazsze. Nasza Trójwieś 1994 nr 3—4 s. 9.
Historia specyficznej gospodarki góralskiej w jej schyłkowym okresie. Losy rodzin góralskich Karchów i Łupieżowców.
8. GUZIUR Emanuel: Germanie, Cze-si i my. Zwrot 1994 cz. 1 nr 9 s. 50—55, cz. 2 nr 10 s. 14—17.
Publikowane po raz pierwszy poglądy działacza społecznego z Zaolzia. Post scriptum napisał Stanisław Zahradnik.
9. GUZIUR Oswald: Zaolziańskie „cegiełki” wawelskie. Zwrot 1994 nr 11 s. 30—32.
Ofiarodawcy funduszy na odnowę Wawelu

ze Śl. Cieszyńskiego uwiecznieni na pamiątkowych tabliczkach.

10. JOSIEK Władysław: Ruch Sokoli w życiu społeczności polskiej w kraju nad Olzą. Zwrot 1994 nr 12 s. 27—34.
Historia działalności Towarzystwa — referat wygłoszony na wystawie poświęconej ruchowi Sokolnemu w Nowym Sączu.
11. k.: Pamięć bez nienawiści. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 4 s. 1, 12.
Rozważania dotyczące konfliktu polsko-czeskiego w 1919 roku.
12. (k): Polscy radni. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 48 s. 1.
Wyniki wyborów do rad gmin na Zaolziu.
13. (kan): Wspomnij i pamiętaj. Głos Ludu 1994 nr 12 s. 1—2.
Relacja z uroczystości odsłonięcia pomnika upamiętniającego eksterminację Żydów ze Śl. Cieszyńskiego podczas II wojny św.
14. KOPA Andrzej: O konfederacji. Głos Ludu 1994 nr 15 s. 3.
Plany konfederacji polsko-czechosłowackiej w czasie II wojny światowej.
15. KORZENNY Jan: Morawka Zaolziańska. Głos Ludu 1994 nr 15 s. 3.
Ustalenie granicy w okolicach Morawki na Zaolziu w 1938 roku.
16. tenże: Spław drewna na Podbeskidziu. Ognio 1993/94 nr 7 s. 8—10.
Eksploatacja bogactw naturalnych Beskidów.
17. tenże: Szałaśnictwo w Beskidach. Ognio 1993/94 cz. 3 nr 5 s. 9—10.
Dokończenie artykułu z roku 1993.
18. tenże: Wędrujący przystanek. Głos Ludu 1994 nr 80 s. 3.
Historia nazw stacji kolejowych na Zaolziu.
19. KOPOCZEK Tadeusz: Z dziejów harcerstwa. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 1 s. 6.

Historia harcerstwa polskiego na Śl. Cieszyńskim od 1911 roku do lat trzydziestych.

20. —: *Krajobraz po wyborach*. Głos Ludu 1994 nr 138 s. 1—2.
Wyniki wyborów komunalnych w powiatach zaolziańskich z dnia 20.11.1994.
21. LM.: Powrót do Macierzy. Ognio 1993/94 cz. 1 nr 6 s. 4—5, cz. 2 nr 7 s. 10—11.
Przedruk z: Głos Ziemi Ciesz. R. 38. 1993 nr 42/1664/. s. 8—9.
22. ŁABAJOWA Stefania: Śląsk. Hit na Granicy 1994 nr 9 s. 2—3.
Historia Śląska od XII do XIV wieku.
23. MADEJ Teresa: Weselsze życie. Kron. Besk. 1994 nr 48 s. 6.
Stowarzyszenie Żołnierzy Górników w woj. bielskim.
24. MALY Henryk: Ochotniczy jubileusz. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 16 s. 4.
Osiemdziesiąta rocznica powstania Związku Polskich Straży Pożarnych na Śl. Cieszyńskim.
25. MARCINIUK Krzysztof: Czarne niedziele. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 3.
Sprawozdanie Policji ze stanu bezpieczeństwa na drogach w I półroczu 1994 r.
26. MILERSKI Władysław: Nasze nazwiska. Zwrot 1994 cz. 1 nr 3 s. 24—26, cz. 2 nr 4 s. 15—18, cz. 3 nr 5 s. 54—56, cz. 4 nr 6 s. 50—53, cz. 5 nr 7 s. 19—22, cz. 6 nr 8 s. 36—39, cz. 7 nr 9 s. 28—31, cz. 8 nr 10 s. 31—33, cz. 9 nr 11 s. 34—36.
Rozprawa o pochodzeniu etymologicznym nazwisk ludności.
27. tenże: Odbicie kultury muzycznej w nazwiskach mieszkańców Śląska Cieszyńskiego. Zwrot 1994 nr 1 s. 28—31.
Art. przedstawia historyczny proces kształtowania nazwisk na Śl. Ciesz.
28. NIEMIEC Zdzisław: Bieduj na cze-

skim garnuszku. Kron. Besk. 1994 nr 14 s. 1, 3.

- Dotacja dla społeczności polskiej w RC.
29. NOWAK Krzysztof: Dwa listy z Zaolzia. Zwrot 1994 nr 4 s. 46—47.
Listy mieszkańców Zaolzia do władz polskich w latach 1945—1947.
 30. tenże: Nad syntezą cieszyńskich dziejów. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 20 s. 6—7.
Sprawozdanie z posiedzenia Komisji Historyków Polskich d/s. Śl. Cieszyńskiego, Obruśnik-Radłowska M. zob. poz. 33.
 31. PAŁYGA Artur: Obeliski świętej pamięci. Dz. Besk. 1994 nr 17 s. 1—2.
Losy pomników związanych z okresem PRL na Śl. Cieszyńskim.
 32. POŁOCZKOWA Barbara: Poczta na Śląsku Cieszyńskim. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 3 s. 13, cz. 2 nr 6 s. 12, cz. 3 nr 8 s. 12, cz. 4 nr 9 s. 12, cz. 5 nr 10 s. 12, cz. 6 nr 11 s. 7.
Historia systemu pocztowego na Śl. Cieszyńskim od początku jego kształtowania.
 33. RADŁOWSKA-OBRUŚNIK Martyna: Milczenie złotem. Zwrot 1994 nr 9 s. 48—49.
Wydarzenia 1938 roku i ich wpływ na sytuację ludności polskiej na Zaolziu po 1945 r.
 34. —: *Radni*. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 25 s. 12.
Wyniki wyborów komunalnych z dnia 19.06.1994 w miejscowościach polskiej części Śl. Cieszyńskiego.
 35. RASZKA Kazimierz: SOS dla lasów „Żabiego Kraju”. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 48 s. 4.
Niszczenie lasów w wyniku zanieczyszczeń w ptn. części Śl. Cieszyńskiego.
 36. RUSIECKI Michał: Polski ogień w „Zniczu”. Zwrot 1994 nr 12 s. 38—40.
Znaczenie dla umocnienia polskości Stowarzyszenia Akademików Polskich „Znicz”.

37. SIKORA Władysław: Hetman zbójnicki Ondraszek. Jutrzenka 1993/94 nr 7 s. 22—23.

Historia zbójnictwa na Śląsku Cieszyńskim w XVIII wieku.

38. tenże: Targonik. Jutrzenka 1993/94 nr 9 s. 22—23.

Zbójnictwo na Śląsku Cieszyńskim w XVIII wieku.

39. tenże: Zbójce skarby. Jutrzenka 1993/94 nr 10 s. 22—23.

Zbójnictwo na Śląsku Cieszyńskim w XVIII wieku.

40. tenże: Zbójnicy. Jutrzenka 1993/94 nr 6 s. 22—23.

Zbójnictwo na Śląsku Cieszyńskim w XVIII wieku.

41. —: *Skład nowych rad*. Kron. Besk. 1994 cz. 1 nr 27 s. 3, cz. 2 nr 28 s. 3, cz. 3 nr 29 s. 3, cz. 4 nr 30 s. 3, cz. 5 nr 31 s. 3, cz. 6 nr 32 s. 3.

Wybory do rad gmin w woj. bielskim.

42. SUSKI Jerzy: Zapomniana organizacja. Głos Ziemi Cieszy. 1994 nr 35 s. 6. Stowarzyszenie Akademików Polskich „Znicz”.

43. SZYMIK Jan: Spór o Zaolzie w latach 1943—1946. Gaz. Skoczowska 1994 nr 21 s. 8.

44. SZYMKOWICZ Paweł: O Kłodzko, Głubczyce i Racibórz (1945—1947). Zwrot 1994 nr 9 s. 59—63.

Spory graniczne polsko-czechosłowackie po II wojnie. św.

45. WILAMOWSKA Bożena: Memoriał. Zwrot 1994 nr 7 s. 68—70.

List Cieszyńskich obecnie mieszkających na Mazurach obrazujący ich przywiązanie do miejsca swego pochodzenia.

46. WOŹNIAK Erwin: Drenowanie pól. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 12 s. 6.

Rozwój kultury rolnej w XIX wieku.

47. —: *Wybory samorządowe 1994*. Głos Ludu 1994 nr 135 s. 3—5.

Biogramy i programy kandydatów w wyborach komunalnych w miejscowościach Zaolzia.

48. —: *Wybory za cesarza*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 24 s. 7.

Fragment ustawy z 1849 roku o wyborach gminnych.

49. —: *Wycieczka na dobra Arcyksiężnej Komory*. Gaz. Skoczowska. 1994 nr 17 s. 7.

Relacja z podróży Towarzystwa Rolniczo-Leśnego (pocz. XX w.). Przedruk z gaz. Ślązak — rok i nr nie podany.

50. ZAHRADNIK Stanisław: Olsztyn daleki i bliski. Głos Ludu 1994 nr 15 s. 3. Związki Koła Macierzy Ziemi Cieszyńskiej w Olsztynie ze Śl. Cieszyńskim. Nawiązanie do tradycji współpracy Polaków z Mazur i Śl. Cieszyńskiego.

51. tenże: Wokół Zjazdów PZKO. Zwrot 1994.

cz. 1: Nadzwyczajne Zjazdy PZKO powiatów Cz. Cieszyn i Frysztat, 9 X 1949. nr 1 s. 48—49.

cz. 2: I Zjazd Krajowy PZKO, 26 II 1950. nr 2 s. 26—28.

cz. 3: II Zjazd Krajowy PZKO, 20 V 1951. nr 4 s. 27—29.

cz. 4: III Krajowy Zjazd PZKO, 2 V 1953. nr 5 s. 13—15.

cz. 5: IV Zjazd Delegatów PZKO, 24 IV 1955. nr 6 s. 29—31.

cz. 6: V Jubileuszowy Zjazd Delegatów Kół PZKO, 21 VII 1957. nr 7 s. 37—39.

cz. 7: VI Zjazd PZKO, 23—24 V 1959. nr 8 s. 41—43.

cz. 8: VII Zjazd PZKO, 10 IV 1960. nr 9 s. 31—33.

52. tenże: Wybory komunalne dawniej i dziś. Zwrot 1994 nr 10 s. 10—14.

Wybory gminne na Zaolziu w latach 1920—1994.

53. tenże: Z serca i pracy. Droga do dorobku materialnego Polaków na Za-

olziu. Głos Ludu 1994 cz. 1 nr 33 s. 3, cz. 2 nr 36 s. 3.

Sprawa majątku polskich organizacji na Zaolziu.

II. HISTORIA POSZCZEGÓLNYCH MIEJSCOWOŚCI

Bažanowice

54. —: *Znamienne jubileusze*. Panor. Goleśzowska 1994 nr 6 s. 11.

Jubileusz 70-ciolecia OSP Bažanowice.

Bielsko-Biała

55. BANDOŁA Dariusz: Kolejne ulice zmieniają szyldy. Kron. Besk. 1994 nr 9 s. 8.

Nowe ulice, m.in. gen. Boruty-Spiechowicza, gen. Maczka i ks. Jana Kusia.

56. (bącz): Policyjny rok. Kron. Besk. 1994 nr 3 s. 7.

Sprawozdanie Komendy Wojewódzkiej Policji w Bielsku-Białej.

57. [BOŻEK Jacek]: Świat według Bożka. Kron. Besk. 1994 nr 29 s. 20.

Wywiad przeprowadzony przez Marcina Dłużka z szefem Klubu Ekologicznego „Gaja”, zawiera historię klubu.

58. KASPRZYKOWSKI Artur: Marcowe dni. Kron. Besk. 1994 nr 12 s. 20.

Wystąpienia uczniów szkół średnich Bielska-Białej w 1968 r.

59. tenże: Powoli odchodzą... Kron. Besk. 1994 nr 30 s. 5.

Wspomnienia b. powstańców warszawskich, obecnie zamieszkałych w Bielsku-Białej.

60. KIEREPKA Mirosław: Strażacy wiedzieli wcześniej. Dz. Besk. 1994 nr 211 s. 1, 4.

Odkrycie podziemnego zbiornika wodnego pod centrum Bielska.

61. MADEJ Teresa: Weselsze życie. Kron. Besk. 1994 nr 48 s. 6.

Działalność Stowarzyszenia Żołnierzy-Górników w Bielsku-Białej.

62. TARANTA Bazył: Tajemnica basenu. Kron. Besk. 1994 nr 45 s. 6.

Odkrycie podziemnego zbiornika wodnego w centrum Bielska.

Bładnice

63. MAREK Jan: Spółka pastwiskowa w Bładnicach. Gaz. Skoczowska 1994 nr 8 s. 1, 6.

Rolnicza spółdzielnia funkcjonująca nieprzerwanie od 1912 roku.

Błędowice

64. A.P.: Błędowickie dożynki dawniej i dziś. Zwrot 1994 nr 10 s. 40—41.

Wspomnienie uroczystości dożynkowych sprzed II wojny światowej.

65. A.P.: Historia Tomanówki — Zbożówki — Domu PZKO w Błędowicach (1852—1993). Zwrot 1994 nr 2 s. 28—29.

Historia obiektu, w którym skupiała się działalność kulturalna miejscowości.

66. A.P.: O dawnym Błędowickim „Parku Macierzy” słów kilka (1930—1966). Zwrot 1994 nr 8 s. 40—41.

67. A.P.: Z życia dawnych Błędowic. Zwrot 1994 nr 7 s. 46—50.

Wspomnienia z I połowy XX w.

Bogumin

68. (h): Nowy Bogumin. Głos Ludu 1994 nr 12 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

69. T.G.: 25 [dwudziesta piąta] rocznica odsłonięcia pomnika. Zwrot 1994 nr 6 s. 9—10.

Historia obozu pracy dla Polaków w czasie II wojny światowej, oraz upamiętnienie tegoż po wojnie.

70. —: *Uroczystość wspomnieniowa*. Głos Ludu 1994 nr 45 s. 3.

Historia obozu pracy w Nowym Boguminie w czasie II wojny światowej.

Brenna

71. (kar): Duch Göringa. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 35 s. 5.

Historia domku myśliwskiego na zboczu Czupla w Brennej.

72. —: *Ocalić od zapomnienia*. Wieści znad Brennicy 1994 nr 5—6 s. 4.

Obchody Dni Morza w Brennej w 1933 roku. Przedruk z Gw. Cieszyńskiej z dnia 4.07.1933.

73. POHL Stanisław: Dawne osadnictwo w Brennej. Wieści znad Brennicy. 1994 cz. 1 nr 1—2 s. 5—6, cz. 2 nr 3 s. 4. Historia wsi.

Chybie

74. —: *Gmina po półroczu*. Nowa Formacja 1994 nr 17 s. 6.

Sprawozdanie z wykonania budżetu za I półrocze gminy Chybie.

75. IKAR Paweł: Rycerze św. Floriana. Nowa Formacja 1994 nr 22 s. 4—5. Historia OSP Chybie założonej w 1925 roku.

76. MOTYLEWSKA Janina: Żydzi. Nowa Formacja 1994 cz. 1 nr 16 s. 7; cz. 2 nr 17 s. 7; cz. 3 nr 18 s. 7; cz. 4 nr 19 s. 7; cz. 5 nr 20 s. 7; cz. 6 nr 21 s. 7; cz. 7 nr 23 s. 5.

Wojenne losy ludności żydowskiej z Chybia.

77. SŁONINA Mieczysław: Z archiwum. Nowa Formacja 1994 nr 11 s. 5. Uczniowie klasy I „B” ze szkoły w Chybiu w czerwcu 1934 roku.

Cierlicko

78. biw: Cierlicko-Centrum. Głos Ludu 1994 nr 4 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

79. J.P.: Cierlicko-Kościelec. Głos Ludu 1994 nr 5 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

80. (JAP): I powstał dom... Głos Ludu 1994 nr 110 s. 2.

Historia budowy Domu Polskiego im. Żwirki i Wigury w Cierlicku-Kościelecu.

81. —: *Z lat drugiej wojny światowej*. Inf. Těrlický=Inf. Cierlicki 1994 cz. 1 nr 2 s. 5; cz. 2 nr 3 s. 5; cz. 3 nr 4 s. 8. Wspomnienia mieszkańców.

82. —: *Żywy pomnik pamięci*. Głos Ludu 1994 nr 108 s. 1.

Relacja z otwarcia Domu Polskiego im. Żwirki i Wigury.

Cieszyn

83. JAWORSKI Kazimierz: Wodociąg przetrwał. Głos Ludu 1994 nr 140 s. 2. Historia ujęcia wody dla Cieszyna w Tyrze.

84. KOPOCZEK Tadeusz: Stał w Cieszynie pomnik Legionistów... Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 41 s. 7.

Losy pomnika „Ślązaczki”.

85. —: *Wyniki wyborów*. Hit na Granicy 1994 nr 25 s. 1—2.

Wyniki wyborów komunalnych w Cieszynie.

Czechowice-Dziedzice

86. J.K. (oprac.): Wybory, po wyborach. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 14 s. 1, 4.

Wyniki wyborów komunalnych w Czechowicach-Dziedzicach.

87. WOŹNIAK Erwin: Dawne stawy i mokradła. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 20 s. 5.

Warunki geograficzne terenów, na których leżą Czechowice-Dziedzice.

88. tenże: Gaśnie naftowa lampa. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 4 s. 6.

Elektryfikacja Czechowic-Dziedzic (pocz. XX w.).

89. tenże: Murowane wioski. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 19 s. 7.

Rozwój Czechowic-Dziedzic na przełomie XIX i XX w.

90. tenże: Śmiertelność wśród dzieci. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 7 s. 3.

Dane wg ksiąg parafialnych kościoła św. Katarzyny w Czechowicach z lat 1653—1664.

91. tenże: Związki Czechowic-Dziedzic z Bestwiną. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 7 s. 6.

Dzieje pogranicza Śl. Cieszyńskiego i Ziemi Oświęcimskiej.

Czeski Cieszyn

92. (ACH): Tablica pojednania. Dz. Besk. 1994 nr 182 s. 4.

Odsłonięcie tablicy upamiętniającej zamordowanych w czasie II wojny światowej Żydów — mieszkańców miasta.

93. (DH): Żydom bez wierzących Żydów. Zwrot 1994 nr 10 s. 52—53.

Odsłonięcie tablicy upamiętniającej zagładę cieszyńskich Żydów.

94. —: *Oby pozostali w naszej pamięci*. Głos Ludu 1994 nr 110 s. 1—2.

Tablica-memoriał cieszyńskich Żydów na gmachu b. synagogi w Cz. Cieszynie.

Datynie

95. KOLORZ Alfred: Przeddzień września 1939 roku w Datyniach. Głos Ludu 1994 nr 104 s. 3.

Prowokacje niemieckich bojówek w sierpniu 1939 roku.

96. tenże: W 55 [pięćdziesiątą piątą] rocznicę wybuchu II wojny światowej. Przeddzień września 1939 roku w Datyniach. Zwrot 1994 nr 9 s. 24—25.

Wydarzenia z przełomu sierpnia i września 1939 r. w Datyniach.

Dębowiec

97. MIZIA Rudolf: Z przeszłości Dębowca. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 12 s. 5.

Epizody z przeszłości wsi.

98. MRÓZ Henryk: Nasi sąsiedzi. Panor. Goleszowska 1994 nr 2 s. 3. Informacje na temat gminy Dębowiec.

Drogomyśl

99. GAJDZICA Karol: OSP w Drogomyślu podsumowała swoją działalność. Nowa Formacja 1994 nr 5 s. 3. Sprawozdanie za rok 1993.

100. MACURA Karol: Trumna z kościelnej krypty. Nowa Formacja 1994 nr 18 s. 5.

Losy fundatorów kościoła ewangelickiego w Drogomyślu — baronostwa Kalisch'ów (1737).

Dzięgielów

101. —: *Znamienne jubileusze*. Panor. Goleszowska 1994 nr 6 s. 11.

90 lat OSP Dzięgielów.

Goleszów

102. —: *Informacja o realizacji zadań społeczno-gospodarczych i wykonania budżetu w gminie Goleszów za rok 1993*. Panor. Goleszowska 1994 nr 3 s. 5—8.

103. STANIECZEK Paweł: Realizacja zadań gospodarczych, socjalnych i społeczno-kulturalnych w gminie Goleszów 1990—1994 Panor. Goleszowska. 1994 nr 4 s. 4—6.

104. —: *Statystyka USC ostatniego dziesięciolecia*. Panor. Goleszowska 1994 nr 2 s. 13.

105. SZKUTEK Alicja: Nasze kalendarium. Panor. Goleszowska 1994 cz. 1 nr 1 s. 19; cz. 2 nr 2 s. 19; cz. 3 nr 3 s. 19; cz. 4 nr 4 s. 13.

Kalendarium z lat 1950—1970 na podstawie Głosu Ziemi Cieszyńskiej.

106. WASZUT Teresa: Z dziejów Czytelni Katolickiej w Goleszowie. Nowe Słowo 1994 nr 4 s. 6.

Działalność w okresie od pocz. stulecia do lat dwudziestych.

Grodziec

107. JASZCZUROWSKA Anna: Zespół zamkowo-pałacowy w Grodźcu Śląskim. Jasienica 1994 nr 5 s. 5.

108. WOJTOŃ Tadeusz: Herb Grodźca. Jasienica 1994 nr 12 s. 12.

Herb miejscowości wg XVIII-wiecznej pieczęci.

Istebna

109. —: *Bilans działalności i dokonania pierwszej kadencji samorządu terytorialnego gminy Istebna w l. 1990—1994.* Dod. do: Nasza Trójwieś 1994 nr 6 s. 1—4.

110. —: *Istebna — szkic historyczno-etnograficzny.* Nasza Trójwieś 1994 nr spec. [marzec] s. 2—4.
Historia miejscowości.

111. —: *Jak głosowaliśmy 19 czerwca 1994 r.* Nasza Trójwieś 1994 nr 7 s. 1.

Wyniki wyborów komunalnych.

112. —: *Maria Wysloukowa o Istebnej z lat 1896—1897.* Nasza Trójwieś 1994 nr spec. [marzec] s. 7.

Listy pisane do działaczki ruchu ludowego i jej osobiste wspomnienia; na podstawie Kwart. Opolskiego, rok i nr nie podany.

113. RUCKA Krystyna: Istebna — 200 [dwieście] lat później. Nasza Trójwieś 1994 nr spec. [marzec] s. 14—15.

Omówienie potencjału gminy Istebna.

114. tenże: „Plon niesiemy, plon...” — gminne dożynki Istebna '94. Nasza Trójwieś 1994 nr 10 s. 2—3.

Przebieg uroczystości.

Jabłonków

115. CHROMIK Grzegorz Marek: Jabłonków. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 13 s. 6.

Jeden z odcinków cyklu: Miasta Śląska Austriackiego (pozostałe dot. Śl. Opawskiego.).

116. JACHNICKI Józef: Jabłonkowski bilans. Głos Ludu 1994 nr 21 s. 2.
Sprawozdanie Koła PZKO.

Jasienica

117. (A.J.): Ostatnia sesja Rady Gminy w Jasienicy w kadencji 1990—1994. Jasienica 1994 nr 6 s. 3—4.
Sprawozdanie z działalności Rady w kadencji 1990—94.

118. (A.J.): Wyniki wyborów do Rady Gminy w Jasienicy. Jasienica 1994 nr 9 s. 6.

Wyniki wyborów komunalnych.

119. (J.K.): Analiza działalności Gminnej Biblioteki Publicznej w Jasienicy oraz podległych jej filii za rok 1993. Jasienica 1994 nr 2 s. 6.

120. JOŃCZY Anna: Sprawozdanie z działalności Gminnej Spółki Wodnej w Jasienicy za rok 1993. Jasienica 1994 nr 3 s. 7.

121. MENDREK Olga: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Kultury w Jasienicy za rok 1993. Jasienica 1994 nr 3 s. 8.

Dodatek do tegoż sprawozdania: „Wydarzenia kulturalne” Jasienica 1994 nr 4 s. 5.

Jaworze

122. (ACH): Łużycanie w Jaworzu. Dz. Besk. 1994 nr 146 s. 6.

Prace archeologiczne w Jaworzu — odkrycia fragmentów osady kultury łużyckiej.

123. —: *Czterdziestolecie Koła Gospodyń Wiejskich.* Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 3.

Historia koła w Jaworzu.

124. —: *Dekada pracy jaworzańskiego Towarzystwa.* Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 4.

Dziesięciolecie działalności Towarzystwa Miłośników Ziemi Jaworzańskiej.

125. DOMINIK Rudolf: Historia Jaworza. Echo Jaworza 1994 cz. 21 nr 1(27) s. 16—18; cz. 22 nr 2(28) s. 11—14; cz. 23 nr 3(29) s. 15—17; cz. 24 nr 4(30) s. 12—14; cz. 25 nr 5(31) s. 13—15; cz. 26 nr 6(32) s. 10.

Dokończenie cyklu z poprzedniego roku.

126. —: *Jaki był rok 1993 w Gminie Jaworze?* Echo Jaworza 1994 nr 1(27) s. 14—15.

Sprawozdanie Urzędu Gminy za 1993 rok.

127. JAWORSKI Karol: Szanujmy zabijki Jaworza. Echo Jaworza 1994 nr 4(30) s. 6—7.

Fragmenty dotyczące Jaworza w Topografii R. Kneiffa.

128. KASPRZYKOWSKI Artur: Kamienne tablice. Kron. Besk. 1994 nr 43 s. 30.

Tablice upamiętniające ofiary II wojny światowej w kościele parafialnym w Jaworzu.

129. —: *O Jaworzu na podstawie „Polskiego Przewodnika po Uzdrowiskach” z roku 1904.* Echo Jaworza 1994 cz. 2 nr 1(27) s. 18—19; cz. 3 nr 2(28) s. 10—11.
Dokończenie cyklu z poprzedniego roku.

130. NIKIEL Władysław: W dniu 11 listopada... Echo Jaworza 1994 nr 9(35) s. 3.
Nadanie imienia gen. Stanisława Maczka Szkole Podstawowej nr 3 w Jaworzu oraz obchody Święta Niepodległości.

131. —: *Wyniki czerwcowych wyborów do nowej Rady Gminy Jaworze.* Echo Jaworza 1994 nr 6(32) s. 2.

Karwina

zob. poz. 151.

132. H.P.: Karwina-Henryk. Głos Ludu 1994 nr 4 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

133. J.R.: Karwina-Centrum. Głos Ludu 1994 nr 10 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

134. J.R.: Karwina-Łąki. Głos Ludu 1994 nr 12 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

135. J.R.: Karwina-Nowe Miasto. Głos Ludu 1994 nr 5 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

136. KAZIK Józef: Fryzjera lista śmierci. Głos Ludu 1994 nr 110 s. 3.
Zamordowanie koło szybu Barbara 12 Polaków we wrześniu 1939 roku.

Kisielów

137. [BANOT Jan]: Rycerze św. Floriana. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 19 s. 12.

Wywiad przeprowadzony przez Kazimierza Raszkę z prezesem OSP Kisielów, przedstawiono historię jednostki.

138. GOJNICZEK Wacław: Cselestowie w Kisielowie w XVIII w. Panor. Goleszowska 1994 nr 2 s. 18.

Właściciele wsi Kisielów.

139. GRZĄDZIEL Paweł: Do Panoramy Goleszowskiej. Panor. Goleszowska 1994 nr 7 s. 3.

Historia Kisielowa (zwl. cmentarzy); nawiązanie do art.: Społeczność ewangelicka Kisielowa. Panor. Goleszowska 1994 nr 5 s. 9—10.

Kocobędz

140. PRZECZEK Wiesław: Kocobędzkie miny. Głos Ludu 1994 nr 110 s. 4.
Historia pałacu w Kocobędzu.

Kończyce Wlk.

141. —: *Zamek w Kończycach Wielkich.* Wieści z nad Piotrówki 1994 nr 2 s. 3.
Historia zamku, opis architektoniczny, losy ostatnich właścicieli — rodziny Folwarcznych.

142. JURGAŁA-JURECZKA Joan-

na: Walki o spadek. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 42 s. 12.

Dzieje pałacu i jego właścicieli.

Końska

143. JOSIEK Władysław: Duma o sławie żałosnego dziś reliktu. Zwrot 1994 nr 1 s. 52—54.

Wydarzenia związane z historią wsi Końska.

Kozakowice

144. —: *Znamienne jubileusze*. Panor. Goleszowska 1994 nr 6 s. 11.

70 lat OSP Kozakowice.

Lutynia

145. J.W.: Orłowa-Lutynia. Głos Ludu 1994 nr 7 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

Łąki nad Olzą

zob. poz. 134

146. KULA Józef: Gehenna mieszkańców Łąk. Głos Ludu 1994 nr 109 s. 2. Ofiary okupacji hitlerowskiej w Łąkach n/Olzą.

Łomna

147. KORZENNY Jan: Kolejka leśna w dolinie Łomnej. Głos Ludu 1994 nr 98 s. 4.

Projekt budowy kolejki wąskotorowej w dolinie Łomnej w I poł. XX w.

148. tenże: Łomna przed znanymi rocznicami. Głos Ludu 1994 cz. 1 nr 51 s. 3; cz. 2 nr 54 s. 3.

Czterechsetlecie najstarszej wzmianki źródłowej o Łomnej oraz stulecie kościoła.

149. tenże: Porozmawiajmy o Dolinie Łomnej. Ogniwo 1993/94 cz. 1 nr 8 s. 20—22; cz. 2 nr 9 s. 14—15; cz. 3 nr 10 s. 5—6.

Historia osadnictwa w dolinie Łomnej.

150. tenże: Z historii wójtostwa w Łomnej. Głos Ludu 1994 nr 20 s. 4. Historia wsi Łomna na podstawie dokumentów archiwalnych.

Łyżbice

151. LANC Oskar: Stara część najnowszej dzielnicy. Zwrot 1994 nr 6 s. 16—20.

Historia Łyżbic, dawnej wsi, obecnie dzielnicy Karwiny.

Mosty koło Cieszyna

152. (kan): Pod własnym dachem. Głos Ludu 1994 nr 12 s. 2.

Dziesięciolecie Domu PZKO.

Nawsie

153. —: *Pomnik już jutro*. Głos Ludu 1994 nr 133 s. 1.

Odsłonięcie pomnika pomordowanych partyzantów, wraz z krótką informacją nt. okoliczności tego wydarzenia; zob. też: Pamięć nie może zagać. Głos Ludu 1994 nr 134 s. 2.

Nowe Miasto

zob. poz. 135

Orłowa

zob. poz. 145

154. SIWEK Tadeusz: Klasztor, Zamek i kościół w Orłowej. Jutrzenka 1993/94 nr 6 s. 24.

Historia miejscowości.

Ostrawa

155. KUBICZEK Jan: Pomnik stoi do dziś ... Głos Ludu 1994 nr 55 s. 1—2.

Pomnik upamiętniający strajk górników w Polskiej Ostrawie w 1894 roku.

Podobora

156. (wiek): Ogień niszczył i konserwował. Głos Ludu 1994 nr 93 s. 1—2.

Prace wykopaliskowe w grodzisku w Podoborze.

Ropica

157. LANC Oskar: Ropica dawniej i teraz. Zwrot 1994 nr 8 s. 32—35.

Dzieje miejscowości.

Rzeka

158. LANC Oskar: Stare i nowe oblicze Rzeki. Zwrot 1994 nr 10 s. 28—30.

Historia miejscowości.

Skoczów

159. BALCAR Adamina: Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy społecznej w Skoczowie za 1993 rok. Gaz. Skoczowska 1994 nr 7 s. 3.

160. —: *Historia Skoczowa*. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 28 nr 2 s. 7—8; cz. 29 nr 3 s. 5—6.

Dokończenie pracy drukowanej w poprzednich rocznikach.

161. —: *Informacja (...) o wynikach wyborów do Rady Gminy Skoczów*. Dod. do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 13 s. 1—2.

Wyniki wyborów komunalnych.

162. —: *Informacje źródłowe o ludności żydowskiej na naszym terenie*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 14 s. 6.

Kalendarium obejmujące lata 1631—1863.

163. KOZIEŁ Bolestaw: Wrzesień 1939 r. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 18 s. 1.

Wspomnienia dotyczące początku wojny w Skoczowie. Dalsze części nie ukazały się.

164. M.: Działalność gospodarcza Gminy w 1993 roku. Gaz. Skoczowska 1994 nr 1 s. 2,4.

Sprawozdanie władz gminy Skoczów.

165. MRÓZ Henryk: Nasi sąsiedzi — gmina Skoczów. Panor. Goleszowska 1994 nr 3 s. 9.

Historia gminy Skoczów.

166. —: *Podsumujmy*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 2 s. 3—4.

Sprawozdanie Policji, Straży Miejskiej, Straży Pożarnej i Pogotowia Ratunkowego w Skoczowie za 1993 rok.

167. —: *Sprawozdanie Rady Gminy Skoczów z kadencji 1990—1994*. Dod. do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 11 s. 1—11.

168. —: *Sprawozdanie za 1994 rok*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 26 s. 5.

Sprawozdanie Społecznej Komisji Mieszkaniowej przy U.G. Skoczów.

169. ZUBER Alojzy: Ojciec Święty zaproszony do Skoczowa. Effatha 1994 nr 6(22) s. 1—3.

Zaproszenie w związku z kanonizacją Jana Sarkandra złożone przez delegację miasta.

Stonawa

170. KAZIK Józef: W górniczych mundurach. Głos Ludu 1994 nr 73 s. 2. Rocznica założenia w 1914 roku Stowarzyszenia Umundurowanych Górników w Stonawie.

Strumień

171. —: *[Kalendarium] 1993*. Nowa Formacja 1994 nr 1 s. 8.

Najważniejsze wydarzenia w 1993 roku w gminach Strumień i Chybie.

172. —: *Mniejsza skala inwestycji*. Nowa Formacja 1994 nr 6 s. 3.

Sprawozdanie z działalności inwestycyjnej w gminie Strumień w 1993 r.

173. ORLIK Tadeusz: Pszczelarze. Nowa Formacja 1994 nr 6 s. 5—7.

Historia pszczelarstwa w gminach Strumień i Chybie.

174. —: *Strumień po półroczu*. Nowa Formacja 1994 nr 18 s. 6.

Sprawozdanie z wykonania budżetu w I półroczu w gminie Strumień.

175. WÓJTOWICZ Marian: Korzenie. Nowa Formacja 1994 nr 25 s. 5, 22—23.

Dzieje Strumienia w średniowieczu.

176. tenże: Strzelnica. Nowa Formacja 1994 nr 6 s. 8—9.

Historia strzelnicy w Strumieniu w okresie międzywojennym.

177. ZAWISZA Oskar: Dzieje Strumienia. Nowa Formacja 1994 cz. 59—60 nr 1 s. 7; cz. 61—62 nr 2 s. 7;

cz. 63—64 nr 3 s. 7; cz. 65—66 nr 4 s. 7; cz. 67—68 nr 5 s. 7; cz. 69—70 nr 6 s. 15; cz. 71—72 nr 7 s. 7; cz. 73—74 nr 8 s. 7; cz. 75—76 nr 9 s. 7; cz. 77—78 nr 10 s. 7; cz. 79—80 nr 12 s. 7; cz. 81—82 nr 13 s. 7; cz. 83—84 nr 14 s. 7; cz. 85—86 nr 15 s. 7.

Dokończenie cyklu z ubiegłego roku.

Górna Sucha

178. (wak): Dla upamiętnienia tragicznych dni. Głos Ludu 1994 nr 107 s. 2. Ofiary okupacji w Górnej Suchej.

Szumbark

179. E.J.: Szumbark. Głos Ludu 1994 nr 10 s. 2.

Sprawozdanie Koła PZKO.

Ustroń

180. BUSZKO Henryk: Jak powstały piramidy. Gaz. Ustrońska 1994 nr 6 s. 7. Wspomnienia architekta, projektanta zespołu uzdrowiskowego w Ustroniu—Zawodzie.

181. GAWŁOWSKI Piotr: Wzrost przestępczości. Gaz. Ustrońska 1994 nr 1 s. 3.

Raport Policji w Ustroniu za 1993 rok.

182. [GIEREK Edward]: Miałem silną pozycję. Gaz. Ustrońska 1994 nr 51/52 s. 13—17.

Wywiad przeprowadzony przez Wojśława Suchtę, m.in. o kulisach inwestycji w uzdrowisku Ustroń w latach siedemdziesiątych.

183. MADZIA Gabriela: 50 [pięćdziesiąt] rocznica krwawego czwartku. Gaz. Ustrońska 1994 nr 46 s. 1—2.

Upamiętnienie egzekucji dokonanej 09.11.1944 przez okupantów niemieckich w Ustroniu. Wykaz zamordowanych.

184. MARCINIUK Krzysztof: Z piwnicy do ratusza. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 23 s. 4.

Historia Ratusza w Ustroniu w setną rocznicę budowy.

185. PILCH Józef: Historia pomnika.

Jak budowano pomnik ofiar drugiej wojny światowej w Ustroniu. Gaz. Ustrońska. 1994 nr 44 s. 7.

186. POŁOCZKOWA Barbara: Z przeszłości Ustronia: Budowa Ratusza. Gaz. Ustrońska 1994 nr 8 s. 7.

Fragment jest przedrukiem z art.: „Z przeszłości Ustronia” zamieszczonego w: Kalendarz Cieszyński 1987.

187. —: *Raport Rady Miejskiej kadencji 1990—94*. Gaz. Ustrońska 1994 cz. 1 nr 28 s. 5; cz. 2 nr 29 s. 7; cz. 3 nr 30 s. 7; cz. 4 nr 31 s. 7; cz. 5 nr 32 s. 7; cz. 6 nr 33 s. 7; cz. 7 nr 34 s. 7; cz. 8 nr 36 s. 7; cz. 9 nr 37 s. 7; cz. 10 nr 38 s. 7; cz. 11 nr 39 s. 7; cz. 12 nr 40 s. 7; cz. 13 nr 41 s. 7; cz. 14 nr 42 s. 7; cz. 15 nr 43 s. 7; Sprawozdanie z działalności Rady.

188. —: *100 [sto] lat wodociągów*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 48 s. 1, 7. Okolicznościowa wystawa przypominająca historię funkcjonowania wodociągów w Ustroniu.

189. SUCHTA Wojśław: Cmentarz Żydowski. Gaz. Ustrońska 1994 nr 27 s. 7.

Losy cmentarza w ciągu ostatnich 25 lat.

190. TARNAWIECKI Jacek: Karaliśmy w ostateczności. Gaz. Ustrońska 1994 nr 1 s. 3.

Raport Straży Miejskiej w Ustroniu za rok 1993.

TRĄBSKA-WISŁOCKA Bożena zob. poz. 192.

191. —: *Ustroń w statystyce*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 45 s. 7. Porównanie danych statystycznych z lat: 1989 i 1993.

192. WISŁOCKA-TRĄBSKA Bożena: Krzyże na Równicy. Kron. Besk. 1994 nr 32 s. 23.

Historia i dzień dzisiejszy uzdrowiska Ustroń.

193. —: *Z dziejów uzdrowiska, czyli o Ustroniu w dawnej prasie*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 13 s. 11.

Przedruki fragmentów artykułów dotyczących Ustronia z Gwiazdki Cieszyńskiej i Śląskiej Brygady, lata i nry nie podane.

194. —: *Zbiórce wyniki wyborów do Rady Miejskiej w Ustroniu*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 25 s. 5.

Wybory komunalne z dnia 19.06.1994.

Wisła

195. CZYŻ Anna: Czytelnictwo biblioteczne. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 9 s. 2, 5.

Sprawozdanie z działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wiśle.

196. KROP Jan: Kalendarium. Cz. 4: Wydarzenia o charakterze administracyjnym i gospodarczo-inwestycyjnym. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 1 s. 3—4. Kalendarium obejmuje lata 1963—1991; dokończenie z ub. roku.

197. KUŹNICKI Andrzej: Straż Miejska po roku. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 2 s. 1—2, 5.

Sprawozdanie z działań w roku 1993.

198. TOMICA M.: 70 [siedemdziesiąt] lat OSP. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 12 s. 5—6.

Jubileusz jednostki straży pożarnej w Wiśle-Malinie.

199. —: *Wisła w statystyce*. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 9 s. 3—4.

Dane statystyczne dotyczące gminy Wisła.

200. —: *Wyniki wyborów do Rady Miasta Wisły*. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 7 s. 3. Wyniki wyborów samorządowych.

Zarzecze

201. —: *Dawna moja wieś*. Nowa Formacja 1994 nr 12 s. 5.

Wspomnienia b. mieszkańców Zarzecza spisane przez młodzież z okazji 40. rocznicy wysiedlenia mieszkańców.

202. —: *Jubileusz czterdziestolecia wysiedlenia Zarzeczan 1954—1994*. Hit na Granicy 1994 nr 16 s. 3. Historia wsi.

203. PODSTAWNY Jan: Historię tworzą ludzie. Nowa Formacja 1994 nr 22 s. 5.

Dzieje Zarzecza i jego mieszkańców po wysiedleniu w latach pięćdziesiątych.

204. PRZEMYK Hermina: Powódzie dwudziestego wieku w Zarzeczcu. Nowa Formacja 1994 nr 6 s. 5. Kalendarium.

205. RASZKA Kazimierz: Utopcy z Zarzecza. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 25 s. 4.

Losy mieszkańców zmuszonych do przesiedlenia się z powodu budowy zbiornika wodnego w Goczałkowicach.

206. SŁONINA Mieczysław: Zarzecze. Nowa Formacja 1994 nr 1 s. 5. Zwyczaje dożynkowe w tej wsi w I poł. XX w. na podstawie wspomnień mieszkańców.

207. —: *Zarzecze*. Dod. do: Nowa Formacja 1994 nr 10 s. 1—4. Wspomnienia mieszkańców.

Zebrzydowice

208. TRZASKALIK Arkadiusz: Nie jedną kryje historię. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 13 s. 11.

Zapiski przechowywane w kościele w Zebrzydowicach.

Żywocice

209. E.J.: Tajemnica żywocickiego grobowca wyjaśniona. Głos Ludu 1994 nr 112 s. 2.

Miejsce pochowania ofiar zbiorowej egzekucji z 06.08.1944 r.

210. JONSZTA Erwin: Zapomniany dokument. Głos Ludu 1994 nr 92 s. 3. Historia dokumentu „aktu założenia” wmurowanego w kamieniu węglowym pomnika zamordowanych w Żywocicach.

211. KAZIK Józef: Hołd zmarłym, żywym ku przestrodze. Zwrot 1994 nr 9 s. 9—10.
W rocznicę egzekucji w Żywocicach w 1944 roku.

III. HISTORIA KULTURY

213. A.P.: Czytelnictwo w Błędowicach. Zwrot 1994 nr 6 s. 26—27.

Historia polskiego księgozbioru w Błędowicach na Zaolziu.

214. B.A.: Jubileusz chóru. Panor. Góleszowska 1994 nr 3 s. 1—2.

Historia chóru parafii ew. augsb. w Góleszowie założonego w 1978 roku.

215. CZUPRYNA Paweł: Śpiewają 75 [siedemdziesiąt pięć] lat. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 42 s. 4.

Jubileusz chóru parafii ew.-augsb. w Skoczowie.

216. DH: Kup pan cegielkę. Zwrot 1994 nr 9 s. 43—44.

Dwudziestolecie Oddziału Literatury Polskiej BR w Karwinie.

217. DROST Jacek, MATLAKIEWICZ Antoni: Spotkajmy się za rok. Dz. Besk. 1994 nr 153 s. 4.

Omówienie Tygodnia Kultury Beskidzkiej w Wiśle.

218. DYRGALA Jacek: Czytelnicze Podbeskidzie. Dz. Besk. 1994 nr 86 s. 4.
Podsumowanie roku 1993 w bibliotekach publicznych województwa bielskiego.

219. E.W.: 70 [siedemdziesiąt] lat Domu Robotniczego. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 5 s. 6.

Dzieje placówki kulturalnej powołanej przez Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Siła” w 1924 r.

220. F.B.: Czterdziestolatka „Olza”. Zwrot 1994 nr 5 s. 31.

212. RUSNOK Jan: Żywocice 6 sierpnia 1944 roku. Głos Ludu 1994 nr 92 s. 3.

Opis pacyfikacji wsi, oraz omówienie całości niemieckich masowych zbrodni na Zaolziu.

Rocznica powstania Zespołu Pieśni i Tańca przy ZG PZKO.

221. GŁADYSZ Antoni: Fenomen. Nowa Formacja 1994 nr 11 s. 1, 4, 5, 7.
Amatorski Klub Filmowy „Klasp” w Chybiu.

222. (grak): Ekslibris Michalskiej. Nowa Formacja 1994 nr 25 s. 9.

Zamieszczono ekslibris Emilii Michalskiej z Pruchnej oraz wspomniano o tradycji ekslibrisu w Polsce i na Śl. Cieszyńskim.

223. —: Grupa plastyczna „Wiślanie” przy Muzeum im. Andrzeja Podzorskiego w Wiśle. Inf. Miejski Wiśły 1994 cz. 1 nr 3 s. 3; cz. 2 nr 4 s. 3.

Historia grupy, życiorysy członków.

GRUSZKA-ŁUSZCZEWSKA B. zob. poz. 244.

224. GRZEGORZ Maria: 40 [czterdziesty] jubileusz trzynieckiego „Hutnika”. Zwrot 1994 nr 9 s. 7—8.

Historia chóru „Hutnik” z Trzyńca.

225. tenże: 40 [czterdzieste] urodziny „Hutnika”. Głos Ludu 1994 nr 119 s. 4.
Polski chór „Hutnik” z Trzyńca.

226. (h): Pod znakiem dwu rocznic. Głos Ludu 1994 nr 54 s. 3.

Historia chórów w Boguminie.

227. J.B.: 60 [sześćdziesiąt] lat chóru. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 13 s. 6.

Historia chóru parafii katol. św. Katarzyny w Czechowicach.

228. JANICKI Stanisław: Teatr elektryczny. Z dziejów skoczowskiego kina. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 21 s. 12; cz. 2 nr 22 s. 8.

Kino założone w 1913 roku.

229. —: „Jaworze” śpiewa i tańczy już 25 lat. Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 4.
Jubileusz regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca „Jaworze”.

230. —: Jubileusz „Hutnika”. Inf. Miejski Wiśły 1994 nr 11 s. 5.

Historia Zespołu Śpiewaczego „Hutnik” założonego w 1955.

231. (k): Dzida. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 45 s. 7.

Działalność Dyskusyjnego Klubu Filmowego „Klasp” z Chybia.

232. (K.M.): W sercu Europy. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 21 s. 1, 12.

Relacja z nadania R. Pipesowi tytułu doktora honoris causa UŚ.

233. (K.M.): Wiślanie lubią czytać. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 47 s. 4.

Sprawozdanie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Wiśle.

234. K.R.: Książki w komputerze. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 21 s. 7.

Działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Góleszowie.

235. K.R.: Odrodzony zamek. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 29 s. 4.

Działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Chybiu.

236. kar: Chórzyści z „Kępy”. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 9 s. 4.

Siedemdziesiąt pięć lat chóru ew.-augsb. w Skoczowie.

237. kar: Nie tylko śpiew. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 6 s. 4.

Chór parafii ew.-augsb. w Drogomyślu. (zał. w 1932).

238. (kar): Sarkandreu. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 46 s. 1.

Utworzenie Muzeum Sztuki Sakralnej w Skoczowie w domu urodzenia św. Jana Sarkandra.

239. KARWIŃSKI Franciszek: O Książnicy Cieszyńskiej. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 37 s. 6, 7; cz. 2 nr 39 s. 12; cz. 3 nr 40 s. 6.

Działalność Książnicy Cieszyńskiej.

240. KIEREŚ Małgorzata: Wiślańscy muzykanci — wiślańska muzyka. Inf. Miejski Wiśły 1994 nr 2 s. 3.

Muzycy ludowi z Wiśły.

241. KOPOCZEK Tadeusz: Nie była to sielanka. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 47 s. 6, cz. 2 nr 48 s. 6.

Pierwsze lata funkcjonowania Głosu Ziemi Cieszyńskiej.

242. tenże: Nigdy nie zabrzmiał. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 35 s. 4.

Historia dzwonu mającego upamiętniać śmierć Fr. Żwirki i St. Wigury.

243. ŁĄCZYŃSKA Teresa: Jubileusz Muzeum. Inf. Miejski Wiśły 1994 nr 7 s. 5.

Trzydziestolecie powstania Muzeum Beskidzkiego im. A. Podzorskiego w Wiśle.

244. ŁUSZCZEWSKA-GRUSZKA B. Wyniańczył go Stańczyk. Jasienica 1994 nr 1 s. 6.

Twórczość poety Juliusza Wątroby (ur. 1954 w Rudzicy).

245. ŁYŻBICKI Jan: Chórzyści z Drogomyśla. Nowa Formacja 1994 nr 1 s. 4.

Aktywność muzyczna mieszkańców Drogomyśla wyznania ew.-augsb. na pocz. XX w.

246. —: Mały jubilat. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 44 s. 4.

Czterdzięci lat zespołu regionalnego „Mały Koniaków”.

247. MARCINIUK Krzysztof: Ekspozaty w karczmie. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 24 s. 6.

Historia Muzeum w Wiśle z okazji trzydziestej rocznicy założenia.

248. tenże: Łączy ich polska pieśń. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 41 s. 4.
Czterdziestolecie Polskiego Zespołu Śpiewaczego „Hutnik” z Trzyńca.

249. tenże: Muzealne skarby. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 42 s. 7.
Zasoby Muzeum Beskidzkiego w Wiśle.

250. tenże: Muzeum u stóp Baraniej. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 48 s. 4.
Otwarcie Ośrodka Turystyki Górskiej PTTK na Przysłopie pod Baranią Górą.
MATLAKIEWICZ A. zob. poz. 217.

251. M.D.: Najwięcej czytelników. Gaz. Ustrońska 1994 nr 20 s. 7.
Sprawozdanie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Ustroniu za rok 1993.

252. MRO: Tylko po naszymu. Zwrot 1994 nr 7 s. 13—14.
Historia Koła Macierzy Ziemi Cieszyńskiej w Olsztynie.

253. mt: Ulica dla Dzidy. Dz. Besk. 1994 nr 101 s. 4.
Historia amatorskiego Klubu Filmowego „Klaps” z Chybia.

254. (mus): Tajemniczy obraz. Nasza Gazetka 1994/95 nr 7 s. 10—11.
Tryptyk Franciszka Świdra w szkole podst. w Górnej Suchej powstały w okresie międzywojennym.
OBRUŚNIK-REDŁOWSKA M. zob. poz. 264.

255. OSZELDA Władysław: Cudotwórcy z Chybia. Głos Ludu 1994 nr 143 s. 3.
Dwadzieścia pięć lat amatorskiego Klubu Filmowego „Klaps” w Chybiu.

256. (part): Zaolziański matecznik Polaków. Dz. Besk. 1994 nr 175 s. 1—2.
Otwarcie Domu Polskiego im. Żwirki i Wigury w Cierlicku.

257. PIECHOCKI Andrzej: Absurdalna sytuacja. Gaz. Ustrońska 1994 nr 42 s. 1—2.

Wywiad Gabrieli Madzia z prezesem grupy artystycznej „Brzimy”.

258. —: *Pisał się rok 1949*. Zwrot 1994 nr 12 s. 2—4.

Historia miesięcznika Zwrot w czterdziątą piątą rocznicę powstania.

259. PLINTA Jan: Rola i działalność Zespołu Folklorystycznego „Czantoria” w Lesznej Górnej. Panor. Golezowska. 1994 nr 3 s. 14.

Historia zespołu powstałego w 1970 roku, na podstawie wypowiedzi założycielki Ireny Klimczak.

260. PROBOSZ Jan: Niknące zawody. Gaz. Ustrońska 1994 cz. 1 nr 11 s. 7; cz. 2 nr 12 s. 7; cz. 3 nr 13 s. 8.

Art. dotyczy poszukiwaczy skarbów. Przekład z Gw. Cieszyńskiej, rok i nr nie podany.

261. PRZECZEK Wiesław: Dzieje pewnego fresku. Głos Ludu 1994 nr 131 s. 5.

Odrestaurowanie przez Fr. Świdra swego fresku powstałego w okresie międzywojennym w szkole w Grn. Suchej.

262. PRZECZEK Wilhelm: Dziesięć lat „Nowiny”. Nasza Gazetka 1994/95 nr 3 s. 10—11.

Dziesięć zespołów folklorystyczny przy Polskiej Szkole Podstawowej w Jabłonkowie.

263. RASZKA Kazimierz: Fenomeni z Chybia. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 17 s. 5.

Historia Klubu Filmowego „Klaps” w Chybiu, założonego w 1969 roku.

264. RADŁOWSKA-OBRUŚNIK Martyna: Sylwester antenatów. Zwrot 1994 nr 1 s. 23—25.

Tradycje bałów sylwestrowych w kulturze ludności Zaolzia.

265. RETKA Jerzy: 75 [siedemdziesiąt pięć] lat Chóru Ewangelickiego w Skoczowie. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 1 s. 5; cz. 2 nr 2 s. 7; cz. 3 nr 3 s. 5.

Historia chóru.

266. s: Zapiski biblioteczne. Nowa Formacja 1994 nr 2 s. 5.

Historia powstania punktu bibliotecznego w Chybiu w 45. rocznicę powstania.

267. —: *Sięganie po książkę*. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 39 s. 7.

Działalność Gminnej Biblioteki Publicznej w Chybiu.

268. SOSNA Władysław: Ewangelickie zabytki w Cieszynie. Inf. Paraf. Ew. Augsb. Cieszyn 1994 nr 8 s. 46.

269. STASIEK Ewa: Na ratunek zabytkowym zbiorom. Dz. Besk. 1994 nr 161 s. 4.

Księgozbiory Książnicy Cieszyńskiej.

270. SZKARADNIK Lidia: Z muzealnej biblioteki. Gaz. Ustrońska 1994 nr 51/52 s. 21.

Książki ofiarowane Muzeum w Ustroniu — dary mieszkańców sięgające XVIII w.

271. WĄSOWICZ Irena: Piękny jubileusz. Jasienica 1994 nr 11 s. 12—13.

Trzydziestolecie chóru „Hejnał” z Mazańcowic.

272. (WiG): Dla przyszłych pokoleń. Dz. Besk. 1994 nr 62 s. 4.

Trzydziestolecie Muzeum Beskidzkiego w Wiśle.

273. WÓJTOWICZ Marian: Jubileusz bez obchodów. Nowa Formacja 1994 nr 3 s. 1, 4—5.

Dziesiąta rocznica powstania Miejsko-Gminnego Ośrodka Kultury w Strumieniu.

274. (zn): Cieszyński jesienny jazz. Kron. Besk. 1994 nr 42 s. 26.

Podsumowanie Cieszyńskiej Jesieni Jazzowej i V Dekady Muzyki Organowej i Chóralnej w Cieszynie.

275. (zn): Dyplom za scenę. Kron. Besk. 1994 nr 41 s. 26.

Przegląd repertuaru i osiągnięć Sceny Polskiej Teatru w Cz. Cieszynie.

276. (zn): Staruszek chór. Kron. Besk. 1994 nr 46 s. 27.

Historia chóru „Echo” z Bielska-Białej w siedemdziesiątą piątą rocznicę założenia.

IV. HISTORIA OŚWIATY

277. ATP: Mądra sześćdziesiątka. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 23 s. 4.

Jubileusz Szkoły Podstawowej w Zebrzydowicach.

278. BITTNER Henryka: Myśl o przeszłości, patrz w przyszłość. Głos Ludu 1994 nr 140 s. 1, 3.

Historia Gimnazjum Polskiego w Orłowej i jego następców w osiemdziesiątą piątą rocznicę powstania.

279. BŁANIK Tadeusz: Do kręgu wspomnień. 85 [osiemdziesiąt pięć] lat Gimnazjum w Orłowej. Zwrot 1994 nr 12 s. 5—11.

Historia szkoły.

280. BRODACZ Andrzej: Dumni

szkołą. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 15 s. 5.

Historia Szkoły Podstawowej nr 1 w Skoczowie w dziewięćdziesięciolecie powstania.

281. CZ: 120 [sto dwadzieścia] lat szkoły. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 3 s. 1—2
Historia Szkoły Podstawowej nr 2 w Skoczowie.

282. CZUPRYNA Paweł: Ona ma 120 [sto dwadzieścia] lat. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 4 s. 4.

Historia Szkoły Podstawowej nr 2 w Skoczowie.

283. F.B.: Gimnazjum Polskie w Czeskim Cieszynie na swoim. Zwrot 1994 nr 3 s. 38—39.

Dane dotyczące polskiej średniej szkoły ogólnokształcącej na Zaolziu.

284. GIBIEC Jan: Z dziejów szkoły w Goleszowie. Panor. Goleszowska 1994 cz. 1 nr 3 s. 13.

Historia oświaty w Goleszowie. Historia szkoły założonej w 1800 roku. Następne części nie ukazały się.

285. GRZEGORZ Maria: Trwa, choć wichry wstrząsa światem. 120 [studium] -lecie Polskiej Szkoły w Sibicy. Głos Ludu 1994 nr 40 s. 1—2.

286. (h): 85 [osiemdziesięciopięć] -lecie Gimnazjum. Głos Ludu 1994 nr 138 s. 1.

Jubileusz założenia Gimnazjum Polskiego w Orłowej.

287. JOSIEK Władysław: Dzieje Gimnazjum z polskim językiem nauczania w Czeskim Cieszynie. Zwrot 1994 cz. 1 nr 8 s. 22—27; cz. 2 nr 9 s. 11—15.

288. (k): 922 [dziewięćset dwadzieścia dwa] referaty. Kron. Besk. 1994 nr 22 s. 37.

Dwudziestopięćlecie filii Politechniki Łódzkiej w Bielsku-Białej.

289. K.G.: 120 [sto dwadzieścia] lat Szkoły Podstawowej nr 2. Gaz. Skoczowska 1994 nr 3 s. 1, 4.

Historia szkoły w Skoczowie.

290. KAJZER Karol: Z dziejów szkoły. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 cz. 1 nr 35 s. 11; cz. 2 nr 36 s. 4; cz. 3 nr 37 s. 4.

Historia szkoły w Ochabach.

291. (kar): Odnowienie ślubowania. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 48 s. 4.

Trzydziestolecie Szkoły Podstawowej nr 2 im. S. Żeromskiego w Brennej-Bukowej.

292. KLUZ Halina: Gimnazjum Ewangelickie. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 15 s. 12.

Losy Gimnazjum w I połowie XIX wieku.

293. KRZYŻANEK Grażyna: Bystrzycka szkoła jubilatka. Głos Ludu 1994 nr 66 s. 1, 4.

Jubileusz Polskiej Szkoły Podstawowej w Bystrzycy.

294. KUBICIUS Stanisław, MOLIN-PUCZEK Danuta: Informacja o Liceum Ogólnokształcącym Towarzystwa Ewangelickiego. Inf. Paraf. Ew.-Augsb. Cieszyńskiej 1994 nr 7 s. 34—36.

Sprawozdanie za pierwszy rok nauki w Liceum.

295. MARCINIUK Krzysztof: Grają aż mury pękają. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 21 s. 7.

Historia Państwowej Szkoły Muzycznej w Cieszynie.

296. -: *Matury 94.* Gaz. Skoczowska 1994 nr 12 s. 5.

Sprawozdania dyrekcji szkół średnich w gminie Skoczów.

297. MATUSZEK Otokar: Uczyla kochoć co szlachetne. Głos Ludu 1994 nr 27 s. 3.

Historia Polskiej Szkoły Podstawowej w Grn. Sucheju.

298. MICHEJDA Barbara: Matura po pięciu latach. Głos Ludu 1994 nr 125 s. 4.

MOLIN-PUCZEK D. zob. poz. 294.

299. MRO: Kwiat dyplomacji. Zwrot 1994 nr 5 s. 19—20.

Działalność Towarzystwa Nauczycieli Polskich w RC (z okazji III Zjazdu).

300. NW: 130 [sto trzydzieści] lat „Włókiennika”. Dz. Besk. 1994 nr 200 s. 2.

Rocznica powstania Zespołu Szkół Zawodowych nr 1 w Bielsku-Białej.

301. ORAWSKI Robert: Szkolnictwo zawodowe w Skoczowie do 1945 roku. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 21 s. 7; cz. 2 nr 22 s. 5; cz. 3 nr 23 s. 7; cz. 4 nr 24 s. 7.

302. ORLIK Zygmunt: Szkoły w Zarczu. Nowa Formacja 1994 nr 4 s. 5.

Początki szkolnictwa sięgające końca XVIII w.

303. PAŁAC Lidia: Goleszowskie echa cieszyńskiej szkoły. Panor. Goleszowska 1994 nr 4 s. 1, 8.

Historia szkoły muzycznej w Cieszynie; osoby z gminy Goleszów związane z tą szkołą.

304. paz: Dla polskości dusz i umysłów. Dz. Besk. 1994 nr 82 s. 4.

Siedemdziesiąt pięć lat Liceum Ogólnokształcącego im. M. Kopernika w Bielsku-Białej.

305. PIETRASZEK Wiesław: 72 [siedemdziesiąt dwa] chleby. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 25 s. 6.

Historia szkoły w Hażlachu z okazji stulecia powstania.

306. PIPES Richard: Na szczęście nie było za późno. Tłum. A. Różycki. Dz. Besk. 1994 nr 102 s. 3, 6, 7.

Wykład doktora honoris causa UŚ wygłoszony w Cieszynie 19.05.1994.

307. PUCZEK Jan: Poświęcenie szkoły. Inf. Paraf. ew.-Augsb. Cieszyńskiej 1994 nr 10 s. 16—22.

Oddanie do użytku gmachu Liceum Ogólnokształcącego Tow. Ewangelickiego w Cieszynie.

PUCZEK-MOLIN D. zob. poz. 294.

308. -: *Niektórzy będą powtarzać...* Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 24 s. 1—2.

Wyniki matur w szkołach średnich regionu cieszyńskiego.

309. (ra) (oprac.): Sibicki jubileusz. Głos Ludu 1994 nr 65 s. 1—2.

Historia przedszkola w Sibicy założonego w 1919 roku.

310. RAKOWSKA Małgorzata: Podsumowanie ostatniej kadencji. Głos Ludu 1994 nr 35 s. 1—2.

Sprawozdanie Towarzystwa Nauczycieli Polskich w RC.

311. RASZKA Kazimierz: Szkoła dzięki uporowi. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 25 s. 7.

Historia oświaty rolniczej w Strumieniu.

312. RETKA Jerzy: Rozwój i działalność szkoły zawodowej w Skoczowie w powojennym 40-leciu. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 25 s. 6; cz. 2 nr 26 s. 6.

313. -: *Rok szkolny 1993/94 poza nami.* Panor. Goleszowska 1994 nr 5 s. 14—15.

Sprawozdania dyrekcji szkół podstawowych w gminie Goleszów.

314. RUCKA Krystyna (oprac.): Nowy rok szkolny 1994/95. Nasza Trójwieś 1994 nr 8—9 s. 3.

Omówienie stanu szkolnictwa w gminie Istebna.

315. RYMORZ Urszula: Zarys dziejów ewangelickiej szkoły w Bładnicach Dolnych. Głos Parafialny 1994 nr 1(17) s. 4—5.

316. SZARZEC Paweł: 60 [!]⁶⁰ [sześćdziesiąt] lat Szkoły Podstawowej nr 1. Gaz. Skoczowska 1994 nr 3 s. 4.

Historia szkoły. Uwaga! w tyt. błąd, powinno być: 90 lat...

317. -: *60 [sześćdziesiąt] -lecie szkoły na przestrzeni dwóch wieków zorganizowanego szkolnictwa w Zebrzydowicach.* Wieści z nad Piotrówki 1994 nr 4 s. 2—3.

Historia szkolnictwa w Zebrzydowicach.

318. SZPOK Franciszek Karol: Z dziejów szkolnictwa w Jaworzu. Echo Jaworza 1994 cz. 1: Szkoły publiczne wspólne (1790—1831). nr 6(32) s. 7—8; cz. 2: Szkoły wyznaniowe (1831—1869). nr 7(33) s. 5; cz. 3: Publiczne szkoły wyznaniowe 1869—1902, Publiczna Szkoła Ludowa 1902—1922. nr 8(34) s. 5.

319. WISŁOCKA-TRĄBSKA Bożena: Szkoła na własny rachunek. Kron. Besk. 1994 nr 44 s. 4.

Sytuacja ekonomiczna szkół prywatnych w województwie bielskim.

320. WÓJTOWICZ Marian: 15 [piętnasto]-lecie Liceum Rolniczego w Strumieniu. Nowa Formacja 1994 cz. 1 nr 9 s. 5; cz. 2 nr 10 s. 5.

Historia szkoły.

321. (zn): Patronat Pani Wiktorii. Kron. Besk. 1994 nr 16 s. 26.

Czterdziestolecie Wojewódzkiego Centrum

V. HISTORIA KOŚCIOŁÓW I ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH

324. A.P.: Ewangelicki zbor błędowski połutym 1948. Zwrot 1994 nr 9 s. 34—35. Historia zboru ew.-augsb. w Błędowicach.

325. A.P.: Honorowy prezbiter błędowskiego [zboru], były kurator Adolf Jurczek. Półtel Lidu = Przyjaciół Ludu 1994 nr 11 s. 18.

Działalność w Zborze ew.-augsb. w Błędowicach w latach 1969—1987.

326. BRACHACZEK Wojciech: Z historii Dziedzictwa. Dziedzictwo 1994 nr 1 s. 6

Historia stowarzyszenia „Dziedzictwo bł. Jana Sarkandra”, założonego w 1874 r.

327. BRODA Jan: Parafia ewangelicko-augsburska w Istebnej. Nasza Trójwieś 1994 nr spec. [marzec] s. 12. Historia Kościoła ew.-augsb. w Trójwi.

328. cz: Ćwierćwiecze świątyni. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 20 s. 2. Historia budowy kościoła katol. w Drogo-myślu.

329. CZUPRYNA Paweł: O Maciejskiej. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 35 s. 6.

Historia obrazu Matki Boskiej Kończyckiej na tle historii tej miejscowości.

Wychowania Estetycznego Dzieci i Młodzieży im. Wiktorii Kubisz.

322. (zn): ...W nowym roku szkolnym 1994/95... Jasienica 1994 nr 9 s. 3.

Dane statystyczne dotyczące szkolnictwa w gminie Jasienica.

323. -Żegnaj szkolna ławko. Głos Ludu 1994 nr 78 s. 1—2.

Podsumowanie pracy w polskich szkołach podstawowych na Zaolziu.

330. tenże: Patroni i patronki. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 13 s. 9.

Patroni paraf. katol. na Śląsku Cieszyńskim.

331. [CZEMBOR Henryk]: Sprawozdanie z działalności Parafii Ewangelicko-augsburskiej w Ustroniu w roku 1993. Głos Parafialny 1994 nr 1(17) s. 6—9.

332. (dc): Niezgoda rujnuje. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 6.

Tarcia międzywyznaniowe na Śl. Cieszyńskim w XIX i w I poł. XX w.

333. -Drewniany kościółek. Gaz. Ustronńska 1994 nr 25 s. 3.

Kościółek św. Anny w Nierodzimiu wzniesiony w 1769 roku

334. GIBIEC Karol (oprac.): Społeczność ewangelicka z Kisielowa. Panor. Golezowska 1994 nr 5 s. 9—10.

Historia grupy wyznaniowej. Na podstaw. art. Karola Plinty zamieszczonego w: Nasza Gazetka, rok i nr nie podany.

335. GÓRECKI Stanisław: Najstarszy w Gutach. Głos Ludu 1994 nr 145 s. 2. Najstarsze, istniejące obecnie drewniane kościółki na Zaolziu.

336. GRZĄDZIEL Paweł: Jak Kisielowie

wianie przed II wojną kościół budowali. Panor. Golezowska 1994 nr 4 s. 12.

Historia budowy kościoła katol. w Kisielowie (lata 30-te XX w.).

337. tenże: Kisielowski kościółek. Gaz. Skoczowska 1994 nr 19 s. 6.

Historia drewnianego, barokowego kościoła w Kisielowie (zbud. 1707), który spłonął 04.07.1907.

338. GRZEBIELEC Wojciech: Obraz Matki Boskiej Skoczowskiej. Effatha 1994 cz. 1 nr 3(19) s. 1—2; cz. 2 nr 4(20) s. 3.

339. tenże: 60 [sześćdziesiąt] lat kaplicy bł. Jana Sarkandra. Effatha 1994 nr 5(21) s. 2.

Kaplica na Kaplicówce.

340. GRZOMBA Witold: Statystyka parafii św. Piotra i Pawła. Effatha 1994 nr 1(17) s. 3.

Sprawozdanie za rok 1993.

341. HOLI Franciszek: Przed konsekracją Kościoła Miłosierdzia Bożego w Cieszynie-Kalembycach. Dziedzictwo 1994 nr 7 s. 8.

Historia budowy kościoła katol. w Kalembycach.

342. J.: Z okazji zbliżającej się 50[!] [pięćdziesiątej] rocznicy wybuchu II wojny światowej. Półtel Lidu = Przyjaciół Ludu 1994 nr 8 s. 15.

Historia Kościoła ew.-augsb. na Zaolziu w czasie II wojny św. Uwaga! w tyt. błąd, powinno być 55 rocznicy...

343. JANICKI Syrach: Historia ofiarą znaczone. Communio Crucis 1994 cz. 1 nr 1 s. 19—20; cz. 2 nr 2.

Historia Klasztoru SS. Elżbietanek w Jabłonkowie.

344. tenże: Znak ewangelicznego życia. Głos Ludu 1994 nr 122 s. 1, 3.

Wywiad Danuty Brannej z o. franciszkanem pracującym w Jabłonkowie.

345. JOSIEK Władysław: Wszelkstronna działalność młodzieży ewangelickiej na Śląsku Zaolziańskim w latach międzywojennych. Zwrot 1994 nr 2 s. 16—19.

Historia działalności towarzystw i organizacji ewangelickich w okresie międzywojennym.

346. jsr: Uroczystości stulecia powstania Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Skoczowie. Gaz. Skoczowska 1994 nr 14 s. 1, 6.

Relacja z sesji naukowej, podaje krótką historię gminy wyznaniowej.

347. jur: 150 [sto pięćdziesiąt] lat parafii. Głos Ziemi Ciesz. nr 43 s. 2.

Jubileusz katol. parafii w Pogwizdowie p.w. św. Jana Napomucena.

348. —:Kalendarium Żydowskiej Gminy Wyznaniowej w Skoczowie. Gaz. Skoczowska 1994 nr 14 s. 7.

Kalendarium obejmuje okres 1893—1940.

KANIA D. zob. poz. 354.

349. KIEREŚ Małgorzata: 200 [dwieście] lat Kościoła Dobrego Pasterza w Istebnej. Nasza Trójwieś 1994 nr spec. [marzec] s. 4—6.

Historia kościoła katol. w Istebnej.

350. KORZENNY Jan: Z historii kościoła w Górnej Łomnej. Ogniwo 1993/94 nr 6 s. 21—23.

Dotyczy okresu od XVIII w.

351. -:Kościół w Zebrzydowicach. Wieści z nad Piotrówki 1994 nr 3 s. 3—4.

Historia kościoła katol. w Zebrzydowicach.

352. KOŹDOŃ Witold: Wiekowy zabytek. Gaz. Skoczowska 1994 nr 21 s. 5. Stuletnie organy w kościele katol. p.w. św. Piotra i Pawła w Skoczowie.

353. KOŹDOŃ Witold, SZAFRAŃSKI Marek: Skoczowski męczennik. Dz. Besk. 1994 nr 246 s. 16—17.

Kult św. Jana Sarkandra.

354. LEWANDOWSKA Lucyna, KANIA Dorota: Jubileusz w Strumieniu. *Dziedzictwo* 1994 nr 9 s. 4.

Historia powstania parafii w Strumieniu i przygotowań do obchodów w 1995 roku pięćsetnej rocznicy budowy kościoła p.w. św. Barbary.

355. (mark): „Dobry Pasterz” prowadzi. *Głos Ziemi Cieszy.* 1994 nr 35 s. 7. Historia parafii katol. w Istebnej.

356. (ra) (oprac.): 100 [stu]-lecie kościoła Serca Jezusowego. *Głos Ludu* 1994 nr 128 s. 1.

Historia budowy kościoła OO. Jezuitów w Cz. Cieszyń.

357. (ra): Właściciel najemcą. *Głos Ludu* 1994 nr 119 s. 1.

Dom opieki „Betezda” w Ligotce Kameralnej prowadzony przez Śląski Kościół ew.-augsb. w RC.

358. RUCKA Krystyna: 200 [dwieście] lat kościoła p.w. Dobrego Pasterza w Istebnej — informacje z uroczystej sesji. *Nasza Trójwiś* 1994 nr 3—4 s. 6.

Omówienie sesji historyczno-etnograficznej zorganizowanej 5.03.1994 w Istebnej.

359. RUDZIK Paweł: Żydzi w Skoczowie. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 cz. 1 nr 35 s. 4; cz. 2 nr 37 s. 4; cz. 3 nr 38 s. 7. Historia gminy wyznaniowej do wybuchu II wojny św.

360. SOSNA Władysław: Zjazd ewangelików. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 42 s. 6.

Relacja ze zjazdu ewangelików odbywającego się w Warszawie i w Wiśle.

361. -: *Statystyka parafialna za 1993 rok.* Szpitolek 1994 nr 1(10) s. 8.

Sprawozdanie katol. parafii p.w. św. Jerzego w Cieszyń.

362. STRÓŻCZYK Elżbieta: Jeden dzień w diakonii śląskiej. *Zwrot* 1994 nr 10 s. 19—26.

Działalność charytatywna Kościoła ew.-augsb.

363. tenże: Jezuiści na Śląsku Cieszyńskim. *Zwrot* 1994 nr 12 s. 23—26.

Działalność Towarzystwa Jezusowego na Śl. Cieszyńskim.

364. -: *Synagoga.* Gaz. Skoczowska 1994 nr 14 s. 6.

Historia synagogi żydowskiej w Skoczowie. SZAFRAŃSKI M. zob. poz. 353.

365. TOMALA Karol: Jubileusz kościoła Pana Jezusa w Czeskim Cieszyń. *Dziedzictwo* 1994 nr 9 s. 3.

366. tenże: Pielgrzymki do Matki Boskiej Frydeckiej. *Dziedzictwo* 1994 nr 7 s. 3.

Tradycje pielgrzymek mieszkańców Śl. Cieszyńskiego do Frydka, w którym czczona jest figura M.B.

367. tenże: Z historii parafii św. Marii Magdaleny w Cieszyń. *Dziedzictwo* 1994 cz. 1 nr 3 s. 8; cz. 2 nr 4 s. 4; cz. 3 nr 5 s. 6.

Historia parafii na przełomie XIX i XX w.

368. WG: 60 [sześćdziesięcio]-lecie kaplicy. Gaz. Skoczowska 1994 nr 11 s. 5. Uroczystość poświęcenia kaplicy bł. Jana Sarkandra na Kaplicówce (1934 r.).

369. WILKOSZYŃSKI Alojzy: O Matce Boskiej Gołyskiej. *Nowa Formacja* 1994 cz. 1 nr 11 s. 4; cz. 2 nr 12 s. 6. Historia kultu wizerunku M.B. w Gołyszu i Chybiu.

370. WOŹNIAK Erwin: Dziedziczne dzwony. *Życie Czechowic-Dziedzic* 1994 nr 2 s. 6.

Dzwony kościelne w Czechowicach-Dziedzicach.

371. tenże: Ofiara Jana Sarkandra. *Życie Czechowic-Dziedzic* 1994 nr 5 s. 4. Kult świętego i historia wyznaniowa Czechowic-Dziedzic w XVI w.

372. -: *Z dziejów Dziedzictwa.* *Dziedzictwo* 1994 nr 8 s. 5.

Fragmenty statutu stowarzyszenia

373. -: *Z życia parafii.* *Nasza Misja* 1994 nr 1 s. 6.

Początki skoczowskiej parafii p.w. Matki Bożej Różańcowej w Skoczowie-Górnym Borze; statystyka za rok 1993.

374. [ZAWADA Marian]: Bosi a jednak obuci. Rozmowa z ojcem przełożonym Zakonu Karmelitów Bosych w Górnej Łomnej. *Zwrot* 1994 nr 3 s. 27—30.

Wywiad przeprowadzili: Franciszek Bałon i Dorota Havlik.

375. -: *Zielone Świątki w Świętoszówce.* *Jasienica* 1994 nr 6 s. 5—6.

Historia budowy kościoła katol. p.w. Ducha Św. w Świętoszówce (1989—94).

376. (zn): Czekać na papieża. *Kron. Besk.* 1994 nr 49 s. 35.

Spekulacje na temat wizyty papieża w Skoczowie.

377. ZUBER Alojzy: Sarkandrówka. *Effatha* 1994 nr 2(18) s. 1—2.

Muzeum w budynku urodzenia Jana Sarkandra w Skoczowie.

378. tenże: Z historii naszej parafii. *Effatha* 1994

cz. pt.: Ołtarz św. Józefa. nr 1(17) s. 1

cz. pt.: Ołtarz Matki Boskiej Skoczowskiej. nr 2(18) s. 1.

cz. pt.: Ołtarz Jana Nepomucena. nr 3(19) s. 1; cz. 4(20) s. 1—2.

cz. pt.: Ołtarz Matki Boskiej Fatimskiej. nr 5(21) s. 3.

cz. pt.: Ołtarz św. Wincentego Fereusza. nr 6(22) s. 1—2.

Zabytki kościoła p.w. św. Piotra i Pawła w Skoczowie.

379. ŻUREK Andrzej: Bogu i ludziom. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 51/52 s. 6.

Działalność Zakonu Szpitalnego św. Jana Bożego (Bonifratrów) w Cieszyń.

380. ŻYWCZAK Krzysztof: Indeks dla księdza. *Kron. Besk.* 1994 nr 26 s. 5.

Powołanie Instytutu Teologicznego w Bielsku-Białej (filia PAT w Krakowie).

VI. HISTORIA SPORTU I TURYSTYKI

381. (bezet): Historia „Czarodziejskiej Góry” Dz. Besk. 1994 nr 163 s. 4.

Historia ośrodka szybowcowego na górze Chełm w Goleszowie.

382. CZUDEK Jan: Wspomnienia o szkole szybowcowej na Górze Chełm w Goleszowie. *Panor. Goleszowska* 1994 nr 6 s. 8.

383. DH: Bez majątku, ale może zrehabilitowani...? *Zwrot* 1994 nr 2 s. 12—14. Historia polskiej organizacji „Beskid Śląski” działającej w RC.

384. E.W.: Dziedziczne Koło Polskiego

Towarzystwa Tatrzańskiego. *Życie Czechowic-Dziedzic* 1994 nr 15 s. 5.

Działalność w latach międzywojennych.

385. EM.ER: 80 [osiemdziesięcio]-lecie „Przewodnika po Beskidzie Zachodnim” Kazimierza Sosnowskiego. *Zwrot* 1994 nr 6 s. 57—58.

Turystyka w Beskidach w opracowaniach od końca XIX w.

386. FC: PTTs Beskid Śląski. *Ogniwo* 1993/94 nr 10 s. 4—5.

Historia organizacji założonej w 1909 roku.

387. GRUSZCZYK Edward: K[ub]

S[portowy] „Olimpia” Goleśzów klub z tradycjami. Panor. Goleśzowska 1994 nr 9 s. 1, 3.

Historia klubu.

388. GRZYBEK Maria: Gwiazda ich zagasnąć nie śmie. Dziedzictwo 1994 nr 8 s. 6.

Echa katastrofy Fr. Żwirki i St. Wigury w Cierlicku.

389. IKAR Paweł: Jubileuszowy „Jastrząb”. Nowa Formacja 1994 nr 23 s. 1, 4.

Jubileusz czterdziestolecia Koła Łowieckiego „Jastrząb” w Pruchnej.

390. tenże: Wiejscy gimnastycy. Nowa Formacja 1994 nr 26 s. 11.

Historia sekcji gimnastycznej KS Cukrownik Chybie.

391. J.K.: K[lub] S[portowy] „Kon-takt” Czechowice-Dziedzice. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 14 s. 5.

Historia klubu sportowego założonego w 1949 roku.

392. KLIŚ Józef: Gdzie te alpejki? Dz. Besk. 1994 nr 3 s. 8.

Historia kobiecego narciarstwa polskiego od lat międzywojennych.

393. tenże: Góra dobrych wiatrów. Dz. Besk. 1994 nr 145 s. 6.

Historia ośr. szybowcowego na górze Chełm w Goleśzowie (założonego w 1934 r.).

394. tenże: „Jastrząb” z Goleśzowa. Dz. Besk. 1994 nr 236 s. 21.

Narciarze pochodzący z Goleśzowa (II poł. XX w.).

395. tenże: Od Łaciaka do Fijasa. Dz. Besk. 1994 nr 204 s. 21.

Najlepsi skoczkowie narciarscy z Beskidów.

396. tenże: Ostrze „Stalówek”. Dz. Besk. 1994 nr 209 s. 21.

Historia sekcji siatkówki kobiet BKS Stal Bielsko.

397. tenże: 70 [siedemdziesięcio]-lecie

podokrągu bielskiego. Dz. Besk. 1994 cz. 1: Gdy Puskas strzelał bramki. nr 43 s. 8.

cz. 2: Złote lata Piechniczka. nr 44 s. 8

cz. 3: Eksport talentów. nr 49 s. 8.

cz. 4: 8200 piłkarzy 360 drużyn. nr 51 s. 8.

cz. 5: Gwiazdy i gwiazdki. nr 58 s. 8. Art. dotyczy przeszłości klubów piłki nożnej regionu bielskiego.

398. tenże: Szkoła skoczków. Dz. Besk. 1994 nr 248 s. 12.

Narciarze z BBTS „Włóknarz” Bielsko-Białą.

399. tenże: Talentów nie brakowało... Dz. Besk. 1994 nr 202 s. 8.

Przegląd najlepszych piłkarzy pochodzących z Podbeskidzia.

400. tenże: Tam gdzie olimpijczyków „kuja”. Dz. Besk. 1994 nr 168 s. 8.

Olimpijczycy pochodzący z klubów Bielska-Białej (od 1952 roku).

401. tenże: To już 85 [osiemdziesiąt pięć] lat. Dz. Besk. 1994 nr 42 s. 8.

Historia KS Piast Cieszyn.

402. KLUZ Halina: Ewangelicka olimpiada. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 19 s. 16.

Wyniki zawodów sportowych; omówienie imprezy.

403. LAZAR J.: Rezerwat Barania Góra. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 6 s. 8.

Omówienie obszaru i zasobu rezerwatu.

404. MADZIA Aniela: Wiślańskie koła łowieckie. Inf. Miejski Wisły 1994 cz. 1: Głuszcze. nr 12 s. 4.

cz. 2: Jastrząbek. nr 12 s. 5.

405. MAREK Jan: Skrzydlate hobby. Gaz. Skoczowska 1994 nr 15 s. 5.

Historia skoczowskiego Oddziału Polskiego Związku Hodowców Gołębi Poczтовых, założonego w 1956 roku.

406. (mrc): Mocne uderzenie Trójwsi. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 17 s. 16.

Wyniki Narciarskiego Klubu Sportowego Trójwsi Beskidzka w sezonie 1993/94.

407. RASZKA Kazimierz: Ludzie-ptaki. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 13 s. 4.

Historia ośr. szybowcowego na górze Chełm w Goleśzowie.

408. tenże: Ludzie—ptaki z Chełmu. Panor. Goleśzowska 1994 nr 5 s. 1, 6.

Historia szkoły szybowcowej na górze Chełm w Goleśzowie. Przedruk z: „Kalendarz Cieszyński 1990”.

409. tenże: Od Stali do Beskidu. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 9 s. 16.

Historia siatkówki na Ziemi Cieszyńskiej.

410. tenże: Symbol wytrwałości. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 cz. 1 nr 51/52 s. 10. Historia KS Piast Cieszyn.

411. tenże: Szczęśliwa ręka. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 37 s. 16.

Historia organizacji sportowych w Kończycach Małych.

412. tenże: Uroki polowania. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 51/52 s. 7.

Działalność kół łowieckich na Ziemi Cieszyńskiej.

413. tenże: Z kart cieszyńskiego hokeja. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994

cz. 1: Tłumy nad Bobrówką. nr 2 s. 12.

cz. 2: Ogniwo zastąpiło Piast. nr 3 s. 16.

cz. 3: Mistrzowie zrzeszeń. nr 4 s. 16.

cz. 4: Ostatki w ekstraklasie. nr 5 s. 12.

414. —: Rok mocarzy. Kron. Besk. 1994 nr 2 s. 4.

Podsumowanie sezonu 1993 w sekcji podnoszenia ciężarów Stal Bielsko-Biała.

415. STOKŁOSA Henryk: Sport w szkołach w 1993 roku. Panor. Goleśzowska 1994 nr 1 s. 20.

Osiągnięcia sportowe młodzieży szkolnej w gminie Goleśzów w roku 1993.

416. WOŹNIAK Erwin: Polowania w Czechowicach. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 14 s. 6.

Historia łowiectwa w okolicach Czechowic-Dziedzic w I połowie XX w.

417. ZAHRAĐNIK Stanisław: Przeżyjmy to jeszcze raz. Głos Ludu 1994 nr 92 s. 5.

Udział sportowców z Zaolzia w I Igrzyskach Sportowych Polaków z Zagranicy i Gdańska w Warszawie w 1934 roku; (zawodnicy Polonii Karwina).

418. (zaja): Pieście wróć. Kron. Besk. 1994 nr 22 s. 5.

Podsumowanie sezonu 1993/94 drużyny koszykówki mężczyzn Piasta Cieszyn.

419. (zak): Piłkarze BBTS dali początek. Dz. Besk. 1994 nr 68 s. 8.

Art. z okazji siedemdziesięciolecia piłki nożnej na Podbeskidziu.

420. ŻAK Zbigniew: Najpiękniejsze były początki. Dz. Besk. 1994 nr 208 s. 8.

Polskie narciarstwo w Beskidzie Śląskim (od roku 1928).

VII. HISTORIA OCHRONY ZDROWIA

421. ADAMIEC Zdzisław: Ci z chałupy. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 51/52 s. 12—13.

Opieka nad sierotami, osobami upośledzonymi i starymi w XIX i na pocz. XX w.

422. (ak): Gdy brakuje sił by żyć. Kron. Besk. 1994 nr 5 s. 5.

Problem samobójstw w województwie bielskim.

423. BRACHACZEK Tadeusz: To już

15 [piętnaście] lat. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 5(16) s. 6—7.

Historia Oddziału Intensywnej Terapii Szpitala Śląskiego w Cieszynie.

424. CHWAJOL Bogusław: 20 [dwudziesto] — lecie Polskiego Towarzystwa Medycznego. Głos Ludu 1994 nr 103 s. 2.

Historia działającego w RC stowarzyszenia.

425. (DH): Dwadzieścia lat minęło. Zwrot 1994 nr 10 s. 69—70.

Dwadzieścia lat Polskiego Towarzystwa Medycznego w RC.

426. DORDA Aleksander, **WĘGIEREK** Małgorzata: Powietrze nad Cieszyńem. Hit na Granicy 1994 nr 48 s. 2.

Pomiary zanieczyszczenia powietrza — sprawozdanie za okres: 08.1993—07.1994.

427. —: XXV [dwudziestopięć] — lecie działalności Ośrodka Zdrowia. Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 3.

VIII. HISTORIA ZAKŁADÓW PRACY

432. (bezet): Od „Mewy” do „Polamu”. Dz. Besk. 1994 nr 198 s. 4.

Siedemdziesięciolecie Bielskich Zakładów Podzespołów Lampowych Polar—Bielsko.

433. BUZEK Karol: Ruda żelaza w Śląskich Beskidach. Gaz. Ustrońska 1994 nr 9 s. 7.

Historia hutnictwa w Ustroniu od XVIII wieku. Przedruk z: Rocznik Oddziału PTT w Cieszynie z r. 1934.

434. —: Cementowy ping-pong. Panor. Goleiszowska 1994 nr 10 s. 4—6.

Losy likwidowanej cementowni w Goleiszowie.

435. —: Garbują i eksportują. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 43 s. 13.

Jubileusz powstania ośrodka zdrowia w Jaworzu.

428. KRZANOWSKI Maciej: Praca naszych szpitali w roku 1993 w porównaniu z rokiem 1992. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 1(12) s. 3.

Sprawozdanie roczne dyrektora Szpitala Śląskiego w Cieszynie.

429. STANIECZEK Paweł: Jak to jest z naszym zdrowiem. Panor. Goleiszowska 1994 nr 9 s. 11—12.

Stan zdrowia w gminie Goleiszów w oparciu o dane statystyczne.

430. SZPOK Franciszek Karol: Komu służy sanatorium w Jaworzu. Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 6.

Ośrodek Fizjoterapii i Rehabilitacji w Jaworzu.

WĘGIEREK M. zob. poz. 426.

431. WOŹNIAK Erwin: Początki opieki lekarskiej. Życie Czecho-wic-Dziedzic 1994 nr 11 s. 6.

Art. dotyczy wydarzeń z XIX w.

Historia Zakładów Garbarskich „Skotan” w Skoczowie.

436. IKAR Paweł: Reformowanie spółdzielni. Nowa Formacja 1994 nr 20 s. 1, 4.

Historia Spółdzielni Usług Rolniczych i Melioracyjnych „Agromel” w Chybiu.

437. JAWORSKI Kazimierz: Cieszyński skład drewna. Głos Ludu 1994 nr 115 s. 5.

Przyczynek do historii tzw. Holzplatu w Cieszynie na przeł. XIX i XX w.

438. tenże: Holcplac? Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 40 s. 5.

Przyczynek do dyskusji o położeniu składu drzewnego (Holzplatu) w Cieszynie.

439. KALINA Kornel: Wspomnienie o „UZCE” — nieistniejącym już Zakładzie Przeróbki Węgla Kamiennego w Karwinie — Kopalniach i jego pracowników. Zwrot 1994 nr 12 s. 60—62.

440. KAZIK Józef: Spółdzielnia „Jednota—Jedność” ma 45 lat. Głos Ludu 1994 nr 57 s. 3.

Historia spółdzielni założonej w 1949 roku.

441. tenże: Zapomnienie jest gorsze od śmierci. Głos Ludu 1994 nr 69 s. 3. Rocznicą największej katastrofy górniczej w Zagłębiu Karwińskim z 1894 r.

442. KOPOCZEK Tadeusz: A przecież „Centralnej” nam żal. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 17 s. 5.

Nawiązanie do art. J. Spyry (zob.) Zawiera dodatkowe informacje z historii lokalu.

443. KOŹDOŃ Witold: Zakłady Garbarskie „Skotan” w Skoczowie. Gaz. Skoczowska 1994 nr 24 s. 5.

Historia garbarni w Skoczowie.

444. MSZ: „Brunatny Jeleń” na odstrzał. Dz. Besk. 1994 nr 174 s. 4. Historia hotelu w Cieszynie.

445. NIEMIEC Zdzisław: Fioletowa krowa. Kron. Besk. 1994 m 16 s. 6. Zakłady „Olza” po połączeniu z koncernem Kraft—Jacobs—Suchard.

446. tenże: Nieobliczalna Gajda. Kron. Besk. 1994 nr 36 s. 7. Sytuacja Polifarbu—Cieszyn.

447. tenże: Wyjście z wirazu. Kron. Besk. 1994 nr 46 s. 6.

Sytuacja bielskich zakładów włókienniczych na przestrzeni sześciu lat przekształceń.

448. tenże: Znikająca fabryka. Kron. Besk. 1994 nr 14 s. 7.

Proces upadłościowy fabryki włókienniczej „Bielska Dzianina”.

449. ONDRUSZ Józef: Tragiczne dni czerwca 1894 roku. Głos Ludu nr 69 s. 1, 3.

Stulecie największej katastrofy górniczej w Zagłębiu Karwińskim.

450. (P.CZ.): Kapelusze zawsze modne. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 37 s. 4. Historia Skoczowskiej Fabryki Kapeluszy „Polkap” w siedemdziesięciolecie powstania.

451. PLINTA Jan: Wspomnienie o Stacji Doświadczalnej Oceny Odmian w Puńcowie. Panor. Goleiszowska 1994 nr 1 s. 10.

Historia zakładu działającego w latach 1972—1986.

452. RASZKA Karol: Powroty w niepewność. Nowa Formacja 1994 nr 19 s. 1, 4.

Historia zakładu „Strumet” powstałego w 1972 roku.

453. SIKORA Jerzy (opra.): Spółdzielnia Mleczarska w Bażanowicach. Panor. Goleiszowska 1994 nr 2 s. 9.

454. SPYRA Janusz: Dzieje i upadek „Centralnej”. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 13 s. 3.

Historia restauracji „Centralna” w Cieszynie.

455. —: W rocznicę tragedii. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 25 s. 2.

Historia największej katastrofy górniczej w Zagłębiu Karwińskim, która wydarzyła się 14.06.1894 r.

456. URBACZKA Stanisław: Referat okolicznościowy z okazji 100 [stu]-lecia Banku Spółdzielczego w Istebnej. Nasza Trójwieś 1994 cz. 1 nr 8—9 s. 2—3; cz. 2 nr 10 s. 8—9; cz. 3 nr 11 s. 2—3.

IX. WOJSKOWOŚĆ

457. BADURA Karol: Wspomnienie spod Monte Cassino. *Gaz. Skoczowska* 1994 nr 10 s. 6—7.

Wspomnienia uczestnika bitwy, znanego malarza ur. w Aleksandrowicach.

458. bł (oprac.): Dni goryczy, dni chwały. *Głos Ludu* 1994 nr 9 s. 3.

Konflikt polsko-czeski w styczniu 1919 roku.

459. BORÁK Mečislav: Złe duchy nad Olzą. Tłum. Kazimierz Kaszper, *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 22 s. 12.

Tłumaczenie art. czeskiego historyka dotyczącego tablic poświęconych zaolziańskim Polakom poległym i pomordowanym w czasie II wojny św.

460. BUŁAWA Edward: Chłopcy z Legionu Śląskiego. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 34 s. 7.

Żołnierze Legionów Polskich w I wojnie św. pochodzący ze Śl. Cieszyńskiego.

461. tenże: O pamięć dla Legionistów Śląskich. Zwrot 1994 nr 9 s. 20—24.

Przypomnienie udziału mieszkańców Śl. Cieszyńskiego w walkach Legionów Polskich w I wojnie św.

462. tenże: Pamiętajmy o chłopakach z Legionu Śląskiego. *Głos Ludu* 1994 nr 95 s. 3.

Zaolziacy w Legionach w czasie I wojny św.

463. DANIEL Robert: Nagrodzona agresja. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 cz. 1 nr 4 s. 13; cz. 2 nr 5 s. 4.

Wojna polsko-czeska 1919 r.

464. em. er.: Grupa operacyjna AK „Śląsk Cieszyński”. Rok 1944. Zwrot 1994 nr 4 s. 37—39.

Oddziały podziemia działające na Zaolziu. Plan „Burza” na Śl. Cieszyńskim.

polem.:
ŁABOJ-KLUZ Danuta: List do redakcji. Zwrot 1994 nr 6 s. 66—67.

NOWAK Krzysztof: Burza na Śl. Cieszyńskim. Zwrot 1994 nr 7 s. 70—79.

RUSIECKI Michał: Wymuszona replika. Zwrot 1994 nr 8 s. 63—68.

465. em. er.: Na legionowych szlakach. Zwrot 1994 nr 8 s. 47—51.

Pobyt legionistów Piłsudskiego na Śl. Cieszyńskim w l. 1914—1915.

466. k.: Złe duchy przeszłości. *Kron. Besk.* 1994 nr 23 s. 1, 3.

Opinie czeskich historyków na temat tablic upamiętniających Polaków z Zaolzia poległych i zamordowanych w czasie II wojny św.

467. KLIŚ Józef, STROKA Jacek: Najdłuższe 100 [sto] sekund. *Dz. Besk.* 1994 cz. 1 nr 20 s. 3; cz. 2 nr 25 s. 3.

Działalność konspiracyjna w czasie II wojny św.

468. KLUZ Karol: Na węgierskiej ziemi. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 cz. 1 nr 42 s. 12; cz. 2 nr 44 s. 12; 3 nr 45 s. 12; cz. 4 nr 46 s. 12.

Internowanie polskich żołnierzy po 1939 roku na Węgrzech oczami świadka.

469. KOPOCZEK Tadeusz: 80 [osiemdziesiąt] rocznica legionowego czynu. *Nasza Gazetka* 1994/95 cz. 1 nr 3 s. 16; cz. 2 nr 4 s. 17.

Historia Legionu Śląskiego.

470. tenże: Pomoc przez kolczaste druty. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 14 s. 4. Pomoc cieszyńskich harcerek dla jeńców Stalagu VIII B w Cieszyńcu.

471. KOSSAK-SZCZUCKA Zofia: Wilia w Nawsiu (ze zbioru „Nieznany kraj”). Zwrot 1994 nr 12 s. 52—56.

Opowiadanie poświęcone pobytowi Legionów Polskich w okolicach Jabłonkowa na przełomie 1914 i 1915 roku.

472. —: *Leguny w Jabłonkowie.* *Głos Ludu* 1994 nr 52 s. 1—2.

Seminarium historyczne poświęcone Legionom Polskim i J. Piłsudskiemu.

473. MARTYNEK Władysław: Monte Cassino. *Ogniwo* 1993/94 nr 9 s. 35. Wspomnienia oficera II Korpusu PSZ na Zachodzie, pochodzącego z Zaolzia.

474. —: *Nareszcie będzie gdzie składać kwiaty.* *Głos Ludu* 1994 nr 55 s. 1—2.

Odsłonięcie tablic poświęconych poległym w PSZ i pomordowanym w ZSRR w czasie II wojny św. Zaolziakom.

475. NIEKRASZ Juliusz: Z dziejów AK na Śląsku. *Wiarus* 1994 nr 2 s. 3. Notatka o oddziałach partyzanckich działających na Zaolziu.

476. NOWOK Alojzy: Z myślą o polskim Śląsku Cieszyńskim. Zwrot 1994 nr 11 s. 19—24.

Wspomnienia polskiego oficera urodzonego w Ropicy z wojny 1919—1920 i jego refleksje po utracie Zaolzia w 1920 r.

477. ORLIK Zygmunt: Polskie wojenne drogi ... *Nowa Formacja* 1994 nr 12 s. 4.

Wykaz żołnierzy PSZ na Zachodzie poległych w II wojnie św. a pochodzących z gmin Chybie i Strumień.

478. —: *Pamiętny styczeń 1919.* Zwrot 1994 nr 1 s. 9—17.

Ze wspomnień uczestników wojny polsko-czeskiej.

479. RUSIECKI Michał: 10 [dziesiąty] Pułk Piechoty Ziemi Cieszyńskiej. Zwrot 1994 nr 1 s. 20—22.

Historia jednostki wojskowej formowanej na Śl. Cieszyńskim w l. 1918—19.

STROKA J. zob. poz. 467

480. SZLAUER Lidia: Gdy ucihły strzały powstania. *Skrzynka kontaktowa—Mistrzowice.* Zwrot 1994 nr 8 s. 6—7.

Działalność osób z podziemia związanych z Zaolziem po upadku powstania warszawskiego.

481. SZYMIK Jan: Pamiętny najazd Czechów. *Gaz. Skoczowska* 1994 nr 2 s. 9—10.

Wojna polska-czeska 1919 r.

482. TOBOŁA Otylia: Gra wywiadów. *Głos Ludu* 1994 nr 122 s. 3.

Relacja z konferencji historycznej odbytej w Opawie 4—5.10.1994, poświęconej stosunkom wojskowym polsko-czeskim w okresie międzywojennym. Relacja z wykładu doc. dra J. Gebharta.

483. VALENTA Jaroslav: Urzędnicza sobiepańskość. Tłum. K. Kaszper *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 22 s. 12.

Fragment art. czeskiego historyka dotyczącego tablic upamiętniających Polaków z Zaolzia poległych i zamordowanych w czasie II wojny św.

484. WOŹNIAK Erwin: Szpital wojskowy w Dziedzicach. *Życie Czecho-wic-Dziedzic* 1994 nr 16 s. 7.

Szpital wojskowy w czasie I wojny św. i obóz kwarantanny dla jeńców.

485. ŻUREK Andrzej: Skandal. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 21 s. 4.

Perturbacje wokół odsłonięcia tablic upamiętniających Polaków z Zaolzia poległych i pomordowanych w czasie II wojny św.

486. tenże: Tajemnicza łączniczka. *Głos Ziemi Ciesz.* 1994 nr 16 s. 7.

Epizod z dziejów ZWZ na Śl. Cieszyńskim.

X. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

487. [ANDRZEJEWSKI M.] KRZANOWSKI Maciej: D[okto]r Mieczysław Andrzejewski. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 6 (17) s. 7.

Życiorys dra Mieczysława Andrzejewskiego.

488. [BABIK E.] MAREK Jan: Edwin Babik. Gaz. Skoczowska 1994 nr 22 s. 7. Życiorys urodzonego w Pogórze działacza społecznego, obecnie przebywającego w USA.

489. [BACZYŃSKA A.] BITTMAR Henryka: Sto lat w zdrowiu. Głos Ludu 1994 nr 75 s. 1—2.

Życiorys Amalii Baczyńskiej urodzonej w Stonawie, w stulecie urodzin.

490. [BADURA K.] OSZELDA Władysław: Pod Monte Cassino. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 20 s. 12.

Fragmenty wspomnień malarza Karola Badury z lat wojny (II KP we Włoszech).

491. [BAŁON E.K.] CEJNAR Wanda: Podróże do krajów spełnionych marzeń. Nasza Gazetka 1993/94 nr 10 s. 10—11.

Życiorys Eugeniusza Kornela Bałona urodzonego w Orłowej, obecnie zamieszkałego w Kanadzie, profesora ichtiologii.

[BAKOSZ-DEMEL Z.] zob. poz. 519.

492. [BEREK J.] MIĘKINA Leon: Warszawski Cieszyński. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 11.

Nekrolog Jerzego Berka (1914—94) działacza społecznego i wychowawcy.

493. [BEREK J.] PAŁAC Lidia: Jerzy Berek — miłośnik młodzieży i Ziemi Cieszyńskiej. Panor. Góleszowska 1994 nr 8 s. 4—5.

Biogram b. dyrektora Pałacu Młodzieży w Warszawie, działacza harcerskiego, (1914—94).

494. [BERGER K.] ONDRUSZ Józef:

Karol Berger. Społecznik i autor utworów scenicznych. Ognio 1993/94 nr 9 s. 18—19.

Wspomnienie o działaczu społecznym (1894—1953).

495. [BERGER K.] Saw: O dramatopisarzu Karolu Bergerze. Jutrzenka 1994/95 nr 2. 22—23.

Biogram nauczyciela i działacza społecznego (1894—1953).

496. [BERGER W.A.] BERGER Wiesław Adam: Śląskie kartki. Głos Ludu 1994 cz. 1 nr 1 s. 3; cz. 2 nr 2 s. 3; cz. 3 nr 3 s. 7; cz. 4 nr 4 s. 3; cz. 5 nr 5 s. 3; cz. 6 nr 6 s. 7; cz. 7 nr 7 s. 3; cz. 8 nr 8 s. 3; cz. 9 nr 9 s. 7; cz. 10 nr 10 s. 3; cz. 11 nr 11 s. 5; cz. 12 nr 12 s. 7; cz. 13 nr 13 s. 3; cz. 14 nr 14 s. 3; cz. 15 nr 15 s. 7; cz. 16 nr 16 s. 3; cz. 17 nr 17 s. 3; cz. 18 nr 18 s. 7; cz. 19 nr 19 s. 3; cz. 20 nr 20 s. 5; cz. 21 nr 21 s. 7; cz. 22 nr 22 s. 3; cz. 23 nr 23 s. 3; cz. 24 nr 24 s. 7; cz. 25 nr 25 s. 3; cz. 26 nr 26 s. 3; cz. 27 nr 27 s. 7; cz. 28 nr 28 s. 3; cz. 29 nr 29 s. 3; cz. 30 nr 30 s. 7; cz. 31 nr 31 s. 3; cz. 32 nr 32 s. 5; cz. 33 nr 33 s. 7.

Fragmenty wspomnień.

497. [BERNACIK H. J.] BRACHA-CZEK Tadeusz: D[okto]r n[auk] med. [ycznych] Henryk Juliusz Bernacik (1911—83) — lekarz, ginekolog-położnik, społecznik. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 4 (15) s. 7.

Biogram lekarza.

498. [BERNACIK H. J.] —: Rocznice. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 1 (12) s. 6. Biogramy zmarłych lekarzy pracujących w Cieszynie: J.H. Bernacika, L. Jędrzejczyka i A. Smółki.

499. [BIJOK J.] A.K.: Jan Bijok. Gaz. Skoczowska 1994 nr 23 s. 9.

Biogram skoczowskiego kupca obwoźnego (1900—94).

500. [BŁASZCZYK K.] GUZIUR Oswald: Karol Błaszczak „Lido” z Bogumina. Zwrot 1994 nr 11 s. 48—52.

Życiorys urodzonego w 1910 roku inż., w czasie wojny żołnierza AK, szefa siatki wywiadu „Lido-Stragan”.

501. [BONCZEK A.] BONCZEK Alojzy: Fragmenty z pamiętnika. Zwrot 1994 nr 6 s. 31—38.

Wspomnienia pisarza, działacza robotniczego (1865—1937) z Zaolzia. Przedruk z: Brożek Ludwik (oprac.) „Wspomnienia Cieszyńskich”. Warszawa 1964.

502. [BRODA K.] S: Karol Broda. Gaz. Skoczowska 1994 nr 8 s. 7.

Biogram działacza społ.-nar. ze Skoczowa, (1913—63).

503. [BROŻEK A.] CZUPRYNA Paweł: Żegnaj Profesorze. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 6 s. 2.

Nekrolog prof. Andrzeja Brożka.

504. [BUDNIAK A.] POSTAWNY Jan: Droga przez życie. Nowa Formacja 1994 nr 9 s. 4.

Biogram Antoniego Budniaka (1900—76) nauczyciela z Zarzecza, oficera W.P.

505. [BURY S.] KAZIK Józef: Stanisław Bury. Zwrot 1994 nr 11 s. 2 (okł.)

Życiorys nauczyciela i społecznika urodzonego w 1917 roku w Grodziszczu.

506. [BYRDY S.] BYRDY Stanisław: Dwie pasje. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 24 s. 7.

Wywiad Andrzeja Żurka z pochodzącym z Cieszyna śpiewakiem operowym, występującym obecnie w Koblencji.

507. [CACAK R.] WÓJTOWICZ Marian: Dwukrotny pochówek... Nowa Formacja 1994 nr 7 s. 1, 4.

Wojenne losy Rudolfa Cacza.

508. [CHOWANIEC F.] KAZIK Jó-

zef: Franciszek Chowaniec. Zwrot 1994 nr 9 s. 2 (okł.).

Biogram nauczyciela i działacza PZKO (1908—1990).

509. [CIEŃCIAŁA L.] F. B.: Wspomnienia o Macieju. Głos Ludu 1994 nr 141 s. 1

Dziesięciolecie śmierci Ludwika Cieńciały — zaolziańskiego gawędziarza z Jabłonkowa.

510. [CIEŃCIAŁA T. J.] (kan): Znowu w domu. Głos Ludu 1994 nr 120 s. 1.

Wizyta na Zaolziu Tadeusza Jerzego Cieńciały, zamieszkałego w W. Brytanii prawnika Jerzego Cieńciały „Króla polskiego”.

511. [CIEŚLAR E.] MADZIA Gabriela: Szewcowizna. Gaz. Ustrońska 1994 nr 48 s. 5.

Życiorys Emila Cieślara; art. zawiera też historię zakładu, który prowadzi bohater.

512. [CIMAŁA E.] CIMAŁA Eryk: Uratował mi życie. Głos Ludu 1994 nr 113 s. 3.

Wywiad przeprowadzony przez Otylię Tobołą z pastorem pracującym wśród polskiej emigracji w W. Brytanii.

513. [CUPEK W.] CUPEK Władysław: Ohsen Führer. Zwrot 1994 nr 10 s. 75—76.

Fragmenty wspomnień autora z przymusowej służby w wehrmachcie, potem w II KP we Włoszech.

514. [CYMOREK K.] Żak: Karol. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 16 s. 12. Nekrolog Karola Cymorka (1932—94).

515. [CZAJA W.] HAJDUK Adam: Wspomnienie o pewnym szefie. Kron. Besk. 1994 nr 35 s. 3

Biogram Władysława Czaji (1922—93), redaktora Kroniki Beskidzkiej, urodzonego na Zaolziu.

516. [DĄBROWSKI F.] KOPOCZEK

Tadeusz: Kawaler bojowych odznaczeń. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 28 s. 7.
Biogram Floriana Dąbrowskiego (1911—1044) cieszyńskiego harcerza, żołnierza PSZ na Zachodzie.

517. [DEMEL R.]—: *Ustrońscy twórcy: Rudolf Demel*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 6 s. 4

Życiorys malarza z Ustronia, urodzonego w 1906 roku.

518. [DEMEL R.]—: *Zmarł Rudolf Demel*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 27 s. 3.
Nekrolog malarza z grupy artystycznej „Brzimy” (1906—1994).

519. [DEMEL-BAKOSZ Z.]—: *Ustrońscy twórcy: Zygfryda Demel-Bakosz*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 7 s. 5.
Życiorys malarki urodzonej w Wiśle w 1940 roku.

520. [DORDA R.] PAŁAC Lidia: Uroczystość instalacji proboszcza. Panor. Golezowska 1994 nr 2 s. 1, 10.
Wprowadzenie na urząd proboszcza parafii ew.-augsb. w Golezowie ks. Romana Dordy, załączono życiorys.

521. [DRONG J.] F.B.: Józef Drong. Zwrot 1994 nr 4 s. 3 (okł.).
Życiorys artysty-plastyka urodzonego w 1994 roku.

522. [DRÓŹDŹ A.] GOŁYSZNY Dariusz: Droga do Golezowa. Nasze Słowo 1994 nr 4 s. 3.
Jubileusz dwudziestolecia posługi kapłańskiej ks. Adama Dróżdza.

523. [DRABINA J.] JD: Jan Drabina. Gaz. Ustrońska 1994 nr 26 s. 7.
Biogram skoczowskiego kupca (1895—1977).

524. [DUDEK T.] BRACHACZEK Tadeusz: Ks.[i]ądz Tomasz Dudek (1849—1925) radca generalny wikariatu, dziekan i proboszcz w Boguminie, drugi od założenia „Dziedzictwa” pre-

zes stowarzyszenia. Dziedzictwo 1994 nr 5 s. 6.

Biogram kapłana.

525. [DUDYS J.]—: *Ustrońscy twórcy: Jan Dudys*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 12 s. 5.

Życiorys urodzonego w 1968 roku rysownika i rzeźbiarza mieszkańca Ustronia.

526. [DZIENGIEL M.] PRZEMYK Hermina: Rok Mieczysława Dziengiela. Nowa Formacja 1994 nr 26 s. 7.

527. [DZIK L.] KACZMARCZYK Grzegorz M.: Wybraniec bogów? Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 21 s. 4.
Życiorys mieszkańca Ligoty Ludwika Dzika, urodzonego w 1893 r.

528. [FARNY — rodzina] GRZEGORZ Maria: Manuskrypt. Głos Ludu 1994 nr 151 s. 7.
Art. opisujący wspólne losy rodzin Farnych i Gołaczów.

529. [FELIKS P.] KOPOCZEK Tadeusz: Piotr Feliks. Nasza Gazetka 1994/95 nr 6 s. 17.
Biogram pedagoga i działacza harcerskiego (1883—1941).

530. [FERFECKI A.] A. F.: Antoni Ferfecki. Gaz. Skoczowska 1994 nr 2 s. 11.
Życiorys nauczyciela urodzonego w 1901 roku.

531. [FERFECKI A.] PRZEMYK Hermina: Wspomnienie o Antonim Ferfeckim. Nowa Formacja 1994 nr 6 s. 5.
Biogram nauczyciela urodzonego w Górkach Wlk., pracującego w Chybiu, Zarzeczu i Skoczowie (1901—85).

532. [FIEDOR E.] RASZKA Kazimierz: Pechowiec olimpiad. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 6 s. 12.

Życiorys narciarza Erwina Fiedora, urodzonego w 1943 roku w Koniakowie.

533. [FIERLA A.] Saw: O pocie

Adolfie Fierli. Jutrzenka 1994/95 nr 4 s. 22—23.

Biogram poety zaolziańskiego (1908—67).

534. [FIERLA B.] F.B.: Abraham plus dwadzieścia. Zwrot 1994 nr 6 s. 40—41.
Życiorys Bronisława Fierli w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.

535. [FIRLA B.] KASZPER Kazimierz: Przemilczana dekada Firli. Głos. Ziemi Ciesz. 1944 nr 27 s. 9.
Życiorys Bronisława Firli — artysty zaolziańskiego.

536. [FIRLA J.] KAZIK Józef: Józef Firli. Zwrot 1994 nr 12 s. 2 (okł.).
Życiorys urodzonego w 1918 roku w Stonawie działacza społecznego.

537. [FOLWARCZNA A.] ŻABIŃSKA Henryka: Pani Marta. Zwrot 1994 nr 7 s. 17—18.

Wspomnienie o Marcie Folwarcznej — działaczce społecznej w Suchej Śr. na Zaolziu.

538. [FOLWARCZNY J.] FOLWARCZNY Jan: Ze wspomnień... Wiarus 1994 nr 2 s. 3.
Epizody z działalności konspiracyjnej.

539. [FRANEK J.] FRANEK Józef: 55 [pięćdziesiąt pięć] lat od tamtego września. Wiarus 1994 nr 3 s. 3.
Wspomnienie z okresu kampanii wrześniowej.

540. [FREJ T.] TOMALA Karol: Memento. Dziedzictwo 1994 nr 8 s. 4.
Wspomnienie pośmiertne o ks. Tadeuszu Freju (1913—94).

541. [FUKAŁA K.] (PS): Karol Fukała (1913—1994). Głos Ludu 1994 nr 92 s. 2.
Biogram żołnierza PSZ na Zachodzie.

542. [GAŃCZA T.] ŻUREK Andrzej: Pan Magister. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 8 s. 5.
Nekrolog Tadeusza Gańczy dyrektora apteki przy Rynku w Cieszynie (1910—94).

543. [GAZUREK I.] (PaCz): Spadochroniarz z Istebnej. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 40 s. 12.

Biogram kpt. Ignacego Gazurka urodzonego w Istebnej w 1907 r., poległego pod Arnhem w 1944 r.

544. [GAJDZICA J.] RUSNOK Jan: Zmarł Jerzy Gajdzica. Głos Ludu 1994 nr 7 s. 1—2.

Wspomnienie pośmiertne o Jerzym Gajdzicy (1905—94), działaczu polskim w Czechosłowacji.

545. [GALOCZ J.] GALOCZ Janina: Skarby na strychu. Zwrot 1994 nr 1 s. 59—62.

Wspomnienia rodzinne dotyczą XX w.

546. [GAŁUSZKA J.] ROSNER Ludwik: Wspominając wielkiego miłośnika przyrody. Zwrot 1994 nr 1.
Wspomnienie pośmiertne Józefa Gałuszki (1906—93) pedagoga-przyrodnika.

547. [GARBUSIŃSKA H.] GARBUSIŃSKA Halina: Najpiękniejsza wigilia. Gaz. Ustrońska 1994 nr 51/52 s. 22.
Wspomnienia nauczycielki z Ustronia o obozowej wigilii w 1940 roku.

548. [GEMBALA A.] ER: Alojzy Gembala. Gaz. Skoczowska 1994 nr 3 s. 7.
Biogram historyka urodzonego w Rudzicy (1904—63).

[GOLACZ rodzina] zob. poz. 528.

549. [GOMOLA J.] GOMOLA Jan: W Zespole Gwiazd. Rozmowa z b. bramkarzem reprezentacji Polski. Gaz. Ustrońska 1994 nr 24 s. 1—2.
Wywiad przeprowadzony przez Wojśława Suchtę z b. piłkarzem drużyny narodowej.

550. [GRIM E.] KANIA Dorota: Ks.[i]ądz prałat Emanuel Grim. Dziedzictwo 1994 nr 6 s. 6.
Biogram pisarza i działacza narodowego (1883—1950).

551. [GRODZIECKI M.] TOMALA Karol (oprac.): Błogosławiony Melchior Grodziecki (1584—1619). Dziełnictwo 1994 nr 6 s. 2.

Przedruk z: „Katolickie kościoły w śródmieściu Cieszyńska”. Biogram.

552. [HADYNA S.] HADYNA Stanisław: Patrzenie na chmury. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 44 s. 7.

Wywiad Andrzeja Żurka z okazji uroczystego koncertu w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin dyrygenta i kompozytora.

553. [HADYNA S.] (zn): Słoneczna republika. Kron. Besk. 1994 nr 41 s. 26. Życiorys Stanisława Hadyny z okazji siedemdziesiątą piątą rocznicy urodzin.

554. [HŁAWICZKA A.] DYGA CZ Adolf: Ukochał dobro i piękno. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 47 s. 7.

Życiorys pastora Adama Hławiczki — wybitnego muzykologa w osiemdziesiątą piątą rocznicę urodzin.

555. [HŁAWICZKA E.] PAŁAC Lidia: Starka z Raju. Panor. Góleszowska 1994 nr 1 s. 16.

Wspomnienia Ewy Hławiczki mieszkanki Raju.

556. [HŁAWICZKA K. J.] SUSZKA Krystyna: Muzyk wszechstronny. Głos Ludu 1994 nr 21 s. 1—2.

Biogram Karola Hławiczki wybitnego muzyka pochodzącego ze Śl. Cieszyńskiego (1894—1976).

557. [HŁAWICZKA W.] HŁAWICZKA Wanda: Serce w plecaku. Nasza Gazetka 1994/95 cz. 1 nr 1 s. 17; cz. 2 nr 2 s. 17; cz. 3 nr 3 s. 17.

Wspomnienia harcerki (ur. w 1923 r.); pomoc dla Polaków po powstaniu warszawskim. Jako wstęp zamieszczono biogram Wandy Hławiczki napisany przez Tadeusza Kopoczka.

[HOHENSTEIN-THUN] zob. THUN-HOHENSTEIN (poz. 759).

558. [HOFF B.] ŁĄCZYŃSKA Teresa: Prawdziwy wiślański etnograf. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 16 s. 4.

Biogram Bogumiła Hoffa (1829—1894).

559. [HOFF B.] ŁĄCZYŃSKA Teresa: Zauroczony Wisłą. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 3 s. 4.

Art. w stulecie śmierci Bogumiła Hoffa.

560. [HUBERT Z.] SZPOK Franciszek Karol: Laureat. Echo Jaworza 1994 nr 9(35) s. 10—11.

Działalność artystyczna poety z Jaworza Zbigniewa Huberta.

561. [JAGUCKI A.] BRUELL Tomasz: Ks.[i]ądz d[okto]r Alfred Jagucki w 80 [osiemdziesięcio]lecie urodzin. Inf. Paraf. Ew.-Augsb. Ciesz. 1994 nr 7 s. 14—16.

Życiorys pastora urodzonego w roku 1914.

562. [JANIK R.] RUCKI Roman: 25 [dwudziestopięcio]lecie pracy dyrygenckiej p. Ruty Janik. Echo Jaworza 1994 nr 8(34) s. 4.

Życiorys dyrygenta ew. chóru kościelnego w Jaworzu.

563. [JAZOWY L.] WÓJTOWICZ Marian: Brawurowa ucieczka. Nowa Formacja 1994 nr 5 s. 5.

Ucieczka Ludwika Jazowego młynarza w Strumieniu przed aresztowaniem w czasie okupacji (ur. 1909).

564. [JĘDRZEJCZYK E.] TOBOŁA Otylia: Harcmistrz Emil Jędrzejczyk. Głos Ludu 1994 nr 72 s. 2.

Życiorys harcerza z Zaolzia, jednego z założycieli Szarych Szeregów.

[JĘDRZEJCZYK L.] zob. poz. 498.

565. [JURCZYK] JURCZYK James: W imieniu ojca. Dz. Besk. 1994 nr 169 s. 7.

Wspomnienia o ojcu — żołnierzu PSZ na Zachodzie. W 50-lecie walk w Normandii, spisała Agata Wolna.

566. [JURCZYK] JURCZYK-MORRISON Dorota: Czy patriotą się bywa? Echo Jaworza 1994 nr 9(35) s. 4.

Wspomnienia żony jednego z żołnierzy PSZ na Zachodzie.

567. [KAIM E.] F.B.: Edward Kaim. Zwrot 1994 nr 1 s. 3 (okł.).

Życiorys malarza urodzonego w 1925 roku.

568. [KALETA R.] (PaCz): Kowal — artysta. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 50 s. 5.

Życiorys kowala z Kostkowic Rudolfa Kality.

569. [KARAS J.] PAŁAC Lidia: Być najstarszym w Góleszowie. Panor. Góleszowska 1994 nr 1 s. 16—17.

Wspomnienia Jana Karasa z Góleszowa.

570. [KASPERLIK K.] :Ks.[i]ądz K[arol] Kasperlik, ks.[i]ądz W[ilhelm] Kasperlik. Nowa Formacja 1994 nr 14 s. 5.

Biogramy księży urodzonych w Zarzeczcu: Karola (1885—1964) i Wilhelma (1873—1958) Kasperlik.

[KASPERLIK W.] zob. poz. 570

571. [KAWULOK — rodzina] MARCINIUK Krzysztof: Ptak-solista. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 51/52 s. 4.

Tradycje rodzinne.

572. [KAZIK J.] KAZIK Józef: Ostatnia wigilia za drutami. Głos Ludu 1994 nr 151 s. 2.

Wspomnienia więźnia obozu koncentracyjnego w Gusen.

573. [KLIMEK L.] „FILARETA”: Ludwik Klimek. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 3 s. 4.

Biogram malarza wywodzącego się ze Skoczowa (1912—91).

574. [KLIMSZA L.] A.P.: Zmarł brat prezbiter ś.p. Ludwik Klimsza. Półtel Lidu = Przyjaciel Ludu 1994 nr 1 s. 13. Nekrolog pastora z Błędowic (1916—93).

575. [KŁAPTOCZ J.] WOŹNIAK Er-

win: Wójt Józef Kłaptocz. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 21 s. 6.

Biogram Józefa Kłaptocza (1852—1928) — wójta Czechowic w l. 1882—1917.

576. [KMIOTEK S.] KOPOCZEK Tadeusz: Stefania Kmiotek i Waleria Krygiel. Nasza Gazetka 1993/94 nr 15 s. 17. Biogramy harcerek pomagających jeńcom cieszyńskiego stalagu VIII B.

577. [KOBIELA R.] F. B.: Rudolf Kobiela. Zwrot 1994 nr 2 s. 3 (okł.). Życiorys malarza urodzonego w 1925 r.

578. [KOHUT — rodzina] ADAMIEC Zdzisław: Saga kowala. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 51/52 s. 6—7.

Dzieje rodziny Kohutów — tekst gwarą.

579. [KOŁACZYK P.] MARCINIUK Krzysztof (oprac.): Życie między tymkami. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 51/52 s. 10.

580. [KOŁODZIEJCZYK Z.] CZUPRYNA Paweł: Trener, Andrzej i Zdzisław. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 51/52 s. 11.

Biogramy sportowców: Zdzisława Kołodziejczyka i Andrzeja Łukasiaka.

581. [KONIECZNY J.] J.: M[a]g[iste]r inż. [ynier] Jan Konieczny. Gaz. Skoczowska 1994 nr 24 s. 9.

Życiorys dyrektora Garbarni w Skoczowie.

582. [KONIK J.] IWI: Człowiek społecliwy. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 8 s. 5. Nekrolog Jana Konika (1894—1994) — pracownika cieszyńskiego Muzeum.

583. [KOPCZYŃSKI K.] (zn): Piewca minionych lat. Kron. Besk. 1994 nr 43 s. 30

Biogram bielskiego malarza Kazimierza Kopczyńskiego, zmarłego w 1992 r.

584. [KORNBLUM J.] KORNBLUM Józef: Kamień. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 14 s. 7—8.

Wspomnienia pisarza urodzonego w Pruch-

nej, obecnie zamieszkałego w Izraelu, poświęcone matce.

585. [KORNBLUM J.] ROSNER Edmund: Pisarz żydowski ze Śląska Cieszyńskiego. Zwrot 1994 nr 7 s. 58—59. Szkic o Józefie Kornblumie.

586. [KOSSAK Z.] GŁOWIŃSKA Danuta: Miejsce Zofii Kossak. Dz. Besk. 1994 nr 139 s. 4. Biogram pisarki.

587. [KOSSAK Z.] —: *Protest!* Wieści znad Brennicy 1994 nr 4 s. 4. Przedruk odezwy autorstwa pisarki przeciw zagładzie Żydów powstały w czasie II wojny św.

588. [KOTAJNY J.] S.J.: Jan Kotajny. Gazeta Skoczowska 1994 nr 16 s. 7. Biogram nauczyciela (1903—70).

589. [KOTULA K.] —: *110 [sto dziesiąta] rocznica urodzin ks. [iędza] Karola Kotuli*. Těrlický Inf. = Inf. Cierlicki 1994 nr 5 s. 7.

Biogram biskupa ew.-augsb. Karola Kotuli (1884—1968).

590. [KOWALCZYK J.] (hak): Ponad pół wieku w służbie HPC. Nasza Gazetka 1993/94 nr 9 s. 17.

Życiorys Zofii i Jana Kowalczyków — działaczy Harcerstwa Polskiego w Czechosłowacji (obecnie RC).

591. [KOWALCZYK J.] RASZKA Kazimierz: Z Drogomyśla po złoto. Nowa Formacja 1994 nr 21 s. 1, 4. Życiorys Jana Kowalczyka, urodzonego w 1941 r. w Drogomyślu, jeźdźca sportowego, medalisty olimpijskiego z Moskwy (1980).

[KOWALCZYK Z.] zob. poz. 590.

592. [KOZAK E.] —: *Odszedł E. [r-nest] Kozak*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 10 s. 5.

Biogram Ernesta Kozaka (1903—94), powstańca Śl. podoficera PMW, żołnierza wojny polsko-bolszewickiej, obrońcy wybrzeża w 1939 r.

593. [KOZIEŁ B.] MAREK Jan: Bolesław Kozieł. Gaz. Skoczowska 1994 nr 4 s. 7.

Życiorys nauczyciela urodzonego w Lipowcu.

594. [KOZIEŁ Z.] KOZIEŁ Zbigniew: Z krzyżem w ręku. Gaz. Ustrońska 1994 nr 51/52 s. 4.

Wywiad przeprowadzony przez Gabrię Madzia z misjonarzem pochodzącym z Ustronia, od dziesięciu lat pracującym w Ameryce Płd.

595. [KOŹDOŃ T.] KOPOCZEK Tadeusz: Tadeusz Koźdoń. Gaz. Skoczowska 1994 nr 10 s. 7.

Biogram skoczowskiego harcerza (1921—45).

596. [KOŹUSZNIK A.] —: *Żołnierskie wigilie*. Głos Ludu 1994 nr 3 s. 3.

Wspomnienia żołnierzy PSZ na Zachodzie pochodzących z Zaolzia: Antoniego Kożuszniaka, Erwina Rybickiego i Franciszka Stańcy.

597. [KROP J.] —: *Nagroda Miarki dla Wiślanina*. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 43 s. 1—2.

Nadanie Janowi Kropowi prestiżowej nagrody za działalność na rzecz rozwoju kultury narodowej; biogram laureata.

598. [KROP J.] KROP Jan: Zobowiązany Wisłą. Dz. Besk. 1994 nr 206 s. 4.

Wywiad przeprowadzony przez Agatę Wolną — życiorys działacza kultury, nauczyciela, dyrektora Muzeum Beskidzkiego w Wiśle.

599. [KROTACZ W.] (zp): Nauczyciele z powołania. Jasienica 1994 nr 10 s. 3. Biogram nauczycielki Władysławy Krotacz z Landeku.

[KRYGIEL W.] zob. poz. 576.

600. [KRYSZEK R.] ŻUREK Andrzej: Nieznany epizod. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 15 s. 7.

Losy Rudolfa Kryśki i Franciszka Potysza — żołnierzy ZWZ na Śl. Cieszyńskim.

601. [KRZĄSZCZ W.] KRZĄSZCZ Walenty: Jakiśmy to uciekali do Ameryki. Gaz. Skoczowska 1994 nr 12 s. 7—8.

Wspomnienia z dzieciństwa.

602. [KRZĄSZCZ W.] KRZĄSZCZ Walenty: Księga życia (fragment). Gaz. Skoczowska 1994 nr 13 s. 8.

Wspomnienia autora z młodości. Opis swatów, tekst spisany gwarą.

603. [KRZĄSZCZ W.] KRZĄSZCZ Walenty: Szkoła na pustkowiu. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 19 s. 8; cz. 2 nr 20 s. 7—8.

Wspomnienia nauczyciela szkoły w Kisielowie.

604. [KRZĄSZCZ W.] KRZĄSZCZ Walenty: W złotym Cieszynie. Gaz. Skoczowska 1994.

cz. 1: W złotym Cieszynie. nr 16 s. 7—8.

cz. 2: Wakacje. nr 17 s. 8.

Fragmenty autobiografii (wydanie książkowe w roku 1935).

605. [KRZĄSZCZ W.] —: *Walenty Krząszcz spod Witaliusza*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 1 s. 7.

Biogram Walentego Krząszcza (1886—1959) pisarza ludowego, nauczyciela.

606. [KUBECZKA Z.] SIKORA Władysław: Zbigniew Kubeczka. Zwrot 1994 nr 6 s. 3 (okł.).

Życiorys urodzonego w 1938 roku artysty zaolziańskiego.

607. [KUBISZ J.] Saw: O nauczycielu Janie Kubiszu. Jutrzenka 1994/95 nr 1 s. 22—23.

Biogram nauczyciela i działacza narodowego (1848—1929).

608. [KUBISZ J.] SIKORA Władysław: Poszukiwanie Jana Kubisza. Zwrot 1994 nr 3 s. 31—35.

Szkic o twórczości literackiej Jana Kubisza.

609. [KUBISZ P.] Saw: O pocie Pawle Kubiszu. Jutrzenka 1994/95 nr 3 s. 22—23.

Biogram poety (1907—68).

610. [KUCZERA F.] ŁASKAWIEC Grzegorz: D[okto]r Franciszek Kucze-
ra. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 6 (17) s. 7. Życiorys urodzonego w 1928 roku w Krasnej lekarza.

611. [KUKUCZKA J.] SAGAN Lesław: Pozostał w Himalajach. Dz. Besk. 1994 nr 249 s. 16.

Wspomnienia o Jerzym Kukuczce.

612. [KULEJ M.] LEGIERSKA Elżbieta: Maria Kulej — mistrzyni „heklowania”. Nasza Trójwieś 1994 nr 11 s. 8—9.

Życiorys artystki ludowej.

613. [KUPIEC A.] KADŁUBIEC Daniel: Aniela Kupcowa. Zwrot 1994 nr 4 s. 2 (okł.).

Szkic krytyczno-literacki o twórczości poetki z Nydku.

614. [KUŚ J.] (ak): Nad brzegami pamięci. Kron. Besk. 1994 nr 27 s. 24.

Biogramy: ks. Jana Kusia — historyka zajmującego się problematyką Śl. Cieszyńskiego oraz Mieczysława Piekielek — bielskiego harcerza poległego 03.09.1939 r.

615. [LACHETA J.] TOBOLA Otylia: Niesamowita podróż Janka Lachety z Mostów. Głos Ludu 1994 cz. 1 nr 34 s. 3; cz. 2 nr 35 s. 3; cz. 3 nr 36 s. 7; cz. 4 nr 37 s. 3; cz. 5 nr 38 s. 3; cz. 6 nr 39 s. 7; cz. 7 nr 40 s. 3; cz. 8 nr 41 s. 3; cz. 9 nr 42 s. 7; cz. 10 nr 43 s. 3; cz. 11 nr 44 s. 3; cz. 12 nr 45 s. 7; cz. 13 nr 46 s. 3; cz. 14 nr 47 s. 3; cz. 15 nr 48 s. 7; cz. 16 nr 49 s. 3; cz. 17 nr 50 s. 3; cz. 18 nr 51 s. 7; cz. 19 nr 52 s. 3; cz. 20 nr 53 s. 3; cz. 21 nr 54 s. 7; cz. 22 nr 55 s. 3; cz. 23 nr 56 s. 3; cz. 24 nr 57 s. 7; cz. 25 nr 58 s. 3; cz. 26 nr 59 s. 3; cz. 27 nr 60 s. 7; cz. 28 nr 61 s. 3.

Wojenne losy bohatera.

616. [LEHMANN W.] TARKOWSKI Edward: Żeglarz z Ziemi Cieszyńskiej na fregacie Novara w rejsie dookoła świata. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 26 [27] nr 1 s. 8; cz. 27[28] nr 2 s. 10, 12; cz. 28[29] nr 3 s. 8; cz. 28[30] nr 4 s. 8; cz. 29[31] nr 5 s. 5, 8; cz. 32 nr 6 s. 6, 8; cz. 33 nr 7 s. 6, 8.

Zakończenie cyklu z ub. roku; Uwaga! w numeracji części błędy.

617. [LIBERDA B.] F.B.: Bronisław Libarda. Zwrot 1994 nr 3 s. 3 (okł.) Życiorys artysty (ur. 1937 r.).

618. [LONDZIN J.] BRACHACZEK Tadeusz: Ksiądz Józef Londzin. Dziedzictwo 1994 nr 8 s. 6.

Biogram działacza narodowego (1863—1929).

619. [LOREK S.] LOREK Stanisław: Spacer do Katyńskiego Lasu. Dz. Besk. 1994 nr 74 nr 3, 6.

Wywiad Stanisława Jankowskiego ze Stanisławem Lorkiem z Mostów k/Jabłonkowa, który jako żołnierz niemiecki oglądał groby katyńskie w 1943 r.

[ŁUKASIAK A.] zob. poz. 580.

620. [MACHALICA J.] WOŹNIAK Erwin: Wójt Józef Machalica. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 22 s. 7.

Biogram wójta gminy Dziedzice na przełomie XIX i XX wieku.

621. [MACIEJCZEK K.] SZPOK Franciszek Karol: Karol Maciejczyk odszedł od nas na zawsze. Echo Jaworza 1994 nr 8 (34) s. 1.

Nekrolog działacza kultury z Jaworza.

622. [MACURA J.] (st): Zawsze pracowałem ze wspaniałymi ludźmi. Głos Ludu 1994 nr 63 s. 2.

Życiorys zaolziańskiego nauczyciela Józefa Macury.

623. [MAĆKOWSKI K.] MAĆKOWSKI Kornel: W 80.[osiemdziesiątą] ro-

cznicę wybuchu I wojny światowej. Zwrot 1994 nr 8 s. 27—30.

Wspomnienia spisane przez Kornela Kalinę.

624. [MANN J.] GAJDZICA Stanisław: Polska po raz drugi. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 20 s. 1, 6.

Życiorys pochodzącego z Czechowic-Dziedzic dra med. Józefa Manna, obecnie mieszkającego w USA.

625. [MARCINEK A.] MARCINEK Anna: Wybór Anny. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 23 s. 9; cz. 2 nr 24 s. 12; cz. 3 nr 25 s. 12.

Rozmowa K. Kaszpera z pochodzącą z Cieszyna a mieszkającą na stałe w Belgii Anną Marcinek.

626. [MARTYNEK M.] ŻABIŃSKA Henryka: Żyła wśród nas. Zwrot 1994 nr 11 s. 66—67.

Wspomnienie pośmiertne o Marii Martynek (1913—94) nauczycielce urodzonej w Mostach k/Jabłonkowa.

627. [MARTYNEK W.] MARTYNEK Władysław: Gruzy na szczycie. Wiarus 1994 cz. 1 nr 1 s. 2—3; cz. 2 nr 2 s. 2.

Wspomnienia żołnierza II KP we Włoszech.

628. [MARTYNEK W.] MARTYNEK Władysław: Wigilia sibiraka. Wiarus 1994 nr 4 dod. świąteczny s. 2.

Wspomnienia z okresu pobytu na zesłaniu w Rosji Sowieckiej.

629. [MARTYNEK W.] MARTYNEK Władysław: Zaduszki 1940. Głos Ludu 1994 nr 129 s. 3.

Wspomnienia zesłańca syberyjskiego z l. 1939—41.

630. [MICHALIK H.] CEJNAR Wanda: Jak ja lubiałam maszerować. Nasza Gazetka 1993/94 nr 16 s. 16—17.

Życiorys zaolziańskiej harcerki Heleny Michalik (ur. w 1921 r.)

631. [MICHALSKI A.] MAREK Jan: Antoni Michalski. Gaz. Skoczowska 1994 nr 7 s. 7.

Życiorys przewodnika turystycznego ze Skoczowa (ur. w 1907).

632. [MICHAŁEK J.] GRZEBIELEC Wojciech: Ks.[iędz] Józef Michałek. Gaz. Skoczowska 1994 nr 25 s. 7.

Biogram proboszcza w Skoczowie, urodzonego w Istebnej (1823—90).

633. [MICHEJDA S.] KACZMAREK Ryszard: Stefania Michejdowa — nieznany epilog. Zwrot 1994 nr 3 s. 65—69. Biogram działaczki społecznej (1884—1942) — żony Władysława Michejdy — burmistrza Cieszyna.

634. [MIECHÓWKA S.] KIEREŚ Małgorzata: W lipowym drewnie. Gaz. Ustronńska 1994 nr 38 s. 5.

Życiorys rzeźbiarza Stefana Miechówki z Ustronia (ur. 1922).

635. [MIROCHA J.] PRZEMYK Hermina: Jan Mirocha. Nowa Formacja 1994 nr 7 s. 5.

Biogram zarzeckiego nauczyciela i społecznika (1876—1942).

636. [MITRĘGA A.] GRZEGORZ Maria, Stareczka ze Skolo. Głos Ludu 1994 nr 104 s. 3.

Życiorys Anny Mitregi w stulecie urodzin, pochodzącej z Brennej, nauczycielki w Nydku.

637. [MRÓZEK E.] KOPOCZEK Tadeusz: Emilia Mrózkowa. Nasza Gazetka 1993/94 nr 14 s. 17.

Życiorys zaolziańskiej nauczycielki, b. komendanta gł. ZHC (ur. 1901).

638. [MYNORZ P.] —: *Ministerialne odznaczenie dla duszpasterza nauczycieli*. Wieści z nad Brennicy 1994 nr 1—2 s. 4.

Życiorys ojca dra Pawła Mynorza z Zakonu Cystersów, urodzonego w Górkach Wlk. Uwaga! wg Informatora Diecezji Biel-

sko-żywieckiej 1994 s. 159 nazwisko brzmi: Młynarz.

639. [NAWROT A.] P.R.: D[okto]r Adam Nawrot. Gaz. Skoczowska 1994 nr 12 s. 7.

Życiorys lekarza urodzonego w 1949 roku pracującego w Cieszynie i Skoczowie.

640. [NIDECKI J.] PRZEMYK Hermina: Ks.[iędz] Józef Nidecki. Nowa Formacja 1994 nr 8 s. 5.

Biogram proboszcza w Zarzeczcu, zmarłego w 1933 r.

641. [NIEDOBA W.] MŁYNEK Władysław: Legenda spod Gronia. Głos Ludu 1994 nr 33 s. 5.

Art. poświęcony Władysławowi Niedobie.

442. [NIEDOBA W.] —: *Niedoba*. Głos Ludu. 1994 nr 136 s. 3.

Życiorys Władysława Niedoby.

643. [NIEDOBA W.] NIEDOBA Władysław: Dzisiaj gorol jest kimś. Zwrot 1994 nr 3 s. 3—7.

Wywiad Doroty Havlik z działaczem kultury z Jabłonkowa.

644. [NIEDOBA W.] NIEDOBA Władysław: Ludczkowie moi złoci. Głos Ludu 1994 nr 33 s. 1—2.

Wspomnienia działacza społeczno-kulturalnego z Zaolzia.

645. [NIEDOBA W.] —: *Władysław Niedoba*. Zwrot 1994 nr 3 s. 2 (okł.) Życiorys działacza kultury na Zaolziu (ur. w 1914 r.)

646. [NIEROSTEK G.] OSZELDA Władysław: Droga. Głos Ludu 1994 nr 87 s. 2.

Wspomnienie o Gustawie Nierostku — działaczu ewangelickim na Zaolziu.

647. [NIEROSTEK G.] STANIECZEK Paweł: Jeden z ostatnich społeczników „dawnego wydania”. Panor. Goleszowska 1994 nr 6 s. 3.

Nekrolog działacza społecznego urodzonego w Suchej Śr. (1909—94).

648. [NIKODEM P.] PILCH Józef: Pasterz trudnych lat. W 40.[czterdziestą] rocznicę śmierci ks. seniora Pawła Nikodema. Gaz. Ustrońska 1994 nr 4 s. 7.

Biogram pastora pracującego w Ustroniu (1878—1954).

649. [NOWAK G.] KAIM Edward: Gustaw Nowak. Zwrot 1994 nr 5 s. 3 (okł.)

Biogram zaolziańskiego plastyka (1912—91).

650. [NOWAK J.] PILCH Józef: Jan Nowak (1913—1979). Gaz. Ustrońska 1994 nr 3 s. 7.

Biogram działacza kultury z Ustronia.

651. [NOWAK J.] WASZUT Teresa: Jan Nowak — długoletni organista goleszowski. Nowe Słowo 1994 nr 7 s. 8. Biogram Jana Nowaka (1877—1965).

652. [OCHODEK M.] PRZEMYK — FOLEK Krystyna: Moja pierwsza nauczycielka. Nowa Formacja 1994 nr 7 s. 3.

Wspomnienia o Marii Ochodek (1912—85) nauczycielce z Zarzecza.

653. [OFIOK J.] ZAHRADEK Stanisław (oprac.): Jan Ofiok we wspomnieniach. Ogniwo 1993/94 nr 9 s. 29—30. Fragment dotyczący pierwszego dnia II wojny św. na podstawie opracowanych przez syna Andrzeja Ofioka wspomnień: „Okruchy z życiorysu Jana Ofioka 1887—1963”.

654. [OLSZAK W.] KAZIK Józef: D[okto]r Wacław Olszak — zamordowany burmistrz Karwiny. Zwrot 1994 nr 9 s. 26—27.

Biogram polskiego społecznika z Zaolzia.

655. [OLSZAK W.] MATUSZEK Otakar: Pierwsza ofiara terroru. Głos Ludu 1994 nr 107 s. 3.

Biogram Wacława Olszaka (1868—1939) — burmistrza Karwiny zamordowanego przez hitlerowców.

656. [OLSZEWSKI D.] MAREK Jan: Daniel Olszewski. Gaz. Skoczowska 1994 nr 6 s. 7.

Biogram działacza kultury ze Skoczowa (1899—1992).

657. [ONDRUSZ J.] ONDRUSZ Józef: Z miejsca na miejsce. Wspominki z pierwszych dni II wojny światowej. Głos Ludu 1994 cz. 1. nr 104 s. 7; cz. 2 nr 105 s. 3; cz. 3 nr 106 s. 3; cz. 4 nr 107 s. 7; cz. 5 nr 108 s. 3; cz. 6 nr 109 s. 3; cz. 7 nr 110 s. 7; cz. 8 nr 111 s. 3; cz. 9 nr 112 s. 3; cz. 10 nr 113 s. 7; cz. 11 nr 114 s. 3; cz. 12 nr 115 s. 3; cz. 13 nr 116 s. 7; cz. 14 nr 117 s. 3; cz. 15 nr 118 s. 3; cz. 16 nr 119 s. 7; cz. 17 nr 120 s. 3; cz. 18 nr 121 s. 3.

658. [ORAWSKA A.] GAJDZICA Karol (oprac.): Wigilie. Nowa Formacja 1994 nr 25 s. 14.

Wspomnienia mieszkanki Drogomyśla Anny Orawskiej (I połowa XX w.).

659. [PALARCZYK K.] WASZUT Teresa: O Karolu Palarczyku słów kilka. Nowe Słowo 1994 nr 5 s. 9.

Biogram urodzonego w Golezowie posła do Sejmu Śląskiego (1879—1949).

660. [PARZYK J.] PARZYK Józef: Czy widzisz te gruzi na szczycie. Głos Ludu 1994 nr 57 s. 1,3.

Wspomnienia zaolziańskiego żołnierza II KP we Włoszech.

661. [PAWLAS J.] PAWLAS Jan: Znowu na front. Wiarus 1994 nr 1 dod. świąteczny s. 1.

Wspomnienia żołnierza II KP we Włoszech.

662. [PAWLAS O.] F.B.: Jubilat Oskar Pawlas. Zwrot 1994 nr 7 s. 43—45. Życiorys zaolziańskiego artysty w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.

663. [PAWLAS O.] K: Oskar Pawlas. Głos Ziemi Cieszyńska 1994 nr 28 s. 4. Omówienie twórczości zaolziańskiego artysty w siedemdziesiątą rocznicę urodzin.

664. [PAWLAS O.] (o): Najpełniej wyowiada się w pejzażu. Głos Ludu 1994 nr 84 s. 3.

Życiorys Oskara Pawlasa — grafika, rzeźbiarza i malarza z Suchej Grn. (ur. 1924).

665. [PAŹDZIORA E.] WASZUT Teresa: Służba ludziom udokumentowana życiem. Panor. Golezowska 1994 nr 5 s. 11.

Działalność sportowa Elżbiety Paździora i jej syna Karola na obszarze gminy Golezów.

666. [PAŹDZIORA E.E.] WASZUT Teresa: Postawcie mi brzozy krzyż. Panor. Golezowska 1994 nr 4 s. 11.

Biogram Erwina Edwarda Paździora (1910—73) — lekarza pracującego w Golezowie.

[PAŹDZIORA K.] zob. poz. 665.

667. [PIECOCKI A.] —: Ustrońscy twórcy. Gaz. Ustrońska 1994 nr 18 s. 5. Życiorys Andrzeja Piechockiego — artysty działającego w Ustroniu.

[PIEKIEŁKO M.] zob. poz. 624.

668. [PILCH A.] —: Adolf Pilch — cichociemny. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 11 s. 6.

Życiorys urodzonego w Wiśle słynnego dowódcy AK.

669. [PILCH A.] EM. ER.: Cichociemny z Wisły. Zwrot 1994 nr 6 s. 46—48. Wspomnienie o Adolfie Pilchu żołnierzu PSZ na Zachodzie, cichociemnym, żołnierzu AK.

670. [PILCH A.] PILCH Adolf: Partyzanci trzech puszczy. Głos Ludu 1994 cz. 1 nr 62 s. 3; cz. 2 nr 63 s. 7; cz. 3 nr 64 s. 3; cz. 4 nr 65 s. 3; cz. 5 nr 66 s. 7; cz. 6 nr 67 s. 3; cz. 7 nr 68 s. 3; cz. 8 nr 70 s. 3; cz. 9 nr 71 s. 5; cz. 10 nr 72 s. 7; cz. 11 nr 73 s. 3; cz. 12 nr 74 s. 3; cz. 13 nr 75 s. 7; cz. 14 nr 76 s. 3; cz. 15 nr 77 s. 3; cz. 16 nr 78 s. 7; cz. 17 nr 79 s. 3; cz. 18 nr 80 s. 7; cz. 19 nr 81 s. 3; cz. 20 nr 82 s. 3; cz. 21 nr 83 s.

7; cz. 22 nr 84 s. 3; cz. 23 nr 85 s. 3; cz. 24 nr 86 s. 7; cz. 25 nr 87 s. 3; cz. 26 nr 88 s. 3; cz. 27 nr 89 s. 7; cz. 28 nr 90 s. 3; cz. 29 nr 91 s. 3; cz. 30 nr 92 s. 7; cz. 31 nr 93 s. 3; cz. 32 nr 94 s. 3; cz. 33 nr 95 s. 7; cz. 34 nr 96 s. 3; cz. 35 nr 97 s. 3; cz. 36 nr 98 s. 7; cz. 37 nr 99 s. 3; cz. 38 nr 100 s. 3; cz. 39 nr 101 s. 7; cz. 40 nr 102 s. 3; cz. 41 nr 103 s. 3.

Fragmenty książki Adolfa Pilcha „Partyzanci trzech puszczy”. Wspomnienia dowódcy oddziału AK.

671. [PIPES R.] PIPES Richard: Z Cieszyńska do Białego Domu. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 21 s. 5.

Wywiad przeprowadzony przez Andrzeja Żurka z pochodzącym ze Śl. Cieszyńskiego politologiem, rusycystą, mieszkającym w USA.

672. [PIPES R.] ŻUREK Andrzej: Odnajdę wspomnienia. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 20 s. 4.

Życiorys R. Pipesa amerykańskiego politologa pochodzącego ze Śl. Cieszyńskiego.

673. [PŁONKA F.] WÓJTOWICZ Marian: Śmiertelny postrzał za 57 [pięćdziesiąt siedem] fenigów. Nowa Formacja 1994 nr 8 s. 4.

Biogram Franciszka Płonki (1912—41) zamordowanego w czasie wojny.

674. [POHL A.] W. G.: Ks.[i]ądz] kano[n]ik Augustyn Pohl. Gaz. Skoczowska 1994 nr 17 s. 7.

Biogram skoczowskiego proboszcza (1888—1975).

675. [POLACZEK J. S.] ROSNER Edmund: Zapomniany dziennikarz — literat. Głos Ziemi Cieszyńskiej 1994 nr 48 s. 6. Biogram Jerzego Stanisława Polaczka — redaktora Głosu Ziemi Cieszyńskiej.

676. [POLAK K.] KAZIK Józef: Karol Polak. Zwrot 1994 nr 1 s. 2 (okł.). Życiorys nauczyciela i działacza społecznego (ur. w 1902).

677. [POŁOCHOWA B.] GOJNICZEK Wacław: Doktor Barbara Polochowa. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 8 s. 5.

Nekrolog cieszyńskiego etnografa (1921–94).

678. [POŁOCHOWA B.] GOJNICZEK Wacław: D[okto]r Barbara Polochowa. Zwrot 1994 nr 4 s. 71–72. Biogram etnografa i historyka, b. kierownika Muzeum Beskidzkiego w Wiśle i Oddziału Archiwum Państwowego w Cieszynie. [POTYSZ F.] zob. poz. 600.

679. [POTYSZ W.] MATUSZEK Otokar: Wincenty Potysz. Zwrot 1994 nr 6 s. 2 (okł.).

Biogram pedagoga i działacza społ. na Zaolziu (1904–89).

680. [POWADA W.] KOPOCZEK Tadeusz: Pamiętnik. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 26 s. 7.

Biogram Wilhelma Powady (1920–44) cieszyńskiego harcerza i żołnierza PSZ na Zachodzie.

681. [PROCNER B.] HAVLIK Dorota: Drzewodłubacz z Łomnej. Zwrot 1994 nr 10 s. 56–58.

Życiorys nauczyciela i rzeźbiarza Bronisława Procnera.

682. [PRZECZEK G.] Saw: Redaktor i pisarz Gustaw Przeczek. Jutrzenka 1994/95 nr 5 s. 22–23.

Biogram Gustawa Przeczka (1913–74).

683. [PRZYBOS J.] JURGAŁA-JURECZKA Joanna: Cieszyński epizod. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 41 s. 4.

Wątek z życia poety Juliana Przybosa (l. 1927–29), gdy był nauczycielem w Gimnazjum im. A. Osuchowskiego.

684. [PRZYBOS J.] PUCZEK Jan: Przybós w Cieszynie. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 44 s. 3.

List z uzupełnieniami do art. Joanny Jurgały-Jureczki.

685. [PUSTÓWKA J.] BAK Hildegarda: Ś[więte] p[amięci] Józef Pustówka. Inf. Paraf. Ew.-Augsb. Cieszyńskiej. 1994 nr 11 s. 39.

Biogram nauczyciela (1912–94), b. dyrektora Technikum Rachunkowości Rolnej w Cieszynie.

686. [PUSTÓWKA P.] GABRYŚ Janusz: Wspomnienia o Pawle Pustówce. Panor. Góleszowska 1994 nr 6 s. 1, 4–5.

Wspomnienie o działaczu kultury z Góleszowa.

687. [RACHLEWICZ J.] W.M.: Józef Rachlewicz. Gaz. Skoczowska 1994 nr 18 s. 7.

Biogram pracownika Urzędu Celnego w Cieszynie, działacza społecznego (1893–1941).

688. [RAMIK T.] F.B. (oprac.): Tadeusz Ramik. Zwrot 1994 nr 7 s. 3 (okł.).

Życiorys plastyka z Zaolzia ur. w 1940 r.

689. [RAMSZA R.] RAMSZA Rudolf: Pamiętniki. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 cz. 1 nr 44 s. 6; cz. 2 nr 45 s. 4; cz. 3 nr 46 s. 4; cz. 4 nr 47 s. 7; cz. 5 nr 48 s. 7; cz. 6 nr 50 s. 7.

Wspomnienia profesora Liceum im. A. Osuchowskiego w Cieszynie.

690. [RASZKA A.] KOPOCZEK Tadeusz: Andrzej Raszka. Gaz. Skoczowska 1994 nr 21 s. 11.

Biogram skoczowskiego harcerza, w czasie wojny dowódcy oddziału partyzanckiego (1923–44).

691. [RASZKA A.] (paw): Zapomniany kapłan. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 51/52 s. 9.

Życiorys ks. Alojzego Raszki ze Skoczowa.

692. [ROSENBERG O.] ORAWSKI Robert: Otton Rosenberg. Gaz. Skoczowska 1994 nr 11 s. 7.

Biogram żołnierza Armii gen. Berlinga — mieszkańca Skoczowa.

693. [RÓŻAŃSKI Z.] RÓŻAŃSKI Zbigniew: Bo wolność krzyżami się mierzy. Dz. Besk. 1994 nr 92 s. 4.

Wspomnienia z walk o Monte Cassino.

694. [RÓŻYCKI J.] DUDKOWIAK Edward: Odszedł Józef Różycki. Nowa Formacja 1994 nr 1 s. 3.

Nekrolog działacza społecznego z Chybia.

695. [RUCKA A.] car: Zapomniani męczennicy. Bohaterowie sprzed 50.[pięćdziesięciu] laty. Zwrot 1994 nr 6 s. 44–46.

Wspomnienie o Annie Ruckiej, członkini AK na Zaolziu.

696. [RUCKA A.] POLAK Karol: W służbie wiejskiej kobiecie. Głos Ludu 1994 nr 75 s. 4.

Biogram Anny Ruckiej z Nydku (1903–44), działaczki społecznej.

697. [RUSNOK J.] AMR: Jan Rusnok. Zwrot 1994 nr 8 s. 3 (okł.).

Życiorys urodzonego w 1956 roku malarza pochodzącego z Zaolzia.

698. [RUSZ A.] —: *Notatka z rozmowy z Anną Rusz, z domu Walach, ur. 20.09.1892 w Bystrzycy nad Olzą 56. [sporządził Józef Kazik].* Zwrot 1994 nr 8 s. 51–52.

Wspomnienia o pobycie legionistów w Bystrzycy w 1914 roku.

[RYBICKI E.] zob. poz. 596.

699. [RYCHLIK R.] WÓJTOWICZ Marian: Oblawa. Nowa Formacja 1994 nr 2 s. 5.

Okoliczności śmierci Rudolfa Rychlika (1913–42) żołnierza podziemia, urodzonego w Zabłociu.

700. [RZYMAN J.] MATUSZEK Otokar: Jan Rzyman. Zwrot 1994 nr 7 s. 2 (okł.).

Biogram społecznika i działacza narodowego 1905–88 na Zaolziu.

701. [SARKANDER J.] BUDNIOK

Józef: Błogosławiony Jan Sarkander. Effatha 1994 cz. 2 nr 2(18) s. 3; cz. 3 nr 3(19) s. 3; cz. 4 nr 4(20) s. 2; cz. 5 nr 5(21) s. 1–2; cz. 6 nr 7(23) s. 1–2; cz. 5 [7] nr 8 [24] s. 1–2.

Biogram św. Jana Sarkandra; brak cz. 1. Uwaga! W numeracji części błędy.

702. [SARKANDER J.] SABATH-ROZMUS Beata: Odległy i bliski. Dziedzictwo 1994 nr 3 s. 7.

Biogram św. Jana Sarkandra, historia jego kultu.

703. [SCHNACK E.] (AW): Beskidzki kawałek Alp. Dz. Besk. 1994 nr 203 s. 4. Biogram Edwarda Schnacka, założyciela alpinarium (1903 r.) na stoku Szynkielni.

704. [SEMBOL W.] WIERZGOŃ Józef: Wilhelm Sembol. Zwrot 1994 nr 8 s. 2 (okł.).

Życiorys działacza społecznego urodzonego w Grn. Lutyni w 1918 r.

705. [SIKOROWA W.] SIKOROWA Władysława: Z harcerskich wspomnień. Dziedzictwo 1994 nr 4 s. 6.

Wspomnienia z obozu koncentracyjnego w Ravensbrück.

706. [SIKOROWSKI L.] KOPOCZEK Tadeusz: Inż.[ynier] Leszek Sikorowski. Gaz. Skoczowska 1994 nr 5 s. 7.

Biogram działacza harcerskiego ze Skoczowa (1923–88).

707. [SIOSTRZONEK S. J.] ŻUREK Andrzej: Katyński pomnik. Głos Ziemi Cieszyńskiej. 1994 nr 30 s. 9.

Losy pochodzącego ze Śl. Cieszyńskiego działacza polonijnego Stanisława Siostrzoneka, obecnie zamieszkałego w Szwecji.

708. [SKROND J.] —: *D[okto]r n.[auk] med.[ycznych] Jan Skrond.* Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 1(12) s. 7. Nekrolog lekarza (1931–94).

709. [SKURZOK T.] LEGIERSKA Elżbieta: Teresa Skurzok z Tkoczówki w Koniakowie — hafciarka żywotków

do sukni śląskich i nie tylko... Nasza Trójwieś nr 10 s. 11.

710. [SŁONINA M.] SŁONINA Mieczysław: Powtórki z Chybia. Nowa Formacja 1994 cz. 1 nr 3 s. 6; cz. 2 nr 13 s. 6; cz. 3 nr 15 s. 6.

Wspomnienia z dzieciństwa.

711. [SMOLIŃSKI J.] (cz): Ku czci „Tygrysa”. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 37 s. 1, 12.

Opis okoliczności śmierci Józefa Smolińskiego ps. „Tygrys” — żołnierza AK poległego w Cieszyń w 1944 roku.

712. [SMOLIŃSKI J.] —: *Historia śmierci Józefa Smolińskiego ps. „Tygrys” żołnierza Armii Krajowej*. Wiarus 1994 nr 4 s. 4.

713. [SMOLIŃSKI J.] OG: „Tygrys” w niemieckim dokumencie. Głos Ludu 1994 nr 110 s. 2.

Relacja niemiecka o okolicznościach śmierci Józefa Smolińskiego ps. „Tygrys” w d. 17.04.1944 r.

714. [SMÓŁKA A.] BRACHACZEK Tadeusz: D[okto]r Antoni Smółka (1903—53). Nowa Formacja 1994 nr 16 s. 5.

Biogram lekarza pracującego w Chybiu. Przedruk z: Pamiętnik Cieszyński T. 5 (1993).

[SMÓŁKA A.] zob. poz. 498.

715. [SMUGAŁA T.] GRZEGORZ Maria: Tadeusz Smugała nie żyje. Zwrot 1994 nr 3 s. 74—75.

Wspomnienie pośmiertne o działaczu zaolziańskim (1939—94).

716. [STACH J.] DUŁAWA Bronisław: Odszedł na zawsze Jerzy Stach. Jasienica 1994 nr 10 s. 6.

Wspomnienie pośmiertne o zawodniku i działaczu LKS Drzewiarz Jasienica.

[STAŃCO F.] zob. poz. 596.

717. [STAŚ J.] STAŚ Joanna: Lekcja historii w Bredzie. Echo Jaworza 1994 nr 9(35) s. 2.

Wspomnienie uczennicy Szkoły Podstawowej nr 1 w Jaworzu z obchodów pięćdziesięciolecia wyzwolenia Bredy w 1944 roku przez 1 DPanc.

718. [STEFEK W.] KOPOCZEK Tadeusz: Harcerz-żołnierz. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 16 s. 12.

Nekrolog Wilhelma Stefka (1920—94).

719. [STELLER P.] —: *Steller Paweł (1895—1974)*. Inf. Miejski Wisły 1994 nr 11 s. 5.

Biogram grafika i malarza.

720. [SZCZEPAŃSKI J.] SZCZEPAŃSKI Jan: Wielkanoc. Gaz. Ustrońska 1994 nr 13 s. 1—2.

Wspomnienia z dzieciństwa dotyczące przeżywania świąt Wielkiej Nocy.

721. [SZCZEPAŃSKI J. J.] ZABIEROWSKI Stefan: Z pokolenia Kolumbów. Kron. Besk. 1994 nr 45 s. 29.

Życiorys Jana Józefa Szczepańskiego w siedemdziesiątą piątą rocznicę urodzin.

722. [SZCZUREK K.] SZCZUREK Kazimierz: Pisarz języka esperanto. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 35 s. 7; cz. 2 nr 37 s. 6.

Wywiad K. Kaszpera z poetą, lingwistą i tłumaczem, mieszkańcem Cieszyń.

723. [SZCZUREK O.] WS: Ustrońscy twórcy. Gaz. Ustrońska 1994 nr 1 s. 5. Życiorys Oswalda Szczurka urodzonego w 1922 r. w Skoczowie, działacza kultury.

724. [SZEWCZYK M.] STRZYBNY Antoni: Starka z jednym zymbym. Zwrot 1994 nr 5 s. 35—36.

Wspomnienie o Mariannie Szewczykowej — spisane gwarą.

725. [SZKOPEK H.] F.B.: Halina Szkopek. Zwrot 1994 nr 12 s. 3 (okł.). Życiorys artysty-plastyka urodzonej w 1955 roku w Karwinie.

726. [SZMEK J.] SZMEK Jan: Wróci-my. Wiarus 1994 nr 3 s. 2.

Wspomnienia żołnierza 1 DPanc. PSZ na Zachodzie.

727. [SZMEJA L.] KOPOCZEK Tadeusz: Leon Szmeja. Nasza Gazetka 1993/94 nr 19 s. 16—17.

Biogram działacza harcerskiego i nauczyciela (1906—66).

728. [SZOSTOK J.] —: *Pamięci Józefa Szostoka*. Nowa Formacja 1994 nr 22 s. 3.

Nekrolog strażaka z Zaborza (1935—94)

729. [SZPOK K.] SZPOK Franciszek Karol: U gojnego. Echo Jaworza 1994 cz. 1 nr 3(29) s. 13—14; cz. 2 nr 4(30) s. 10—11.

Wspomnienia o Karolu Szpoku — leśniczym w dobrach hrabiego Larisch-Mönich w I poł. XX w.

730. [SZURMAN A.] (ka): Adolf Szurman 85 [osiemdziesięciopięć]letni. Głos Ludu 1994 nr 67 s. 1—2.

Życiorys zaolziańskiego harcerza i działacza społecznego (ur. 1909).

731. [SZWEBLIK L.] KUBOK Danuta: Odszedł do Pana. Nowe Słowo 1994 nr 5 s. 8.

Wspomnienie pośmiertne o ks. Leopoldzie Szwebliku pochodzącym z Goleszowa.

732. [SZWEBLIK L.] KUBOK Danuta: Wspomnienie o ks.[iędzu] Leopoldzie Szwebliku. Panor. Goleszowska 1994 nr 4 s. 16.

Biogram pochodzącego z Goleszowa księdza. (1913—94).

733. [SZWEBLIK L.] TOMALA Karol: Ś[więtej] p[amięci] ks.[iędza] prałat Leopold Szweblik. Dziedzictwo 1994 nr 4 s. 11.

Wspomnienie pośmiertne o pochodzącym ze Śl. Cieszyńskiego księdzu.

734. [SZWEDA K.] KIEDOS Józef:

Mój proboszcz. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 30 s. 4.

Biogram ks. Konrada Szwedę (1912—88), który pracował w Cieszyń w l. 1946—50.

735. [ŚCIBLIK A.] LASOTA Ludwik: Wspomnienie o Alojzym Ścibliku — katechecie i organiście. Nowa Formacja 1994 nr 10 s. 4.

Nekrolog Chybiana (1932—94).

736. [ŚLIWKA J.] KUBISZ Jan: Jan Śliwka oczami Jana Kubisza. Ogniwo 1993/94 nr 8 s. 23—24.

Biogram Jana Śliwki (1823—74) nauczyciela ze Śl. Cieszyńskiego. Przedruk z: Kubisz J.: „Pamiętnik starego nauczyciela”.

737. [ŚNIEGOŃ H.] ŚNIEGOŃ Helena: Goleszów jaki pamiętam. Panor. Goleszowska 1994 nr 2 s. 14—15.

Wywiad przeprowadzony przez Dariusza G. Gołyszego, dotyczy okresu międzywojennego.

738. [ŚWIDER F.] KASZPER Kazimierz: Robinson z Kolonii. Głos Ziemi Ciesz. 1994 cz. 1 nr 28 s. 4; cz. 2 nr 29 s. 4.

Życiorys Franciszka Świdra — artysty zaolziańskiego.

739. [ŚWIEŻY I.] BRACHACZEK Tadeusz: Ks.[iędz] Ignacy Świeży (1839—1902) działacz społeczno-polityczny na Śląsku Cieszyńskim. Dziedzictwo 1994 cz. 1 nr 2 s. 8; cz. 2 nr 3 s. 7. Biogram pierwszego prezesa „Dziedzictwa bł. Jana Sarkandra”.

740. [ŠTIRBA — rodzina] RADŁOWSKA-OBRUŚNIK Martyna: Co najważniejsze. Zwrot 1994 nr 8 s. 45—46. Tradycje zaolziańskiej rodziny.

741. [ŠTIRBA W.] ŠTIRBA Witold: Zawód dla romantyków? Głos Ludu 1994 nr 83 s. 4.

Wywiad Ireny Stonawskiej z uczniem Państwowej Wyższej Szkoły Morskiej w Gdyni pochodzącym z Zaolzia.

742. [TANDERA P. F.] KOPOCZEK Tadeusz: Wierny sobie. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 39 s. 12.

Nekrolog Pawła Franciszka Tandery (1912–94), nauczyciela i działacza harcerskiego, w latach 1932–39 pracującego w Skoczowie.

743. [TANDERA P. F.] —: *Paweł Tander*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 19 s. 3. Nekrolog ekonomisty, nauczyciela i społecznika (1912–94).

744. [TARG A.] KLUZ Halina: Alojzy Targ. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 20 s. 12. Biogram działacza polskiego podziemia, pisarza i historyka.

745. [TARKOWSKI E.] TARKOWSKI Edward: Blinda. Gaz. Skoczowska 1994 nr 15 s. 7–8.

Wspomnienia pochodzącego ze Skoczowa kpt. żegluga wielkiej.

746. [TARKOWSKI E.] TARKOWSKI Edward: Gołbie na morzu. Gaz. Skoczowska 1994 nr 11 s. 7–8. Wspomnienia kapitana statku „Śląsk”.

747. [TASZEK W.] F.B.: Walter Taszek. Zwrot 1994 nr 11 s. 3 (okł.). Życiorys urodzonego w 1942 roku w Dąbrowie a tworzącego w Łarwinie artysty-plastyka.

748. [TESARCZYK K.] WASZUT Teresa: Ksiądz proboszcz Karol Tesarczyk. Nowe Słowo 1994 nr 4 s. 7. Biogram ks. urodzonego w 1865 r., proboszcza w Golezowie w l. 1901–22.

749. [THUN-HOHENSTEIN G.] SPYRA Janusz: Dobra pani na zamku w Kończycach Wielkich. Hrabina Gabriela von Thun-Hohenstein. Dziedzictwo 1994 cz. 1 nr 8 s. 5; cz. 2 nr 9 s. 10. Biogram ostatniej przedstawicielki rodziny Larisch w Kończycach (1872–1957).

750. [TRZASKALIK H.] MATUSZEK Otokar: Henryk Trzaskalik. Zwrot 1994 nr 5 s. 2 (okł.).

Biogram działacza zaolziańskiego (1900–86).

751. [URBACH E.] —: *Ezelier (Adolf) Urbach*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 14 s. 7.

Życiorys urodzonego w 1921 r. w Skoczowie członka żydowskiej gminy wyznaniowej.

752. [WANTUŁA J.] RAMOSZ Stanisław: D[okto]r Jan Wantuła. Wiad. Ul. Bielsk. 1994 nr 1(12) s. 7.

Biogram dra Jana Wantuły (1931–93).

753. [WANTUŁA J.] RAMOSZ Stanisław: O d[okto]r[ze] Janie Wantule. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 8 s. 5. Nekrolog lekarza (1931–93).

754. [WANTUŁA J.] RAMOSZ Stanisław: ...Przyszło mi dzisiaj... Inf. Miejski Wisły 1994 nr 1 s. 2.

Nekrolog dra Jana Wantuły (1931–93).

755. [WANTUŁA J.] KAZIK Józef: Józef Wantuła. Zwrot 1994 nr 10 s. 2 (okł.).

Życiorys działacza kulturalno-oświatowego urodzonego w 1944 r. w Łyżbicach.

756. [WAWRACZ K.] WAWRACZ Karol: Stenografia ułatwiała przeżycie trudnych lat okupacji. (Rozmowa z emerytowanym nauczycielem p. Karolem Wawraczem). Panor. Golezowska 1994 nr 1 s. 17.

Wywiad przeprowadzony przez Teresę Waszut.

757. [WAWROSZ A.] HAVLIK Doro: Adam Wawrosz pisał dla Zaolzia, dla swojej stareczki. Zwrot 1994 nr 2 s. 50–53.

Wspomnienie o pisarzu zaolziańskim.

758. [WAWRZACZ B.] cis: Pogrzeb ekumeniczny w Cisownicy przed 10 [dziesięciu] laty. Panor. Golezowska 1994 nr 3 s. 22.

Nota biograficzna i opis uroczystości pogrzebowych Bolesława Wawracza z Golezowa.

759. [WAWRZCZEK W.] KASZTURA Wojciech: Chemik i pedagog. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 47 s. 7.

Biogram profesora Wiktora Wawrzyczka (1911–69).

760. [WĘGLORZ S.] WĘGLORZ Stanisław: Wygrałem życie. Głos Ziemi Cies. 1994 cz. 1 nr 28 s. 9; cz. 2 nr 29 s. 9.

Wywiad A. Żurka z pochodzącym z Cieszyńska, obecnie mieszkającym w Niemczech, redaktorem gazetki polonijnej.

761. [WILK W.] BERGER Adam: Żołnierskie pożegnanie. Głos Ludu 1994 nr 72 s. 2.

Nekrolog Władysława Wilka, żołnierza PSZ na Zachodzie.

762. [WINDHOLZ O.] WINDHOLZ Oton: Autostrada przez cmentarz. Gaz. Ustrońska 1994 nr 26 s. 1–2.

Wywiad Wojława Suchty z Ustroniakiem pochodzenia żydowskiego, obecnie zamieszkającym w Australii.

763. [WINKLER J.] Saw: O nawiejskim pastorze. Ogniwo 1993/94 nr 5 s. 29.

Biogram pastora Jana Winklera (1794–1874).

764. [WINKLER J.] ZAHRADNIK Stanisław: Postać zasługująca na uwagę. Głos Ludu 1994 nr 146 s. 3.

Działalność ks. pastora Jana Winklera (1794–1874).

765. [WOJCIĄK A.] WOJCIĄK A.: Zbudować coś. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 23 s. 4.

Wywiad przeprowadzony przez K. Marciniuka z pedagogiem pochodzącym ze Śl. Cieszyńskiego, obecnie pracującym w Niemczech.

766. [WRATNY T.] F.B.: Tadeusz Wratny. Zwrot 1994 nr 10 s. 3 (okł.). Życiorys pochodzącego z Orłowej artysty-fotografika.

767. [ZAHRADNIK P.] ZAHRADNIK Stanisław: Niegodna droga ks.[iędza] Pawła Zahradnika. Zwrot 1994 nr 5 s. 23–26.

Biogram urodzonego w 1893 r. pastora w Cz. Cieszyńskie.

768. [ZJAWIN Z. J.] KOPOCZEK Tadeusz: Jan Zbigniew Zjawin. Gaz. Skoczowska 1994 nr 9 s. 7.

Biogram skoczowskiego harcerza, żołnierza PSZ na Zachodzie (1924–44).

769. [ZOLICH J.] —: *Jan Zolich*. Zwrot nr 2 s. 2 (okł.).

Życiorys dziennikarza i społecznika zaolziańskiego, ur. w 1907 r.

770. [ZYGMUNT A.] —: *Antoni Zygmunt zmarł*. Kron. Besk. 1994 nr 10 s. 20.

Nekrolog bielskiego zawodnika i trenera.

771. [ŻWAK S.] ADAMIEC Zbigniew: Twardy jak Luter spod Cieszyńska. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 40 s. 12.

Życiorys Stanisława Żwaka — pastora pracującego na Opolszczyźnie; urodzonego w Trzanowicach w 1919 r.

772. [ŻYDLIK W.] ŻYDLIK Władysław: Między zamkami. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 39 s. 4.

Życiorys śpiewaka operowego, urodzonego w Skoczowie, absolwenta cieszyńskiej szkoły muzycznej.

773. [ŻYDLIK W.] —: *Władysław Żydlik*. Gaz. Skoczowska 1994 nr 20 s. 7.

Życiorys urodzonego w 1938 r. w Skoczowie śpiewaka operowego.

Artykuły poświęcone większym grupom osób lub osobom anonimowym.

774. A.P.: Szkocja — moja druga ojczyzna. Zwrot 1994 nr 5 s. 45–46. Wspomnienia Zaolzia, b. żołnierza PSZ na Zachodzie.

775. —: 25 [dwadzieścia pięć] lat. Nowa Formacja 1994 nr 25 s. 20.

Pary małżeńskie ze Strumienia i Chybia obchodzące w 1994 roku dwudziestą piątą rocznicę zawarcia związku małżeńskiego.

776. H.L.: Wigilia w Szkocji. Wiarus 1994 nr 4. dod. świąteczny s. 4.

XI. ETNOGRAFIA I FOLKLOR

a) Podania ludowe

778. FIRLA Adolf: O gorolu Brzękale. Gaz. Skoczowska 1994 nr 18 s. 8. Gawęda gwarą.

779. KOSSAK Zofia: Legenda o św. Mikołaju z Pierśca. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 25 s. 8; cz. 2 nr 26 s. 8. Opowiadanie napisane w 1938 r., wydrukowane po raz pierwszy w 1963 r.

780. MORCINEK Gustaw: Czarna Julka. Nasza Gazetka. 1993/94

cz. pt.: O pożegnaniu z Żabkowem i o pijanych gęsiach. nr 9 s. 8—9; nr 10 s. 8—9.

cz. pt.: O tym, jak Julka wywołała babką rebelię. nr 11 s. 8—9; nr 12 s. 8—9.

cz. pt.: O tym, jak poszliśmy witać cesarza. nr 13 s. 8—9; nr 14 s. 8—9.

cz. pt.: O tym, jak Rackowi kupiliśmy świeczki. nr 15 s. 8—9; nr 16 s. 8—9; nr 17 s. 8—9; nr 18 s. 8—9; nr 19 s. 8—9.

cz. pt.: O tym, jak witaliśmy hrabinę. nr 20 s. 8—9.

781. mrc: Zwodnicze nocnice. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 48 s. 4. Wierzenia ludowe mieszkańców Wisły.

782. MRO: Skarby i duchy. Zwrot 1994 nr 2 s. 48—49.

Legendy związane z Polską Ostrawą.

Wspomnienia żołnierza PSZ na Zachodzie.

777. TOBOŁA Otylia: Ich drogi wiodły do Lwowa. Głos Ludu 1994 nr 113 s. 4. Dzieje kilku rodzin z Zaolzia — uchodźców we wrześniu 1939 r., które znalazły się we Lwowie.

783. —: *O Czarcim Młynie na Girowej*. Nasza Trójwieś 1994 nr 10 s. 12.

Legenda ludowa spisana gwarą.

784. SZPYRC Antoni: Ło jednej legyndzie z Piosku. Zwrot 1994 nr 12 s. 72—73.

Podania ludowe gwarą.

785. WASZUT Teresa: Jak Jura zza Goruski pokonał czarownicę. Panor. Goleszowska 1994 nr 9 s. 6.

Legenda ludowa.

786. —: *Zbójnicki cmentarz w Olekach*. Nasza Trójwieś 1994 nr 2 s. 8.

Legenda ludowa.

b) Zwyczaje

787. BN: Zwyczaje świąteczne. Jutrzenka 1994/95 nr 4 s. 10—11.

Opis tradycji związanych z obchodami świąt Bożego Narodzenia.

788. BOHUCKA-KŁAPSIA Emilia (oprac.): Coś o kuchni i „jodle” naszych przodków. Panor. Goleszowska 1994 nr 9 s. 5—6.

Sposób przyrządzania tradycyjnych na Śl. Cieszyńskim potraw.

CHMIEŁOWSKA A. zob. poz. **811**.

789. E. MIECZ. (oprac.): Gody w przysłowiach. Nowa Formacja 1994 nr 25 s. 14.

Ludowe tradycje związane ze świętami Bożego Narodzenia.

790. —: *Goiczek*. Dod. Świąteczny do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 7 s. 1.

Zwyczaje wielkanocne.

791. —: *Jak obchodziliśmy Wigilię i święta Bożego Narodzenia*. Echo Jaworza 1994 nr 9 (35) s. 8—9.

Wypowiedzi dzieci ze szkół podstawowych Jaworza o zwyczajach panujących w ich domach.

792. KARPIŃSKA Irena: Polskie ubiory ludowe na scenie. Zwrot 1994 cz. 1 nr 11 s. 43—48;

Ukształtowanie, znaczenie i symbolika stroju ludowego na podstawie: „Polskie ubiory ludowe na scenie”, Londyn 1953.

793. KASPRZYKOWSKI Artur: Wierzenia zesłańców. Kron. Besk. 1994 nr 51 s. 8.

Wspomnienia Polaków zesłanych w czasie II wojny św. do Kazachstanu, obecnie mieszkających w Jaworzu. Przywiązanie do tradycji wyniesionych z kraju rodzinnego.

794. KIEREŚ Małgorzata: Dożynkowe tradycje. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 38 s. 4.

Obyczaje ludowe związane z dziękczynieniem za plony.

795. tenże: Zaduszkowe refleksje. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 44 s. 4.

Zwyczaje czczenia zmarłych na Śl. Cieszyńskim.

KŁAPSIA-BOHUCKA E. zob. poz. **788**.

796. L. i G.: Jak to drzewiej bywało. Panor. Goleszowska 1994 nr 10 s. 16.

Wróżby związane ze świętami Bożego Narodzenia.

797. (M.K.): Jako Drzewiej świętowali. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 51/52 s. 13. Ludowe tradycje obchodzenia świąt Bożego Narodzenia.

798. MAREK Jan: Śmiergust. Dod. Świąteczny do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 7 s. 4.

Opis zwyczajów wielkanocnych, spisane gwarą.

799. MILERSKI Władysław: Gody. Zwrot 1994 nr 12 s. 16—18. Tradycje świąt Bożego Narodzenia.

800. N.G.Ż.: Kalendarz. Hit na Granicy. 1994 nr 51 s. 1—2.

Tradycje związane z okresem świąt Bożego Narodzenia.

801. POŁOK Paweł: Opowiadania o naszej Trójwi. Nasza Trójwieś 1994 nr 5 s. 7.

Opis życia i zwyczajów góralskich gwarą.

802. —: *Prognostyki i przysłowia na kwiecień i maj*. Panor. Goleszowska 1994 nr 3 s. 18.

Ludowe przysłowia i wierzenia.

803. SKOCZOWSKI Jan: Jak to w Święta Wielkanocne bywało. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 13 s. 12—13.

Tradycje wielkanocne.

804. SZARZEC Paweł: „Przy herodowym Tronie. Dod. Świąteczny do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 26 s. 4.

Wspomnienie z okresu dzieciństwa o zwyczajach kołędowania; spisane gwarą.

805. SZELIGA Wincenty: O Mikołaju i Mikołajkach. Głos Ludu 1994 nr 144 s. 1,3.

Opis zwyczajów ludowych Śląska Cieszyńskiego, spisane gwarą.

806. SZPOK Franciszek Karol: Wilia u gojnego. Echo Jaworza 1994 nr 9 (35) s. 5—7.

Obyczaje ludowe związane z uroczystościami Bożego Narodzenia.

807. SZYMIK Jan: Andrzejkowe wróżby. Gaz. Skoczowska 1994 nr 24 s. 9

Zwyczaje związane z dniem św. Andrzeja.

808. tenże: Kulig. Gaz. Skoczowska 1994 nr 3 s. 6.

Zwyczaje ludowe.

809. (wak): Wieczór wróżb i zabawy. Głos Ludu 1994 nr 141 s. 2.
Zwyczaj ludowy związane z dniem św. Andrzeja.

810. —: *Wielkanocne tradycje*. Hit na Granicy 1994 nr 13 s. 1—2.
Opis zwyczajów wielkanocnych.

811. WOŹNIAK Erwin, CHMIEŁOWSKA Agata: Wigilijne tradycje. Życie Czechowic-Dziedzic 1994 nr 22 s. 5.
Zwyczaj ludowy.

812. (zn): Jasełka wracające na scenę. Kron. Besk. 1994 nr 5 s. 22.
Odradzanie się tradycji inscenizacji jasełek w rejonie bielskim.

c) Gwara

813. „BARTEK”: Wilia. Głos Ludu 1994 nr 150 s. 3.
Opowiadanie gwarą o wigili w roku 1944.

814. GAWEŁ Jan: Czudkowa wypłata. Nowa Formacja 1994 cz. 1 nr 4 s. 6; cz. 2 nr 5 s. 6; cz. 3 nr 6 s. 14.
Opowiadanie gwarą.

815. JASICZEK Henryk: Księżycowe historie. Dod. Świąteczny do: Gaz. Skoczowska 1994 nr 26 s. 2—3.
Opowiadanie gwarą.

816. KRZĄSZCZ Walenty: Jak to stary Kidoń i Maryna Pinkaska pierwszy raz pociągami jechali. Gaz. Skoczowska 1994 cz. 1 nr 9 s. 8; cz. 2 nr 10 s. 8.
Opowiadanie gwarą.

817. POŁOK Paweł: Widok z Jaworzińskiego Gronia. Nasza Trójwiś 1994 cz. 1 nr 1 s. 7; cz. 2 nr 2 s. 7—8.
Napisany gwarą opis geograficzny okolic Trójwi Beskidzkiej; ludowe znaczenie nazw.

d) Architektura i sztuka ludowa

818. cz: Krzyż jak nowy. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 2 s. 2.
Zabytkowy krzyż przy ul. Reymonta w Cieszynie.

819. CZUPRYNA Paweł: Drewniane świątynie. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 4 s. 5.
Podstawowe dane o drewnianych kościołach na Ziemi Cieszyńskiej.

820. RADŁOWSKA-OBRUŚNIK Martyna: Cała w blasku. Zwrot 1994 nr 3 s. 12—14.
Wyrób srebrnej biżuterii używanej jako ozdoba w cieszyńskim stroju ludowym.

821. ska: Krzyż ocalony. Kron. Besk. 1994 nr 11 s. 5.
Przydrożny krzyż w Mikuszowicach, powstały ku upamiętnieniu powstania styczniowego.

822. SZKARADNIK Lidia: Żywotki. Gaz. Ustrońska 1994 nr 43 s. 5.
Część stroju ludowego, omówienie kształtowania się tego elementu.

823. WASZEK Alojzy: Zdobnictwo metalowe. Gaz. Ustrońska 1994 nr 1 s. 4.
Rzemiosło artystyczne w Ustroniu w XVII i XIX w.

824. WG: Krzyże przydrożne. Gaz. Skoczowska 1994.
cz. 20: Krzyż w Kiczycach w ogrodzie p. Herzyków. nr 1 s. 4.

cz. 21: Krzyż w Ochabach na Kamieniu. nr 2 s. 8.

cz. 22: Krzyż kamienny w Wiślicy. nr 3 s. 4.

cz. 23: Krzyż w Wiślicy w ogrodzie pp. Stańków. nr 4 s. 4.

cz. 24: Krzyż cmentarny na nowym cmentarzu katolickim w Skoczowie. nr 5 s. 4.

cz. 25: krzyż na nowym cmentarzu ewangelickim. nr 6 s. 4.

cz. 26: Krzyż na starym cmentarzu ewangelickim. nr 7 s. 4.
Dokończenie cyklu z ubiegłego roku.

825. WÓJTOWICZ Marian: Pomniki kultu i kultury. Nowa Formacja 1994 nr 4 s. 4.

Kaplice w gminach Chybie i Strumięń.

XII. RECENZJE I OMÓWIENIA

826. (DH): Cierlickie lato filmowe po raz drugi. Zwrot 1994 nr 10 s. 44.

Relacja z imprezy kulturalnej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Młodzieży Polskiej w RC.

827. DŁUGAJCZYK Edward: Musimy się otworzyć. Głos Ludu 1994 nr 18 s. 1, 3.

Wywiad przeprowadzony przez Mariana Siedlaczka z autorem opracowania „Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919—1939; Katowice 1993.

828. —: *Duma i wstyd*. Głosy i opinie czytelników „GL”. Głos Ludu 1994 nr 24 s. 1, 4.

Zbiór listów z opiniami mieszkańców Zaolzia o książce E. Długajczyka: Tajny front...

829. —: *Dzieła epoki baroku*. Głos Ludu 1994 nr 51 s. 1—2.
Omówienie wystawy „Książka barokowa” zorganizowanej przez Książnicę Cieszyńską.

830. ER: O cieszyńskich kolekcjonera. Zwrot 1994 nr 5 s. 34.
Recenzja publikacji Dominika Dubiela pt. „Cieszyński Klub Hobbystów. 20 lat: 1972—1992”, Cieszyn 1993.

831. GRZEGORZ Maria: Arma ofensywa. Głos Ludu 1994 nr 122 s. 5.
Omówienie wystawy w Muzeum Ziemi Cieszyńskiej w Cz. Cieszynie, przedstawiającej broń używaną na Śl. Cieszyńskim w przeszłości.

832. HAJDUK Adam: Księga faktów. Kron. Besk. 1994 nr 46 s. 27.

Omówienie monografii Jerzego Polaka i Mieczysława Tomiczka „Bielsko-Biała—Straconka”. Bielsko-Biała 1994.

833. JaKo: Pamiętnik Cieszyński. Głos Ludu 1994 nr 62 s. 3.

Omówienie 7 tomu Pamiętnika Cieszyńskiego.

834. JANKOWSKI Stanisław: Byłem jednym z wielu. Dz. Besk. 1994 nr 20 s. 4.
Omówienie książki Józefa Wojdaka pt. „Byłem jednym z wielu” — wspomnień żołnierza podziemia z okresu II wojny św. — mieszkańca Bielska.

835. JAWORSKI Kazimierz: Historia Orłowej. Głos Ludu 1994 nr 80 s. 3.
Recenzja publikacji: „Dějiny Orlové”. Orlova 1993.

836. tenże: Kalendarz Śląski '95. Głos Ludu 1995 nr 145 s. 2.
Omówienie zaolziańskiego kalendarza.

837. tenże: Opis pewnej prowincji. Głos Ludu 1994 nr 122 s. 7.
Refleksje nad twórczością Horsta Bienka, urodzonego w Gliwicach, zamieszkałego w Niemczech, który poświęcił swą pracę terenom pogranicza.

838. JOSIEK Władysław: Recenzja. Zwrot 1994 nr 2 s. 61—62.
Recenzja wydawnictwa: Ewangelický Kalendář = Kalendarz Ewangelicki 1994.

839. (k): Nad Tamizą. Głos Ziemi Cies. 1994 nr 34 s. 5.
Omówienie książki Krzysztofa Nowaka „Cieszyńscy nad Tamizą”.

- 840.** K.M.: Lektura dla wszystkich. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 41 s. 4.
Omówienie Kalendarza Cieszyńskiego 1995.
- 841.** (kaja): „Cieszyńsiacy nad Tamią”. Głos Ludu 1994 nr 75 s. 5.
Omówienie książki K. Nowaka.
- 842.** (kaja): Kalendarz Cieszyński '95. Głos Ludu 1994 nr 122 s. 2.
Recenzja rocznika 1995.
- 843.** (kaja): Literatura Ludowa. Głos Ludu 1994 nr 75 s. 5.
Omówienie nr 4–6 „Literatury Ludowej” poświęconego folklorowi i literaturze ludowej Śl. Cieszyńskiego.
- 844.** (kaja): Pamiętnik Cieszyński. Głos Ludu 1994 nr 97 s. 2.
Omówienie 8 tomu Pamiętnika Cieszyńskiego.
- 845.** (kar): Jubileuszowa pozycja. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 20 s. 4.
Omówienie 7 tomu Pamiętnika Cieszyńskiego.
- 846.** (kar): Kalendarz Skoczowski i ... Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 1 s. 4.
Omówienie treści Kalendarza Skoczowskiego 1995 i Kalendarza Artystycznego D. Orzulika.
- 847.** KAZIK Józef: To nasze dzieje. Zwrot 1994 nr 8 s. 18–19.
Wystawa „Polacy na Zaolziu”.
- 848.** KIEDOS Józef: 150 [stupięćdziesięcio]lecie parafii w Pogwizdowie. Dziedzictwo 1994 nr 9 s. 3–4.
Recenzja publikacji Zb. Macury „Dzieje parafii Pogwizdów” [b.m. b.r.].
- 849.** KINCEL Ryszard: Skrzydła. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 47 s. 4.
Omówienie książki Daniela Karola Kadłubca „Cieszyńsko-zaolziańska polszczyzna”.
- 850.** (kj): Rocznik Trzyniecki. Głos Ludu 1994 nr 149 s. 7.
Omówienie pierwszego tomu nowego rocznika: „Tržinecká ročenka = Rocznik Trzyniecki 1995”. [Tržinec b.r.]
- 851.** KLIŚ Józef: Pieśni zza drutów. Dz. Besk. 1994 nr 35 s. 4.
Omówienia antologii pieśni więźniów obozów koncentracyjnych pod red. Aleksandra Kulisiewicza i Jana Taciny.
- 852.** KSIĘŻYC Grzegorz: Byli sobie Lech i Czech. Dziedzictwo 1994 nr 8 s. 7.
Recenzja książki Antoniego Gیزی „Stosunki polsko-czeskie 1795–1940”. Szczecin 1993.
- 853.** KUSAK Iwona: Miłość wbrew historii. Dz. Besk. 1994 nr 65 s. 6.
Omówienie książki Jadwigi Górnej „Ślad na rąbku historii” dotyczącej przeżyć wojennych.
- 854.** (lem): Ludzie odchodzą, książka pozostaje. Dz. Besk. 1994 nr 19 s. 2
Omówienie Kalendarza Beskidzkiego 1994.
- 855.** MARCINIUK Krzysztof: Syberyjska kromka chleba. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 47 s. 4.
Wystawa drzeworytów Pawła Steller w Muzeum Beskidzkim w Wiśle.
- 856.** M. D.: Drewniane krajobrazy. Gaz. Ustrońska 1994 nr 30 s. 4.
Omówienie wystawy czeskiego plastyka Stanisława Zormana.
- 857.** MOZOR Karol: „Gwiazdka Cieszyńska” — „Dziedzictwo”. Effatha 1994 nr 1 (18) s. 3.
Omówienie treści i celów nowego czasopisma „Dziedzictwo”.
- 858.** mrc: Kalendarz Beskidzki. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 3 s. 4.
Omówienie kalendarza na rok 1994.
- 859.** mrc: Korzenie góralszczyzny. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 6.
Omówienie wystawy twórczości mieszkańców gminy Istebna w Muzeum Beskidzkim w Wiśle pt. „200 lat istebniańskiej parafii — region Jabłonkowski”.
- 860.** mrc: Muzykanci grejcie. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 6 s. 4.
Omówienie wystawy w Muzeum Beskidzkim w Wiśle poświęconej muzyce i muzykantom ludowym.
- 861.** mrc: Trójwieś artystów. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 6.
Omówienie wystawy twórczości ludowej w gminie Istebna.
- 862.** (MRO): Złoto, srebro i papier. Zwrot 1994 nr 9 s. 56–58.
Omówienie wystawy Muzeum Ziemi Cieszyńskiej w Cz. Cieszylinie pt. „Czym się płaciło i płaci na Śląsku Cieszyńskim” zorganizowanej w zamku fryszackim.
- 863.** (MSZ): Tajna dotacja MEN. Dz. Besk. 1994 nr 163 s. 4.
Spór wokół książki E. Długajczyka „Tajny front...”.
- 864.** NIEMIEC Zdzisław: Teatralny maj. Kron. Besk. 1994 nr 25 s. 26.
Omówienie Festiwalu na Granicy oraz festiwalu teatrów lalek w Bielsku-Białej.
- 865.** (o): Tempora mutantur ... Głos Ludu 1994 nr 134 s. 5.
Wystawa retrospektywna artysty-plastyka Tadeusza Wrątnego.
- 866.** PICHĄ Jadwiga: Wystawa książki barokowej. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 16 s. 5.
Omówienie wystawy Książnicy Cieszyńskiej.
- 867.** PIETRASZEK Wiesław: Dzieje Wisły. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 4 s. 7.
Omówienie książki „Wisła [1593]–1993. W czterech setlecie powstania miejscowości”. [Cieszyn 1993].
- 868.** (ra): Śladem cieszyńskiego pieniądza. Głos Ludu 1994 nr 99 s. 1–2.
Omówienie wystawy Muzeum Ziemi Cieszyńskiej w Karwinie-Fryszacie.
- 869.** ROSNER Edmund: Czeski słownik biograficzny Śląska. Zwrot 1994 nr 7 s. 60–61.
Recenzja wydawnictwa: „Biografický
- słownik Slezska a Severní Moravy”. Opava 1994.
- 870.** tenże: Druga część dylogii o Morcinku. Zwrot 1994 nr 3 s. 59–61.
Omówienie opracowań poświęconych postaci G. Morcinka i jego twórczości.
- 871.** tenże: O ks.[jędzu] Leopoldzie Szerszniku i jego zbiorach. Zwrot 1994 nr 2 s. 60–61.
Recenzja publikacji z sesji naukowej pt. „190 lat założenia muzeum i biblioteki Leopolda Jana Szersznika 1802–1992”. Cieszyn 1993.
- 872.** tenże: Przez pryzmat Oświęcimia. Zwrot 1994 nr 8 s. 31–32.
Omówienie antologii poetyckiej, w której zamieszczono m.in. wiersz Henryka Jasickiego.
- 873.** RUSNOK Anna: Przyszłość — przeszłość. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 8 s. 7.
Omówienie wystawy Książnicy Cieszyńskiej.
- 874.** STRZYBNY Antoni: Jesienne dni folkloru. Zwrot 1994 nr 12 s. 44–47.
Prezentacja działalności twórców i badaczy kultury ludowej Zaolzia.
- 875.** SUSKI Jędrzej: Wojna o książkę. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 42 s. 6–7.
Polemiki wokół książki E. Długajczyka: „Tajny front...”.
- 876.** SZTUCHLIK Jolanta: Książka i komputer. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 41 s. 4.
Omówienie II Letniej Szkoły Bibliotekoznawstwa.
- 877.** TOBOŁA Otylia: Historycy o sobie i Śląsku. Głos Ludu 1994 nr 62 s. 1–2.
Spotkanie historyków polskich i czeskich w Pradze poświęcone książce „Zarys dziejów Śląska Cieszyńskiego”. Praga — Ostrawa 1992.
- 878.** TOMAN Tadeusz: Dwie publika-

cje o Karwinie. Zwrot 1994 nr 3 s. 62—63.

Omówienie nowych wydawnictw poświęconych Karwinie.

879. tenże: Z historii Kościoła Ewangelickiego. Zwrot 1994 nr 5 s. 73—74. Omówienie książki zredagowanej przez J. Zielińskiego „Z historii Kościoła Ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim”. Katowice 1992.

880. —: *W świetle map*. Głos Ludu 1994 nr 72 s. 1.

Omówienie wystawy „Historyczne mapy i plany Śląska Cieszyńskiego” w Muzeum Ziemi Cieszyńskiej w Cz. Cieszynie.

881. WIECZOREK Urszula: *Dziejopisarstwo śląskie*. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 32 s. 4.

Omówienie wystawy Książnicy Cieszyńskiej.

882. (w.s.): *Siódmy Pamiętnik*. Gaz. Ustrońska 1994 nr 46 s. 5.

Omówienie 7 tomu Pamiętnika Ustrońskiego.

883. ZAHRADNIK Stanisław: *Dobry czy zły skutek*. Zwrot 1994 nr 4 s. 51—53. Recenzja książki E. Długajczyka: „Tajny front...”.

884. (Żak): *Chronić w pamięci*. Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 34 s. 6.

Omówienie 8 tomu Pamiętnika Cieszyńskiego.

885. ŻUREK Andrzej: ... „Że bronić Śląska Cieszyńskiego będą...” Głos Ziemi Ciesz. 1994 nr 3 s. 4.

Recenzja książki Edwarda Długajczyka „Tajny front na granicy cieszyńskiej. Wywiad i dywersja w latach 1919—1939”. Katowice 1993.

INDEKS OSOBOWY

A

A.F. 530,
A.J. 117, 118,
A.K. 499,
A.P. 64—67, 213, 324, 325, 574, 774,
ACH 92, 122,
ADAMIEC Z. 421, 578, 771,
(ak) 422,
AMR 697,
ANDRZEJEWSKI M. 487,
AP 1,
ATP 277,
(AW) 703,

B

B.A. 214,
BABIK E. 488,
BACZYŃSKA A. 489,
BADURA K. 457, 490,
BALCAR A. 159,
BAŁON E. K. 491,
BAŁON F. 374,
BANDOŁA D. 2, 55,
BANOT J. 137,
„Bartek” 813,
bącz 56,
BAK H. 685,
BAKOSZ-DEMEL Z. 519,
BEREK J. 492, 493,
BERGER A. 761,
BERGER K. 494, 495,
BERGER W. A. 496,
BERNACIK H. J. 497, 498,
(bezet) 381, 432,
BIEBEK H. 837,
BIJOK J. 499,
BITTMAR H. 278, 489,
bł 458,
BŁANIK T. 279,
BŁASZCZYK K. 500,
BN 787,

BUHUCKA -KŁAPSIA E. 788,
BONCZEK A. 501,
BORAK M. 459,
BORUTA-SPIECHOWICZ M. 55,
BOŻEK J. 57,
bp-saw 3,
BRACHACZEK T. 423, 497, 524, 618,
714, 739,
BRACHACZEK W. 326,
BRANNA D. 344,
BRODA J. 327,
BRODA K. 502,
BRODACZ A. 280,
BROŻEK A. 503,
BROŻEK L. 501,
BRUELL T. 561,
BUDNIAK A. 504,
BUDNIOK J. 701,
BUŁAWA E. 460—462,
BURY S. 505,
BUSZKO H. 180,
BUZEK K. 433,
BYRDY S. 506,

C

CACAK R. 507,
car 695,
CEJNAR W. 491, 630,
CHMIELOWSKA A. 811,
CHOWANIEC F. 508,
CHROMIK G. M. 4, 115,
CHWAJOL B. 424,
CIEŃCIAŁA L. 509,
CIEŃCIAŁA T. J. 510,
CIEŚLAR E. 511,
CIMAŁA E. 512,
cis 758,
CSELESTA 138,
CUPEK W. 513,
CYMOREK K. 514,
CZ 281, 328, 711, 818,

CZAJA W. 515,
CZEMBOR H. 331,
CZUDEK J. 382,
CZUPRYNA P. 215, 282, 329, 330,
503, 580, 819,
CZYŻ A. 195,

D.

DANEL R. 463,
DĄBROWSKI F. 516,
dc 332,
DEMEL R. 517, 518,
DEMEL-BAKOSZ Z. zob. BĄ-
KOSZ-DEMEL Z.
DH 93, 216, 383, 425, 826,
DŁUGAJCZYK E. 827, 828, 863, 875,
883, 885,
DŁUŻEK M. 57,
DOMINIK R. 125,
DORDA A. 426,
DORDA R. 520,
DRABINA J. 523,
DRONG J. 521,
DRÓŻDZ A. 522,
DROST J. 217,
DUBIEL D. 830,
DUDEK T. 524,
DUDKOWIAK E. 694,
DUDYS J. 525,
DUŁAWA B. 716,
DYGACZ A. 554,
DYRGAŁA J. 218,
DZIDA 231, 253,
DZIENGIEL M. 526,
DZIK L. 527,

E.

E.J. 179, 209,
E. Miecz. 789,
E.W. 219, 384,
EM. ER. 385, 464, 465, 669,
ER 548, 830,
F.
F.B. 220, 283, 509, 521, 534, 567, 577,
617, 662, 688, 725, 766,

FARNY (rodzina) 528,
FC 386,
FELIKS P. 529,
FERFECKI A. 530, 531,
FIEDOR E. 532,
FIERLA A. 533,
FIERLA B. 534,
FIJAS P. 395,
„Filareta” 573,
FIRLA A. 778,
FIRLA B. 535,
FIRLA J. 536,
FOLEK—PRZEMYK K. zob. PRZE-
MYK—Folek K.
FOLWARCZNA A. 537,
FOLWARCZNY (rodzina) 141,
FOLWARCZNY J. 538,
FRANEK J. 539,
FREJ T. 540,
FUKAŁA K. 541,

G.

GABRYŚ J. 686,
GAJDZICA J. 544,
GAJDZICA K. 99, 658,
GAJDZICA S. 624,
GALOCZ J. 5, 545,
GAŁUSZKA J. 546,
GAŃCZA T. 542,
GARBUSIŃSKA H. 547,
GAWĘŁ J. 814,
GAWLIK S. 6,
GAWŁOWSKI P. 181,
GAZUREK I. 543,
GEBHARD J. 482,
GEMBAŁA A. 548,
GEŃBORYŚ Z. 7,
GIBIEC J. 284,
GIBIEC K. 334,
GIEREK E. 182,
GIZA A. 852,
GŁADYSZ A. 221,
GŁOWIŃSKA D. 586,
GOJNICZEK W. 138, 677, 678,
GOLACZ (rodzina) 528,

GOŁYSZNY D. 522, 737,
GOMOLA J. 549,
GÓRECKI S. 335,
GÓRNA J. 853,
GÖRING H. 71,
(grak) 222,
GRIM E. 550,
GRODZIECKI M. 551,
GRUSZCZYK E. 387,
GRUSZKA—ŁUSZCZEWSKA B.
zob. ŁUSZCZEWSKA—GRUSZKA
B.
GRZĄDZIEL P. 139, 336, 337,
GRZEBIELEC W. 338, 632,
GRZEGORZ M. 224, 225, 285, 528,
636, 715, 831,
GRZOMBA W. 340,
GRZYBEK M. 388,
GUZIUR E. 8,
GUZIUR O. 9, 500,

H.

(h) 68, 226, 286,
H.L. 776,
H.P. 132,
HADYNA S. 552, 553,
HAJDUK A. 515, 832,
(hak) 590,
HAVLIK D. 374, 681, 757,
HŁAWICZKA A. 554,
HŁAWICZKA E. 555,
HŁAWICZKA K. 556,
HŁAWICZKA W. 557,
HOFF B. 558, 559,
HOHENSTEIN—THUN G. zob.
THUN—HOHENSTEIN G.
HOLI F. 341,
HUBERT Z. 560,

I.

IKAR P. 75, 389, 390, 436,
IWI 582,

J.

J. 342,

J. 581,
J.B. 227,
J.K. 86, 391,
J.K. 119,
J.P. 79,
J.R. 133—135,
J.W. 145,
JACHNICKI J. 116,
JAGUCKI A. 561,
JaKo 833,
JANICKI S. 228,
JANICKI S. 343, 344,
JANIK R. 562,
JANKOWSKI S. 619, 834,
JAP 80,
JASICZEK H. 815, 872,
JASZCZUROWSKA A. 107,
JAWORSKI K. 83, 127, 437, 438,
835—837,
JAZOWY L. 563,
JD 521,
JĘDRZEJCZYK E. 564,
JĘDRZEJCZYK L. 498,
JONSZTA E. 210,
JOŃCZY A. 120,
JOSIEK W. 10, 143, 287, 345, 838,
jsr 346,
jur 347,
JURCZEK A. 325,
JURCZYK 565, 566,
JURCZYK J. 565,
JURCZYK—MORRISON D. 566,
JURGAŁA—JURECZKA J. 142, 683,

K.

k 11, 466, 663,
(k) 12, 231, 288, 839,
K.G. 289,
K.M. 232, 233, 840,
K.R. 234, 235,
(ka) 730,
KACZMARCZYK G.M. 527,
KACZMAREK R. 633,
KADŁUBIEC D. 613, 849,
KAİM E. 567, 649,

(kaja) 841—844,
 KAJZAR K. 290,
 KALETA R. 568,
 KALINA K. 439, 623,
 KALISCH (rodzina) 100,
 (kan) 13, 152, 510,
 KANIA D. 354, 550,
 (kar) 71, 238, 291, 845, 846,
 KARAS J. 569,
 KARCH (rodzina) 7,
 KAPIŃSKA I. 792,
 KARWIŃSKI F. 239,
 KASPERLIK K. 570,
 KASPERLIK W. 570,
 KASPRZYKOWSKI A. 58, 59, 128,
 793,
 KASZPER K. 459, 483, 535, 625, 722,
 738,
 KASZTURA W. 759,
 KAWULOK (rodzina) 571,
 KAZIK K. 136, 170, 211, 440, 441, 505,
 508, 536, 572, 654, 676, 698, 755, 847,
 KIEDOS J. 734, 848,
 KIEREPKA M. 60,
 KIEREŚ M. 240, 349, 634, 794, 795,
 KINCEL R. 849,
 kj 850,
 KLIMCZAK I. 259,
 KLIMEK L. 573,
 KLIMSZA L. 574,
 KLIŚ J. 392—401, 467, 851,
 KLUZ H. 292, 402, 744,
 KLUZ K. 468,
 KLUZ—ŁABOJ D. zob.
 ŁABOJ—KLUZ D.
 KŁAPSIA-BOHUCKA E. zob. BO-
 HUCKA-KŁAPSIA E.
 KŁAPTOCZ J. 575,
 KMIOTEK S. 576,
 KNEIFEL R. 127,
 KOBIELA R. 577,
 KOHUT (rodzina) 578
 KOLORZ A. 95, 96,
 KOŁACZYK P. 579,
 KOŁODZIEJCZYK Z. 580,

KONIECZNY J. 581,
 KONIK J. 582,
 KOPA A. 14,
 KOPCZYŃSKI K. 583,
 KOPOCZEK T. 19, 84, 241, 242, 442,
 469, 470, 516, 529, 557, 595, 637, 680,
 690, 706, 718, 727, 742, 768,
 KORNBUM J. 584,
 KORZENNY J. 15—17, 147—150,
 350,
 KOSSAK-SZCZUCKA Z. 471, 586,
 587, 779,
 KOTAJNY J. 588,
 KOTULA K. 589,
 KOWALCZYK J. 591,
 KOWALCZYK J. 590,
 KOWALCZYK Z. 590,
 KOZAK E. 592,
 KOZIEŁ B. 163, 593,
 KOZIOŁ Z. 594,
 KOŹDOŃ T. 595,
 KOŹDOŃ W. 352, 353, 443,
 KOŹUSZNIK A. 596,
 KROP J. 196, 597, 598,
 KROTACZ W. 599,
 KRYGIEL W. 576,
 KRYSTEK R. 600,
 KRZANOWSKI M. 428, 487,
 KRZĄSZCZ W. 601—605, 816,
 KRZYŻANEK G. 293,
 KSIĘŻYC G. 852,
 KUBECZKA Z. 606,
 KUBICIUS S. 294,
 KUBICZEK J. 155,
 KUBISZ J. 607, 608, 736,
 KUBISZ P. 609,
 KUBISZ W. 321,
 KUBOK D. 731, 732,
 KUCZERA F. 610,
 KUKUCZKA J. 611,
 KULA J. 146,
 KULEJ M. 612,
 KULISIEWICZ A. 851,
 KUPIEC A. 613,
 KUSAK I. 853,

KUŚ J. 54, 614,
 KUŹNICKI A. 197,

L.
 LiG. 796,
 LACHETA J. 615,
 LANC O. 151, 157, 158,
 LARISCH-MÖNICH 729, 749,
 LASOTA L. 735,
 LAZAR J. 403,
 LEGIERSKA E. 612, 709,
 LEHMANN W. 616,
 (lem) 854,
 LEWANDOWSKA L. 354,
 LIBERDA B. 617,
 LM 21,
 LONDZIN J. 618,
 LOREK S. 619,

Ł.
 ŁABAJOWA S. 22,
 ŁABOJ-KLUZ D. 464,
 ŁACIAK 395,
 ŁASKAWIEC G. 610,
 ŁĄCZYŃSKA T. 243, 558, 559,
 ŁUKASIAK A. 580,
 ŁUPIEŻOWEC (rodzina) 7,
 ŁUSZCZEWSKA-GRUSZKA B. 244,
 ŁYŻBICKI J. 245,

M.
 M. 164,
 M.D. 251, 856,
 M.K. 797,
 MACHALICA J. 620,
 MACIEJCZEK K. 621,
 MACURA J. 622,
 MACURA K. 100,
 MACZEK S. 55, 130,
 MAĆKOWSKI K. 623,
 MADEJ T. 23, 61,
 MADZIA A. 404,
 MADZIA G. 183, 257, 511,
 MAŁY H. 24,
 MANN J. 624,

MARCINEK A. 625,
 MARCINIUK K. 25, 184, 247—250,
 295, 571, 765, 855,
 MAREK J. 63, 405, 488, 593, 631, 656,
 798,
 (mark) 355,
 MARTYNEK M. 626,
 MARTYNEK W. 473, 627—629,
 MATLAKIEWICZ A. 217,
 MATUSZEK O. 297, 655, 679, 700,
 750,
 MENDREK O. 121,
 MICHALIK H. 630,
 MICHALSKA E. 222,
 MICHALSKI A. 631,
 MICHAŁEK J. 632,
 MICHEJDA B. 298,
 MICHEJDA S. 633,
 MIECHÓWKA S. 634,
 MIEKINA L. 492,
 MILERSKI W. 26, 27, 799,
 MIROCHA J. 635,
 MITRĘGA A. 636,
 MIZIA R. 97,
 MŁYNEK W. 641,
 MOLIN-PUCZEK D. 294,
 MORCINEK G. 780, 870,
 MOTYLEWSKA J. 76,
 MOZOR K. 857,
 MÖNICH-LARISCH zob. LA-
 RISCH-MÖNICH
 mrc 406, 781, 858—861,
 MRO 252, 299, 782, 862,
 MRÓZ H. 98, 165,
 MRÓZEK E. 637,
 MSZ 444, 863,
 mt 253,
 MYNORZ P. 638,

N.
 N.G.Ż. 800,
 NAWROT A. 639,
 NIDECKI J. 640,
 NIEDOBA W. 641—645,
 NIEKRASZ J. 475,

NIEMIEC Z. 28, 445—448, 864,
NIEROSTEK G. 646, 647,
NIKIEL W. 130,
NIKODEM P. 648,
NOWAK G. 649,
NOWAK J. 650,
NOWAK J. 651,
NOWAK K. 29, 30, 464, 839, 841,
NOWOK A. 476,
NW 300,

O.

(o) 664, 865,
OBRUŚNIK-RADŁOWSKA M. zob.
RADŁOWSKA:BRUŚNIK M.
OCHODEK M. 652,
OFIOK A. 653,
OFIOK J. 653,
OG 713,
OLSAK W. 654, 655,
OLSZEWSKI D. 656,
ONDRUSZ J. 449, 494, 657,
ORAWSKA A. 658,
ORAWSKI R. 301, 692,
ORLIK T. 173,
ORLIK Z. 302, 477,
ORSZULIK D. 846,
OSZELDA W. 255, 490, 646,

P.

P.Cz. 450,
P.R. 639,
Pa Cz 543, 568,
PALARCZYK K. 659,
PAŁAC L. 303, 493, 520, 555, 569,
PAŁYGA A. 31,
(part) 256,
PARZYK J. 660,
(paw) 691,
PAWŁAS J. 661,
PAWŁAS O. 662-664,
paz 304,
PAŹDZIORA E. 665,
PAŹDZIORA E. E. 666,
PAŹDZIORA K. 665,

PICHA J. 866,
PIECHNICZEK A. 397,
PIECHOCKI A. 257, 667,
PIEKIELKO M. 614,
PIETRASZEK W. 305, 867,
PILCH A. 668—670,
PILCH J. 185, 648, 650,
PIPES R. 232, 306, 671, 672,
PLINTA J. 259, 451,
PLINTA K. 334,
PŁONKA F. 673,
PODSTAWNY J. 203, 504,
POHL A. 674,
POHL S. 73,
POLACZEK J. S. 675,
POLAK J. 832,
POLAK K. 676,
POLAK K. 696,
POŁOCHOWA B. 32, 186, 677, 678,
POŁOK P. 801, 817,
POTYSZ F. 600,
POTYSZ W. 679,
POWADA W. 680,
PROBOSZ J. 260,
PROCNER B. 681,
PRZECZEK W. 140, 261,
PRZECZEK W. 262,
PRZEMYK H. 204, 526, 531, 635, 640,
PRZEMYK-FOLEK K. 652,
PRZYBOŚ J. 683, 684,
(PS) 541,
PUCZEK J. 307, 684,
PUCZEK-MOLIN D. zob. MO-
LIN-PUCZEK D.
PUSKAS 397,
PUSTÓWKA J. 685,
PUSTÓWKA P. 686,

R.

(ra) 309, 356, 357, 868,
RACHLEWICZ J. 687,
RADŁOWSKA-OBURUŚNIK M. 33,
264, 740, 820,
RAKOWSKA M. 310,
RAMIK T. 688,

RAMOSZ S. 752—754,
RAMSZA R. 689,
RASZKA A. 690,
RASZKA A. 691,
RASZKA K. 35, 137, 205, 263, 311,
407—413, 452, 532, 591,
RETKA J. 265, 312,
ROSENBERG O. 692,
ROZMUS-SABATH B. zob. SA-
BATH-ROZMUS B.
ROSNER E. 585, 675, 869—872,
ROSNER L. 546,
RÓŻAŃSKI Z. 693,
RÓŻYCKI A. 306,
RÓŻYCKI J. 694,
RUCKA A. 695, 696,
RUCKA K. 113, 114, 314, 358,
RUCKI R. 562,
RUDZIK P. 359,
RUSIECKI M. 36, 464, 479,
RUSNOK A. 873,
RUSNOK J. 212, 544,
RUSNOK J. 697,
RUSZ A. 698,
RYBICKI E. 596,
RYCHLIK R. 699,
RYMORZ S. 315,
RZYMAN J. 700,

S.

s. 266,
S. 502,
S.J. 588,
SABATH-ROZMUS B. 702,
SAGAN L. 611,
SARKANDER J. 169, 238, 353, 371,
701, 702,
Saw 495, 533, 607, 609, 682, 763,
SCHNACK E. 703,
SEMBOL W. 704,
SIEDLACZEK M. 827,
SIKORA J. 453,
SIKOROWA W. 37, 606, 608,
SIKORA W. 705,

SIKOROWSKI L. 706,
SIOSTRZONEK S. J. 707,
SIWEK T. 154,
ska 821,
SKOCZOWSKI J. 803,
SKROND J. 708,
SKURZOK T. 709,
SŁONINA M. 77, 206, 710,
SMOLIŃSKI J. 711—713,
SMOŁKA A. 498, 714,
SMUGAŁA T. 715,
SOSNA W. 268, 360,
SOSNOWSKI K. 385,
SPIECHOWICZ-BORUTA M. zob.
BORUTA-SPIECHOWICZ M.
SPYRA J. 454, 749,
(st) 622,
STACH J. 716,
STANIECZEK P. 103, 429, 647,
STASIEK E. 269,
STAŚ J. 717,
STAŃCO F. 596,
STEFEK W. 718,
STELLER P. 719, 855,
STOKŁOSA H. 415,
STONAWSKA I. 741,
STROKA J. 467,
STRÓŻCZYK E. 362, 363,
STRZYBNY A. 724, 874,
SUCHTA W. 182, 189, 549, 762,
SUSKI J. 42, 875,
SUSZKA K. 556,
SZAFAŃSKI M. 353,
SZARZEC P. 316, 804,
SZCZEPAŃSKI J. 720,
SZCZEPAŃSKI J. J. 721,
SZCZUCKA-KOSSAK Z. zob. KOS-
SAK SZCZUCKA Z.
SZCZUREK K. 722,
SZCZUREK O. 723,
SZELIGA W. 805,
SZERSZNIK L. J. 871,
SZEWCZYK M. 724,
SZKARADNIK L. 270, 822,
SZKOPEK H. 725,

SZKUTEK A. 105,
SZLAUER L. 480,
SZMEJA L. 727,
SZOSTOK J. 728,
SZPOK F. K. 318, 430, 560, 621, 729,
806,
SZPOK K. 729,
SZPYRC A. 784,
SZTUCHLIK J. 876,
SZURMAN A. 730,
SZWEBLIK L. 731—733,
SZWEDA K. 734,
SZYMIK J. 43, 481, 807, 808,
SZYMKOWICZ P. 44,

Ś.
ŚCIBLIK A. 735,
ŚLIWKA J. 736,
ŚNIEGOŃ H. 737,
ŚWIDER F. 254, 261, 738,
ŚWIEŻY I. 739,

Š
ŠTIRBA (RODZINA) 740,
ŠTIRBA W. 741,

T.
TACINA J. 851,
TANDERA P. F. 742, 743,
TARANTA B. 62,
TARG A. 744,
TARKOWSKI E. 616, 745, 746,
TARNAWIECKI J. 190,
TASZEK W. 747,
TESARCZYK K. 478,
THUN-HOHENSTEIN G. 749,
TOBOŁA O. 482, 512, 564, 615, 777,
877,
TOMALA K. 365—367, 540, 551, 733,
TOMAN T. 878, 879,
TOMICA M. 198,
TRĄBSKA-WISŁOCKA B. zob. WIS-
ŁOCKA-TRĄBSKA B.
TRZASKALIK A. 208,
TRZASKALIK H. 750,

U.
URBACH E. 751,
URBACZKA S. 456,

V.
VALENTA J. 483,

W.
W.M. 687,
(w.s.) 882,
(wak) 178, 809,
WANTUŁA J. 752—754,
WANTUŁA J. 755,
WAWRACZ K. 756,
WAWROSZ A. 757,
WASZEK A. 823,
WASZUT T. 106, 651, 659, 665, 666,
748, 756, 785,
WAWRZACZ B. 758,
WAWRZYCZEK W. 759,
WAŚOWICZ I. 271,
WĄTROBA J. 244,
WĘGIEREK M. 426,
WĘGLORZ S. 760,
WG 368, 674, 824,
WIECZOREK U. 881,
(wiek) 156,
WIERZGOŃ J. 704,
WiG 272,
WIGURA S. 242, 388,
WILAMOWSKA B. 45,
WILK W. 761,
WILKOSZYŃSKI A. 369,
WINDHOLZ O. 762,
WINKLER J. 763, 764,
WISŁOCKA-TRĄBSKA B. 192, 319,
WOJCIĄK A. 765,
WOJDAK J. 834,
WOJTOŃ T. 108,
WOLNA A. 598,
WOŹNIAK E. 46, 87—91, 370, 371,
416, 431, 484, 575, 620, 811,
WÓJTOWICZ M. 175, 176, 273, 320,
507, 563, 673, 699, 825,
WRATNY T. 766, 865,

WS 723,
WYSŁOUCHOWA M. 112,

Z.
ZABIEROWSKI S. 721,
zaja 418,
ZAHRAĐNIK P. 767,
ZAHRAĐNIK S. 8, 50—53, 417,
653, 764, 767, 883,
ZAWADA M. 374,
ZAWISZA O. 177,
ZIELIŃSKI J. 879,
ZJAWIN Z. J. 768,
(zn) 274—276, 321, 322, 376, 553, 583,
812,
ZOLICH J. 769,

ZORMAN S. 856,
(zp) 599,
ZUBER A. 169, 377, 378,
ZYGMUNT A. 770,

Ž.
ŽABIŃSKA H. 3, 626,
(Žak) 419,
ŽAK 514, 884,
ŽAK Z. 420,
ŽUREK A. 6, 379, 485, 486, 506, 542,
600, 671, 672, 707, 760, 885,
ŽWAK S. 771,
ŽWIRKO F. 242, 388,
ŽYDLIK W. 772, 773,
ŽYWČZAK K. 380.

INDEKS NAZW MIEJSCOWOŚCI

A

ALEKSANDROWICE 457,
ARNHEM 543,

B

BAŻANOWICE 54, 453,
BIELSKO-BIAŁA 55—62, 276, 288,
300, 304, 380, 396—398, 400, 414, 432,
448, 614, 703, 770, 832, 834, 864,
BŁADNICE 63, 315,
BŁĘDOWICE 64—67, 213, 324, 325,
574,
BOGUMIN 68—70, 226, 500, 524,
BREDĄ 717,
BRENNĄ 71—73, 291, 636,
BYSTRZYCA 293, 698,

C

CHYBIE 74—77, 221, 231, 235, 253,
255, 263, 266, 267, 390, 436, 477, 531,
694, 710, 714, 735, 825,
CIERLICKO 78—82, 256, 388, 826,
CIESZYN 83—85, 268, 274, 295, 303,
307, 341, 361, 367, 379, 401, 410, 413,
418, 423, 426, 428, 437, 438, 444, 446,
454, 470, 492, 498, 516, 54, 551, 576, 604,
625, 633, 639, 671, 677, 678, 680, 684,
685, 687, 711, 722, 734, 760, 771, 772,
818, 830, 867, 871,
CISOWNICA 758,
CZECHOWICE-DZIEDZICE
86—91, 227, 370, 371, 384, 391, 416, 484,
506, 516, 575, 620, 624, 633,
CZ. CIESZYN 51, 92—94, 275, 283,
287, 298, 365, 767, 831, 862, 880,

D

DATYNIE 95—96,
DĄBROWA 747,
DĘBOWIEC 97—98,
DROGOMYŚL 99—100, 237, 245,

328, 591, 658,
DZIEGIELÓW 101,

F

FRYDEK 366,
FRYSZTAT 51, 868,

G

GDAŃSK 417,
GDYNIA 741,
GLIWICE 837,
GŁUBCZYCE 44,
GOLESZÓW 102—106, 214, 234, 284,
303, 313, 381, 382, 387, 393, 394, 407,
408, 415, 429, 434, 520, 522, 569, 665,
666, 686, 731, 732, 737, 748, 758,
GOŁYSZ 369,
GÓRKI WLK. 531, 638,
GRODZIEC 107, 108,
GRODZISZCZE 505,
GUTY 335,

H

HAŻLACH 305,

I

ISTEBNA 109—114, 314, 327, 349,
355, 358, 456, 632, 859, 861,

J

JABŁONKÓW 115, 116, 262, 343, 344,
471, 472, 509, 643, 859,
JASZENICA 117—121, 322, 716, 717,
JAWORZE 122—131, 229, 318, 427,
430, 560, 562, 621, 717, 791, 793,

K

KALEMBICE 341,
KARWINA 132—136, 151, 216, 417,
439, 654, 655, 725, 747, 868, 878,
KATOWICE 827, 879, 885,

KICZYCE 824,
KISIELÓW 137—139, 334, 336, 337,
603,

KŁODZKO 44,
KOBLENCJA 506,
KOCOBĘDZ 140,
KOŁONIA 738,
KONIAKÓW 246, 709,
KOŃCZYCE 141—142, 329, 411,
749,
KOŃSKA 143,
KOSTKOWICE 568,
KOZAKOWICE 144,
KRAKÓW 380, 532,
KRASNA 610,

L
LANDEK 599,
LESZNA 259,
LIGOTA 527,
LIGOTKA KAMERALNA 357,
LIPOWIEC 593,
LONDYN 792,
LUTYNIA 145, 704,
LWÓW 777,

Ł
ŁĄKI n/OLZĄ 134, 146,
ŁOMNA 147—150, 350, 374, 681,
ŁYŻBICE 151, 755,

M
MAZAŃCOWICE 271,
MIKUSZOWICE 821,
MISTRZOWICE 480,
MORAWKA ZAOLZIAŃSKA 15,
MOSKWA 591,
MOSTY k/CIESZYNA 152,
MOSTY k/JABŁONKOWA 615, 619,
626,

N
NAWSIE 153, 471, 763,
NIERODZIM 333,
NOWE MIASTO 135,

NOWY SĄCZ 10,
NYDEK 613, 636, 696,

O
OCHABY 290, 824,
OLSZTYN 50, 252,
OPAWA 482, 869,
ORŁOWA 145, 154, 278, 279, 286, 491,
766, 835,
OSTRAWA 5, 155, 782, 877,

P
PIERŚCIEC 779,
PIOSEK 784,
PODOBORA 156,
POGÓRZE 488,
POGWIZDÓW 347, 848,
PRAGA 5, 877,
PRUCHNA 222, 389, 584,
PUŃCÓW 451,

R
RACIBÓRZ 44,
RAJ 555,
ROPICA 157, 476,
RUDZICA 548,
RZEKA 158,

S
SIBICA 285,
SKOCZÓW 159—169, 215, 236, 238,
265, 280, 282, 289, 296, 301, 312, 338,
339, 346, 348, 352, 353, 359, 369, 368,
373, 376—378, 405, 443, 450, 499, 502,
531, 573, 581, 595, 631, 632, 639, 656,
674, 690—692, 706, 723, 742, 745, 751,
768, 772, 773, 824,
STONAWA 170, 489, 536,
STRUMIEŃ 171—177, 273, 311, 320,
354, 477, 563, 775, 825,
SUCHA GRN I ŚR. 178, 254, 261, 297,
537, 647, 664,
SZCZECIN 852,
SZUMBARK 179,

Ś
ŚWIĘTOSZÓWKA 375,

T
TRZANOWICE 771,
TRZYNIEC 224, 225, 248, 850,

U
USTROŃ 180—194, 251, 270, 331, 433,
517, 519, 525, 547, 594, 634 648, 650,
667, 723, 762, 823,

W
WARSZAWA 360, 417, 492, 493, 501,

WISŁA 195—200, 217, 223, 233, 240,
243, 247, 249, 272, 360, 404, 519, 558,
559, 597, 598, 668, 669, 678, 781, 855,
859, 860, 867,
WIŚLICA 824,

Z
ZABŁOCIE 699,
ZABORZE 728,
ZARZECZE 201—207, 302, 504, 526,
531, 570, 640, 652,
ZEBRZYDOWICE 208, 277, 317, 351,

Ż
ŻYWOCICE 209—212.

Książnica Cieszyńska

KN II 10086/10